

วารสารวิชาการ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2566

Vol.6 No.3 July - September 2023

SASAJ

School of Administrative Studies
Academic Journal

ISSN : 2673 - 0758 (online)

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2566)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคม

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ตีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ซึ่งคณะกรรมการกลั่นกรองบทความของวารสาร เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศาสตราจารย์ ดร.สิทธิ์ บุตรอินทร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial assistant)

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. นางนิตยา ไพยารมณ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. นายกิตติวัฒน์ คมเสวต	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิเศษ เสาะพบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารภณา ยศสุข	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกพิชญ์ ชินะขำ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรภา ศุทรินทร์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดณ ปัญญาวิรัต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ พรหมดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวี จันท์ส่อง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิติ มณีกาญจน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ออกแบบปก

นางสาวสุไรรัตน์ มั่นคง

เจ้าของ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาคารเทพ พงษ์พานิช ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290

โทรศัพท์ 0-5387-5540-5 โทรสาร 0-5387-5540

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/index>

E-mail: sasjournal.mju@gmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ (Peer Review)
ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2566)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจรัส เตชะตันมีนสกุล มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ เผือกคง มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ รัชชกุล มหาวิทยาลัยพะเยา
4. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร มหาวิทยาลัยพะเยา
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัยรัตน์ นทีประสิทธิ์พร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินันต์ สะสอง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวนธง ครุฑจ้อน มหาวิทยาลัยทักษิณ
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนัสถา โรจนตระกูล มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพตณ ปัญญาวิรัต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิติ ภูมิกาญจน์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมาวดี จงรักษ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรพงศ์ ตระการศิรินนท์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลงกต คูตระกูล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ไพศาล บรรจสุวรรณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
16. อาจารย์ ดร.กรวิทย์ เกาะกลาง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
17. อาจารย์ ดร.ณัฐชานันท์ วงศ์มูลิธิกร มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
18. อาจารย์ ดร.สุรชัย พุดชู มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
19. อาจารย์ คณิต อนุธรรมเจริญ นักวิชาการอิสระ

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ฉบับนี้เป็น ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กรกฎาคม - กันยายน 2566 วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI และได้ถูกจัดคุณภาพให้เป็นวารสารกลุ่มที่ 1 โดยได้รับการรับรองตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2565 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567 ทั้งนี้ผู้ที่สนใจส่งบทความ สามารถลงทะเบียนผ่านระบบวารสารออนไลน์ได้ที่ <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ได้พิจารณาและปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพ และขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความที่ให้ความสนใจส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ โดยในฉบับนี้ มีบทความที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์ จำนวน 13 บทความ แบ่งเป็น บทความวิจัย จำนวน 12 บทความ และบทความวิชาการ จำนวน 1 บทความ กองบรรณาธิการและคณะทีมงานจะรักษามาตรฐานการเผยแพร่มาตรฐานทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและการเผยแพร่ผลงานทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อให้บริการวิชาการ และเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคมให้ปรากฏสู่สาธารณชนต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่เลือกสรรมาตีพิมพ์จะมีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ และกองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้

เป็นของผู้พิมพ์แต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

สารบัญ

บทความวิจัย:	หน้า
■ การการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น : สุรพล พรหมกุล	1
■ สมรรถนะหลักของบุคลากรที่รองรับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (ช่วงระหว่างปี 2566-2570) : ชวัลวิทย์ ด่านวิไลพิติกุล, เอกพิชญ์ ชินะช่วย, นนท น้ำประทานสุข, และ จริญญา โกเมนต์	19
■ การบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 ของสถานสงเคราะห์เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ : ณัฐวรรณ อุณณะนันท์, เอกพิชญ์ ชินะช่วย, นนท น้ำประทานสุข, และ จริญญา โกเมนต์	36
■ การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสตรี ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน : สัจวาร วังแจ่ม	51
■ การเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคมของกลุ่มมารดาวัยรุ่นในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด : วรรณภา เรืองจันทร์ และ อจิรภาส เพียรขุนทด	70
■ Investigation on the Development of Hani Livelihood Strategies: A Case Study of Mengsong Community in Xishuangbanna, Yunnan, the People's Republic of China : Li Zhinan, Pradtana Yossuck, Bongkochmas Ek-lem, and Somkid Kaewtip	86

บทความวิจัย: (ต่อ)	หน้า
<ul style="list-style-type: none"> ■ แนวทางข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดทำผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมืองไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ กรณีเทศบาลตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน : ศุภณัฐ กาญจนวงศ์ ■ การบูรณาการจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยว กรณีศึกษา พื้นที่ป่าต้นจากของชุมชนไทรทอง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี : ทรงสุข บุญทาวงค์, ชัยณรงค์ ศรีรักษ์, และ ธนากร ทั้งเรื่อง ■ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : ชุมชนลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง จังหวัดเชียงใหม่ : มณวิภา ยาเจริญ ■ รูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ : งามนิจ แสนนำพล, มณวิภา ยาเจริญ, และ จารุณี ศรีบุรี ■ มิติองค์ประกอบองค์การสุขภาวะของร้านสะดวกซื้อในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน : วิราพร จี๋สอน และ พิธากรณ์ ธนิตเบญจสิทธิ์ ■ การปฏิสัมพันธ์พาณิชย์ธุรกิจผ่านการถ่ายทอดสดและความไว้วางใจที่มีต่อการตั้งใจซื้อของผู้บริโภค : วีระศักดิ์ จินารัตน์ 	<p>104</p> <p>120</p> <p>135</p> <p>152</p> <p>167</p> <p>182</p>
บทความวิชาการ:	
<ul style="list-style-type: none"> ■ การศึกษาสาธารณสุขชุมชน: สังเคราะห์ผ่านการดำเนินโครงการคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ : ทศพล ชื่นจอหอ และ วัชรพล พุทธิรักษา 	<p>198</p>
ภาคผนวก:	
<ul style="list-style-type: none"> ■ กระบวนการพิจารณาบทความ ■ แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ 	<p>214</p> <p>215</p>

การสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหาร
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น *
Political Communication for Local Development of
Administrators of local Administrative Organization
in Khon Kaen Province

สุรพล พรหมกุล

Suraphon Promgun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus

Email: promgun@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น 3) เพื่อวิเคราะห์การนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบและการนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาโดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

* ได้รับบทความ: 26 พฤษภาคม 2566; แก้ไขบทความ: 4 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 10 สิงหาคม 2566

ผลการวิจัย พบว่า

1) คณะผู้บริหารได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสาร สื่อที่ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วย สื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่อพื้นบ้าน สื่อดิจิทัล ปัญหาอุปสรรคพบว่า การสื่อสารในบางเรื่องมีวิธีการถ่ายทอดและการนำเสนอที่ไม่เหมาะสม เนื้อหาสารขาดการจัดลำดับที่ดี ขาดต่อความเข้าใจ การใช้ช่องทางสื่อสารไม่เหมาะสมกับสารที่ต้องการนำเสนอ ผู้รับสารขาดความรู้และขาดความพร้อมในสารที่จะรับ ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสื่อสารคือทัศนคติ ทักษะในการสื่อสาร ความรู้ สถานภาพทางสังคม ปัจจัยของสาร ปัจจัยของสื่อ

2) ผลการพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่น พบว่า รูปแบบมี 4 องค์ประกอบ คือ 2.1) ผู้ส่งสาร มี 3 องค์ประกอบหลัก มี 14 องค์ประกอบย่อย 2.2) สาร มี 6 องค์ประกอบหลัก มี 12 องค์ประกอบย่อย 2.3) ช่องทางสื่อสาร มี 5 องค์ประกอบหลัก มี 16 องค์ประกอบย่อย 2.4) ผู้รับสาร มี 5 องค์ประกอบหลัก มี 12 องค์ประกอบย่อย ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ ในระดับมากที่สุด

3) ผลการวิเคราะห์การนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมาย พบว่า คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มเป้าหมายเมื่อได้รับการพัฒนาตามรูปแบบแล้วมีระดับค่าเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการพัฒนา

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง; พัฒนาท้องถิ่น; ผู้บริหารท้องถิ่น; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This research aimed: 1) to study political communication for the local development of administrators of local administrative organizations in Khon Kaen Province 2) to develop the model of political communication for local development of administrators of local administrative organizations in Khon Kaen Province 3) to analyze the use of the model for the development of administrators of local administrative organizations in Khon Kaen Province. This research was

mixed method research between qualitative research and action research. The data analyzed by content and inductive analysis. Analyze suitability, possibility, usefulness of the model using the mean and standard deviation. Analysis of the use of the model for the development using mean and standard deviation.

The research results were as follows:

1) The administrators opportunity opened for population to participant in communication. The media of local development consisted mass media, personnel media, folk media and digital media. The problem it was found that some communication had broadcasting and presentation method not suitable. The message without good sequencing and difficult to understanding. The using channel is not suitable with message want to present. Receiver lacks knowledge and readiness in receiving the message. The conditional factors affecting to communication were attitudes, communication skill, knowledge, social status, message factor, media factor.

2) The development Results of the model of political communication for local development found that there are 4 elements in the model: (1) the sender has 3 main elements, 14 sub-elements, (2) the message has 6 main elements, 12 sub-elements, (3) channels has 5 main elements, 16 sub-elements, (4) the receiver has 3 main elements with 12 sub-components. The model evaluation result was found that the model was appropriate and has a possibility and usefulness at the highest level.

3) The evaluation results of the use of the model in development found that the target group local administrators had a significantly higher mean after development than before.

Keywords: political communication; local development; local administrators;
local administrative organization

1. บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยกับการสื่อสารกับการเมืองมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด การสื่อสารเป็นพื้นฐานของศาสตร์สาขาต่าง ๆ ส่วนการเมืองเป็นเรื่องของการใช้และการควบคุมอำนาจแนวคิดทางการเมืองผูกพันอยู่กับการสื่อสารจนแยกกันไม่ออก บุคคล สถาบัน หรือประเทศหนึ่งไม่สามารถมีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือบุคคล สถาบัน หรือประเทศอื่นได้ถ้าไม่ใช้การสื่อสาร การสื่อสารเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่การกระทำทางการเมือง กล่าวคือ ชีวิตและสังคมจะเป็นไปอย่างไรขึ้นอยู่กับความสามารถของประชาชนในการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การสื่อสารเป็นเครื่องมือสนับสนุน หรือเรียกร่องทางการเมืองนั่นเอง (พิชิต ทนงค์, 2550) การสื่อสารทางการเมืองคือกระบวนการสื่อสารที่มีองค์ประกอบ 3 ฝ่าย ได้แก่ กลุ่มองค์กรทางการเมือง สื่อมวลชน และประชาชน โดยที่กลุ่มองค์กรทางการเมืองมีความต้องการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนไปยังประชาชน สื่อมวลชนก็ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเผยแพร่ข่าวสารนั้นภายใต้มุมมองจุดยืนและอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ประชาชนผู้รับสารจะใช้พิจารณาญาณในการพิจารณาและขณะเดียวกันประชาชนก็อาจจะส่งข้อมูลข่าวสารที่ตนเองได้รับไปยังกลุ่มองค์กรทางการเมืองเพื่อสนองแนวทางการแก้ไขเพื่อเรียกร่องตลอดจนการต่อต้าน โดยผ่านไปยังสื่อมวลชน ซึ่งอาจเป็นจดหมายร้องเรียนต่าง ๆ หรือผ่านทางกรรงไต่สวน ในประเด็นที่มีหลาย ๆ หน่วยงานจัดทำขึ้น และการวิพากษ์วิจารณ์ผ่านสื่อใหม่ ๆ อย่าง Facebook และสื่อออนไลน์ต่าง ๆ

นอกจากนั้นในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองนี้ สื่อมวลชนนอกจากจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของทั้ง 2 กลุ่มแล้ว ยังสามารถแสดงบทบาทเป็นผู้ส่งสารได้อีกด้วย โดยวิธีการนำเสนอการแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ และบทวิเคราะห์ผ่านคอลัมน์ต่าง ๆ รวมทั้งในเนื้อหาภายในของข่าวที่มีการกลั่นกรองในการนำเสนอว่าจะป็นข่าวใหญ่ ข่าวย่อย หรืออาจไม่นำเสนอเลยก็ได้ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จึงเป็นแนวคิดการสื่อสารทางการเมืองที่กำลังเข้ามามีบทบาทในสังคมปัจจุบัน (ชนินทร ม้าทอง, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับเสถียร เขยประทับ (2551) ที่กล่าวว่า การสื่อสารทางการเมือง คือ การสื่อสารที่มีเป้าหมายเกี่ยวกับการเมืองซึ่งหมายรวมถึง 1) การสื่อสารทุกรูปแบบที่ดำเนินการโดยนักการเมืองและผู้ปฏิบัติการด้านการเมืองอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะบรรลุเป้าหมายที่กำหนด 2) การสื่อสารที่ส่งไปยังผู้ปฏิบัติการด้านการเมืองเหล่านั้นโดยบุคคลที่ไม่ใช่นักการเมือง เช่น ผู้มีสิทธิออกเสียง

เลือกตั้ง หรือนักข่าวของสื่อมวลชน 3. การสื่อสารเกี่ยวกับผู้ปฏิบัติการด้านการเมืองและกิจกรรมของบุคคลเหล่านั้น ดังที่ปรากฏในรายงานข่าว บทบรรณาธิการ บทความหรือในรูปแบบอื่น ๆ ของการอภิปราย พูดคุยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองโดยสื่อต่าง ๆ ดังที่ชูศักดิ์ ชูช่วย (2553) ได้กล่าวว่า ผู้นำท้องถิ่นเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่จะเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นจะพัฒนาไปไกลและบรรลุเป้าหมายเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับว่าได้ใช้การสื่อสารช่วยขับเคลื่อนมากน้อยเพียงใด ในขณะที่กุลิสรา กฤตวรกาญจน์ (2522) ได้กล่าวว่า การพัฒนากับการสื่อสารมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือยุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการพัฒนาหมายถึงการตัดสินใจ ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมสื่อสารหรือการที่จะนำการสื่อสารไปใช้ในการพัฒนาให้ตรงตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นทั้งแง่เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต (เกษตรดา สิทธิสันติกุล, ปณณพร ไพบูลวัฒน์กิจ, และกิงกาญจน์ เจริญกุล, 2562) โดยที่เสถียร เขยประทับ (2538) ได้ให้ทัศนะว่า การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนาอย่างแท้จริงนั้นควรให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสาร ประชาชนต้องเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งในฐานะผู้รับสารและผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนและผลิตเนื้อหาของสื่อ ควรมีลักษณะที่ผู้รับสารสามารถควบคุมกระบวนการสื่อสารได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และผู้ส่งสารสามารถควบคุมกระบวนการสื่อสารได้น้อยลง ในปัจจุบันผู้ทำหน้าที่ส่งสารคือ ผู้กำหนดกิจกรรมสื่อสารว่าจะเกิดขึ้นที่ไหน อย่างไร เมื่อไร และความถี่เป็นอย่างไร อีกทั้งต้องเป็นการผลิตในท้องถิ่น ปัจจัยที่สำคัญของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคือ เนื้อหาของสื่อควรได้รับการจัดทำขึ้นในท้องถิ่น

ส่วนพฤติกรรมสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดขอนแก่นนั้นมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน เนื่องจากเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยความที่เป็นจังหวัดใหญ่และมีประชากรจำนวนมาก มีการแข่งขันทางการเมืองสูง กลุ่มการเมืองจึงให้ความสำคัญกับพื้นที่นี้ทั้งการเมืองระดับชาติและการเมืองระดับท้องถิ่น ประกอบกับมีความโดดเด่นในการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ทางการเมืองอย่างหลากหลายทำให้เกิดสารสนเทศทางการเมืองแพร่กระจายสู่ประชาชนในรูปแบบที่หลากหลาย โดยที่วราพร ชมศรี พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดขอนแก่น มีการรับรู้การสื่อสารทางการเมืองจากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด โดยใช้เวลามากกว่าวันละ 6 ชั่วโมงต่อวันในการสื่อสารทางการเมือง รับสารสนเทศทางการเมืองเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมือง เช่น การจัดตั้งพรรคการเมือง การเลือกตั้ง การเสนอนโยบายในช่วงการเลือกตั้งหาเสียงอยู่ในระดับมาก

โดยวัตถุประสงค์ที่รับสารสนเทศทางการเมืองเพราะต้องการเป็นคนทันสมัย ทันเหตุการณ์ในระดับมาก รวมถึงประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้เท่าทันสื่อทางการเมืองด้านความรู้ความเข้าใจองค์กรสื่อและความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสารสนเทศทางการเมืองในระดับปานกลาง มีความรู้ความเข้าใจผลกระทบของสื่อในระดับมาก (วราพร ชมศรี และ กันยารัตน์ แก้วเชียร, 2018) จังหวัดขอนแก่นที่ผ่านมานั้นถึงแม้จะมีสื่อมวลชนครบทุกประเภททั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แม้กระทั่งสื่อออนไลน์ ได้นำเสนอข้อมูลข่าวสารและรายงานสถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีทั้งข่าวดีและไม่ดี โดยหลายครั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนมองว่าการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในพื้นที่ มีหลายข่าวที่ไม่สร้างสรรค์ และไม่ได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น แต่กลับสร้างภาพลักษณ์ที่เสียหาย นำไปสู่ความขัดแย้ง สร้างความแตกแยกให้กับประชาชนในพื้นที่ (สุมาลี สุวรรณกร, 2559)

นอกจากนั้น ยังพบว่า การสื่อสารทางการเมืองในจังหวัดขอนแก่นมีลักษณะการใช้ช่องทางในการโฆษณาผลงานและภาพลักษณ์ทำลายฝ่ายตรงข้าม ประชาชนใช้การสื่อสารไม่มีความเป็นกลางในการนำเสนอข่าวสาร ในยุคที่การสื่อสารมีความรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์และมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วยให้การสื่อสารของประชาชนมีการแพร่กระจายไปได้อย่างรวดเร็ว แต่ข่าวสารบางชนิดที่ถูกเผยแพร่กลับเป็นข่าวที่ถูกตัดแต่งขึ้นหรือมีการสร้างข่าวปลอม เพื่อชี้นำและชักจูงใจประชาชนให้เกิดการคล้อยตามไปกับแหล่งข่าวนั้น ๆ (พระมหาปรัชญ์ นภภูริสิริ, 2565) ในขณะเดียวกันการสื่อสารของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกล่าวได้ว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นมาตลอด เพราะคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือตัวแทนของประชาชนที่ได้รับเลือกตั้งให้เข้าไปบริหารงบประมาณ โครงการ ตามกฎหมายกำหนด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจึงเป็นอีกหนึ่งองค์กรที่ต้องใช้การสื่อสารทั้งภายในและภายนอก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้นำทางการเมืองในระดับประชาชนไทยมีความจำเป็นอย่างหนึ่งที่จะต้องมีความเชี่ยวชาญในการสื่อสารเป็นอย่างมาก ยิ่งเป็นการเมืองระดับท้องถิ่นนั้นยิ่งมีความจำเป็นที่จะต้องสื่อสารอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนเกิดการรับรู้เกี่ยวกับเรื่องราว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของนโยบายในการพัฒนา การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน การสร้างความเชื่อมั่นหรือความน่าเชื่อถือ (โกวิทย์ พวงงาม, 2551)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งถือว่าการสื่อสารในปัจจุบันจะต้องมีความผูกพันกันระหว่างผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน

กล่าวคือให้อยู่ในระนาบเดียวกันลดความเป็นสถาบันของรัฐลงแล้วแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน อันจะทำให้เกิดการสื่อสารสองทางระหว่างคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนอย่างสันติ เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมคือ ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลด้วยกันให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของพื้นที่ที่ต้องการสื่อสารข้อมูลให้ตรงประเด็นซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาการนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนาคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น” เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี คือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งมีรายละเอียดเพื่อทำให้การวิจัยบรรลุผลสำเร็จ ดังนี้

1. **ด้านประชากร/และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด รองนายกเทศมนตรี รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เลขานุการนายกเทศมนตรี เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 20 คน ซึ่งเป็นผู้บริหารจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการที่ดีของสำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในช่วงปี พ.ศ.2564-2565 (สำนักงาน

คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2564; สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2565) และนอกจากนั้นจะต้องมีคุณสมบัติคือ เป็นผู้ที่เข้าใจกระบวนการพัฒนา กระบวนการสื่อสาร มีทักษะและเทคนิคในการสื่อสาร มีความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) 2) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (focus group) 3) แบบสอบถาม (Questionnaire) มีวิธีในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือคือ นำเครื่องมือวิจัยที่สร้างเสร็จแล้วคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (focus group) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) แล้วทำการปรับปรุงและแก้ไขข้อความตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ส่วนแบบสอบถามการวิจัยตรวจสอบด้วยการส่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบเกี่ยวกับโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ จากนั้นจึงนำไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม แล้วทำการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ซึ่งมีผลปรากฏดังนี้

2.1 แบบสอบถามความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ได้ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93

2.2 แบบสอบถามประเมินก่อนและหลังการพัฒนารูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ได้ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89

2.3 แบบสอบถามประเมินก่อนและหลังการใช้ไลน์ OA (Official Account) ได้ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85

จากนั้นจึงนำแบบสอบถามที่ทำการปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วไปจัดพิมพ์และนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. การสร้างรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น มีวิธีดำเนินการคือ 1) ศึกษาองค์ประกอบ 2) การสร้างรูปแบบ 3) การประเมินรูปแบบ

4. การนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนา ในการวิจัยครั้งนี้ ได้นำรูปแบบไปใช้กับคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น โดยมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้ 1) ขั้นตอนเตรียมการ คือ การประชุมเตรียมความพร้อม และคัดเลือกสถานที่ที่จะทำการพัฒนา 1 พื้นที่ตลอดถึงการจัดทำเอกสารเพื่อแจกให้กับผู้เข้ารับการพัฒนา 2) ขั้นตอนติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมาย คือ ทำหนังสือถึงหน่วยงานที่จะไปจัดกิจกรรมการนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนา และเข้าพบหัวหน้าหน่วยงานเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจในรายละเอียดของกิจกรรม 3) ขั้นตอนพัฒนา คือ การจัดกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายที่ได้คัดเลือกไว้ 4) ขั้นตอนประเมินหลังการพัฒนาตามรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหา (Content analysis) เอกสารที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย 2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยการตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ 3) วิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบ การประเมินผล การพัฒนาตามรูปแบบโดยใช้ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพ ปัญหาอุปสรรค และปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

1.1 สภาพการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นมีกระบวนการสื่อสารด้วยการส่งผ่านข้อมูล การแลกเปลี่ยนความคิดที่บุคคลสองฝ่ายแบ่งปันความหมายให้กันและกันได้ทราบ เพื่อให้มีความคิดตรงกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มีสภาพเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันเพื่อนำส่งข้อมูลอย่างเป็นระบบ 4 ประการคือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร 2) ลักษณะการสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย (2.1) เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสาร (2.2) มีการผลิตสื่อในท้องถิ่น (2.3) ทำการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (2.4) มีการสื่อสารตามนโยบาย กล่าวคือ การสื่อสารจากบนลงล่าง การสื่อสารจากล่างขึ้นบน การสื่อสาร

ตามแนวนอน 3) ประเภทของสื่อที่ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย (3.1) สื่อมวลชน (3.2) สื่อบุคคล (3.3) สื่อพื้นบ้าน (3.4) สื่อดิจิทัล กล่าวคือ เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์

1.2 ปัญหาอุปสรรคการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ผู้ส่งสาร (Sender) มีปัญหาอุปสรรคในการสื่อสารคือ (1.1) คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจและข้อมูลเกี่ยวกับสารที่ต้องการจะสื่อ (1.2) การสื่อสารในบางเรื่องมีวิธีการถ่ายทอดและการนำเสนอที่ไม่เหมาะสม (1.3) มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการส่งสาร (1.4) คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความพร้อมในการส่งสาร (1.5) คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความบกพร่องในการวิเคราะห์ผู้รับสาร 2) เนื้อหาของสาร (Message) พบปัญหาคือ (2.1) สารไม่เหมาะสมกับผู้รับสาร อาจยากหรือง่ายเกินไป (2.2) สารขาดการจัดลำดับที่ดี สลับซับซ้อน (2.3) สารมีรูปแบบแปลกใหม่ยากต่อความเข้าใจ (2.4) สารที่ใช้ภาษาคลุ่มเครือ ขาดความชัดเจน 3) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) พบปัญหาคือ (3.1) การใช้ช่องทางสื่อสารไม่เหมาะสมกับสารที่ต้องการนำเสนอ เช่น เมื่อมีเหตุด่วน เหตุร้ายที่เกิดขึ้นในชุมชนควรใช้หอกระจายเพื่อประกาศให้รับทราบทันที ไม่ควรแจ้งในไลน์กลุ่มอย่างเดียวเพราะบางคนเปิดอ่านช้ากว่าจะทราบข่าวก็ทำให้ผ่านเหตุการณ์สำคัญนั้นไป (3.2) การใช้ช่องทางสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ เช่น ชุมชนมีช่องทางสื่อสารสำหรับร้องเรียน ร้องทุกข์คือไลน์กลุ่ม แทนที่จะเอาไว้ติดต่องานอย่างเดียวแต่กลับส่งข้อมูลไม่เกี่ยวข้องลงไปไลน์กลุ่ม 4) ผู้รับสาร (Receiver) พบปัญหาของผู้รับสารคือ (4.1) ขาดความรู้ในสารที่จะรับ (4.2) ขาดความพร้อมที่จะรับสาร (4.3) ผู้รับสารมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้ส่งสาร (4.4) ผู้รับสารมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสาร (4.5) ผู้รับสารมีความคาดหวังในการสื่อสารสูงเกินไป

1.3 ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1) ทัศนคติ เป็นปัจจัยสำคัญต่อปัญหาการสื่อสารภายในชุมชน 2) ทักษะในการสื่อสาร ผู้บริหารท้องถิ่นที่มีทักษะในการสื่อสารที่ดีนั้นคนในทีมจะรับรู้ถึงความคาดหวังและความต้องการทำงานด้วย 3) ความรู้ ผู้ส่งสารที่มีความรู้ดีย่อมสื่อสารได้ดีมีประสิทธิภาพ 4) สถานภาพทางสังคม ตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ทางสังคมก็เป็นหนึ่งปัจจัยที่จะทำให้การสื่อสารของผู้บริหารท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกได้ 5) ปัจจัยของสาร สารคือเรื่องราวที่มีความหมายและแสดงออกมาโดยอาศัยภาษา

หรือสัญลักษณ์ใด ๆ ก็ตามที่สามารถทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันได้ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร จะเป็นตัวเร้าให้ผู้รับสารเกิดความรู้ความหมายและมีปฏิกิริยาตอบสนอง เป็นการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ข่าวสาร และวัตถุประสงค์ของตน 6) ปัจจัยของสื่อ สื่อคือช่องทางหรือพาหนะที่นำหรือพาสารไปยังผู้รับสาร ประสิทธิภาพของสื่อย่อมมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการสื่อสาร

2. รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น

2.1 ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น มี 4 องค์ประกอบคือ

องค์ประกอบที่ 1 ผู้ส่งสาร (Sender) มี 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) คุณสมบัติพื้นฐานของผู้ส่งสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่น 2) คุณสมบัติเฉพาะของผู้ส่งสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่น 3) คุณสมบัติจำเป็นของผู้ส่งสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่น

องค์ประกอบที่ 2 สารหรือข่าวสาร (Message) มี 6 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) ความถูกต้อง 2) ความสมบูรณ์ 3) มีจุดหมาย 4) มีความน่าเชื่อถือ 5) กระชับเรียบง่าย 6) สืบค้นสะดวก

องค์ประกอบที่ 3 ช่องทางสื่อสาร (Channel) มี 5 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) สื่อมวลชน 2) สื่อบุคคล 3) สื่อพื้นบ้าน 4) สื่อดิจิทัล 5) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

องค์ประกอบที่ 4 ผู้รับสาร (Receiver) มี 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้ 1) กระบวนการเลือกรับสาร 2) เทคนิคการรับสาร 3) แนวทางการรับสาร

2.2 ผลการยกร่างรูปแบบ พบว่า รูปแบบที่ได้จากการวิจัยคือ Smart Communicator ผลการประเมินรูปแบบ Smart Communicator ซึ่งมีประเด็นพิจารณาประกอบด้วย ชื่อรูปแบบ หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ องค์ประกอบของรูปแบบ พบว่ารูปแบบ Smart Communicator มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

2.3 ผลการประเมินการนำรูปแบบไปใช้ในการพัฒนา พบว่า คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมีการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นก่อนได้รับการพัฒนาตามรูปแบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.17$) หลังได้รับการพัฒนาตามรูปแบบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ($\mu = 4.41$) นั่นคือคณะผู้บริหารองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลังได้รับการพัฒนามีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการพัฒนาอย่างชัดเจน ส่วนผลการประเมินการใช้ไลน์ OA พบว่า คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.41$) แต่หลังได้รับการพัฒนามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu = 4.68$) นั่นคือคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยหลังได้รับการพัฒนาสูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการพัฒนาอย่างชัดเจน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น มีข้อค้นพบที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. องค์ประกอบของการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น มี 4 อย่างคือ 1) ผู้ส่งสาร (Sender) 2) สาร (Message) 3) สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร (Channel) 4) ผู้รับสาร (Receiver) สอดคล้องกับกรวรรณ เวชชานุกร และ นิธิดา แสงสิงแก้ว (2556) ที่ได้ศึกษา พบว่า องค์ประกอบการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่ชุมชนคลองโคกนาค จังหวัดสมุทรสงคราม คือ SMCR ซึ่ง (S) ก็คือผู้นำทางความคิดทำการแพร่กระจายนวัตกรรมซึ่งก็คือ (M) ผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในที่นี่ก็คือ (C) ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อการประชุม เสียงตามสาย และสื่อกิจกรรมไปยังผู้รับสาร (R) ในที่นี้คือชาวบ้านในชุมชนคลองโคกนาค

2. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้รูปแบบการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผลการศึกษาองค์ประกอบของการสื่อสารเพื่อพัฒนาท้องถิ่นครั้งนี้ มีความสอดคล้องและยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาจากแนวคิด หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย ลุ่มลึก โดยยึดแนวคิดหลักของบุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นต้นแบบผู้เป็นแนวคิดหลักจริง ๆ จวบจนกระทั่งในปัจจุบัน ทำให้องค์ประกอบครบและครอบคลุมกรอบความคิดการสื่อสารเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) ไบรอัน แมคแนร์ (Brian McNair) เสถียร เขยประทับ กาญจนา แก้วเทพ เกศินี จุฑาวิจิตร เป็นต้น

3. ผลการประเมินรูปแบบ Smart Communicator ซึ่งมีประเด็นพิจารณาประกอบด้วย ชื่อรูปแบบ หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ องค์ประกอบของรูปแบบตัวชี้วัดความสำเร็จ จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่า รูปแบบ Smart Communicator มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ ในระดับมากที่สุด ซึ่งประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้วิจัยได้ทำการยกร่างรูปแบบดังกล่าวจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลสู่การยกร่างรูปแบบร่วมกับข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านนี้ และนำเข้าประชุมสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ข้อเสนอแนะและตรวจสอบการยกร่างรูปแบบดังกล่าว จึงทำให้รูปแบบสามารถนำสู่การปฏิบัติและประสบผลสำเร็จได้ สอดคล้องกับ อารมณ์ ภูวิทย์พันธ์ (2551) ที่สรุปว่าร่างกำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จ และเป้าประสงค์ที่ดี ควรทำดังนี้ 1) กำหนดตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ ผลลัพธ์นี้จะเป็นตัวบ่งบอกวิธีการที่สามารถทำให้ประสบความสำเร็จ 2) ตัวชี้วัดควรมีความชัดเจน ประยุกต์สู่การปฏิบัติได้จริง 3) ตัวชี้วัดต้องสามารถประเมินได้ เพื่อที่จะสามารถทราบได้ถึงประสิทธิภาพที่ต้องการนั้น ๆ 4) การกำหนดตัวชี้วัดต้องมีความเป็นรูปธรรม สามารถวัดตามสภาพจริงได้ 5) ตัวชี้วัดของแต่ละกลุ่มหรือแต่ละบุคคลไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน อาจจะเสริมกัน แต่ต้องกำหนดให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งในรูปแบบที่สร้างขึ้น มีตัวชี้วัดที่ชัดเจนของการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่น รูปแบบจึงมีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์

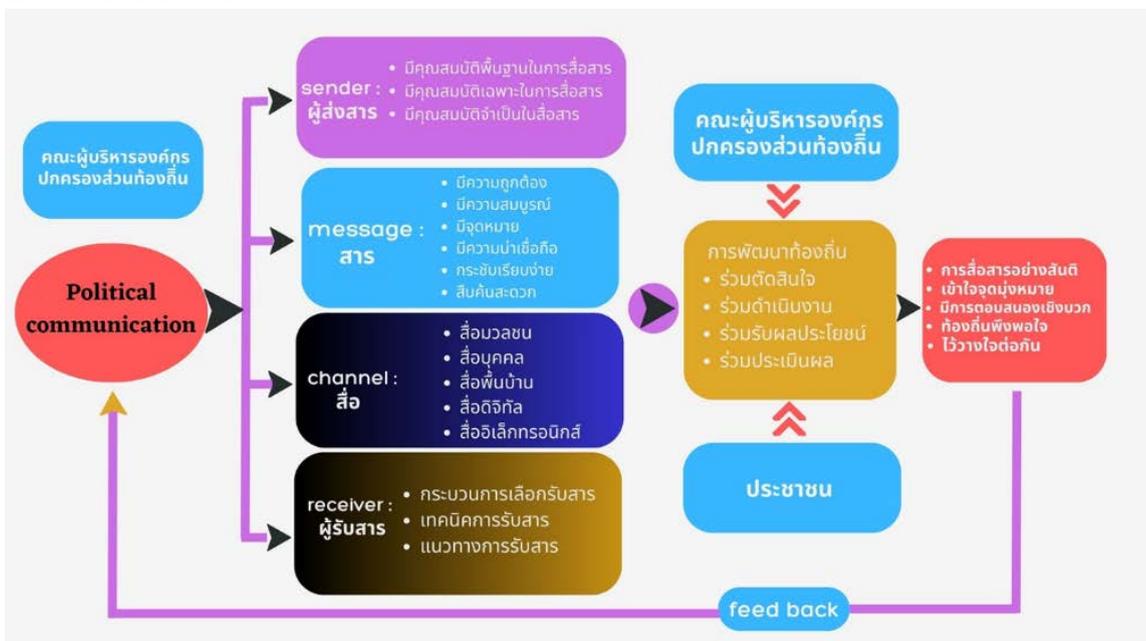
4. ผลการใช้รูปแบบ Smart Communicator พบว่า โดยภาพรวมคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นก่อนได้รับการพัฒนาตามรูปแบบ Smart Communicator อยู่ในระดับมาก หลังได้รับการพัฒนาตามรูปแบบ Smart Communicator โดยภาพอยู่ในระดับมาก ซึ่งคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่นหลังได้รับการพัฒนาทำให้มีศักยภาพในการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นสูงขึ้น กล่าวได้ว่าเป็นเรื่องที่น่ายินดีอย่างยิ่งเพราะเมื่อคณะผู้บริหารมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นแล้วย่อมสามารถสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกับเป้าหมายที่วางไว้ ทำให้การพัฒนาไม่หยุดนิ่ง สอดคล้องกับเจริญเนตร แสงดวงแข (2563) ได้ทำการวิจัย พบว่า ระดับศักยภาพทางการสื่อสารของนักสื่อสารชุมชนท้องถิ่นก่อนเข้ารับการศึกษาอบรมโดยนักวิจัยในโครงการการสร้างนักสื่อสารชุมชนท้องถิ่นในการเผยแพร่แผนชุมชน เพื่ออนุรักษ์ป่าชายเลนตำบลหัวเขา จังหวัดสงขลา ทุกด้าน ทั้งด้านความรู้/ความสามารถในฐานะผู้รับสาร ด้านความรู้/

ความสามารถในฐานะผู้ส่งสาร ด้านความรู้เรื่องประเภทสื่อและความสามารถในการใช้สื่อ ด้านความรู้/ความสามารถด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านความรู้/ความสามารถ ด้านการวางแผน กิจกรรม โครงการ และด้านความรู้/ความสามารถด้านการสร้าง การมีส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลาง ในขณะที่ระดับศักยภาพทางการสื่อสารของนักสื่อสารชุมชนท้องถิ่นหลังกระบวนการฝึกอบรมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปเป็นแผนภาพเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นได้ดังนี้

ภาพที่ 1. Smart Communicator : SMCR

จากแผนภาพดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ทำหน้าที่หลักในการสื่อสารทางการเมืองคือ คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีกระบวนการในการสื่อสาร 4 องค์ประกอบคือ 1) ผู้ส่งสาร 2) สาร 3) สื่อ 4) ผู้รับสาร ในแต่ละองค์ประกอบของการสื่อสารจะมีองค์ประกอบ

หลักที่ ทำให้การสื่อสารเกิดการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในการพัฒนาท้องถิ่นนั้นจะมี ทั้งคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาร่วมกันโดย ทำหน้าที่ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมประเมิณผล ซึ่งจากการร่วมกัน ดังกล่าวนั้นจะส่งผลลัพธ์คือ คณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนเกิดการ สื่อสารอย่างสันติ เข้าใจจุดมุ่งหมาย มีการตอบสนองเชิงบวก ท้องถิ่นพึงพอใจ และเกิดความ ไว้วางใจต่อกัน จากผลลัพธ์นี้อาจส่งผลสะท้อนกลับไปยังคณะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นอีกครั้ง ซึ่งจะทำให้เกิดการทบทวนการดำเนินงานที่นำไปสู่วงจรการสื่อสารเพื่อการ พัฒนาท้องถิ่นต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

1.1 องค์ประกอบของการสื่อสารด้าน **ผู้ส่งสาร** หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับองค์กร ปกครองท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ผู้บริหารมีบุคลิกของความเสียสละ มีภาพลักษณ์ที่สื่อให้เห็นได้ว่าเป็นผู้ที่พร้อมจะส่งข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชน พร้อมให้รายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูล ไม่ว่าจะข้อมูล จะเป็นบวกหรือลบก็สามารถอธิบายให้ประชาชนเข้าใจได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของสาร

1.2 องค์ประกอบของการสื่อสารด้าน **สาร** หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครอง ท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ผู้บริหารรู้จักเก็บข้อมูลเนื้อหาสารในหลายรูปแบบ การค้นหาข้อมูลจึงอาจ ต้องอาศัยบริการและโปรแกรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับชนิดของข้อมูลที่ต้องค้นหา

1.3 องค์ประกอบของการสื่อสารด้าน **ช่องทางการสื่อสาร** หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ องค์กรปกครองท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ผู้บริหารรู้ได้ใช้สื่อดิจิทัลที่มีอยู่แล้วและที่ได้สร้างขึ้นใหม่ คือ ไลน์ OA ขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกสี จังหวัดขอนแก่น ด้วยการใช้เป็นช่องทางในการ ติดต่อสื่อสารให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นให้มากที่สุด

1.4 องค์ประกอบของการสื่อสารด้าน **ผู้รับสาร** หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับองค์กร ปกครองท้องถิ่นควรส่งเสริมให้ท่านเหล่านั้นได้รู้จักเตรียมพร้อมในการเป็นผู้รับสาร เพื่อนำข้อมูลที่ ได้ไปบูรณาการในการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 คณะผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่น ควรเลือกใช้สื่อดิจิทัลที่ได้สร้างขึ้นใหม่ คือ ไลน์ OA ขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกสี จังหวัดขอนแก่น ด้วยการใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้มากที่สุด

2.2 ควรนำรูปแบบ Smart Communicator ไปใช้ในการพัฒนาคณะผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อบูรณาการการสื่อสารทางการเมืองเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นการปิดช่องว่างของการสื่อสาร ทำให้เกิดความเข้าใจในการพัฒนาตรงกัน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรนำเอาองค์ประกอบของการสื่อสารไปเป็นกรอบความคิดในการศึกษาการสื่อสารทางการเมืองในประเด็นอื่น ๆ เช่น การสื่อสารทางการเมืองที่ส่งผลต่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

3.2 ควรนำเอาองค์ประกอบของการสื่อสารไปเป็นกรอบความคิดในการศึกษาการสื่อสารทางการเมืองในประเด็นอื่น ๆ เช่น การสื่อสารทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนใน 3 วัย คือ วัยเด็กและเยาวชน และผู้สูงอายุ หากมีการศึกษาครบทั้ง 3 วัย อาจทำให้ระบบการเมืองของไทยจะได้รับการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้นต่อเนื่องกันไป

เอกสารอ้างอิง

กรวรรณ เวชชานูเคราะห์, และ นิธิดา แสงสิงแก้ว. (2556). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโคกน จังหวัดสมุทรสงคราม. สืบค้นจาก <http://203.131.210.100/ejournal/wp-content/uploads/2015/07/JCIS57002.pdf>

กุลิศรา กฤตวรกาญจน์. (2522). การสื่อสารเพื่อพัฒนากับการพัฒนาชนบทไทย. *วารสารการสื่อสารมวลชน*, (1)2, 20.

เกศสุดา สิทธิสันติกุล, ปณณพร ไพบูลวัฒน์กิจ, และ กิ่งกาญจน์ เจริญกุล. (2562). การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมเมืองเชียงใหม่อย่างมีส่วนร่วม: โครงการ Spark U เชียงใหม่ ปฏิบัติการเปลี่ยนเมือง. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 11(2), 292.

- โกวิทย์ พวงงาม. (2551). *การปกครองท้องถิ่นไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส.
- เจริญเนตร แสงดวงแข. (2563). ผลลัพธ์การสร้างนักสื่อสารชุมชนท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลน ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. *วารสารศาสตร์*, (13)3, 40-41.
- ชนินทร ม้าทอง. (2560). แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, (2)1, 163-175.
- ชูศักดิ์ ชูช่วย. (2533). *บทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระมหาปรัชญ์ นภุภริสิริ. (2565). *การมีส่วนร่วมในการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- พิชิต ทนงค์. (2550). *การสื่อสารทางการเมืองกับการสร้างอัตลักษณ์ประชาธิปไตยของเยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.
- วราพร ชมศรี, และ กันยารัตน์ แก้วเชียร. (2018). การรับสารสนเทศทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดขอนแก่น. ใน *Proceedings of 14th International Conference on Humanities and Social Sciences 2018 (IC-HUSO 2018)* (น. 863-873).
ขอนแก่น:มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2564). *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปี พ.ศ. 2564*. สืบค้นจาก <https://drive.google.com/file/d/1M5m1mBae8NVUP286Fuzg8U3kNrJ-EhyT/view?usp=sharing>
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2565). *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปี พ.ศ. 2565*. สืบค้นจาก <https://drive.google.com/file/d/1GPwu9T2doqfTh9GFZa86c-LMp5iJ5rlb/view?usp=sharing>
- สุมาลี สุวรรณกร. (2559). แนวทางการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเมืองขอนแก่น, *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, (9)2, 108-117.

เสถียร เขยประทับ. (2538). *การสื่อสารกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสถียร เขยประทับ. (2551). *การสื่อสารการเมืองและประชาธิปไตยในสังคมพัฒนาแล้ว*.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. (2551). *กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

**สมรรถนะหลักของบุคลากรที่รองรับแผนยุทธศาสตร์กระทรวง
การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (ช่วงระหว่างปี 2566–2570) ***
**Core Competency of Personnel Supporting Strategic Plans of
Ministry of Social Development and Human Security, Chiang
Mai Province (Between the years 2023 – 2027)**

ชวัลวิทย์ ด่านวิไลปิตกุล, เอกพิชญ์ ชินะชาย, นนท์ น้ำประทานสุข, และจริยา โกเมนต์
Chawanvit Danwilaipitikun, Ekapit Chinakai, Non Naprathansuk, and Jariya Koment
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University
Corresponding Author, Email: chawanvit.dan@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสมรรถนะหลักที่เป็นอยู่ สมรรถนะหลักที่รองรับแผนยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักที่รองรับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ช่วงระหว่างปี 2566-2570) โดยประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟายในการดำเนินการวิจัยโดยทำการรวบรวมข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญด้านสมรรถนะหลักจาก 12 หน่วยงานสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 12 คน และผู้เชี่ยวชาญนอกพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 17 คน เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สำหรับรวบรวมข้อมูลสมรรถนะหลักที่เป็นอยู่ 2) แบบสอบถามปลายเปิด สำหรับรวบรวมข้อมูลสมรรถนะหลักที่

* ได้รับความเห็นชอบ: 28 กุมภาพันธ์ 2566; แก้ไขบทความ: 12 เมษายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 19 เมษายน 2566

รองรับแผนยุทธศาสตร์ฯ (เดลฟายรอบที่ 1) และ 3) แบบสอบถามปลายปิดใช้เก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นด้านสมรรถนะหลักที่รองรับแผนยุทธศาสตร์ (เดลฟายรอบที่ 2) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวนร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of Variation)

ผลการวิจัยพบว่า ด้านสมรรถนะหลักที่เป็นอยู่ประกอบไปด้วย 5 สมรรถนะหลัก 1) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) ด้านการบริการที่ดี 3) ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ 4) ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม และ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม พบว่าในภาพรวมบุคลากรมีการปฏิบัติงานตามสมรรถนะหลักทั้ง 5 ครบทุกประเด็น ในขณะที่สมรรถนะหลักที่รองรับแผนยุทธศาสตร์ ในภาพรวมพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะหลักทั้ง 5 ประเด็น อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.63) ค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับ 0.12 หมายถึงได้รับฉันทามติระดับสูง ซึ่งสามารถสรุปสมรรถนะหลักที่รองรับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ช่วงระหว่างปี 2566-2570) ประกอบด้วยสมรรถนะหลัก 5 ด้านและพฤติกรรมบ่งชี้ของบุคลากรซึ่งความสอดคล้องของสมรรถนะหลักทั้ง 5 กับแผนยุทธศาสตร์ฯ ในภาพรวม พบว่าสมรรถนะหลักทั้ง 5 ด้านมีการรองรับเป้าหมายการปฏิบัติงานภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ทั้ง 2 ประเด็นคือ การเป็นองค์กรยุคดิจิทัลที่มีผลสัมฤทธิ์สูงและบุคลากรมีทักษะที่จำเป็นในการขับเคลื่อนการทำงานในศตวรรษที่ 21 โดยแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักที่รองรับแผนยุทธศาสตร์ฯ ควรมีการกำหนดเป็นแนวทางพัฒนาเชิงนโยบายและแนวทางเชิงปฏิบัติทั้ง 5 สมรรถนะหลัก

คำสำคัญ: สมรรถนะหลัก; แผนยุทธศาสตร์; กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

Abstract

The objective of this research aimed to study the core competencies existing. Core competencies support the strategic plan and guidelines for the development of core competencies that support the strategic plan of the Ministry

of Social Development and Human Security. (During the year 2023-2027) By applying the Delphi technique in conducting research. The data was gathered by experts from 12 agencies under the Ministry of Social Development and Human Security in Chiang Mai, 12 people, and experts outside Chiang Mai, 5 people, totaling 17 people. The research tools consisted of 1) a structured interview form for collecting core competency existing data and 2) an open-ended questionnaire for collecting core competency data at support, the strategic plan (Delphi Round 1), and 3) closed-ended questionnaires were used to collect opinion data. Core competencies that support the ministry's strategic plan (Delphi Round 2) data analysis was performed. Qualitative analysis by content analysis and quantitative data analysis by descriptive statistics, Percentage, Mean, Standard Deviation, and Coefficient of Variation.

The result of this research found that the existing core competencies consisted of 5 core competencies: 1) Achievement 2) Good service 3) Accumulation of professional expertise 4) Commitment to commitment righteousness and ethics, and 5) teamwork. It was found that overall, the personnel performed according to all 5 core competencies. While the core competencies that support the strategic plan found that the expert's opinions on the 5 core competencies were in the highest level of agreement (mean 4.63). The distribution coefficient was 0.12, meaning that they received a high level of consensus. This can summarize the core competencies that support the strategic plan of the Ministry of Social Development and Human Security. (Between 2023-2027), consisting of 5 core competencies and indicator behaviors of personnel. The consistency of the 5 core competencies with the overall strategic plan found that all 5 core competencies support the operational goals under the two strategic issues to become a high-performing digital organization and have the people with the necessary skills. Driving work in the 21st century by developing core competencies that support

the strategic plan. It should be formulated as a policy development guideline and a practical guideline for all five core competencies.

Keywords: core competencies; strategic plan; ministry of social development and human security

1. บทนำ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) บุคลากรทุกคนได้ทราบว่า Competency ที่แปลว่า “สมรรถนะ” ซึ่งประเด็นปัญหาในปัจจุบันบุคลากรในองค์กรเกิดความสับสนในบทบาทหน้าที่ในงานของตนเองการทำงานร่วมกันการสื่อสารความขัดแย้งในการทำงาน การปฏิสัมพันธ์ภายในองค์กรและการทำงานที่ขาดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ดังนั้นฝ่ายทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีค่าและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ แล้วการบริหารทรัพยากรเป็นหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ควรทำความเข้าใจอย่างชัดเจน โดยการพัฒนาสมรรถนะเป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญ โดยยึดหลักสมรรถนะ (Competency) และพัฒนาขีดความสามารถ (Capability) เพื่อให้ข้าราชการเป็นผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ (Knowledge Worker) สามารถปฏิบัติงานภายใต้การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและระบบบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง สามารถพัฒนา งานภายใต้การทำงานศตวรรษที่ 21 บุคลากรทุกระดับมีศักยภาพในการเป็นผู้นำการบริหาร ราชการแนวใหม่ เพื่อให้ภาคราชการมีมาตรฐานในระดับสูงเทียบเท่าเกณฑ์สากลและ ขีดความสามารถการปฏิรูประบบราชการ ในปัจจุบันจึงให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้าง บทบาท ภารกิจและขนาดให้มีความเหมาะสมและที่สำคัญคือการเพิ่มประสิทธิภาพการ ดำเนินงานให้มีผลสัมฤทธิ์ที่สูงยิ่งขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้บุคลากรสามารถตอบสนองภารกิจของ องค์กรโดยได้มองเห็นถึงการใช้ทรัพยากรที่สนับสนุนให้บุคคลรูปแบบหนึ่งที่ใช้ในภาคเอกชนและ ทำให้การองค์กรประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก โดยการทำงานเพื่อให้ทราบถึงบุคลากร ภายในองค์กรนั้นจะต้องมีรูปแบบการทำงานแบบใดในการตอบสนองความสำเร็จ (สำนักงาน คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553, น. 65)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นกระทรวงที่จัดตั้งขึ้นตาม พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นกระทรวงภาคสังคมใน

การทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม การสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพและความมั่นคงในชีวิต สถาบันครอบครัวและชุมชน ส่วนราชการด้านนโยบายและการปฏิบัติ เพื่อเป็นองค์การและกลไกด้านสังคมในการบรรลุ นโยบายของรัฐบาลที่ให้ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเด็ก เยาวชน สตรี ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต ให้มีการพิทักษ์และคุ้มครองสิทธิตามกรอบ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยบูรณาการแนวคิด ทิศทาง และการบริหารให้เป็นระบบ จากภาคีทุกภาคส่วนและทุกระดับ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2545)

ดังนั้น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ต้องมีการพัฒนาให้ก้าวสู่องค์กรยุคดิจิทัลที่มีผลสัมฤทธิ์สูง และมีทักษะจำเป็นในการขับเคลื่อนงานในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เกิดรูปแบบการทำงานที่เป็นรูปธรรมและเกิดผลสัมฤทธิ์สูงในงาน โดยผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสมรรถนะหลักของบุคลากรสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยผลการศึกษาจะสามารถนำไปเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสมรรถนะของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะหลักของบุคลากรสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะหลักของบุคลากรที่รองรับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (ช่วงระหว่างปี 2566-2570)
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักที่รองรับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (ช่วงระหว่างปี 2566-2570)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. **พื้นที่วิจัย** ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 12 หน่วยงาน ประกอบด้วย 1) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2) สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 9 3) สถานคุ้มครองคนไร้ที่พึ่งสันมหาพน 4) นิคมสร้างตนเอง

เชื่อนภูมิพล 5) ศูนย์พัฒนาราชภัฏรบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ 6) พิพิธภัณฑสถานเรียนรู้ราชภัฏรบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ 7) ศูนย์ประสานงานโครงการหมู่บ้านสหกรณ์สันกำแพงอำเภอแม่ออนตามพระราชดำริจังหวัดเชียงใหม่ 8) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านเชียงใหม่ 9) สถานสงเคราะห์เด็กบ้านเวียงพิงค์ 10) บ้านพักเด็กและครอบครัว 11) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านธรรมปกรณ์ เชียงใหม่ และ 12) ศูนย์พัฒนาศักยภาพและอาชีพคนพิการหายาดฝน และทำการเก็บรวบรวมข้อมูล หน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่ส่วนกลาง 1 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานเลขาธิการกรม

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selecting) ได้แก่ 1) กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 12 แห่ง จำนวน 12 คน และ 2) กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรมนุษย์ จำนวน 17 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม คือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) แบบสอบถามโดยการนำเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) มาใช้ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้ในการขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญในครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะได้อย่างเต็มที่ และใช้ในการสัมภาษณ์ประเด็นสมรรถนะหลักของบุคลากรที่สอดคล้องตามแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (ช่วงระหว่างปี 2566-2570) ซึ่งประกอบไปด้วยข้อคำถาม 5 ประเด็น ได้แก่ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) การบริการที่ดี 3) การส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ 4) สมรรถนะด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม และ 5) การทำงานเป็นทีม และแบบสอบถามปลายปิดในการสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญครั้งที่ 2

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่ผู้วิจัยแบ่งการเก็บรวบรวมออกเป็น 2 ส่วนคือ จากการสัมภาษณ์ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview Technique) และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ เอกสาร บทความเผยแพร่ในระบบอิเล็กทรอนิกส์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 วิธี ดังนี้ 1) การวิเคราะห์เนื้อหาในประเด็น (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่จัดลำดับข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนา และ 2) วิเคราะห์ข้อมูล

ด้วยการใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งประกอบไปด้วย ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อวัดค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเกี่ยวกับสมรรถนะหลักของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อวัดการกระจายของข้อมูล จากคำตอบของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (Coefficient of Variation) เพื่อวัดความคลาดเคลื่อนในการวิเคราะห์ต่อจากส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก (Weighted Mean Score)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสมรรถนะหลักของบุคลากรสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จากผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของบุคลากรภายใต้กรอบสมรรถนะหลักด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของทั้ง 12 หน่วยงานสามารถสรุปผลการปฏิบัติงานในปัจจุบันของบุคลากรได้ โดย 1) **สมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์** พบว่าบุคลากรมีความละเอียดรอบคอบเอาใจใส่ ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพ รวมไปถึงการพัฒนาระบบ ขั้นตอนวิธีการทำงาน เพื่อให้ได้ผลงานที่โดดเด่น หรือแตกต่างอย่างที่ไม่เคยมีผู้ใดทำได้มาก่อน 2) **สมรรถนะหลักด้านการบริการที่ดี** พบได้ว่า บุคลากรใช้เวลาแก่ผู้รับบริการเป็นพิเศษ เพื่อช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้รับบริการ รวมไปถึง บุคลากรสามารถนำเสนอวิธีการในการให้บริการที่ผู้รับบริการจะได้รับประโยชน์สูงสุด 3) **สมรรถนะหลักด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ** พบได้ว่า บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดจากการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการได้ และสามารถสนับสนุนให้เกิดบรรยากาศแห่งการพัฒนาความเชี่ยวชาญในองค์กร ด้วยการจัดสรรทรัพยากรเครื่องมืออุปกรณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนา 4) **ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม** พบว่าบุคลากรยืนหยัดพิทักษ์ผลประโยชน์และชื่อเสียงของประเทศชาติแม้ในสถานการณ์ที่อาจเสี่ยงต่อความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงาน หรืออาจเสี่ยงภัยต่อชีวิต และ 5) **สมรรถนะหลักด้านการทำงานเป็นทีม** พบว่าบุคลากรให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนร่วมทีม แม้ไม่มีการร้องขอ ยกย่องและให้กำลังใจเพื่อนร่วมทีมอย่างจริงใจ

2. ผลการศึกษาสมรรถนะหลักที่รองรับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (ช่วงระหว่างปี 2566-2570)

สมรรถนะหลักในภาพรวม จากผลการวัดระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ทั้ง 5 ด้าน ได้ สมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.65 C.V. = 0.13) สมรรถนะด้านการบริการที่ดี ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.65 C.V. = 0.14) สมรรถนะด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.62 C.V. = 0.13) สมรรถนะด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.54 C.V. = 0.11) และ สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.56 C.V. = 0.11) ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า การกระจายของข้อมูลอยู่ในระดับที่น้อย กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างทั้ง 17 มีความแตกต่างในการตอบแบบสอบถามอยู่ในระดับที่น้อย ซึ่งสามารถอธิบายความสอดคล้องของความคิดเห็นของสมรรถนะหลักในแต่ละด้าน ดังนี้

สมรรถนะหลักที่ 1 สมรรถนะหลักด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ พบว่า มี 6 ประเด็น ได้แก่

- 1) การกำหนดมาตรฐานหรือเป้าหมายในการทำงานในแต่ละตำแหน่งอย่างชัดเจน เพื่อให้ได้ผลงานที่ดี
- 2) มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของตนเองด้วยวิธีการเทียบเคียงกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้
- 3) ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่ผู้บังคับบัญชากำหนดหรือเป็นไปตามเป้าหมายของหน่วยงานที่รับผิดชอบทุกประเด็น
- 4) ทุกหน่วยงานควรมีการนำเสนอวิธีการทำงานแบบใหม่ ๆ ที่ส่งเสริมประสิทธิภาพการทำงานให้มากยิ่งขึ้น
- 5) การกำหนดเป้าหมายท้าทายเพิ่มมากขึ้นของทุกหน่วยงาน เพื่อให้ได้ผลงานที่ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม
- 6) ทุกหน่วยงานควรมีการพัฒนากระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผลงานที่โดดเด่นและแตกต่างจากเดิม โดยทั้งใน 6 ประเด็น มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) อยู่ระหว่าง 0.09 – 0.19

สมรรถนะหลักที่ 2 สมรรถนะหลักด้านการบริการที่ดี พบว่า มี 5 ประเด็น ได้แก่

- 1) เจ้าหน้าที่ทุกคน ควรทำงานบริการให้แก่ประชาชนด้วยจิตใจที่พร้อมบริการอย่างแท้จริง
- 2) ในการดำเนินงานเพื่อให้บริการแก่ประชาชนทุกหน่วยงาน ควรมีการติดตามและแจ้งผลการให้บริการแก่ประชาชนแบบระยะ ๆ
- 3) หน่วยงานย่อยภายใต้กระทรวงฯ ควรมีการสร้างเครือข่ายการทำงานอย่างเข้มแข็งร่วมกัน เพื่อการบริการที่สมบูรณ์แก่ประชาชน
- 4) การเสียสละในการให้เวลาเพื่อการบริการแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ของเจ้าหน้าที่ทุกคน
- 5) นอกจากการให้บริการ

ประชาชนตามหน้าที่รับผิดชอบแล้ว เจ้าหน้าที่ควรให้คำแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์เพิ่มเติมแก่ประชาชน โดยทั้งใน 5 ประเด็น มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) อยู่ระหว่าง 0.12 – 0.16

สมรรถนะหลักที่ 3 สมรรถนะด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ พบว่ามี 6 ประเด็น ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ทุกคน ควรเป็นผู้ที่รักการแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ที่ส่งเสริมการปฏิบัติงานของตนเอง 2) เจ้าหน้าที่ทุกคน ควรมีการใฝ่รู้ในการค้นคว้าความรู้ใหม่หรือเทคโนโลยีใหม่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานตามหน้าที่ 3) เจ้าหน้าที่และผู้บริหารต้องสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่และสามารถแก้ไขปัญหาจากเทคโนโลยีดังกล่าวได้ 4) เจ้าหน้าที่และผู้บริหาร ควรมีความรู้ความเชี่ยวชาญเชิงสหวิชาการตามหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง เพื่อนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง 5) เจ้าหน้าที่และผู้บริหารทุกคน ควรมีส่วนร่วมนำเสนอ แสดงความคิดเห็นและนำความรู้ความสามารถเฉพาะทางเชิงบูรณาการในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน และ 6) ทุกหน่วยงานย่อย ควรส่งเสริมบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรเชิงการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานให้เกิดความเชี่ยวชาญเฉพาะให้กับทุกคน เช่น การสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ หรือเทคโนโลยีที่เพียงพอ โดยทั้งใน 6 ประเด็น มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) อยู่ระหว่าง 0.08 – 0.17

สมรรถนะหลักที่ 4 สมรรถนะด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม พบว่ามี 6 ประเด็น ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่และผู้บริหารทุกคน ต้องเป็นผู้ที่มีสัจจะ เชื่อถือได้ เพื่อความไว้วางใจของประชาชนทุกคน 2) เจ้าหน้าที่และผู้บริหารทุกคน ควรปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ภายใต้จิตวิญญาณในความเป็นข้าราชการ หรือข้าราชการรับใช้แผ่นดิน 3) เจ้าหน้าที่และผู้บริหารทุกคน ต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นกลาง ในการแสดงความคิดเห็น หรือการดำเนินงานตามหน้าที่อย่างเคร่งครัด 4) เจ้าหน้าที่และผู้บริหารทุกคน ต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักการจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ ไม่เบี่ยงเบนด้วยอคติหรือผลประโยชน์อื่นใด กล้ารับผิดชอบและกล้ารับผิดชอบในสิ่งที่กระทำผิด 5) เจ้าหน้าที่และผู้บริหารทุกคน ควรมีใจเสียสละตนเอง เพื่อประโยชน์แก่ทางราชการ และ 6) เจ้าหน้าที่และผู้บริหารทุกคน ควรยึดหยัดในการทำงาน เพื่อความถูกต้องพิทักษ์ผลประโยชน์ของทางราชการ โดยทั้งใน 6 ประเด็น มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) อยู่ระหว่าง 0.09 – 0.16

สมรรถนะหลักที่ 5 สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีม พบว่ามี 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ทุกหน่วยงาน ควรมีการสร้างระบบในการทำงานเป็นทีมที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการติดตามและการรายงานความคืบหน้าของแต่ละบุคคล 2) ผู้ปฏิบัติงาน ควรมีการแชร์ข้อมูล

เฉพาะหน้าที่ของตนเองที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานเป็นทีม 3) ผู้ปฏิบัติงานทุกคน ควรเปิดใจในการทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 4) ผู้ปฏิบัติงานทุกคนในทีม ควรมีเป้าหมายหลักในการทำงานเป็นทีมร่วมกันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน 5) ทุกหน่วยงาน ควรมีกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่างผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารเพื่อสนับสนุนการทำงานเป็นทีม และ 6) ทุกหน่วยงาน ควรมีการสร้างระบบและกลไกเพื่อรองรับการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก เพื่อผลงานที่มีประสิทธิภาพ โดยทั้งใน 6 ประเด็น มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) อยู่ระหว่าง 0.08 – 0.16

3. ผลการเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักที่รองรับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (ช่วงระหว่างปี 2566-2570)

3.1 สมรรถนะหลักด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ แนวทางเชิงนโยบาย สืบเนื่องจากการดำเนินงานตามสมรรถนะหลักในรูปแบบงานประจำส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานขาดเป้าหมายในการดำเนินงานอย่างแท้จริง โดยบุคลากรจะปฏิบัติตามหน้าที่รับผิดชอบในแต่ละวันเพียงเท่านั้น ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการทบทวนนโยบายในการกำหนดเป้าหมายของสมรรถนะหลักใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกให้แก่บุคลากร เพื่อเป็นการกระตุ้น จูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถแสดงศักยภาพในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานของบุคลากรทุกคนเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายหลักของหน่วยงาน แนวทางเชิงปฏิบัติ เพื่อตอบสนองต่อนโยบายที่กำหนดไว้ข้างต้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานในระดับจังหวัด ควรมีการกำหนดกลยุทธ์และกรอบการทำงานในแต่ละสมรรถนะที่เปิดกว้าง โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเสนอแนะวิธีการทำงานที่ถนัดและเชี่ยวชาญเฉพาะด้านของตนเอง ตลอดจนควรมีกิจกรรมส่งเสริมการปรับตัวในการทำงานที่สอดคล้องกับยุคฐานวิถีชีวิตถัดไป (Next Normal) และเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างตลอดเวลาของโลกในยุคศตวรรษที่ 21

3.2 สมรรถนะด้านการบริการที่ดี แนวทางเชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดสมรรถนะด้านการบริการที่ดีของข้าราชการ ควรมีการพิจารณาทบทวนปรับวิสัยทัศน์จากเดิมคือ “สร้างสังคมดี คนมีคุณภาพ” หรือพิจารณาปรับวิสัยทัศน์ในระดับจังหวัด โดยอาจเพิ่มประเด็นของความอุทิศตนและความมีใจบริการ ทั้งนี้เพื่อเป็นการยกระดับและพัฒนา

มาตรฐานการดำเนินงานและการให้บริการแก่ประชาชนของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แนวทางเชิงปฏิบัติ เพื่อตอบสนองต่อนโยบายข้างต้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีกิจกรรม เสริมสร้างความมีใจในการให้บริการ (Service Mind) แก่ผู้มารับบริการในทุกสถานการณ์อย่างมี ประสิทธิภาพ ตลอดจนสร้างค่านิยมหรือวัฒนธรรมขององค์กรที่เน้นไปที่ความอุทิศตน ในการ ให้บริการแก่ประชาชนทุกคน เพื่อให้ประชาชนทุกคนเกิดความพึงพอใจสูงสุดในการเข้ามา รับบริการ

3.3 สมรรถนะหลักด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพ แนวทาง เชิงนโยบาย ปัจจุบันเทคโนโลยีและความทันสมัยได้มาเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานขององค์กร อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งในบางครั้งอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากในการนำเทคโนโลยีไปใช้ของ บุคลากร ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอาจมีการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมศักยภาพการ ทำงานของบุคลากรภายใต้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทั้งนี้เพื่อเป็นการพัฒนาตัวบุคลากรและ กระบวนการดำเนินงานที่มีความแม่นยำลดข้อผิดพลาดลงและยังช่วยให้การดำเนินงานที่มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แนวทางเชิงปฏิบัติ เพื่อสนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการ ปฏิบัติงาน ควรมีการกำหนดกลยุทธ์ในการส่งเสริมศักยภาพการดำเนินงานภายใต้เทคโนโลยีที่ ทันสมัย ให้แก่บุคลากรในทุกสายงาน เช่น การจัดฝึกอบรมเพื่อยกระดับศักยภาพตามวิชาชีพ การให้ทุนการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น หรือแม้แต่การจัดกิจกรรมย่อย ในหน่วยงานทุกเดือน เพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจในสายวิชาชีพตนเอง ตลอดจนการให้รางวัลแก่ผู้ปฏิบัติดีเด่น ประจำปี เพื่อเป็นแรงจูงใจให้แก่บุคลากรในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

3.4 สมรรถนะหลักด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม แนวทาง เชิงนโยบาย ปัจจุบันสมรรถนะหลักในการดำเนินงานตามที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนได้ กำหนดให้ข้าราชการทุกคนปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล อย่างไรก็ตามหน่วยงานภาครัฐควรให้ ความสำคัญในการกำหนดนโยบายเพื่อรองรับการปฏิบัติภายใต้กรอบธรรมาภิบาลในทุกระดับ ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นเตือนให้บุคลากรทุกคนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตและความโปร่งใสอย่าง เกร่งกรัด แนวทางเชิงปฏิบัติถึงแม้ว่าองค์กรภาครัฐถูกกำหนดให้มีการประเมินคุณธรรมและ ความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment : ITA) แต่อย่างไรก็ตามหน่วยงานภาครัฐควรดำเนินกิจกรรม เพื่อส่งเสริมและ กระตุ้นเตือนให้บุคลากรทุกคนตระหนักถึงการดำเนินงานภายใต้คำว่า “ข้าราชการ” หรือ

“ข้าของแผ่นดิน” เพื่อการสร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติงานที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม

3.5 สมรรถนะหลักด้านการทำงานเป็นทีม แนวทางเชิงนโยบาย การดำเนินงานของบุคลากรแต่ละตำแหน่งงานนั้น มีหน้าที่รับผิดชอบแตกต่างกันไป ในเชิงการดำเนินงานตามหน้าที่ อาจมีการพบปะกันน้อย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันดีของบุคลากร ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จึงควรให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์อันดีของบุคลากรในแต่ละตำแหน่งงาน โดยอาจสร้างวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งให้ทุกคนได้มาพบเจอกันบ่อยมากขึ้นในหน่วยงาน แนวทางเชิงปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีของบุคลากรในหน่วยงาน องค์กรภาครัฐควรมีการกำหนดกิจกรรม เพื่อให้บุคลากรทุกคน พบปะ สังสรรค์ พุดคุย และแลกเปลี่ยนทัศนคติในการทำงานซึ่งกันและกัน เช่น การจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ในวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ การจัดกีฬาสัมพันธ์ ตลอดจนการยกย่องชื่นชมบุคลากรที่มีผลงานดีเด่นในรอบปี ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการทำงานร่วมกันเป็นทีมงานอนาคต

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสมรรถนะหลักของบุคลากรภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 5 สมรรถนะหลักพบว่า สมรรถนะหลักที่ 1 ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ผู้บริหารได้ให้ความสำคัญในเรื่องบุคลากรมีความละเอียดรอบคอบเอาใจใส่ ตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพ ในขณะที่สมรรถนะหลักที่ 2 ด้านการบริการที่ดี พบว่าบุคลากรจะต้องใช้เวลาแก่ผู้รับบริการเป็นพิเศษ โดยสมรรถนะหลักที่ 3 ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในอาชีพ พบว่าบุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดจากการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการได้ ในขณะที่สมรรถนะหลักที่ 4 ด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม พบว่าบุคลากรยืนหยัดพิทักษ์ผลประโยชน์และชื่อเสียงของประเทศชาติแม้ในสถานการณ์ที่อาจเสี่ยงต่อความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่การงาน หรืออาจเสี่ยงภัยต่อชีวิต และ สมรรถนะหลักที่ 5 ด้านการทำงานเป็นทีม พบว่าสมรรถนะหลักด้านการทำงานเป็นทีมบุคลากรให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เพื่อนร่วมทีม แม้ไม่มีการร้องขอ ยกย่องและให้กำลังใจเพื่อนร่วมทีมอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับสมรรถนะหลักทั้ง 5 ที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553)

ที่ได้กล่าวถึงสมรรถนะหลักทั้ง 5 ไว้ คือสมรรถนะหลักด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์หมายถึง ความมุ่งมั่น และตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการให้ดี ให้มีประสิทธิภาพ หรือสูงเกินกว่ามาตรฐานที่มีอยู่ ในขณะที่สมรรถนะหลักด้านการบริการที่ดีหมายถึง ความมุ่งมั่น ความตั้งใจ และความพยายามที่จะให้บริการแก่ผู้ขอรับบริการจากงานในหน้าที่ราชการของตนหรืองานอื่นที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่สมรรถนะหลักด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในอาชีพหมายถึงความสนใจใฝ่รู้สั่งสมความรู้ความสามารถของตนในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ในขณะที่สมรรถนะหลักด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรมหมายถึง การดำรงตนและประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งกฎหมายคุณธรรม และสมรรถนะหลักด้านการทำงานเป็นทีมหมายถึงความตั้งใจที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นส่วนหนึ่งของทีม หน่วยงาน หรือส่วนราชการ ซึ่งจะเห็นว่ากระทรวงฯ ได้ปฏิบัติงานตามกรอบสมรรถนะหลักที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) กำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรม

2. จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมรรถนะหลักของบุคลากรที่รองรับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (ช่วงระหว่างปี 2566-2570) โดยพบว่า การปฏิบัติงานตามสมรรถนะหลักด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ใน 6 ประเด็นสามารถรองรับเป้าหมายการปฏิบัติงานภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ของกระทรวงฯ ครบทั้ง 2 เป้าหมาย ในขณะที่การปฏิบัติงานตามสมรรถนะหลักด้านการบริการที่ดีใน 5 ประเด็นสามารถรองรับเป้าหมายการปฏิบัติงานภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ของกระทรวงฯ ครบทั้ง 2 เป้าหมาย เช่นกัน โดยการปฏิบัติงานตามสมรรถนะหลักด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพใน 6 ประเด็นสามารถรองรับเป้าหมายการปฏิบัติงานภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ของกระทรวงฯ ในทุกประเด็น สำหรับการปฏิบัติงานตามสมรรถนะหลักด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ทั้ง 6 ประเด็นสามารถรองรับเป้าหมายการปฏิบัติงานภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ของกระทรวงฯ ได้เพียงเป้าหมายเดียวคือบุคลากรมีทักษะที่จำเป็นในการขับเคลื่อนงานในศตวรรษที่ 21 และการปฏิบัติงานตามสมรรถนะหลักด้านการทำงานเป็นทีมทั้ง 6 ประเด็นสามารถรองรับเป้าหมายการปฏิบัติงานภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ของกระทรวงฯ ครบทั้ง 2 เป้าหมายเช่นกัน โดยในภาพรวมแล้วจะสังเกตได้ว่าการปฏิบัติงานเพื่อรองรับเป้าหมายการปฏิบัติงานภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ของกระทรวงฯ นั้น จะให้ความสำคัญไปที่ทักษะที่จำเป็นในการขับเคลื่อนงานในศตวรรษที่ 21 ของบุคลากรมากกว่าเป้าหมายด้านการเป็นองค์กรยุคดิจิทัลที่มีผลสัมฤทธิ์สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมรรถนะหลักด้านการยึดมั่นในความ

ถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม ไม่พบการปฏิบัติงานที่รองรับเป้าหมายการปฏิบัติงานภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการเป็นองค์กรยุคดิจิทัลที่มีผลสัมฤทธิ์สูง แม้แต่ประเด็นเดียว อย่างไรก็ตามกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พ.ศ. 2566-2570) ได้กล่าวถึงความสำคัญและเป้าหมายในการปฏิบัติงานให้เป็นองค์กรยุคดิจิทัลที่มีผลสัมฤทธิ์สูงไว้คือ 1) ปรับเปลี่ยนองค์กร พม. สู่องค์กร ยุคดิจิทัล โดยการพัฒนาและบูรณาการข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย รวมถึงการพัฒนา กระบวนการและบริการที่สะดวกเข้าถึงง่ายด้วยดิจิทัล และส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมในการพัฒนาองค์กร 2) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กร การปรับโครงสร้างให้มีความยืดหยุ่น ตลอดจน การพัฒนากฎหมาย ระเบียบ ประกาศต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง รวมถึงสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กร 3) มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะบุคลากร (Skillsets) ในการทำงาน ในยุคดิจิทัล และศตวรรษที่ 21 ทั้งการปลูกฝังบุคลากรให้มีกรอบความคิด (Mindset) ในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มุ่งประโยชน์ส่วนรวม รวมถึงการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการทำงาน และ 4) สื่อสาร สังคมสร้างภาพลักษณ์องค์กรทั้งในเชิงนโยบายและการขับเคลื่อนภารกิจ เพื่อสร้างการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายและภาคส่วนต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

3. จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในทั้ง 5 สมรรถนะหลัก พบว่า สมรรถนะหลักด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญสูงสุดไปที่ การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของตนเองด้วยวิธีการเทียบเคียงกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ในขณะที่สมรรถนะหลักด้านการบริการที่ดีผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญสูงสุดไปที่ เจ้าหน้าที่ทุกคน ควรทำงานบริการให้แก่ประชาชนด้วยจิตใจที่พร้อมบริการอย่างแท้จริง สำหรับสมรรถนะหลักด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญในงานอาชีพผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญสูงสุดไปที่ เจ้าหน้าที่ทุกคนควรมีการใฝ่รู้ในการค้นคว้าความรู้ใหม่หรือเทคโนโลยีใหม่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานตามหน้าที่ โดยสมรรถนะหลักด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรมผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญสูงสุดไปที่เจ้าหน้าที่และผู้บริหารทุกคนต้องเป็นผู้มีสำนึก เชื่อถือได้ เพื่อความไว้วางใจของประชาชนทุกคน และสมรรถนะหลักด้านการทำงานเป็นทีมผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญสูงสุดไปที่ผู้ปฏิบัติงานควรมีการแชร์ข้อมูลเฉพาะหน้าที่ของตนเองที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของไชยดี ยะย็อริ (2562) เรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพ

การปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งพบว่าบุคลากรสำนักงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีระดับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานโดยรวมด้านการยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและจริยธรรม การบริการที่ดี การทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับมากที่สุดและด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ด้านการสั่งสมความเชี่ยวชาญอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากเป็นสมรรถนะหลักที่ทุกคนในองค์กรจะต้องมีเพื่อทำให้องค์กรสามารถดำเนินงานขับเคลื่อนงานได้สำเร็จร่วรงตามวิสัยทัศน์ ในขณะที่สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ (2548) ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่าสมรรถนะหลักเป็นสิ่งที่องค์กรทำได้ดีที่สุดเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายทางกลยุทธ์และเป็นแนวทางในการกำหนดกระบวนการทำงานต่าง ๆ เพื่อให้องค์กรมีความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน ในขณะที่ประกอบ กุลเกลี้ยง (2548) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่าสมรรถนะหลักเป็นคุณสมบัติภายในตัวคนหรือตัวผู้ปฏิบัติงานที่ต้องมีไว้ทุกคนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถทำงานให้องค์กรบรรลุความสำเร็จในอนาคต

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง สมรรถนะหลักของบุคลากรที่รองรับแผนยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ (ช่วงระหว่างปี 2566-2570) ผู้วิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนและกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการในหน่วยงาน รวมถึงการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพสูงขึ้น ทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในงานต่าง ๆ ของกระทรวงฯ เพื่อให้การทำงานพร้อมที่จะพัฒนาและพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาพบว่า ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความสำคัญกับสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่มีทักษะจำเป็นในการขับเคลื่อนงานในศตวรรษที่ 21 มากกว่าการเป็นองค์การดิจิทัลที่มีผลสัมฤทธิ์สูง ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ช่วงระหว่างปี 2566-2570) ดังนั้นผู้บริหารของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรหันมาทบทวนถึงการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานตามสมรรถนะหลักทั้ง 5 ของบุคลากรตามเป้าหมายการเป็น

องค์กรยุคดิจิทัลที่มีผลสัมฤทธิ์สูงควบคู่ไปกับเป้าหมายด้านการมีทักษะที่จำเป็นในการขับเคลื่อนงานในศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้เพื่อให้ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่กำหนดไว้ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการมุ่งพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะและผลสัมฤทธิ์สูงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล

2. ในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาของทั้ง 12 หน่วยงานย่อยภายใต้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด กลยุทธ์ และโครงการต่าง ๆ ที่สนับสนุนเป้าหมายและประเด็นยุทธศาสตร์ในระดับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในทุกประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นด้านการเป็นองค์กรยุคดิจิทัลที่มีผลสัมฤทธิ์สูงและประเด็นด้านการมีทักษะที่จำเป็นในการขับเคลื่อนงานในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนการกำหนดโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการเป็นองค์กรยุคดิจิทัลและทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ของบุคลากรได้อย่างแท้จริง

3. เพื่อตอบสนองต่อการเป็นองค์กรยุคดิจิทัลที่มีผลสัมฤทธิ์สูงและมีทักษะที่จำเป็นในการขับเคลื่อนงานในศตวรรษที่ 21 และการปฏิบัติงานตามสมรรถนะหลัก ทั้ง 5 ของบุคลากรกระทรวงฯ ควรมีการกระจายงบประมาณให้เพียงพอต่อการสนับสนุนการปฏิบัติงานที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือ ตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรแต่ละตำแหน่งงานได้ไปพัฒนาตนเองในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลกับสายงานตนเองอย่างต่อเนื่องและครอบคลุม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2545). พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545. สืบค้นจาก <https://mspc.ocsc.go.th/sites/default/files/2017-04/5.3phrb.prabprungthuengchbabthii1642hnaa.pdf>
- ไชยดี ยะยือริ. (2562). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะหลักในการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- ประกอบ กุลเกลี้ยง. (2548). การบริหารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาแนวใหม่. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2548). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency.*

กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). *คู่มือกำหนดสมรรถนะในราชการพลเรือน:*

คู่มือสมรรถนะหลัก. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาระบบบำนาญตำแหน่งและค่าตอบแทน.

การบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 ของสถานสงเคราะห์
เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชน
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ *
Managerial Administration towards Bureaucracy System 4.0
of Social Welfare Homes for Children Aged 7–18,
Department of Children and Youth, Ministry of Social
Development and Human Security

ณัฐวรรณ อุन्नะนันท์, เอกพิชญ์ ชินะขำ, นนท์ น้าประทานสุข, และจริยา โกเมนต์
Nattawat Unnanant, Ekapit Chinakai, Non Naprathansuk, and Jariya Koment
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University
Corresponding Author, E-mail: unnanat@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่เป็นอยู่และการบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 ของสถานสงเคราะห์เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยใช้เทคนิคเดลฟายเป็นกระบวนการหลักในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารสถานสงเคราะห์เด็กโต 12 แห่ง จำนวน 12 คน และ 2) ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นข้าราชการประจำ สังกัดกรมกิจการเด็กและเยาวชนที่เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการระบบราชการ 4.0 จำนวน 15 คน ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นข้าราชการเกษียณจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญที่เป็นข้าราชการเกษียณสังกัดมหาวิทยาลัยโดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำงานร่วมกับกรมกิจการเด็กและเยาวชน จำนวน 1 คน

* ได้รับความเห็นชอบ: 26 มกราคม 2566; แก้ไขบทความ: 18 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 22 มีนาคม 2566

Received: January 26, 2023; Revised: March 18, 2023; Accepted: March 22, 2023

รวมจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ตอบแบบสอบถามในวัตถุประสงค์ที่ 2 ทั้งสิ้น 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่เป็นอยู่ของสถานสงเคราะห์เด็กโต และแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดใช้สำหรับเก็บข้อมูลด้านการบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 (รอบที่ 1) และแบบสอบถามปลายปิดใช้เก็บรวบรวมข้อมูลด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อการบริหารจัดการระบบราชการ 4.0 (รอบที่ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัย ควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการที่เป็นอยู่ของสถานสงเคราะห์เด็กโต 12 แห่ง มีการดำเนินงานภายใต้เกณฑ์การประเมินสถานะการเป็นระบบราชการ 4.0 ครบทั้ง 6 หมวด คือ 1) การนำองค์การ 2) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ 3) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) การวัด วิเคราะห์ และจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นบุคลากร และ 6) การมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ ในขณะที่ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นด้านการเป็นระบบราชการ 4.0 ของสถานสงเคราะห์เด็กโตทั้ง 3 เป้าหมาย ได้แก่ ระบบราชการที่เปิดกว้างและเชื่อมโยงถึงกัน ระบบราชการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และหน่วยงานของรัฐที่มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย เมื่อพิจารณาถึงระดับความสอดคล้องของการตอบข้อคำถามของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 เป้าหมาย พบค่ามัธยฐานอยู่ระหว่าง 4.00 – 5.00 และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ อยู่ระหว่าง 0.50 ถึง 1.00 ซึ่งสะท้อนว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; ระบบราชการ 4.0; สถานสงเคราะห์เด็กโต

Abstract

The objectives of this research aimed to study the existed managerial administration and managerial administration towards bureaucracy system 4.0 of Social Welfare Homes for Children Aged 7-18, Department of Children and Youth, Ministry of Social Development and Human Security (MSDHS). Delphi technique was

employed for data collection with 2 sample groups: 1) 12 administrators from 12 Social Welfare Homes for Children Aged 7-18 in Thailand and 2) Specialist of a regular civil servant under the Department of Children and Youth the MSDHD Affair, specializing in the administration of the government system 4.0 for 15 people. One specialist of a retired civil servant from the Department of Children and Youth Affairs. And one specialist of a retired civil servant from the university, who is an expert working with the Department of Children's Affairs. Total number of specialist who answered questionnaires in this objective 2 were 17 people. A structured interview is a data collection method that the information of existed managerial administration of Social Welfare Homes for Children Aged 7-18. A open-ended questions for collecting the information of managerial administration towards bureaucracy system 4.0 (round 1) and closed-ended questions for collecting information of specialists' opinion on managerial administration towards bureaucracy system 4.0. (round 2). Content analysis of data and descriptive statistics were analyzed.

The results shown that existed managerial administration of 12 Social Welfare Homes for Children Aged 7-18 in Thailand had operated their work and responsibility under the status assessment criteria of bureaucracy system 4.0 in all 6 categories namely: 1) leading the organization 2) strategic planning 3) focusing on service recipients and stakeholders 4) measurement, analysis, and knowledge management 5) focusing on personnel and 6) focusing on work operation. Meanwhile, specialists' opinion on 3 goals on managerial administration towards bureaucracy system 4.0, namely open and connected government, citizen-centric government, smart and high performance government the level of consensus with median between 4.00 – 5.00 and the interquartile range was between 0.50 – 1.00 which mean that the specialists' opinion are in the same direction.

Keywords: managerial administration; Bureaucracy System 4.0;
social welfare homes for children aged 7-18

1. บทนำ

ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการค้า ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และด้านสิ่งแวดล้อม ล้วนแล้วแต่มาจากการนำเทคโนโลยีเข้ามาเชื่อมต่อกันทั่วโลก ดังนั้น ทุกประเทศจึงมีความพยายามพัฒนาจากการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ จึงทำให้โลกเข้าสู่การปฏิวัติของอุตสาหกรรม เรียกว่า อุตสาหกรรม 4.0 หรือ Industry 4.0 และประเทศไทยโดยการนำของรัฐบาล ฯพณฯ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี จึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการปรับเปลี่ยนประเทศไทยให้เป็นระบบอุตสาหกรรม 4.0 จึงเป็นที่มาของนโยบาย “ประเทศไทย 4.0”

เมื่อประเทศไทยก้าวไปสู่ประเทศไทย 4.0 ภาครัฐซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานให้สอดคล้องกับการเป็นประเทศไทย 4.0 ที่ภาครัฐต้องปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติราชการโดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์จากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อสร้างนวัตกรรมภาครัฐในการยกระดับภาครัฐไปสู่ “ระบบราชการ 4.0” ที่มีระบบการทำงานที่เปิดกว้างสามารถเชื่อมโยงถึงกันได้ (Open & Connected Government) ทำงานโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-Centric Government) และเป็นหน่วยงานรัฐที่มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย (Smart & High Performance Government) ทั้งนี้ภาครัฐต้องทำงานโดยยึดธรรมาภิบาลที่ประกอบด้วยหลักประสิทธิภาพ หลักการตอบสนอง หลักการรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักมุ่งเน้นฉันทามติ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2564, น. 2-4)

สถานสงเคราะห์เด็กโต เป็นส่วนราชการในสังกัดกองส่งเสริมการพัฒนาและสวัสดิการเด็ก เยาวชน และครอบครัว กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่มีการให้บริการอุปการะเด็กชาย – หญิง ที่มีอายุตั้งแต่ 6 ถึง 18 ปี ที่กำพร้า ถูกทอดทิ้ง ครอบครัวแตกแยก เด็กที่ติดเชื้อเอชไอวีหรือได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ หรือบิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถให้การอุปการะได้ อย่างเหมาะสม เป็นต้น โดยการให้บริการปัจจัยสี่ การดูแลสุขภาพพยาบาล พัฒนาการด้านร่างกายและจิตใจ การศึกษา การฝึกอาชีพ นันทนาการ การติดตามสืบหาครอบครัว ตลอดจนการขัดเกลาด้านจริยธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กในการกลับสู่ครอบครัวและสังคม โดยมีสถานสงเคราะห์เด็กโตให้บริการ 12 แห่ง

ซึ่งแยกเป็นสถานสงเคราะห์เด็กชาย จำนวน 9 แห่ง และสถานสงเคราะห์เด็กหญิง จำนวน 3 แห่ง (กองส่งเสริมการพัฒนาและสวัสดิการเด็ก เยาวชน และครอบครัว, 2561)

ดังนั้น สถานสงเคราะห์เด็กโต ที่เป็นหน่วยงานภาครัฐในการให้บริการจัดสวัสดิการสังคม แก่กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาทางสังคม โดยกลุ่มดังกล่าวมีความต้องการที่ซับซ้อนและหลากหลายอันเนื่องมาจากโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และจากการก้าวเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 ที่หน่วยงานภาครัฐต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานไปสู่ ระบบราชการ 4.0 ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างแท้จริง จึงทำให้สถานสงเคราะห์เด็กโตต้องมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อสามารถให้บริการแก่เด็กและเยาวชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมั่นคงในการดำรงชีวิต ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโดยผลการศึกษาจะสามารถเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการบริหารจัดการของสถานสงเคราะห์เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชน รวมถึงการพัฒนาของกรมกิจการเด็กและเยาวชน ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่เป็นอยู่ของสถานสงเคราะห์เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 ของสถานสงเคราะห์เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ในการเก็บข้อมูล คือ สถานสงเคราะห์เด็กโตทั้ง 12 แห่ง ได้แก่ 1) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา 2) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 3) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านมหาเมฆ กรุงเทพมหานคร 4) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านบางละมุง จังหวัดชลบุรี 5) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านหนองคาย จังหวัดหนองคาย 6) สถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 7) สถานสงเคราะห์เด็กชายนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส 8) สถานสงเคราะห์เด็กชายจังหวัดยะลา 9) สถานสงเคราะห์เยาวชนมูลนิธิมหาราช จังหวัดปทุมธานี 10) สถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี กรุงเทพมหานคร 11) สถานสงเคราะห์เด็กหญิงจังหวัดสระบุรี จังหวัด

สระบุรี และ 12) สถานสงเคราะห์เด็กปัตตานี จังหวัดปัตตานี ที่ขับเคลื่อนภายใต้สังกัดกรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) โดยใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ 1) กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารของสถานสงเคราะห์เด็กโต ทั้ง 12 แห่ง จำนวน 12 คน และ 2) กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการระบบราชการ 4.0 จำนวน 17 คน แบ่งเป็นข้าราชการประจำ สังกัดกรมกิจการเด็กและเยาวชน จำนวน 15 คน ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นข้าราชการเกษียณจากกรมกิจการเด็กและเยาวชน จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญที่เป็นข้าราชการเกษียณสังกัดมหาวิทยาลัยโดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำงานร่วมกับกรมกิจการเด็กและเยาวชน จำนวน 1 คน รวม 17 คน รวมประชากรและกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 29 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

3.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) โดยนำเกณฑ์การประเมินสถานะการเป็นระบบราชการ 4.0 หรือ Public Sector Management Quality Award (PMQA) ทั้ง 6 หมวด มาเป็นข้อคำถาม ได้แก่ 1) การนำองค์การ 2) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ 3) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) การวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นบุคลากร และ 6) การมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ ในส่วนหมวดที่ 7 ผลลัพธ์การดำเนินการ เป็นหมวดที่เป็นผลลัพธ์ที่นำไปสู่การบรรลุยุทธศาสตร์ชาติ และการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสาธารณสุข ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของภาพรวมกรมกิจการเด็กและเยาวชน ผู้วิจัยจึงไม่ได้นำมาเป็นข้อคำถาม

3.2 แบบสอบถามที่ผู้วิจัยนำเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) มาใช้ในวัตถุประสงค์ที่ 2 ในการรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 คน โดยแบบสอบถามจะแบ่งออกเป็น 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 ที่เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดสำหรับการสอบถามรอบที่ 1 โดยเป็นข้อคำถามที่ให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของสถานสงเคราะห์เด็กโตทั้ง 12 แห่งที่มุ่งไปสู่ระบบราชการ 4.0 ตามเป้าหมายของการพัฒนาสู่ระบบราชการ 4.0 คือ 1) ระบบราชการที่เปิดกว้างและเชื่อมโยงถึงกัน 2) ระบบราชการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และ 3) หน่วยงานของรัฐที่มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย และชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบปลายปิดสำหรับการสอบถามรอบที่ 2 โดยแบบสอบถามสร้างขึ้น

หลังจากได้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันในรอบที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยนำความคิดเห็นที่ได้มาจัดเป็นหมวดหมู่และแบ่งแยกประเด็นเพื่อให้ได้แบบสอบถามแบบปลายปิดของมาตราส่วนประมาณ (Rating scale) 5 ระดับ คือ 5 = เห็นด้วยมากที่สุด 4 = เห็นด้วยมาก 3 = เห็นด้วยปานกลาง 2 = เห็นด้วยน้อย และ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ประเภท คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่ผู้วิจัยแบ่งการเก็บรวบรวมออกเป็น 2 ส่วน คือ จากการสัมภาษณ์ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Technique) และการส่งแบบสอบถามทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic-mail: E-mail) และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่มาจากแหล่งข้อมูลสารสนเทศ ได้แก่ เอกสาร บทความเผยแพร่ สิ่งพิมพ์ ตำราทางวิชาการ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องระบบราชการ 4.0 และข้อมูลผลการประเมินสถานะการเป็นระบบราชการ 4.0 ของกรมกิจการเด็กและเยาวชน ประจำปี 2564

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 วิธี ดังนี้ 1) การวิเคราะห์เนื้อหาในประเด็น (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ จัดลำดับข้อมูลวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนา และ 2) วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้วิธีวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ซึ่งประกอบด้วย ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) เพื่อแสดงตำแหน่งค่าตอบของผู้เชี่ยวชาญในภาพรวม จากการสรุปความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ข้อรายการที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป แสดงว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นในการบริหารจัดการในระดับมากที่สุด และข้อรายการที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 – 4.49 แสดงถึงผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นในระดับมาก และค่าพิสัย ควอไทล์ที่ค่าไม่เกิน 1.50 แสดงว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่ตรงกัน (ทินกร บัวชู และ สุวิณี วิวัฒน์วาณิช, 2560; รดาธร สอนเต็ม, 2563, น. 41)

4. สรุปผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการที่เป็นอยู่ของสถานสงเคราะห์เด็กโตทั้ง 12 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างจากสถานสงเคราะห์เด็กโตทั้ง 12 แห่งให้ข้อมูลที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ **1) การนำองค์การ** โดยผู้บริหารของสถานสงเคราะห์เด็กโตเน้นความสำคัญไปที่หลักการมีส่วนร่วมในการทำงานระหว่างผู้บริหารกับผู้ปฏิบัติงานให้สามารถแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ

ได้ และมีการนำนโยบายการดำเนินงานตามการขับเคลื่อนคุณธรรมและความโปร่งใสของกรมกิจการเด็กและเยาวชนมาแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้สถานสงเคราะห์เด็กโตเกิดวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตในหน่วยงาน 2) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ สถานสงเคราะห์เด็กโตมีแผนปฏิบัติงานประจำปีที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ของกรมกิจการเด็กและเยาวชน ในยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนสู่ความเป็นพลเมืองคุณภาพ เป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมตามช่วงวัยสอดคล้องกับโลกในศตวรรษที่ 21 และยุทธศาสตร์ที่ 4 ยกระดับการพัฒนาระบบบริการประชาชนมุ่งสู่ความเป็นดิจิทัล โปร่งใส ตรวจสอบได้ เป้าหมาย คือ ระบบและกระบวนการในการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่มีประสิทธิภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลง เป็นองค์กรที่มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ และมีภาพลักษณ์ที่เป็นองค์กรธรรมาภิบาล โดยมีการวางแผนการพัฒนาการให้บริการต่อผู้รับบริการ 3) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สถานสงเคราะห์เด็กโตมีแนวทางการปฏิบัติงานที่มุ่งประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนสูงสุด โดยมีการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่พัฒนาเด็กและเยาวชนในทุกมิติทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ - อารมณ์ ด้านสติปัญญา และด้านสังคม และพร้อมที่จะปกป้องคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 4) การวัด วิเคราะห์ และการจัดการความรู้ โดยการนำระบบสารสนเทศเข้ามาสนับสนุนการปฏิบัติงาน คือ ระบบฐานข้อมูลเด็กในสถานสงเคราะห์ ที่เป็นระบบการจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลส่วนตัวของเด็กและเยาวชน ข้อมูลการพัฒนาทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ - อารมณ์ ด้านสติปัญญา และข้อมูลด้านการศึกษา 5) การมุ่งเน้นบุคลากร มีการจัดการด้านบุคลากรตามแผนแม่บทด้านทรัพยากรบุคคลของกรมกิจการเด็กและเยาวชน ที่ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารบุคลากร ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างค่านิยมและความผูกพันองค์กร และยุทธศาสตร์ด้านระบบสนับสนุนการดำเนินงานด้านทรัพยากรบุคคล และ 6) การมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ โดยสถานสงเคราะห์เด็กโตมีการปรับลดขั้นตอนการปฏิบัติงานจากการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้กับการทำงาน อาทิ การให้คำปรึกษาเด็กรายบุคคลและรายกลุ่มผ่าน video conference และการประชุมผ่านระบบ Zoom Meeting

2. การบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 ของสถานสงเคราะห์เด็กโต จากการศึกษาพบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 คน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาสถานสงเคราะห์เด็กโตไปสู่ระบบราชการ 4.0 ใน 3 เป้าหมาย ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 ระบบราชการที่เปิดกว้างและเชื่อมโยงถึงกัน พบว่า มี 6 ประเด็นที่มีค่ามัธยฐานอยู่ในระดับ 5 หรือ ความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ได้แก่ 1) ประเด็นการนำหลักการมีส่วนร่วมกับผู้ปฏิบัติงานมาวิเคราะห์และกำหนดยุทธศาสตร์ 2) การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานต้องสามารถแก้ไขปัญหาเชิงรุกในประเด็นด้านสังคมเป็นสำคัญ 3) การเพิ่มช่องทางให้ทุกภาคส่วนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว 4) การมีระบบและกระบวนการที่สามารถรู้เท่าทันสื่อได้อย่างครอบคลุม 5) เป็นหน่วยบริการด้านสังคมที่ครอบคลุม และ 6) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสิ่งที่จำเป็น จะเห็นได้ว่ามี 2 ประเด็นที่มีค่ามัธยฐานอยู่ในระดับ 4 หรือ ความคิดเห็นในระดับมาก คือ 1) การให้บริการที่เน้นประโยชน์สุขของประชาชน ผู้บริหารควรมีการนำข้อมูลแท้จริงของผู้รับบริการมาเป็นฐานข้อมูลในการให้บริการ 2) แผนปฏิบัติงานมีความสอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติในทุกวาระ โดยประเด็นทั้ง 8 ข้อ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) คือ 1.00 เท่ากันทุกข้อ

เป้าหมายที่ 2 ระบบราชการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง พบว่า ใน 5 ประเด็นอยู่ในระดับ 5 หรือความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ได้แก่ 1) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนและหน่วยงานจะช่วยให้เข้าถึงความต้องการของประชาชนได้ 2) การให้บริการในรูปแบบกิจกรรม เช่น กีฬา ดนตรี มีความสำคัญไม่ต่างจากกิจกรรมด้านการให้ความรู้แก่ผู้รับบริการ 3) การพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ ให้แก่บุคลากรอย่างสม่ำเสมอ (IQR=0.50) 4) การให้บริการที่มีความยืดหยุ่นสูงในด้านช่องทางการให้บริการที่หลากหลาย เช่น ทางเว็บไซต์ ทางแอปพลิเคชัน ทางโทรศัพท์ ติดต่อได้ด้วยตนเอง ผ่านเครือข่ายในพื้นที่ และ 5) ระบบที่ควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ ระบบงานด้านบุคลากร ด้านแผนงาน ด้านการเงิน จะเห็นได้ว่ามี 1 ประเด็นที่มีค่ามัธยฐานอยู่ในระดับ 4 หรือ ความคิดเห็นในระดับมาก คือ วัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นไปที่การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากที่สุด โดยประเด็นทั้ง 6 ข้อ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) คือ 0.50 จำนวน 1 ข้อ และ 1.00 ทั้ง 5 ข้อ

เป้าหมายที่ 3 หน่วยงานของรัฐที่มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย พบว่า ใน 2 ประเด็นมีค่า มัธยฐานอยู่ในระดับ 5 หรือความคิดเห็นในระดับมากที่สุด ได้แก่ 1) เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมเชิงนโยบายกับหน่วยงาน และ 2) ระบบสนับสนุนด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยควรนำมาใช้กับการจัดเก็บข้อมูล รองลงมา มีประเด็นที่มีค่ามัธยฐานอยู่ในระดับ 4 หรือระดับความคิดเห็นมาก ใน 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ระบบการให้บริการสวัสดิการแก่เด็กและเยาวชนควรมีการพัฒนาโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือ 2) เพื่อการตัดสินใจและ

แก้ไขปัญหาในการดำเนินงานควรมีระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลกับทุกหน่วยงาน 3) มีการวางแผนพัฒนาบุคลากรที่ตรงตามตำแหน่งหน้าที่ของแต่ละบุคคลเท่านั้น 4) ความรอบรู้ในการทำงานและศักยภาพในการใช้ข้อมูลถือเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของบุคลากรทุกคน 5) เพื่อความเป็นเลิศในระบบปฏิบัติการและการดำเนินงานที่มีขีดสมรรถนะต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา และ 6) ในสถานการณ์ปัจจุบันกระบวนการดำเนินงานเพื่อแลกเปลี่ยนทรัพยากรร่วมกันเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยประเด็นคำถามทั้ง 8 ข้อ มีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) คือ 0.50 จำนวน 1 ข้อ และ 1.00 ทั้ง 7 ข้อ

จากการศึกษาการบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 ของสถานสงเคราะห์เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่ามีประเด็นที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป จำนวน 13 ประเด็น แบ่งออกเป็น เป้าหมายที่ 1 จำนวน 6 ประเด็น เป้าหมายที่ 2 จำนวน 5 ประเด็น และเป้าหมายที่ 3 จำนวน 2 ประเด็น และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของทุกประเด็นน้อยกว่า 1.50 ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 คน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการที่เป็นอยู่ ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การบริหารจัดการระบบราชการ 4.0 มีอิทธิพลกับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานสงเคราะห์เด็กโตในทุกด้าน ได้แก่ 1) การนำองค์การ 2) การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ 3) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) การวัด วิเคราะห์และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นบุคลากร และ 6) การมุ่งเน้นระบบปฏิบัติการ แสดงให้เห็นว่า สถานสงเคราะห์เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชนมีการนำหลักการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ภายใต้ระบบราชการ 4.0 มาบริหารหน่วยงาน ทำให้การดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชน ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร โดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ การนำองค์การที่ผู้บริหารให้ความสำคัญไปที่หลักการมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ทุกระดับได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและรับฟังความต้องการของเด็กและเยาวชนจากการวัดความพึงพอใจและไม่พึงพอใจเพื่อนำมากำหนดแนวทางการดำเนินงาน สอดคล้องกับผลรายงานวิจัยของ นารีนลักษณ์ ศิริวรรณ (2561) ที่อธิบายไว้ว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จของกรมปศุสัตว์ในการเป็นหน่วยงานที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2557 คือ การมุ่งเน้นการบริหารราชการ

แบบมีส่วนร่วม โดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการให้ความสำคัญกับความพึงพอใจและไม่พึงพอใจของผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2. การศึกษาบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 โดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นอยู่ภายใต้กรอบของการบริหารระบบราชการ 4.0 ซึ่งเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศไปสู่ระบบราชการ 4.0 ดังนั้นระบบราชการจึงต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเป็นประเทศไทย 4.0 จากผลการศึกษา พบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 ระบบราชการที่เปิดกว้างและเชื่อมโยงถึงกัน จากการศึกษาพบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นมากที่สุดไปที่ประเด็นการนำหลักการมีส่วนร่วมกับผู้ปฏิบัติงานมาวิเคราะห์และกำหนดยุทธศาสตร์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การทำงานแบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการโดยจะทำให้ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานเป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชชุตตา ธนพูนไพศาล (2560) ที่อธิบายไว้ว่า ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐสู่ระบบราชการ 4.0 เนื่องจากผู้บริหารมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนให้องค์การประสบความสำเร็จ โดยต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการจัดทำยุทธศาสตร์ ระบบงาน และวิธีการต่าง ๆ อย่างชัดเจน พร้อมทั้งสนับสนุนให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างอิสระและมีความต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นมากที่สุดอีกประเด็น คือ เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับ นารีลักษณ์ ศิริวรรณ (2561) พบว่า กรมพัฒนาธุรกิจการค้า ดำเนินการปรับปรุงการให้บริการ โดยมีปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเป็นหน่วยงานที่ได้รับรางวัลการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2557 คือ การเตรียมความพร้อมในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อบริการให้บริการภาครัฐทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government)

เป้าหมายที่ 2 ระบบราชการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง จากการศึกษา พบว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญในระดับมากที่สุดไปที่ประเด็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานทุกระดับ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นไปที่การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากที่สุด ตลอดจนการปรับปรุงระบบการทำงานให้เหมาะสมกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ ทศพร ศิริสัมพันธ์ (ฐานเศรษฐกิจ, 2560; ขวัญตา เบ็ญจะจันทร์, 2560) ที่ได้อธิบายว่า ข้าราชการจำเป็นต้องมีการ

ปรับระบบราชการให้ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น โดยจะต้องมีความร่วมมือกันระหว่างภาคประชาชนและภาครัฐในการแก้ไขปัญหา ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนวิถีคิดของข้าราชการในการปฏิบัติงานเพื่อยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการเพิ่มช่องทางในการให้บริการแก่ประชาชนเพิ่มมากขึ้นโดยภาครัฐควรมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดบริการสาธารณะที่ตรงกับความต้องการของประชาชน โดยมีการเชื่อมโยงถึงกันของหน่วยงานราชการในการให้บริการประชาชนในรูปแบบของ การให้บริการได้เสร็จสิ้นในจุดเดียว (One Stop Service) (ไทยรัฐออนไลน์, 2560)

เป้าหมายที่ 3 หน่วยงานภาครัฐที่มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย จากการศึกษาพบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญมากที่สุด ในประเด็นระบบสนับสนุนด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ที่ทันสมัยควรนำมาใช้กับระบบการจัดเก็บข้อมูล และประเด็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมเชิงนโยบายนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญตา เบ็ญจะจันทร์ (2560) ที่อธิบายไว้ว่า ระบบราชการควรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานโดยการเริ่มนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการทำงานของภาครัฐหรือระบบราชการให้มากขึ้น และการทำงานที่เน้นการเชื่อมโยงและบูรณาการร่วมกันในการทำงานของทุกภาคส่วน โดยการเปิดกว้างการทำงานที่คำนึงถึงภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. องค์กรความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง การบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 ของสถานสงเคราะห์เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 คน ทำให้ได้รับองค์ความรู้ใหม่ว่า หน่วยงานภาครัฐในอนาคตต้องมีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว โดยปรับรูปแบบการทำงานและบุคลากรให้พร้อมรับกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยเข้ามาใช้กับทุกกระบวนการทำงาน ยกกระตือรือร้นการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลให้สามารถใช้งานได้ง่าย อีกทั้งการทำงานที่มีการเชื่อมโยงข้อมูลกันระหว่างภาครัฐด้วยกันและภาคีเครือข่ายเพื่อการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ปัจจัยที่สำคัญในการไปสู่ระบบราชการ 4.0 คือ ผู้บริหารระดับนโยบายซึ่งเป็นผู้กำหนดแนวทางและการขับเคลื่อนการทำงานของสถานสงเคราะห์เด็กโต จากข้อมูล ควรมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาสถานสงเคราะห์เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชนที่มุ่งเน้นผู้รับบริการหรือประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีการให้บริการที่มีความยืดหยุ่นสูง โดยผู้รับบริการหรือประชาชนสามารถเข้าถึงช่องทางการให้บริการได้หลากหลายช่องทาง อาทิ เว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันทางมือถือ ติดต่อผ่านเครือข่ายของกรมกิจการเด็กและเยาวชน เป็นต้น อีกทั้งนำเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยเข้ามาใช้กับการทำงาน สร้างเครือข่ายความร่วมมือและเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการหรือประชาชนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ควรมีการพัฒนาความรู้ด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้กับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และการปรับเครื่องมือการทำงานให้ทันสมัยก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน

1.2 หน่วยงานระดับกรมควรมีนโยบายส่งเสริมการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องระบบราชการ 4.0 อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนนโยบายที่ส่งเสริมกิจกรรมการให้ความรู้ความเข้าใจ เช่น การส่งบุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภายนอกตามสายงาน ตลอดจนการสร้าง ความตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาการบริหารจัดการในการมุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 ด้วยการกำหนดระบบและกลไกในการติดตามการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สถานสงเคราะห์เด็กโต กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์แนะนำให้ประชาชนในชุมชน หรือภายนอกให้ทราบถึงผลการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เด็กโต รวมถึงเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานเพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนาสถานสงเคราะห์เด็กโต ต่อไป

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การศึกษาการบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 ควรมีการขยายพื้นที่การศึกษาวิจัยที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายสถานรองรับเด็กทั้ง 30 แห่งให้มีการบริหารจัดการที่มุ่งสู่ระบบราชการ 4.0 โดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางการดำเนินงาน

3.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของหน่วยงานภาครัฐที่ผ่านการประเมินสถานะการเป็นระบบราชการ 4.0 เพื่อพัฒนาสถานสงเคราะห์เด็กโตและสถานรองรับเด็กให้ก้าวสู่ระบบราชการ 4.0 อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการเด็กและเยาวชน กองส่งเสริมการพัฒนาและสวัสดิการเด็ก เยาวชน และครอบครัว.

(2561). *คู่มือปฏิบัติงานของสถานรองรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: กรมกิจการเด็กและเยาวชน.

ขวัญตา เบ็ญจะพันธ์. (2560). ไทยแลนด์ 4.0 กับการปรับตัวของข้าราชการไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 661-673.

ฐานเศรษฐกิจ. (2560). ปฏิรูประบบราชการ ประตุสู่ “รัฐบาล 4.0”. สืบค้นจาก

<https://www.thansettakij.com/politics/141975>

ทินกร บัวชู, และ สุวิณี วิวัฒน์วานิช. (2560). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของหัวหน้าหอผู้ป่วยโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยของรัฐ. *วารสารพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 29(1), 141-153.

ไทยรัฐออนไลน์. (2560). ระบบราชการ 4.0 (ต่อ). สืบค้นจาก <http://www.thairath.co.th/newspaper/columns/937990>

นารีลักษณ์ ศิริวรรณ. (2561). *การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ กรณีศึกษาหน่วยงานที่ได้รับรางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ หมวด 3 ด้านการมุ่งเน้นผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

รดาธร สอนเต็ม. (2563). *สมรรถนะผู้นำด้านนวัตกรรมของหัวหน้าหอผู้ป่วยในโรงพยาบาลระดับตติยภูมิ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัย ศรีสเทียณ, นครปฐม.

วิษุตา ธนพูนไพศาล. (2560). การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐสู่ระบบราชการ 4.0 : กรณีศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนกลาง. สืบค้นจาก http://www3.ru.ac.th/mpa-abstract/files/2560_1561118462_6014830022.pdf

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2564). คู่มือการประเมินสถานะของหน่วยงานภาครัฐในการประเมินการเป็นระบบราชการ 4.0 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2565). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.

การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสตรี
ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน *

School Administration towards Excellent Organization of
Female Administrators in the Schools under the Office of
the Basic Education Commission in Lamphun Province

สังวาล วังแจ่ม

Sangwan Wangcham

คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

Faculty of Social Science and Liberal Arts, North-Chiang Mai University

Corresponding Author, E-mail: sungw_edq@yahoo.co.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรี เพื่อถอดบทเรียนวิธีการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสตรีและเพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาของผู้บริหารสตรี การสัมภาษณ์ผู้บริหารและการสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรี มีการปฏิบัติตามเกณฑ์การบริหารจัดการภาครัฐ(PMQA) ด้านการนำองค์กร ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์

* ได้รับความเห็นชอบ: 19 ธันวาคม 2565; แก้ไขบทความ: 28 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 29 มีนาคม 2566

ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ และด้านการจัดการกระบวนการ มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด และ ด้านผลลัพธ์การดำเนินการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก วิธีการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสตรีประกอบด้วย การกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาจากนโยบายและแนวปฏิบัติของหน่วยงานต้นสังกัด โดยสอดคล้องกับจุดเด่นของสถานศึกษา เน้นการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโดยการร่วมกิจกรรมในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมครูที่มีความสนใจและสมัครใจให้พัฒนานวัตกรรมการสอนให้เป็นแบบอย่างผู้อื่น แบ่งโครงสร้างการบริหารของโรงเรียนตามที่กำหนดมาจากต้นสังกัด และแบ่งเพิ่มตามความต้องการจำเป็น จุดเด่นของการบริหาร ประกอบด้วย การเป็นแบบอย่างที่ดี ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริหาร เน้นการทำงานเป็นทีมและมีวิธีการนิเทศเชิงรุก แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย 1) ตั้งเป้าหมายชัดเจน 2) มีกระบวนการบริหาร 6 ด้านตามเกณฑ์ PMQA และ 3) สร้างเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ

คำสำคัญ: ผู้บริหารสตรี; การบริหารสู่ความเป็นเลิศ; การศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

This research aimed to study the school administration towards excellent organization of female administrators for having the lesson learned of excellent organization of female administrators and synthesizing the guideline of excellent organization in the schools under the Office of the Basic Education Commission. The data were collected via questionnaire, answered by teachers and school committees in the schools of female administrators. There was an interview with female administrators and a focus group discussion of stakeholders. The data were analyzed by the using descriptive analysis of average, standard deviation and content analysis.

The results showed that the school management conditions of female administrators were following the PMQA criteria, in terms of leading the

organization, human resource focus, focusing on clients and stakeholders, strategic planning, measurement, knowledge analysis and management, and process management, the average was at the highest and the implementation results was at a high level. The lesson learned of excellent organization of female administrators were as follows; the determining direction of the school development according to the policy and regulations of the original affiliation that was relevant to the distinctive point of school, the focus on being a part of community by cooperating in the community activities regularly, the focus on the teachers who are willing to create the teaching innovation for being a role model. The school structures were divided according to the original affiliation and could add more structures as needed. The distinctive points of the administration were as follows; being a role model, the ability to create the administrative innovation, the focus on team working and proactive supervision. The guidelines of excellent organization administration were that 1) Set clear goals 2) There are six administrative processes based on PMQA criteria; and 3) Create conditions for success

Keywords: female administrators; excellent organization; basic education

1. บทนำ

สถานศึกษาเป็นองค์การทางการศึกษาที่มีหน้าที่พัฒนาเด็กและเยาวชนวัยเรียนให้มีคุณลักษณะตามที่แผนการศึกษาชาติกำหนด การบริหารสถานศึกษาเป็นภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในแต่ละจังหวัด ประกอบด้วย สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ และสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสถานศึกษาทุกสังกัด ต่างก็มีทิศทางดำเนินการภายใต้แนวปฏิบัติ ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องเดียวกัน ซึ่งในระหว่างการทำงานตามภารกิจนั้น จะได้รับการกำกับติดตาม ส่งเสริมและพัฒนาจากต้นสังกัด เพื่อให้การบริหาร

จัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2564)

จากการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาโดยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2563) ที่ผ่านมาพบว่า ในด้านคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ยังต้องมีการยกระดับให้ก้าวหน้าทันนานาชาติ รวมทั้งยังต้องเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบอย่างจริงจังและต่อเนื่อง การกำกับติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีการดำเนินงานหลายระดับทั้งระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและในระดับสถานศึกษาเอง ในระดับชาติมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาให้มีคุณภาพทัดเทียมกันทั้งประเทศ ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.) ได้ดำเนินโครงการบริหารจัดการภาครัฐโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล โดยได้จัดทำเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ(Public Sector Management Quality Award-PMQA)เป็นเครื่องมือในการประเมินหน่วยงานเพื่อยืนยันคุณภาพในการทำงานและรับรางวัล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2564) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำเกณฑ์นี้มาใช้ในการประเมินสถานศึกษาในสังกัด เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนา การบริหารจัดการองค์การเป็นเลิศเทียบเท่ามาตรฐานสากล โดยจัดให้มีการมอบรางวัลอันทรงคุณค่า สพฐ.(OBEC AWARDS) โดยออกแบบให้มีรางวัลทั้งระดับหน่วยงาน และระดับบุคคล (สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ, 2555) รวมทั้งมีการประเมินสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standard Schools) ที่เรียกว่ารางวัล OBECQA โดยใช้เกณฑ์ที่สำนักงาน ก.พ.ร.จัดทำขึ้นเป็นเครื่องมือในการประเมินเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาในสังกัดได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ส่งผลให้คุณภาพของผู้เรียนได้รับการพัฒนาขึ้น

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดลำพูน มีสถานศึกษาทั้งสิ้น 205 โรงเรียน ในจำนวนนี้พบว่าเป็นสถานศึกษาที่บริหารงานโดยผู้บริหารสตรีจำนวน 24 โรงเรียน กระจายอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ทั้ง 8 อำเภอ จากการติดตามผลการบริหารจัดการศึกษาโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1 ที่ผ่านมาพบว่า มีสถานศึกษาที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติและได้รับรางวัลจากการประกวดแข่งขันทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ ได้แก่รางวัลอันทรงคุณค่า สพฐ.

(OBEC AWARDS) รางวัลห้องเรียนคุณภาพ รางวัลโรงเรียนคุณภาพ ผู้บริหารได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลดีเด่นในด้านต่าง ๆ รวมทั้งได้เลื่อนวิทยฐานะให้สูงขึ้นเป็นผู้บริหารระดับวิทยฐานะเชี่ยวชาญเป็นจำนวน 101 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต1, 2564) ในจำนวนนี้พบว่าสถานศึกษาที่บริหารงานโดยผู้บริหารสตรีทุกโรงทั้ง 24 โรงเรียน ต่างได้รับรางวัลจากการประกวดแข่งขัน แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาที่บริหารโดยผู้บริหารสตรีในจังหวัดลำพูนร้อยละ 100 มีผลงานดีเด่น เป็นที่ประจักษ์จึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาไปจนถึงระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการบริหารจัดการที่เป็นเลิศของผู้บริหารสตรีที่เป็นผู้ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเหล่านั้น จากการตรวจสอบสภาพพื้นที่ปฏิบัติงานของผู้บริหารสตรีพบว่า มีสถานศึกษาทั้งระดับมัธยมศึกษาและระดับประถมศึกษา สถานศึกษาบางแห่งอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ผู้บริหารต้องพักแรมที่สถานศึกษาหรือในชุมชน ห่างไกลครอบครัว แต่อุปสรรคเหล่านี้ไม่ได้ทำให้คุณภาพการบริหารสถานศึกษาด้อยลงแต่อย่างใด หากนับวันพัฒนาขึ้นดังที่ Romanow (2012) พบว่าจำนวนสตรีไทยที่ทำงานอย่างมืออาชีพและดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูงในองค์กรไทยมีสัดส่วนที่เติบโตมากกว่าประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งในปี พ.ศ.2559 จำนวนผู้บริหารสตรีของไทย มีจำนวนมากเป็นอันดับที่ 4 ของโลก (ศิริยุพา รุ่งเรืองสุข, 2560) ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรีที่กล่าวมาเพื่อถอดบทเรียนเทคนิควิธีการรวมทั้งแนวปฏิบัติที่สามารถนำองค์การสู่ความเป็นเลิศ เพื่อเสนอเป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ นำไปถ่ายทอดสู่ผู้บริหารสถานศึกษาอื่นรวมทั้งผู้สนใจต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน
2. เพื่อถอดบทเรียนวิธีการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสตรีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาสตรี 24 คน ครู 304 คน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน จำนวน 151 คน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน รวมประชากร 479 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ครูและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่บริหารงานโดยผู้บริหารสตรี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Mogan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 214 คน เป็นครูร้อยละ 86.74 กรรมการสถานศึกษาร้อยละ 13.36 และสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนจำนวนบุคลากรแต่ละโรงเรียน

1.3 ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาวิธีบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ได้แก่ผู้อำนวยการสถานศึกษาสตรีที่มีผลงานดีเด่นโรงเรียนละ 1 คน จำนวน 5 โรงเรียน คัดเลือกจากโรงเรียนของผู้บริหารสตรีที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นเป็นที่ประจักษ์ลำดับที่ 1-5 จากทั้ง 24 โรงเรียนโดยนับจากผลงานที่ได้รับรางวัลจากการประกวดแข่งขันระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป

1.4 ผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อศึกษาจุดเด่นของการบริหาร วิธีการแก้ปัญหาของผู้บริหาร และการนิเทศ กำกับติดตามการปฏิบัติงานของผู้บริหารสตรี ประกอบด้วยครูหัวหน้างาน 4 ฝ่ายของสถานศึกษาและตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน รวมโรงเรียนละ 5 คน จาก 5 โรงเรียนที่คัดสรรไว้ รวมผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม 25 คน

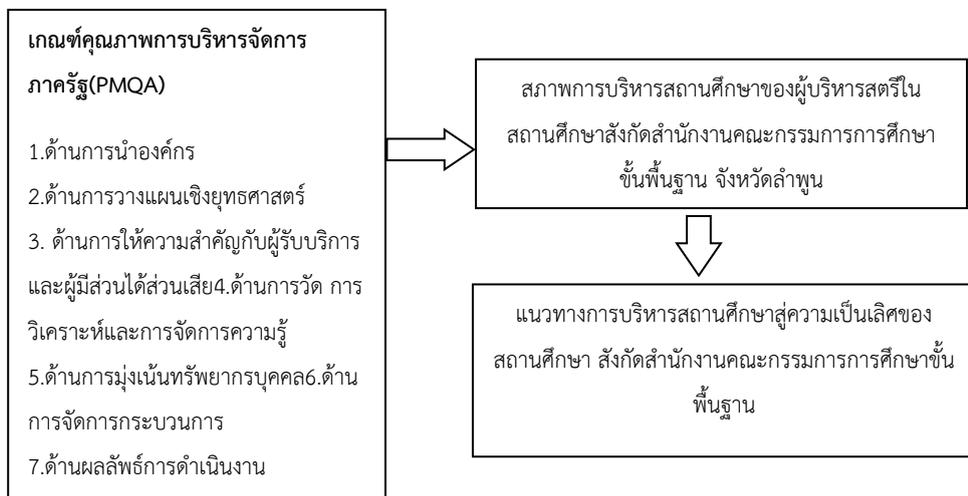
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) สำหรับสอบถามสภาพการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรีในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.897 ประเด็นคำถามตามกรอบการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Awards _PMQA) 7 องค์ประกอบได้แก่ ด้านการนำองค์กร ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ด้านการจัดการกระบวนการ และด้านผลลัพธ์การดำเนินการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย(\bar{X})และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560, น. 209)

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง สำหรับสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview) ผู้บริหารสถานศึกษาที่คัดสรรเพื่อถอดบทเรียนวิธีการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสตรีในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน ใน 6 ด้าน คือ ด้านการนำองค์กร ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ด้านการวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล และด้านการจัดการ กระบวนการเนื่องจากทั้ง 6 ด้านเป็นกระบวนการบริหารที่จะทำให้เกิดผลลัพธ์การดำเนินการที่เป็นด้านที่ 7 ตามเกณฑ์PMQA (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2564; สันติ แสงระวี, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, และ จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ, 2562) การสร้างคำถามในการ สัมภาษณ์ดำเนินการโดยนำประเด็นคำถามที่มีค่าเฉลี่ยรวมสูงที่สุด 3 อันดับแรกของแต่ละด้านใน 6 ด้านจากแบบสอบถามมาทำเป็นประเด็นในการสัมภาษณ์

2.3 แบบบันทึกการสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (Focus group discussion) ด้านจุดเด่น ของการบริหารสถานศึกษา วิธีการแก้ปัญหาของผู้บริหาร และวิธีการนิเทศ กำกับ ติดตามของ ผู้บริหารเพื่อสังเคราะห์จุดเด่นของการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรี

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรี ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรีในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน โดยรวม (n=214)

หมวดที่	รายการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ		แปลผล
		\bar{x}	S.D.	
1	การนำองค์กร	4.64	0.81	มากที่สุด
2	การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์	4.52	0.82	มากที่สุด
3	การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	4.54	0.84	มากที่สุด
4	การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้	4.50	0.88	มากที่สุด
5	การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล	4.57	0.84	มากที่สุด
6	การจัดการกระบวนการ	4.50	0.83	มากที่สุด
7	ผลลัพธ์การดำเนินการ	4.43	0.87	มาก
โดยรวม		4.53	0.84	มากที่สุด

1. สรุปผลการถอดบทเรียนวิธีการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสตรี ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน จาก การสัมภาษณ์ ดังนี้

1.1 วิธีการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรี ดำเนินการดังนี้

1.1.1 ด้านการนำองค์กร กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์เพื่อนำไปเป็นทิศทาง การพัฒนาโรงเรียนจากนโยบายและแนวปฏิบัติของหน่วยงานต้นสังกัดโดยสอดคล้องกับ จุดเด่นของสถานศึกษา ส่งเสริมให้บุคลากรนำวิสัยทัศน์สู่การประพฤติปฏิบัติตามระเบียบของ ทางราชการโดยการยกย่องให้ขวัญและกำลังใจผู้ที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งผู้บริหาร

ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง มีอัตลักษณ์ที่เป็นวัฒนธรรมการปฏิบัติงานในองค์กร ดังการให้สัมภาษณ์ว่า “ได้ศึกษากฎ ระเบียบ และสภาพบริบทของโรงเรียนมาก่อนอย่างดี เพื่อเตรียมกลยุทธ์การบริหารให้สอดคล้องกัน เช่น จะให้ครูมีส่วนร่วมอย่างไร โดยใช้วิธีการหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นเครื่องมือ รวมทั้งจะประชาสัมพันธ์ความสำเร็จที่เกิดขึ้นอย่างไร แล้วทุ่มเททำงานตามแผนนั้นอย่างสุดจิตสุดใจ”

1.1.2. ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ มีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาตามวิธีการ SWOT Analysis กำหนดเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนครู และนักเรียนให้มีชื่อเสียงไว้ชัดเจน สร้างแกนนำการทำงานจากครูที่มีความสมัครใจ สนใจในการพัฒนา แนะนำช่วยเหลือแกนนำให้สามารถพัฒนางานจนมีผลเป็นที่ประจักษ์ จนสามารถดึงทุกคนเข้ามาร่วมเป็นทีมงานด้วยความเต็มใจดังการให้สัมภาษณ์ว่า “เมื่อวางเป้าหมายการสร้างงานสู่ความสำเร็จร่วมกันแล้ว ก็ชวนครูที่มีความสามารถและพร้อมจะสร้างสรรค้งานมาเป็นทีมทำ แล้วทำให้ดู พร้อมกับชักชวนคนอื่นๆเข้ามาร่วม เมื่อมีผลงานปรากฏการชักชวนมาเป็นทีมก็จะง่ายยิ่งขึ้น”

1.1.3 ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เน้นการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโดยการร่วมกิจกรรมในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ สร้างจุดเด่นของโรงเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ปฏิบัติงานอย่างโปร่งใสให้มีผลงานเชิงประจักษ์ และรายงานผลการพัฒนาโรงเรียนสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังการให้สัมภาษณ์ว่า “โรงเรียนจะมีชื่อเสียงได้ ต้องมีจุดเด่นที่ชุมชนเข้าใจและภาคภูมิใจ เขาจึงจะเข้ามาช่วยพัฒนา ในส่วนของโรงเรียนก็ต้องทำงานอย่างโปร่งใส ให้ชุมชนตรวจสอบได้ทุกเมื่อ”

1.1.4 ด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ จัดให้มีการถ่ายทอดงานที่เป็นนวัตกรรมของครูและของโรงเรียนสู่บุคลากรทุกคนในโรงเรียน จัดให้มีคู่มือปฏิบัติงานให้สามารถทำงานแทนกันได้และมีการกำกับ ติดตามจากผู้บริหารอย่างใกล้ชิด ทบทวนผลการดำเนินการและความก้าวหน้าของโรงเรียนปีละ 2 ครั้ง และปรับเปลี่ยนแผนดำเนินการให้พัฒนายิ่งขึ้นในปีต่อไปดังการให้สัมภาษณ์ว่า “การทำงานผิดพลาดมาจากการดูแลคนไม่ดี จึงได้ใส่ใจให้ครูถ่ายทอดนวัตกรรมและงานสำคัญของโรงเรียนให้มีผู้รู้ เข้าใจ และทำแทนได้หลายๆคน”

1.1.5 ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล มีโครงการพัฒนาบุคลากรชัดเจน กำหนดแนวทางการนำความรู้ไปใช้หลังรับการพัฒนา ส่งเสริมให้บุคลากรสร้างนวัตกรรมและเข้าร่วมการประกวดแข่งขัน เน้นครูที่มีความสนใจและสมัครใจ โดยมีการแนะนำช่วยเหลือจาก

ผู้บริหารและทีมงานที่แต่งตั้งจากผู้พัฒนางานได้สำเร็จมาแล้ว ดึงการให้สัมภาษณ์ว่า “การสร้างชื่อเสียงให้โรงเรียนนั้น ต้องมีผลงานจากการประกวดแข่งขันทั้งระดับโรงเรียนและระดับบุคคล ได้ชวนครูที่มีผลงานอยู่แล้วพัฒนาสู่การประกวดแข่งขัน โดยผู้บริหารร่วมวางแผนขับเคลื่อนจนสำเร็จ เพื่อให้เป็นตัวอย่าง แล้วจึงชวนคนอื่นๆ มาเป็นทีมโดยวางแผนร่วมกัน ทำร่วมกันจนสำเร็จ”

1.1.6 ด้านการจัดการกระบวนการ แบ่งโครงสร้างการบริหารตามที่กำหนดมาจากต้นสังกัดเป็น 4 ฝ่ายและในโรงเรียนขนาดใหญ่ได้แบ่งเพิ่มตามความจำเป็นและความคล่องตัวในการบริหาร คัดเลือกคนให้รับผิดชอบงานสำคัญโดยพิจารณาความสามารถและความเสียสละเป็นเบื้องต้น มีการปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติเพื่อให้งานบรรลุผลรวมทั้งมีการปรับกิจกรรม/โครงการในแผนปฏิบัติการเมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติโดยเปิดโอกาสให้ครูร่วมกันหาแนวทางแก้ไขดึงการให้สัมภาษณ์ว่า “บางครั้งการทำตามแผนฯ ก็มีความผิดพลาด ได้แก้ไขโดยร่วมกับครูที่รับผิดชอบและคณะกรรมการบริหารได้ปรึกษาหารือ จนได้แนวทางแก้ไขที่เหมาะสมแล้วจึงแจ้งผู้เกี่ยวข้องให้รับทราบทั่วกันแล้วจึงนำไปปฏิบัติ”

1.2 จุดเด่นและเทคนิคการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสตรีของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน จากการสนทนากลุ่ม ดังนี้

1.2.1 คุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหาร 1) เป็นผู้รักในงานของโรงเรียน มีเครือข่าย ที่สามารถให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาได้ มีความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ดีกับชุมชน มีการตั้งเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนให้มีชื่อเสียง พัฒนาครูให้มีผลงานเชิงประจักษ์ นักเรียนเก่ง ดี มีสุข 2) ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดี มีความยุติธรรม โปร่งใสปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ ชยัน อุทิศเวลา มีความจริงจังในการพัฒนาโรงเรียนให้มีชื่อเสียง มีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี สามารถแนะนำครูได้ ตรวจสอบได้ และนำมาเป็นเครื่องมือในการบริหารได้ 3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการบริหารที่นานโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดมาปฏิบัติโดยสอดคล้องกับจุดเด่นของโรงเรียน 4) มีเทคนิค วิธีแก้ปัญหาด้วยการทำงานเป็นทีมไม่ยึดความคิดของตนเป็นใหญ่ เปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นเพื่อหาข้อยุติร่วมกัน 5) มีการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งการมีแผนที่แน่นอน และการนิเทศตามสถานการณ์ และ 6) ผู้บริหารมีความสุขภาพอ่อนหวาน

2. ข้อเสนอ แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการสังเคราะห์วิธีการบริหารสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสตรีที่กล่าวมา ได้แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ประกอบด้วย 1) กำหนดเป้าหมายการบริหารให้ชัดเจน 2) มีกระบวนการบริหาร 6 ด้านตามเกณฑ์ PMQA และ 3) สร้างเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 กำหนดเป้าหมายการบริหาร ได้แก่ การกำหนดนโยบาย/แผนงาน/โครงการที่มุ่งความเป็นเลิศด้านชื่อเสียงของโรงเรียนและครู การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง ดี มีความสุข และชุมชนพึงพอใจผลการดำเนินการของโรงเรียน

2.2. มีกระบวนการบริหารตามเกณฑ์ PMQA ประกอบด้วย กระบวนการปฏิบัติงานที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นเลิศ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการนำองค์กรโดยกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาจากนโยบาย ของหน่วยงานต้นสังกัดให้สอดคล้องกับจุดเด่นของสถานศึกษา 2) ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์โดย กำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้ชัดเจนโดยมุ่งให้โรงเรียน ครู และนักเรียนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก 3) ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยสร้างจุดเด่นของโรงเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน 4) ด้านการวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้โดยมีการถ่ายทอดงานที่เป็นนวัตกรรมของครูและของโรงเรียนสู่บุคลากรทุกคนในโรงเรียนเพื่อปฏิบัติร่วมกัน 5) ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคลโดยส่งเสริมให้บุคลากรสร้างนวัตกรรมและเข้าร่วมการประกวดแข่งขัน และ 6) ด้านการจัดการกระบวนการโดยให้มีการปรับเปลี่ยนแผน/แนวปฏิบัติ เพื่อให้งานบรรลุผลยิ่งขึ้นโดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม

2.3 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จ ได้แก่การสร้างสรรคปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายของการบริหาร ประกอบด้วย ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่เป็นแบบอย่างที่ดี ชยันอุทิศเวลา มีความจริงจังในการพัฒนาโรงเรียนให้มีชื่อเสียง มีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี สร้างการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา และมีเครือข่ายความร่วมมือเพื่อสนับสนุนปัจจัยการบริหารจากภายนอกสถานศึกษา

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารสถานศึกษา ของผู้บริหารสตรี ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ถึง 6 ด้าน โดยมีด้านผลลัพธ์การดำเนินการ เพียงด้านเดียวที่อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก

ความมุ่งมั่นทุ่มเทในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องของผู้บริหาร การมีแผนการทำงานที่ชัดเจน รวมถึงความสามารถในการออกแบบนวัตกรรมการบริหารที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ทำให้ครูให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ ดังผลการสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้องที่บอกว่า “คุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหารคือ เป็นผู้รู้ลึกในงานของโรงเรียน เป็นแบบอย่างที่ดี ชยัน อุทิศ เวลา มีความจริงใจในการพัฒนาโรงเรียนให้มีชื่อเสียง มีความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยี” ซึ่งคุณลักษณะที่โดดเด่นของผู้บริหารนี้เอง ที่ทำให้ครูซึ่งเป็นทีมปฏิบัติงานในโรงเรียนมีโอกาส แสดงความสามารถในการพัฒนางานของตนอย่างเต็มที่จนส่งผลให้ภาพรวมทั้งระบบที่ได้ ออกแบบไว้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ National Association of Secondary School Principals (NASPP) (2013) ที่พบว่าทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหาร สถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนประกอบด้วยทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านการ คิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์ ทักษะการกำหนดทิศทางองค์กร ทักษะด้านการใช้ดิจิทัล ทักษะ ด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้และยังสอดคล้องกับ Lee (2008) ที่พบว่า ทักษะที่จำเป็นของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานร่วมกับบุคลากรให้ ประสบความสำเร็จประกอบด้วย ทักษะการสร้างทีมงาน ทักษะด้านความร่วมมือ ทักษะด้าน การสื่อสาร ทักษะด้านการคิด วิเคราะห์และสร้างสรรค์ ทักษะด้านการแก้ปัญหา และทักษะ ด้านนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งจิงฉนวน ณะโคทัง (2561) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหาร สถานศึกษาในยุคดิจิทัล ที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จประกอบด้วยความเป็นแบบอย่างที่ดี สามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสนับสนุนครู และบุคลากรในสถานศึกษาสร้างนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ความรู้ความสามารถ ด้านเทคโนโลยี การสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่ได้รับการพัฒนามา ซึ่งทักษะที่กล่าวมานี้ ปรากฏชัดเจนในผู้บริหารสตรี ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดลำพูนจึงส่งผลต่อการบริหารงานอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ

2. วิธีการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสตรีในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดลำพูน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

วิธีการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารสตรี ประกอบด้วยบทบาทตาม กรอบการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Awards _PMQA) 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการนำองค์กร มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์เพื่อนำไปเป็น ทิศทางการพัฒนาโรงเรียน โดยกำหนดมาจากนโยบายและแนวปฏิบัติของหน่วยงานต้นสังกัด

โดยสอดคล้องกับจุดเด่นของสถานศึกษา ถือเป็นวิธีการบริหารที่รู้จักการเดินตามทิศทางที่หน่วยงานต้องการแล้วนำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา จึงทำให้การดำเนินงานมีแนวทางชัดเจนตรงเป้าหมาย เป็นไปตามแนวทางการจัดการศึกษา ตามมาตรา 22 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ในหมวดที่ 4 ด้านการบริหารจัดการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา, ม.ป.ป.) ที่บัญญัติให้มีการบริหารจัดการที่เน้นการพัฒนาทั้งระบบไปสู่เป้าหมายเดียวกันคือคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วย การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่มีจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพอย่างชัดเจน การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย 2) **ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์** มีการสรุปผลการปฏิบัติงานเมื่อสิ้นปีการศึกษา มีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาตามวิธีการ SWOT Analysis มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานโดยการมีส่วนร่วมของครูเมื่องานไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งเป็นไปตามหลักการและกระบวนการบริหารที่ถูกต้อง ดังที่ปรีชา ดาวเรือง, กรองทิพย์ นาควิเชตร, ศรุดา ชัยสุวรรณ, และ สมบูรณ์ ตันยะ (2561) พบว่ากลยุทธ์การวางแผนจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วยการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการประจำปี รวมทั้งตัวชี้วัดต่าง ๆ ของสถานศึกษา มีการวิเคราะห์ และทบทวนแผนการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความมั่นใจ ว่าผลที่ได้ นั้นตรงกับแผนที่ต้องการโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง 3) **ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย** มีการสร้างจุดเด่นของโรงเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ปฏิบัติงานอย่างโปร่งใสให้มีผลงานเชิงประจักษ์ตามที่ชุมชนคาดหวัง และรายงานผลการพัฒนาโรงเรียนสู่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าผู้บริหารสตรีมีทักษะการประสานงานที่ดี ดังผลการสนทนากลุ่มว่า “ผู้บริหารสตรีมีบุคลิกอ่อนหวาน สุภาพน่าสนทนาด้วยและเข้าใจความต้องการของชุมชน” จึงได้รับความร่วมมือและไว้วางใจจากชุมชนซึ่งทักษะการประสานงานของผู้บริหารถือเป็นอีกกลไกหนึ่งของความสำเร็จในการนำพาองค์การสู่ความเป็นเลิศได้ ดังที่เกรศร เจริญทอง (2561) พบว่าบทบาทการเป็นนักประสานงานของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย ประสานความร่วมมือจากเอกชนองค์กรภายนอกเรื่องงบประมาณและการช่วยเหลือ การสร้างภาคีเครือข่ายสนับสนุนกันและกันและสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน และเป็นไปตามข้อค้นพบของรัต นพร รัตนสุวรรณ, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์, และ สุภาพ เต็มรัตน์ (2564) ที่พบว่า แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา คือควรเปิดโอกาสให้ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนา สนับสนุนสถานศึกษา และตรวจสอบความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน จึงนับเป็น

ความสำเร็จของสถานศึกษาที่สามารถนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ **4) ด้านการวัดการวิเคราะห์และการจัดการความรู้** มีการถ่ายทอดงานที่เป็นนวัตกรรมของครูและของโรงเรียนสู่บุคลากรทุกคนในโรงเรียน นับเป็นการจัดการความรู้ให้สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการป้องกันความเสี่ยงโดยจัดให้มีคู่มือปฏิบัติงานให้สามารถทำงานแทนกันได้ แสดงถึงวิสัยทัศน์ในการบริหารคนเพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในสถานศึกษาเป็นการปรับตัวให้สอดคล้องตามสถานการณ์ โดยงานสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่นเช่นเดิม ซึ่งถือว่าเป็นการป้องกันความเสี่ยงที่สามารถควบคุมได้โดยวิธีการที่แยบยล เป็นไปตามเกณฑ์ของรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) (สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ, 2555) ด้านการบริหารคนตัวชี้วัดที่ 1 การปรับตัวและการยืดหยุ่น (Adaptability and Flexibility) ประกอบด้วย การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ บุคคลหรือกลุ่มตามความต้องการของงานหรือองค์การ การเปลี่ยนแปลงวิธีการปฏิบัติงานให้เข้ากับทุกสถานการณ์ บุคคลหรือกลุ่ม ตามความต้องการของงานหรือองค์การ **5) ด้านการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล** มีการกำหนดแนวทางการนำความรู้ไปใช้หลังรับการอบรม แสดงถึงการให้ความสำคัญกับบุคลากรซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการจัดการศึกษา ไม่ปล่อยปละละเลยให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างไร้ทิศทาง การส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน โดยเน้นครูที่มีความสนใจและสมัครใจ ชักชวนครูที่เหลือพัฒนางานของตนให้เป็นนวัตกรรมที่สามารถส่งประกวดแข่งขันได้โดยมีการแนะนำช่วยเหลือจากผู้บริหารและทีมงาน แสดงถึงวิสัยทัศน์ในการทำงานเป็นทีมของผู้บริหารที่นำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์การ ซึ่งธนาญ ภูวิทย์ยาธร (2561) พบว่าการตัดสินใจคัดเลือกสมาชิกของทีมงาน จะต้องเน้นที่ความเต็มใจเข้าร่วมทีมเป็นเกณฑ์สำคัญ เช่นเดียวกับเรื่องความรู้ความสามารถ บุคลิกภาพ และทักษะการทำงาน และ **6) ด้านการจัดการกระบวนการ** มีการปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติเพื่อให้งานบรรลุผลโดยคณะครูมีส่วนร่วม รวมทั้งมีการปรับกิจกรรมโครงการในแผนปฏิบัติการเมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติโดยเปิดโอกาสให้ครูร่วมกันหาทางแก้ไข แสดงถึงการยอมรับนับถือให้เกียรติทีมงานที่ผู้บริหารนำมาใช้ในสถานศึกษาได้อย่างลงตัว ซึ่งธนาญ ภูวิทย์ยาธร (2561) พบว่าการทำงานเป็นทีมที่ส่งผลกระทบเชิงบวกกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในองค์การประกอบด้วย ด้านการมีเป้าหมายร่วมกัน ด้านการยอมรับนับถือกัน ด้านความร่วมมือพร้อมใจในการทำงาน ด้านการแบ่งงานตามความสามารถของบุคคล และ ด้านความรับผิดชอบ

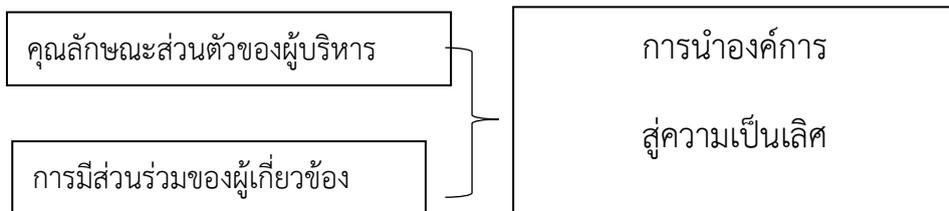
3. แนวทางการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) กำหนดเป้าหมายการบริหารให้ชัดเจน 2) มีกระบวนการบริหารตามเกณฑ์ PMQA 6 ด้าน และ 3) สร้างเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ มีผลการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ และความถูกต้องครอบคลุมในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าวิธีการนี้สามารถนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานได้จริง ซึ่งในส่วนของเป้าหมายของแนวทางการบริหารคือความเป็นเลิศด้านชื่อเสียงของโรงเรียนและครูผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี มีความสุข และชุมชนพึงพอใจ ถือเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการจัดการศึกษาเพราะไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาชาติพ.ศ. 2542 เกณฑ์การดำเนินงานโรงเรียนมาตรฐานสากลหรือเกณฑ์รางวัลทรงคุณค่า สพฐ.(OBEC AWARDS) ล้วนแล้วแต่มุ่งให้เกิดผลลัพธ์ในการจัดการศึกษาที่ประเมินได้จากผู้เรียน ผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง ส่วนองค์ประกอบด้านกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการทำงาน 6 ด้านนั้นเป็นไปตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ(PMQA)ซึ่งใช้เป็นแม่แบบในการบริหารงานของหน่วยงานต่าง ๆ ดังที่ สันติ แสงระวี, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, และ จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ (2562) พบว่ารูปแบบการบริหารจัดการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ ด้านกระบวนการ ประกอบด้วยการดำเนินงาน 6 ด้านเช่นเดียวกัน ในด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนการทำงานให้ประสบความสำเร็จประกอบด้วยคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหาร ที่เป็นผู้รู้ลึกในงานบริหารโรงเรียน การเป็นแบบอย่างที่ดีและความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการบริหาร เปิดโอกาสให้ทีมงานร่วมคิดร่วมแสดงความคิดเห็น รวมทั้งมีการนิเทศ กำกับ ติดตามเชิงรุก เป็นกลยุทธ์การทำงานที่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าทั้งด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้ทันสมัยอยู่เสมอ ซึ่งสิทธิพัฒน์ ตั้งกิจกิตต์ (2559) พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความมุ่งมั่น ความพยายาม พินฟ่าอุปสรรคเพื่อก้าวไปสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น ความสามารถเฉพาะตัวของ ผู้บริหารเองเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้บริหารสตรีมีความก้าวหน้าในตำแหน่งมากขึ้นซึ่งสาโรจน์ ขจรจันต์ (2561) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารสถานศึกษา ภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมสูงสุด คือ คุณลักษณะของผู้บริหาร และเยาวเรศว์ นุตเดชาพันธ์ (2558) ยังพบว่าผู้อำนวยการต้องเป็นผู้จริงจังในแนวคิดการบริหาร ตระหนักในคุณค่าของทีมงาน เอื้ออำนวยในการพัฒนาองค์กร คัดสรรคณะทำงานที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และในองค์ประกอบด้านเงื่อนไขสู่ความสำเร็จที่ประกอบไปด้วยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง และเครือข่ายและ

ความร่วมมือจากภายนอกสถานศึกษา นั้นเป็นปัจจัยหนุนเสริมให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างราบรื่น ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดในด้านงบประมาณที่สนับสนุนจากภาครัฐยังไม่ครอบคลุมความต้องการพัฒนาของสถานศึกษา ผู้บริหารจึงต้องแสวงหาความร่วมมือจากภายนอก ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน หรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ สอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) ที่มุ่งสร้างองค์กรให้พัฒนาไปสู่ระบบราชการ 4.0 โดยสถานศึกษาต้องอาศัยปัจจัยการสานพลังจากทุกภาคส่วน ระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคมโดยให้มีการระดมและนำทรัพยากรทุกชนิดเข้ามาแบ่งปันและใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีการยอมรับความเสี่ยงและรับผิดชอบต่อผลสำเร็จที่เกิดขึ้นร่วมกัน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ คือ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการนำองค์การสู่ความเป็นเลิศคือ คุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหาร ที่ประกอบไปด้วยการรอบรู้ในงานของสถานศึกษา การอุทิศตน เสียสละและทุ่มเทในการปฏิบัติงาน ความสามารถทางเทคโนโลยี และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2. ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการนำองค์การสู่ความเป็นเลิศ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ผู้บริหารควรเน้นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของครูให้เป็นไปตามมาตรฐาน และสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนเพื่อให้ผลลัพธ์การดำเนินงานด้านหลักสูตรมีการพัฒนา ยิ่งๆขึ้น

1.2 สถานศึกษาควรกำกับดูแลการปรับปรุงผลการปฏิบัติงานโดยให้มีการสรุปผล รายงานผลและปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ด้านการ จัดการกระบวนการ ยิ่งๆขึ้น

1.3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรส่งเสริมการบริหารสถานศึกษา สู่ความเป็นเลิศให้มีการปฏิบัติจริงทุกสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัย เรื่องการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของผู้บริหารใน สถานศึกษาทั่วไปเพื่อเปรียบเทียบกับการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสตรีและนำจุดเด่นมา จัดทำรูปแบบ/แนวทางการบริหารที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2.2. ควรทำการวิจัยเรื่องการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาใน สังกัดอื่น เช่น สถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ สถานศึกษาสังกัดสำนัก บริหารงานการศึกษาพิเศษ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ไกรสร เจียมทอง. (2561). *ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงาน*

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.

จิณณวัตร ปะโคทัง. (2561). *ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ.*

อุบลราชธานี: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

ธนายุ ภูวิทย์ธาร. (2561). *การทำงานเป็นทีมส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงาน*

ธนาคารในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารการบัญชีและการจัดการมหาวิทยาลัย มหาสารคาม, 10(2), 198-208.

ปรีชา ดาวเรือง, กรองทิพย์ นาควิเชตร, ศรุดา ชัยสุวรรณ, และ สมบูรณ์ ต้นยะ. (2561). *กลยุทธ์*

การจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 12(1), 47-61.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- เยาวเรศว์ นุตเดชาพันธ์. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาองค์กร ตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. สืบค้นจาก [https://dmh.go.th/ebook/filesปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จองค์กร%20PMQA. pdf](https://dmh.go.th/ebook/filesปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จองค์กร%20PMQA.pdf)
- รัตนพร รัตนสุวรรณ, นิลรัตน์ นวกิจไพฑูรย์, และ สุภาพ เต็มรัตน์. (2564). แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 6(3), 9.
- ศิริยุพา รุ่งเรืองสุข. (2560). ผู้นำหญิงไทยไม่น้อยหน้าใครในโลก. สืบค้นจาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/640608>
- สันติ แสงระวี, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์, และ จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ. (2562). การจัดการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ. *วารสารมหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 6(7), 3552-3571.
- สาโรจน์ ขอบจวนเตี้ยว. (2561). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาประเภทช่างอุตสาหกรรม ภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0. *วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา*, 30(105), 54-62.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 1. (2564). ผลการประกวดรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. OBEC AWARDS ภาคเหนือจังหวัดลำพูน. สืบค้นจาก http://awards.obecawards.net/ckfinder/userfiles/files/1630554640x1366441276_2.pdf.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564-2565. สืบค้นจาก <http://krukob.com/web/wp-content/uploads/2022/03/ประกาศ-นโยบาย-สพฐ2564-2565.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2564). *หลักเกณฑ์การพิจารณารางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐประจำปี พ.ศ.2564*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

- สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ. (2555). คู่มือการประเมิน รางวัลทรงคุณค่า สพฐ. OBEC AWARDS เล่มที่ 3. สืบค้นจาก <https://www.obec.go.th/wp-content/uploads/2019/06/คู่มือการประเมิน-รางวัลทรงคุณค่า-สพฐ.-OBEC-AWARDS-เล่มที่-3.pdf>
- สิทธิพัฒน์ ตั้งกิจกิตต์. (2559). *อุปสรรคต่อโอกาสความก้าวหน้าสู่ตำแหน่งผู้จัดการสาขาของพนักงาน หญิงกรณีศึกษา บมจ. ธนาคารกรุงไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.*
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). ผลการประเมินPISA 2018: นักเรียนไทยวัย 15 ปีเรียนรู้และทำอะไรได้บ้าง. สืบค้นจาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2019-48/>
- Lee, D. M. (2008). *Essential Skills for Potential School Administrators: A Case Study of One Saskatchewan Urban School Division. (Master's thesis). Saskatoon : University of Saskatchewan. Retrieved from https://harvest.usask.ca/handle/10388/etd-04302008-134115*
- National Association of Secondary School Principals (NASSP). (2013). Breaking Ranks :10 Skills for successful School Leaders. Retrieved from https://www.nassp.org/Content/158/BR_tenskills ExSum.pdf.
- Romanow, L. (2012). The women of Thailand. *Global Majority E-Journal*, 3(1), 44-60.

การเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคมของกลุ่มมารดาวัยรุ่นในพื้นที่
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษาโครงการเงินอุดหนุน
เพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด *

Access to Social Protection of Teenage Mothers in The
Northeast: Case Study of The Child Support Grant

วรรณภา เรืองจันทร์ และ อจิรภาส เพียรขุนทด
Wannapa Ruengjan and Ajirapa Pienkhuntod
วิทยาลัยปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
College of Local Administration, Khon Kaen University
Corresponding Author, E-mail: wannapar@kkumail.com

บทคัดย่อ

มารดาวัยรุ่นในครอบครัวยากจนถือเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงทางสังคมสูง จำเป็นต้องพึ่งพิงความช่วยเหลือและมาตรการคุ้มครองทางสังคม เพื่อป้องกันและขจัดความเสี่ยงจากสถานการณ์ที่มีความเปราะบางทางเศรษฐกิจ สังคม และภัยคุกคามอื่น ๆ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการช่วยเหลือทางสังคมสำหรับมารดาวัยรุ่น เพื่อศึกษาการเข้าถึงโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค ความต้องการในการเข้าถึงโครงการฯ ของมารดาวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อให้ทราบข้อมูลสถานะการช่วยเหลือและการได้รับการคุ้มครองทางสังคมในปัจจุบันของกลุ่มมารดาวัยรุ่นในกรณีศึกษาโครงการสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

* ได้รับความเห็นชอบ: 9 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 16 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 19 พฤษภาคม 2566

ผลการวิจัย พบว่า มารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่ได้รับการช่วยเหลือสามารถเข้าถึงโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดได้ โดยการเข้าถึงและกระบวนการต่าง ๆ มีความสะดวก ไม่มีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายและยินดีเสียค่าใช้จ่ายหากได้รับสวัสดิการ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลยังให้ความคิดเห็นว่าโครงการฯ ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย สำหรับเงินอุดหนุนที่ได้รับนั้นยังไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูบุตร โดยทุกคนที่ได้รับสวัสดิการต่างได้รับการยอมรับจากสังคม และมีความพึงพอใจในโครงการฯ สำหรับปัญหา หรืออุปสรรค คือ ด้านประชาสัมพันธ์ ด้านจำนวนเงินอุดหนุน ด้านความครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย และด้านกระบวนการตรวจสอบคุณสมบัติผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการ ความต้องการ หรือความคาดหวังที่มีต่อโครงการฯ และข้อเสนอแนะ มีดังนี้

- 1) ควรมีการบูรณาการจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อน และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อช่องทางออนไลน์
- 2) ควรปรับเพิ่มเงินอุดหนุนให้สอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน
- 3) การอำนวยความสะดวกในการลงทะเบียนแบบออนไลน์ และ
- 4) ควรปรับให้เป็นสวัสดิการแบบถ้วนหน้า และควรมีการลดหย่อนภาษีสำหรับการมีบุตรให้กับผู้ที่ไม่ประสงค์รับสวัสดิการ

คำสำคัญ: การคุ้มครองทางสังคม; มารดาวัยรุ่น; โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด

Abstract

Teenage mothers in low-income families are considered a high social-risk group who often rely on social assistance and social protection programs to prevent and eliminate risks from uncertain economic and social situations and other threats. The objectives of this study are to explore social assistance for teenage mothers, examine the access to the Child Support Grant among teenage mothers in the northeastern region, and propose solutions to address challenges, obstacles, and needs related to accessing such programs for teenage mothers in the northeastern region. To acknowledge the teenage mothers' current support program and social protection status in a case study of the Child Support Grant. The research methodology employed in-depth interviews to gather data.

The result has shown that most teenage mothers are able to receive the support to access the Child Support Grant. The accessibility and procedures were convenient. None of the informants reported any problems regarding the expenses to access the grant. However, the informants commented that the program did not cover the target group due to insufficient grant funding to raise children. The informants who received the grant were socially accepted and satisfied with the program. The needs, expectations toward the program, and suggestions were as follows: 1) All government departments accessing the childcare grant should be integrated. Also, public relations should be improved, especially on social media. 2) The grant should be increased to conform to the current cost of living. 3) online registration should be facilitated to make procedures more convenient. 4) The program should be applied to "all teenage mothers " or, in addition, tax deduction benefits should be introduced for teenage mothers who choose not to receive the grant.

Keyword: social protection; teenage mother; child support grant

1. บทนำ

ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นปัญหาที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้การลดอัตราการคลอดในวัยรุ่น อายุ 10-14 ปี และอายุ 15-19 ปี (Adolescent Birth Rate) เป็นตัวชี้วัดของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs) (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2561) การที่วัยรุ่นตั้งครรภ์นั้นเป็นการสะท้อนความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ ทำให้ขาดโอกาสและสิทธิอันพึงมี และอาจทำให้ต้องติดกับดักของความยากจนตลอดชีวิต (กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ, 2556) จากรายงานสถานการณ์การตั้งครรภ์ของมารดาวัยรุ่นในประเทศไทย พบว่า มีมารดาวัยรุ่นที่อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 395,778 คน โดยมีเด็กอายุ 10-14 ปี จำนวน 14,651 คน และอายุ 15-19 ปี จำนวน 381,127 คน (ข้อมูลปี พ.ศ. 2558-2564) (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์, 2564) ด้วยปัจจัยหลายประการที่ทำให้ประเทศไทยมีจำนวนเด็กวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์จำนวนมาก เช่น ปัจจัยด้านครอบครัว ด้านการศึกษา อีกทั้งบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสภาพสิ่งแวดล้อม งานวิจัยได้ยืนยันตรงกันว่าวัยรุ่นยังเป็น

วัยที่ไม่มีความพร้อมสำหรับการตั้งครรรภ์และการเปลี่ยนบทบาทเป็นแม่ มารดาวัยรุ่นยังต้องเผชิญกับผลกระทบด้านสังคม เกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตและการเลี้ยงลูก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

การที่ประเทศไทยมีมารดาวัยรุ่นจำนวนมากส่งผลไปสู่การสูญเสียทรัพยากรโดยรวมของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และที่สำคัญปัญหาทางสถานะเศรษฐกิจของครอบครัว เนื่องจากการตั้งครรรภ์ในวัยรุ่นทำให้ต้องสูญเสียโอกาสทางการศึกษาส่งผลให้มารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพทำให้มีรายได้ต่ำ และอาจจะไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูบุตรและใช้จ่ายยามเจ็บป่วย (กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ, 2556; ปิยะนิตดา อังคารชัย, 2559; สุธาทิพย์ สุทธิ, 2554) ด้วยเหตุนี้ มารดาวัยรุ่นจึงถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงทางสังคมสูง และจำเป็นต้องพึ่งพิงความช่วยเหลือและมาตรการคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) ไม่ว่าจะเป็นการประกันสังคม (Social Insurance) การช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) หรือการบริการสังคม (Social Service) ในรูปแบบต่าง ๆ สำหรับมารดาวัยรุ่นเพื่อให้สามารถป้องกันและขจัดความเสี่ยงจากสถานการณ์ที่มีความเปราะบางทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และภัยพิบัติต่าง ๆ จากปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การออกแบบนโยบายสาธารณะ (Policy Design) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำของสังคม และสร้างโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ โดยจัดทำในรูปแบบของเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด (Child Support Grant) เพื่อช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็ก และเพื่อให้เด็กมีความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงโอกาสที่จะทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ โดยรัฐจะจ่ายเงินอุดหนุนให้กับผู้เลี้ยงดูเด็กอย่างสม่ำเสมอโดยผู้รับไม่ต้องจ่ายเงินสมทบ (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, ม.ป.ป.)

โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดเป็นนโยบายที่สำคัญระดับชาติในการจัดสวัสดิการพื้นฐานและเป็นหลักประกันสิทธิประโยชน์ขั้นพื้นฐานให้กับเด็กแรกเกิด เพื่อให้ได้รับการเลี้ยงดูที่มีคุณภาพ เพื่อเป็นการสร้างระบบคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) ช่วยลดความเหลื่อมล้ำโดยการจัดสวัสดิการเงินอุดหนุนให้แก่เด็กแรกเกิดที่อาศัยในครัวเรือนที่ยากจนหรือครัวเรือนที่เสี่ยงต่อความยากจน ถือเป็นมาตรการให้นำเด็กเข้าสู่ระบบบริการของรัฐ เพื่อให้ได้รับการดูแลเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และช่วยส่งเสริมให้เด็กแรกเกิดมีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย ในปัจจุบันให้เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 6 ปี เดือนละ 600 บาท และมีฐานรายได้ครัวเรือนของกลุ่มเป้าหมายไม่เกิน 100,000 บาทต่อปี (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2562)

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับโครงการสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด โดยส่วนใหญ่จะมุ่งศึกษาในประเด็นเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จ การติดตามและการประเมินผลการนำนโยบายไปปฏิบัติ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการศึกษาในประเด็นการเข้าถึงสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในกลุ่มมารดาวัยรุ่นโดยตรง และจากการศึกษาข้อมูลจำนวนมารดาวัยรุ่นในประเทศไทยนั้น พบว่า ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนมารดาวัยรุ่นจำนวนมากเป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศไทย ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในประเด็นการเข้าถึงสวัสดิการของมารดาวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำไปสู่การตั้งคำถามการวิจัยว่า มารดาวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถเข้าถึงโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดหรือไม่อย่างไร เพื่อให้ทราบข้อมูลสถานะการได้รับการคุ้มครองทางสังคมในปัจจุบันของกลุ่มมารดาวัยรุ่นในกรณีศึกษาโครงการสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด และนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงโครงการให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการช่วยเหลือทางสังคม (Social Assistance) สำหรับมารดาวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด
2. เพื่อศึกษาการเข้าถึงโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรค ความต้องการในการเข้าถึงโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดของมารดาวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 30 คน คือ มารดาวัยรุ่นที่คลอดบุตรขณะที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้ที่ได้รับสวัสดิการและไม่ได้รับสวัสดิการเงินอุดหนุน อาศัยฐานข้อมูลสุขภาพ (Health Data Center: HDC) ของกระทรวงสาธารณสุขในการกำหนดพื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น

อุปราชธานี นครราชสีมา บุรีรัมย์ และอุดรธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนหญิงอายุน้อยกว่า 20 ปี คลอดบุตรและตั้งครรภ์ซ้ำมากที่สุดในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบ กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความ ครบถ้วนถูกต้องแม่นยำของข้อมูล (Validity) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งมีการ ตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลโดยตรงเพื่อยืนยันความเชื่อถือ (Reliability) ของข้อมูลและนำมา วิเคราะห์ผลการศึกษาโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แบบ อุปนัย (Analytic Induction)

4. สรุปผลการวิจัย

1. การเข้าถึงสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ได้รับ สวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด จำนวน 22 คน โดยเหตุผลในการขอรับสวัสดิการเงิน อุดหนุนฯ คือ มีความต้องการที่จะนำเงินที่ได้นั้นมาช่วยแบ่งเบาภาระเรื่องค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร “หนูมีรายได้น้อยเลยอยากได้เงินสวัสดิการตัวนี้มาช่วยในการใช้จ่ายค่ะ อย่างน้อยก็ได้ค่านมกับ ค่าแพมเพิร์สก็ดียังดี” (CSG004 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565) เนื่องจาก ส่วนใหญ่แล้วยังคงว่างงานหรือมีรายได้น้อยทำให้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูบุตร และสำหรับผู้ที่ไม่ได้ รับสวัสดิการเงินอุดหนุนฯ จำนวน 8 คน ส่วนใหญ่ว่างงานโดยอาศัยอยู่กับครอบครัวหรือฝ่ายชายเป็น ผู้ทำงานหลัก ซึ่งมีทั้งผู้ที่อยู่ในครอบครัวข้าราชการ “สมัครไม่ได้ค่ะ เนื่องจาก มีแม่เป็นข้าราชการครู ค่ะ” (CSG003 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565) ผู้ที่เคยยื่นสมัครไปแล้วแต่ เอกสารไม่ผ่าน และผู้ที่เคยได้รับและโดนตัดสิทธิ์

1.1 ด้านการเข้าถึง (Accessibility) ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการเงิน อุดหนุนฯ ผ่านกลไกระดับชุมชนและครอบครัว เช่น คนรู้จักหรือญาติแนะนำ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยส่วนใหญ่จะได้รับข้อมูลข่าวสารจาก คนรู้จักที่ได้รับสวัสดิการ หรือญาติที่ทำงานในองค์กร หรือหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ รองลงมาเป็น การได้รับรู้ผ่านผู้นำชุมชนในหมู่บ้านโดยการประชาสัมพันธ์ผ่านทางหอกระจายข่าว และการ ประชาสัมพันธ์ของ อสม. “รับข้อมูลจากเพื่อนบ้านที่เขาเคยมีลูกมาก่อนแนะนำมา และก็มี ผู้ใหญ่บ้านประกาศค่ะ” (CSG003 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565) อีกทั้ง เรื่องของการเดินทางไปยังสถานที่รับสมัครสวัสดิการ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความสะดวกในการ

เดินทางที่สามารถใช้รถส่วนตัวในการเดินทาง ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานที่ทำการไม่ได้ไกลมากนัก “มี อสม. มาประชาสัมพันธ์ที่บ้านคะ สถานที่ที่ไปลงทะเบียนก็ได้ไกลจากบ้านคะ เดินทางสะดวก” (CSG027 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์, สัมภาษณ์, 25 มิถุนายน 2565)

1.2 ด้านความเพียงพอ (Availability) ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความคิดเห็นที่ใกล้เคียงกันในประเด็นด้านความครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ทั้งที่มีความเห็นว่าสวัสดิการเงินอุดหนุนฯ นั้นครอบคลุมกับกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจาก มีคนรู้จักได้รับสวัสดิการเงินอุดหนุนฯ ทุกคน และในส่วนของผู้ให้ข้อมูลที่ได้ให้ความคิดเห็นตรงข้ามกันว่าสวัสดิการดังกล่าวนั้นยังไม่ครอบคลุมกับกลุ่มเป้าหมาย “คิดว่าอาจจะไม่ครอบคลุมเท่าไร เพราะการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการยังไม่ค่อยมี เขาไม่ค่อยได้ประชาสัมพันธ์เหมือนเรื่องทั่วไป เช่น เรื่องโควิด ขนาดเราเล่นโทรศัพท์ประจำยังไม่เคยเห็นเลย ถ้าไม่ใช่จากคนรู้จักแนะนำเราก็คงไม่รู้จักร” (CSG015 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์, สัมภาษณ์, 12 มิถุนายน 2565) ซึ่งอาจเป็นเพราะมีปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นเช่นนั้น เช่น ปัจจัยภูมิสำเนา และสถานะทางสังคมของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเกี่ยวข้องกับระดับการศึกษาและอาชีพของครอบครัว อีกทั้งในเรื่องของการนิยามคำว่า “ครอบคลุม” ของผู้ให้ข้อมูล เป็นต้น โดยผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวจะอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเมืองที่มีประชากรมากจึงอาจทำให้มีมุมมองว่ายังไม่ครอบคลุมกับกลุ่มเป้าหมาย หรือสำหรับครอบครัวที่เป็นข้าราชการหรือประกอบธุรกิจส่วนตัวที่อาจจะมีมุมมองว่ายังไม่ครอบคลุม เนื่องจาก ตนเองนั้นไม่ได้รับสวัสดิการ อีกทั้งการให้คำนิยามคำว่า ครอบคลุม ของผู้ให้ข้อมูลที่อาจจะไม่ได้ยึดหลักเกณฑ์ของโครงการฯ ในการแสดงความคิดเห็น โดยผู้ให้ข้อมูลให้คำนิยามคำว่า ครอบคลุม คือ การได้รับสวัสดิการแบบถ้วนหน้า ซึ่งสำหรับกลุ่มเป้าหมายของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในประเทศไทยนั้น ในปัจจุบันยังมีเพียงเด็กที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้น้อยเท่านั้นที่จะได้รับสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด นอกจากนั้นยังมีกรณีที่เคยได้รับสวัสดิการแล้ว แต่ถูกตัดสิทธิภายหลัง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ให้เหตุผลว่ามีรายได้เกินเกณฑ์ที่กำหนด ในส่วนประเด็นด้านความเพียงพอในการนำไปใช้ประโยชน์ จากผลการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ได้ให้ความคิดเห็นว่า สวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดที่ได้รับนั้นยังไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์ เนื่องจาก ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรนั้นค่อนข้างเยอะ ไม่ว่าจะเป็นค่านม ค่าแพมเพิร์ส โดยค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรของผู้ให้ข้อมูลนั้นมีตั้งแต่ 2,000 - 10,000 บาทต่อเดือน ดังนั้น เงินอุดหนุนที่ได้มาจำนวน 600 บาทต่อเดือนนั้น จึงไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้ประโยชน์ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เงินที่ได้มานั้นก็ยังสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายลงได้บ้างเล็กน้อย

1.3 ด้านความสะดวก (Accommodation) ผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับสวัสดิการส่วนใหญ่ มีความสะดวกในการขอรับสวัสดิการไม่ว่าจะเป็นเรื่องการให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่ที่รับลงทะเบียน มีการให้คำแนะนำดี วิธีการลงทะเบียน ขั้นตอนการดำเนินการ และการจัดเตรียมเอกสารในการขอรับสวัสดิการมีความสะดวก ไม่ได้ยุ่งยาก สามารถติดตามผลการลงทะเบียนได้ ทางเว็บไซต์ และระยะเวลาในการดำเนินการมีความเหมาะสม “เจ้าหน้าที่ที่แนะนำดี มีการทำเอกสารให้ด้วย แนะนำเอกสารทุกอย่างดี พุดดี ขั้นตอนการสมัครก็โอเคนะคะ ไม่ได้ยุ่งยาก เพราะ เอกสารก็ได้เตรียมยกขนาดนั้น มีการติดตามผลลงทะเบียนทางเว็บไซต์ ระยะเวลาในการดำเนินการก็เหมาะสมคะ เพราะตอนที่ใช้เวลาแค่ประมาณ 2 สัปดาห์ และเงินก็เข้า ย้อนหลังให้ด้วยคะ” (CSG014 รหัสผู้ให้ข้อมูล, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2565) แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ยังมีผู้ให้ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้ความเห็นเกี่ยวกับวิธีการลงทะเบียน และการจัดเตรียมเอกสารในการขอรับสวัสดิการว่า ค่อนข้างที่จะมีความยุ่งยาก เนื่องจาก ต้องเสียเวลาเดินทางไปสมัครด้วยตนเอง และต้องนำเอาเอกสารไปให้ผู้รับรองหลายคน ซึ่งผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าผู้ให้ข้อมูลที่ให้ความคิดเห็นดังกล่าวมานั้นคือ คนที่ไม่ได้รับหรือไม่ได้สมัครขอรับสวัสดิการ ซึ่งส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเมือง และมีการประกอบอาชีพประจำ จึงทำให้มีความคิดเห็นว่าการขอรับสวัสดิการมีความยุ่งยาก และต้องเสียเวลาในการดำเนินการต่าง ๆ

1.4 ด้านความสามารถเสียค่าใช้จ่าย (Affordability) ผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับสวัสดิการส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในการเสียค่าใช้จ่ายในการขอรับสวัสดิการ เนื่องจาก การสมัครลงทะเบียนนั้น ไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ซึ่งค่าใช้จ่ายที่ผู้ให้ข้อมูลจ่ายไปนั้น ได้แก่ ค่าถ่ายเอกสาร ซึ่งประมาณไม่เกิน 10 บาท และค่าน้ำมันในการเดินทาง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วนั้นให้ความเห็นว่าการเดินทางสะดวก ระยะทางไม่ไกลมาก ประมาณ 2-5 กิโลเมตร “ไม่เป็นปัญหาคะ เพราะว่าไม่ได้มีค่าใช้จ่ายอะไรมากมาย ก็มีแค่ค่าถ่ายเอกสารบาทสองบาทคะ เดินทางก็ได้ไกลมากคะ” (CSG017 รหัสผู้ให้ข้อมูล, สัมภาษณ์, 15 มิถุนายน 2565) ผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับสวัสดิการทุกคนจึงไม่มีปัญหา และยินดีที่จะเสียค่าใช้จ่ายในการไปดำเนินการสมัครขอรับสวัสดิการ

1.5 ด้านการยอมรับ (Acceptability) ผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับสวัสดิการทุกคนเห็นว่าสวัสดิการเงินอุดหนุนฯ นั้นมีประโยชน์และมีคุณค่าต่อการเลี้ยงดูบุตร ถึงแม้จะจำนวนไม่มากนัก แต่ก็ถือว่ามีความประโยชน์ สามารถนำมาช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรได้บ้างเล็กน้อย หรือหากไม่ใช้ก็สามารถนำมาเก็บออมให้ลูกได้ “มันก็มีประโยชน์นะคะสำหรับพ่อแม่วัยรุ่นนะ และช่วงนี้ก็ยิ่งหางานยากด้วยคะ คนอื่นรอบตัวก็ให้การยอมรับคะ และมีการสนับสนุนให้ลงทะเบียนอีกด้วยคะ

ส่วนตัวก็พึงพอใจมากพอสมควรค่ะ เพราะว่า เหมือนเขาได้ยื่นมือมาช่วยเรา” (CSG004 รหัสผู้ให้ข้อมูล, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับสวัสดิการเงินอุดหนุนฯ ต่างได้รับการยอมรับจากสังคม ไม่มีการดูถูกเหยียดหยามใด ๆ รวมทั้งมีการสนับสนุนจากคนรอบข้างให้มาลงทะเบียน อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อสวัสดิการเงินอุดหนุนฯ ที่ได้รับ

2. ปัญหา อุปสรรค และความต้องการ จากการศึกษา พบว่า จากการศึกษา พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการเข้าถึงสวัสดิการของมารดาวัยรุ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีดังนี้

2.1 การประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารของโครงการที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ “คิดว่ามีปัญหาเรื่องการประชาสัมพันธ์ บางทีคนก็ไม่รู้ อยากให้มีการเผยแพร่ข้อมูลให้มันลึก และละเอียดมากกว่านี้ อย่างหนูคือได้ยื่นมาจากคนรู้จัก ถึงรู้ว่านี่โครงการนี้” (CSG024 รหัสผู้ให้ข้อมูล, สัมภาษณ์, 23 มิถุนายน 2565)

2.2 จำนวนเงินอุดหนุนที่ให้นั้นมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย (Adequacy) ในการเลี้ยงดูบุตร “คิดว่าเงินที่เราให้มันน้อยไปค่ะ ไม่ครอบคลุมกับค่าใช้จ่ายสักเท่าไร แล้วก็ไม่มี การประชาสัมพันธ์ ซึ่งบางคนเขาก็ไม่รู้ หรือไม่ได้มีอินเทอร์เน็ต ก็ต้องเสียประโยชน์ส่วนนี้ไป” (CSG007 รหัสผู้ให้ข้อมูล, สัมภาษณ์, 5 มิถุนายน 2565)

2.3 การไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่ควรจะได้รับสวัสดิการ “จริง ๆ เดี่ยวนี้เด็กที่อายุยังไม่ถึง 18 ปี ท้องเยอะมาก และเขาก็ไม่รู้ว่าเขามีสิทธิ์ที่จะได้รับสวัสดิการอะไรบ้าง รวมถึงไม่มีคนให้ข้อมูล อย่างหนูถ้าไม่มีคนรู้จักหนูที่เป็น อสม. หนูก็คงไม่รู้ว่ามีสวัสดิการตัวนี้” (CSG023 รหัสผู้ให้ข้อมูล, สัมภาษณ์, 23 มิถุนายน 2565)

2.4 ปัญหาเรื่องกระบวนการในการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ที่มีสิทธิ์รับสวัสดิการ “ปัญหาที่เจอก็จะเป็นเรื่องการตรวจสอบข้อมูลผู้สมัครค่ะ อย่างหนูรายได้ไม่เยอะ แต่เขาก็ตัดสิทธิ์เรา” (CSG018 รหัสผู้ให้ข้อมูล, สัมภาษณ์, 17 มิถุนายน 2565) ในส่วนของความต้องการและความคาดหวังที่มีต่อสวัสดิการเงินอุดหนุนฯ นั้น มารดาวัยรุ่นได้ให้ความเห็นว่า ต้องการให้มีการปรับปรุงในเรื่องการประชาสัมพันธ์ให้ดีขึ้น อยากให้เพิ่มจำนวนเงินอุดหนุนให้มากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจาก เงินอุดหนุนที่ได้รับจำนวน 600 บาทนั้น ยังไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร และการอำนวยความสะดวกในการลงทะเบียนแบบออนไลน์นอกจากนี้คือความคาดหวังว่าอยากให้เด็กทุกคนได้รับสวัสดิการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่ต้องมีการลงทะเบียนสมัคร และไม่ต้องมีเงื่อนไขใด ๆ ในการพิสูจน์ความยากจน “มีความคาดหวังว่าเด็กที่เกิดมาทุกคนควรได้รับสวัสดิการจากรัฐที่เหมาะสมมากกว่านี้ หรือสวัสดิการใด ๆ ก็ตาม อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ ในเรื่องการ

ลงทะเบียน หนูรู้สึกว่ามันไม่ควรต้องไปยื่นเอกสารกับ อบต. เพราะว่าเราต้องแจ้งเกิดอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องมาเดินเรื่องลงทะเบียน หรือสมัครอีก ควรมีการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน และให้เงินอุดหนุนเลยโดยอัตโนมัติ ซึ่งอันนี้ถ้าหากว่าเราไม่ไปยื่นเอกสาร เขาก็ไม่ให้เลย ในส่วนเรื่องเงินอุดหนุนหนูรู้สึกว่าการที่เพิ่งเกิดใหม่จะมีค่านม ค่าของใช้ ค่าแพมเพิร์ส แต่ละครอบครัวน่าจะใช้ประมาณ 2,000 บาทขึ้นไป ซึ่งก็แล้วแต่ครอบครัวนะคะ แต่หนูรู้สึกว่า 600 บาท มันไม่พออยู่แล้ว คิดว่า 2,000 บาท น่าจะเป็นขั้นต่ำ” (CSG003 รหัสผู้ให้ข้อมูล, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

5. อภิปรายผลการวิจัย

มารดาวัยรุ่นที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดได้ โดยมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของโครงการเงินอุดหนุนฯ ผ่านกลไกระดับชุมชนและครอบครัว โดยบุคคลสำคัญที่มีบทบาทหลักในการประชาสัมพันธ์เป็นบุคคลใกล้ชิดกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิจัยของ เกวลี อ่อนสุวรรณ และ เพ็ญณี แรอรท (2564) ที่กล่าวถึง การประชาสัมพันธ์โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดของเทศบาลเมืองศีลา จังหวัดขอนแก่น โดยมีผู้นำชุมชนเป็นตัวแสดงหลักในการขับเคลื่อนประชาสัมพันธ์ ในการเข้าถึงสถานที่ลงทะเบียน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ลงทะเบียน เนื่องจาก ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานที่ลงทะเบียนมีความเหมาะสม สามารถใช้ยานพาหนะส่วนตัวในการเดินทางได้ แสดงให้เห็นถึงมิติด้านการเข้าถึง (Accessibility) ที่มีความสะดวกจะทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงโครงการหรือสวัสดิการต่าง ๆ ได้ง่าย สอดคล้องกับบทความของ Penchansky & Thomas (1981) ที่กล่าวถึง การเข้าถึงสวัสดิการจะต้องสามารถในการเข้าถึงสวัสดิการได้อย่างสะดวก มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารสวัสดิการ รวมถึงการเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังสถานที่ทำการที่สะดวก และระยะทางมีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในมิติด้านความสะดวก (Accommodation) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับสวัสดิการส่วนใหญ่ มีความสะดวกในการขอรับสวัสดิการ เนื่องจาก มีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำในการลงทะเบียน วิธีการลงทะเบียน ขั้นตอนการดำเนินการ และการจัดเตรียมเอกสารไม่ยุ่งยาก สามารถติดตามผลการลงทะเบียนได้ทางเว็บไซต์ และระยะเวลาในการดำเนินการมีความเหมาะสม แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ยังมีผู้ให้ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่ทำให้เห็นว่ากระบวนการดำเนินการค่อนข้างที่จะมีความยุ่งยาก เนื่องจากต้องเสียเวลาในการดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งจากผลการศึกษาความต้องการของผู้ให้ข้อมูล พบว่า ควรมีการอำนวยความสะดวก

ความสะดวกในการลงทะเบียนแบบออนไลน์เพื่อให้มีความสะดวกมากขึ้น (Convenience) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วารี ปัญจะผลินกุล (2543) ที่พบว่า การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สามารถทำให้ลดข้อจำกัดต่างในการเข้าถึงสวัสดิการหรือบริการได้ อีกทั้งในมิติด้านความสามารถเสียค่าใช้จ่าย (Affordability) ที่พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเรื่องการเสียค่าใช้จ่าย และผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ยินดีที่จะเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการหากตนเองได้รับสวัสดิการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในมิติด้านการเข้าถึง (Accessibility) ที่กล่าวมาข้างต้น และสอดคล้องกับบทความของ Panchansky & Thomas (1981) ที่กล่าวว่า ความสะดวกในด้านต่าง ๆ ในการขอรับสวัสดิการ และความสามารถในการจ่ายของผู้บริโภคเป็นตัวชี้วัดสำคัญของการเข้าถึงและมีความพึงพอใจกับการบริการที่มีความสามารถเสียค่าใช้จ่ายได้

สำหรับในมิติด้านความเพียงพอ (Availability) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลได้ให้ความคิดเห็นที่ใกล้เคียงกันระหว่างครอบคลุม และไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสำหรับกลุ่มที่ให้ความคิดเห็นว่าเป็นครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจาก คนที่รู้จักได้รับสวัสดิการเงินอุดหนุนฯ ทุกคน และในกลุ่มที่ให้ความคิดเห็นว่าเป็นไม่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย เพราะคิดว่า การประชาสัมพันธ์โครงการยังไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจากผลการศึกษาความต้องการของผู้ให้ข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลอยากให้มีการปรับปรุงเรื่องการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้ถึงข้อมูลข่าวสาร รับรู้ถึงสิทธิของตนเองในการได้รับสวัสดิการ และสามารถเข้าถึงสวัสดิการได้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ภัทรพร จันท์เจริญ (2564) ที่พบว่า การประชาสัมพันธ์ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงสิทธิประโยชน์มากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เศรษฐศักดิ์ มุลตามาศย์ (2564) ที่พบว่า การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารช่วยให้กลุ่มเป้าหมายตระหนักรู้ถึงสิทธิของตนเองในการรับสวัสดิการประเภทต่าง ๆ รวมถึงช่องทางในการเข้าถึงสวัสดิการนั้น ๆ นอกจากนั้นอาจเป็นเพราะ ปัจจัยภูมิลำเนา และสถานะทางสังคมของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเกี่ยวข้องกับระดับการศึกษา และอาชีพของครอบครัว อีกทั้งในเรื่องของการนิยามคำว่า “ครอบคลุม” ที่ไม่ได้ยึดหลักเกณฑ์ของโครงการฯ แต่ให้นิยามเป็นการได้รับสวัสดิการแบบถ้วนหน้า ซึ่งจากผลการศึกษาได้พบว่า สวัสดิการโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดควรเป็นแบบถ้วนหน้า เพื่อให้สามารถครอบคลุมเด็กทุกคนได้ (Coverage) โดยที่ไม่ต้องมีเงื่อนไข หรือการลงทะเบียนสมัครใด ๆ ซึ่งจะทำให้เด็กทุกคนสามารถเข้าถึงสิทธิในการรับสวัสดิการได้แบบถ้วนหน้า และเป็นการป้องกันการตกหล่นของกลุ่มเป้าหมายที่มีความเสี่ยง หรือกลุ่มเปราะบางทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ สมคิด พุทศศรี (2564) ที่ได้กล่าวว่า วิธีเดียวที่จะทำให้ป้องกันการ

ตกหล่นของกลุ่มเป้าหมาย คือ การให้การช่วยเหลือแบบถ่วงน้ำหนัก เพราะว่าจะไม่มีกระบวนการคัดกรอง เด็กทุกคนจะได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงเด็กที่เกิดจากการดาวยุทธ์ซึ่งถือเป็นกลุ่มเปราะบางทางสังคมก็จะได้รับโอกาสที่จะได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง ซึ่งจากบทความของ วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา (2564) ที่ได้สำรวจการจัดสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า มีประเทศที่ให้เงินอุดหนุนเด็กแบบถ่วงน้ำหนักแล้ว เช่น ประเทศเยอรมนี สหราชอาณาจักร และมองโกเลีย เป็นต้น

ในส่วนประเด็นด้านความเพียงพอในการนำไปใช้ประโยชน์ พบว่า จำนวนเงินอุดหนุนที่ให้นั้นมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย (Adequacy) ในการเลี้ยงดูบุตร เนื่องจาก เงินอุดหนุนที่ได้รับนั้นไม่มากพอที่จะครอบคลุมค่าครองชีพในปัจจุบัน ซึ่งจากการสำรวจของ สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า (2565) พบว่า อัตราการขยายตัวของเงินเพื่อส่งผลให้ค่าใช้จ่ายรวมของครัวเรือนสูงขึ้น ซึ่งข้อมูล ณ เดือนตุลาคม 2565 ค่าใช้จ่ายรวมของครัวเรือน คือ 18,170 บาทต่อเดือน ซึ่งสำหรับค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรนั้นก็ค่อนข้างเยอะ เช่น ค่านม ค่าแพมเพิร์ส หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ รวมไปถึงค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ซึ่งจากผลการศึกษาความต้องการของผู้ให้ข้อมูล พบว่า ควรเพิ่มจำนวนเงินอุดหนุนให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2563 โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด (ศูนย์ปฏิบัติการโครงการอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด, 2564) ที่พบว่า ข้อเสนอแนะส่วนใหญ่ส่วนใหญ่ของผู้ปกครองที่ได้รับสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด คือ การปรับสวัสดิการเงินอุดหนุนฯ เพิ่มขึ้น เช่น 800 - 1,500 ต่อเดือน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาในมิติด้านการยอมรับ (Acceptability) พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ได้รับสวัสดิการทุกคนเห็นว่าสวัสดิการเงินอุดหนุนฯ นั้นมีประโยชน์และมีคุณค่าต่อการเลี้ยงดูบุตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวที่ยากจนถือว่ามีความประโยชน์มาก สามารถนำมาช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตรได้ หรือหากไม่ใช้ก็สามารถนำมาเก็บออมให้ลูกได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sricharatchanya & Brown (2019) ที่กล่าวว่า การได้รับเงินอุดหนุนทำให้กลุ่มเป้าหมายมีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งไม่เพียงแค่นำเงินที่ได้ไปใช้จ่ายซื้อของใช้สำหรับการเลี้ยงดูบุตร แต่ยังรวมถึงจ่ายค่ารักษาพยาบาลด้วย และจากบทความของ ดิลฉัตร ชุสสุโพวา (2563) ที่ได้กล่าวว่า ในช่วงวิกฤตโรคโควิด-19 เงินที่ได้จากโครงการเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิดได้ช่วยช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางได้เป็นอย่างมากโดยที่พวกเขาจะนำเงินที่ได้ไปใช้เงินซื้อของจำเป็น และของใช้เด็ก ซึ่งผู้ที่ได้รับสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดนั้นต่างได้รับการยอมรับจากสังคม ไม่มีการดูถูกเหยียดหยามใด ๆ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้ได้รับรู้ถึงข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงโครงการให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้แก่ ประเด็นเรื่องหลักเกณฑ์การได้รับสวัสดิการ สถานที่รับลงทะเบียน และจำนวนเงินอุดหนุน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการจัดสวัสดิการปัจจุบันและการจัดสวัสดิการที่ต้องการ

ประเด็น	การจัดสวัสดิการปัจจุบัน	แนวทางการจัดสวัสดิการที่ต้องการปรับ
หลักเกณฑ์การได้รับสวัสดิการ	1) เด็กแรกเกิดสัญชาติไทย 2) อายุ 0-6 ปี 3) อยู่ในครัวเรือนที่มีรายได้ไม่น้อยรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 100,000 บาท ต่อคน ต่อปี	1) เด็กแรกเกิดสัญชาติไทย 2) อายุ 0-6 ปี
สถานที่รับลงทะเบียน	1) กรุงเทพมหานคร: ลงทะเบียนที่สำนักงานเขต 2) เมืองพัทยา: ลงทะเบียนที่ศาลาว่าการเมืองพัทยา 3) ส่วนภูมิภาค: ลงทะเบียนที่องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาล	มีช่องทางให้ลงทะเบียนด้วยตนเองแบบออนไลน์ หรือไม่ต้องมีการลงทะเบียนใดๆ
จำนวนเงินอุดหนุน	600 บาท / เดือน	800 - 1,500 /เดือน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 ทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเข้าถึงโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เช่น กรมบัญชีกลาง กรมการปกครอง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กรมอนามัย รวมถึงผู้นำชุมชน ควรมีการบูรณาการร่วมกันขับเคลื่อนโครงการฯ และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ ผ่านสื่อชนิดต่าง ๆ เช่น การปิดประกาศในสถานที่ราชการหรือสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชน การประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวของหมู่บ้าน ประชาสัมพันธ์สื่อทาง

โทรทัศน์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อช่องทางออนไลน์ ควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งจะทำให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารโครงการได้ง่ายยิ่งขึ้น

1.2 กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีกลไกในการสนับสนุนให้กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงสวัสดิการได้อย่างทั่วถึง โดยการเพิ่มช่องทางการลงทะเบียน ให้สามารถลงทะเบียนได้ด้วยตนเองทางช่องทางออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ของโครงการฯ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ลงทะเบียนที่มีข้อจำกัด หรือที่ไม่สามารถเดินทางไปลงทะเบียน ณ สถานที่ทำการได้ด้วยตนเอง

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีการปรับฐานกลุ่มเป้าหมายโครงการให้เป็นสวัสดิการแบบถ้วนหน้า เพื่อเป็นการคุ้มครองทางสังคมให้แก่เด็กที่เกิดจากกลุ่มมารดาวัยรุ่นซึ่งถือเป็นกลุ่มเปราะบางทางสังคม และเพื่อแก้ไขปัญหาการตกหล่นของเด็กที่มาจากครอบครัวยากจนได้อย่างครอบคลุม

2.2 กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรปรับเพิ่มเงินอุดหนุนให้สอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน เพื่อให้เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร

2.3 กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรมีการบูรณาการร่วมกันกับกรมสรรพากรในการขับเคลื่อนโครงการโดยการกำหนดให้มีการลดหย่อนภาษีสำหรับการมีบุตรให้กับผู้ที่ไม่ประสงค์รับสวัสดิการ เพื่อเป็นการคัดกรองครอบครัวที่มีรายได้สูง หรือที่ไม่ต้องการรับสวัสดิการเงินอุดหนุน

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2562). คู่มือการปฏิบัติงานโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด. สืบค้นจาก <https://csg.dcy.go.th/>

กรมกิจการเด็กและเยาวชน. [ม.ป.ป.]. เงินอุดหนุน. สืบค้นจาก

<https://csg.dcy.go.th/th/support/child-support-grant>

กรมอนามัย สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2561). *สถิติการคลอดของแม่วัยรุ่นประเทศไทย ปี พ.ศ. 2562*. นนทบุรี: สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์.

- กรมอนามัย สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. (2564). รายงานประจำปี 2564 สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. นนทบุรี: สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์.
- กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ. (2556). *แม่วัยใส ความท้าทายการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น (ฉบับที่ 1)*. กรุงเทพฯ: กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย.
- กระทรวงพาณิชย์ สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2565). ภาวะเงินเฟ้อประจำเดือน ตุลาคม 2565. สืบค้นจาก <http://www.tpsso.moc.go.th/th/node/12020>
- เกวลี อ่อนสุวรรณ, และ เพ็ญณี แนนรท. (2564). รูปแบบการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด กรณีศึกษา ผลการปฏิบัติราชการของเทศบาลเมืองศิลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Modern Learning Development*, 6(4), 1-16.
- ดิลฉัตร ชุสสุโพวา. (2563). โครงการเงินอุดหนุน ช่วยต่อชีวิตให้แก่กลุ่มครอบครัวเปราะบางในช่วงวิกฤตโควิด-19. สืบค้นจาก <https://www.unicef.org/thailand>
- ปิยะนัฏดา อังคารชัย. (2559). *การวางแผนการดำเนินชีวิตของหญิงวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ภัทรพร จันท์เจริญ. (2564). การเข้าถึงสิทธิสวัสดิการด้านที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ต้องขังพิการ: กรณีศึกษา เขตบริหารเรือนจำ เขต 10 (กรุงเทพมหานคร นนทบุรี). *วารสารสังคมภิวัตน์*, 12(3), 14–24.
- วงศ์พันธ์ อมรินทร์เทวา. (2564). ต้องเกิดเป็นเด็กประเทศไหน ถึงจะได้เงินอุดหนุนจากรัฐ. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/child-benefits-abroad/>
- วารีย์ ปัญจะผลินกุล. (2543). *การเข้าถึง (Access) บริการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการ: ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการกรมประชาสงเคราะห์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ศูนย์ปฏิบัติการโครงการอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. 2563 โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เศรษฐศักดิ์ มูลดามาศย์. (2564). *การเข้าถึงสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุที่พิการในจังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

สมคิด พุทธศรี. (2564). การมีเด็กยากจนตกหล่นแม่เพียงคนเดียว เป็นเรื่องที่ยอมรับไม่ได้.

สืบค้นจาก <https://www.the101.world/somchai-jitsuchon-on-universal-cash-transfer-programme/>

สุธาทิพย์ สุทธิ. (2554). *บริการสังคมสำหรับมารดาวัยรุ่นในทัศนะของนักสังคมสงเคราะห์ทาง
การแพทย์กรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
กรุงเทพฯ.

Penchansky, R., & Thomas, J. W. (1981). The Concept of Access: Definition and
Relationship to Consumer Satisfaction. *Medical Care*, 19(2), 127–140.

Sricharatchanya, H., & Brown, A. (2019). Thailand’s child support grant helps
vulnerable families. Retrieved from <https://www.unicef.org/thailand>

Investigation on the Development of Hani Livelihood Strategies: A Case Study of Mengsong Community in Xishuangbanna, Yunnan, the People's Republic of China *

Li Zhinan, Pradtana Yossuck, Bongkochmas Ek-lem, and Somkid Kaewtip
School of Administrative studies, Maejo University
Corresponding Author, Email: lizhinan0913@126.com

Abstract

The livelihood of ethnic minority in China is still heavy depended on natural resource rather than migration, which is the choice of the majority. This research studied the livelihood of Hani ethnic minority in Mengsong community of Xishuangbanna (XSBN) who joyed Pu' er tea booming to earn their main income from tea. Through random sampling and household survey by a quality tested questionnaire of 222 households, in-depth interview with 15 key informants, focus group discussion as well as participatory observation.

The researcher found that the livelihoods of Hani ethinc minority have been transformed by the intensification of tea production. Households have expanded all swidden lands and hired dense labors for their tea production. They also invested in kinds of tea equipment and built their social access to tea market. Except the tea income Hani households also gained non-farming and other farming incomes, which indicates a diversification strategy was also actively adopted by Hani households as the supplement. The Hani livelihoods showed an upward trend in tea intensification and active diversification. However, a new trend of

* Received: March 28, 2023; Revised: April 25, 2023; Accepted: May 6, 2023

passive diversification with the tea market fluctuation under the negative impact of COVID-19 has emerged. Hani households had to withdraw their labor input from tea and shift to other farming for risk release. To deal with this downward crisis, the researcher suggests government policy should put efforts on the improvement of tea value, promote cash crops, and attract labors to the tea area for further development. The researcher also highlights market entitlement in livelihood asset access, which has the high potential for future livelihood study in upland minorities of China.

Keywords: Hani minority; livelihood strategy; livelihood dynamics

1. Introduction

The ethnic population in Yunnan is 15.34 million, as almost one third of its total population (Chinese Statistics Bureau, 2019). Ethnic minorities are characterized as backward and highlighted as the most difficult part of China's anti-poverty task claimed by Chinese government. As a socialist country, China declared to search for well-off society for all members equal development including ethnic minorities. In 2014, rural household's income from migrant work was 45.5% of its total, as firstly exceed the share of household agricultural income (Yan & Chen, 2015). The income from migrant work came to be the main income of rural household induced by China urbanization. However, this is not the case of upland minorities in Yunnan. Wang & Wu (2014) found that the labor division in wage work by ethnic minorities in southwest of Yunnan is only 1.2% in 2002, and slowly increased to 5.4% in 2012, quite less than the majority of Han. The low rate in wage work of upland minorities has kept almost the same till to today. The culture of ethnic minorities, such as not speak mandarin, low educational background, and not comfortable with a factory discipline are the main factors which barrier them to work in the city. So cash crops

promotion was chosen as an appropriate choice of poverty alleviation for upland ethnic minorities. As indicated by Wu et al. (2015) that the pattern of livelihood change in Yunnan ethnic minorities is from subsistence farming to cash crop farming through poverty reduction by the government. There are many cases of Hani communities that adopted new livelihood of cash crops in XSBN, such as this research site of Mengsong community.

Mengsong community was used to be remarkable by its typical swidden agriculture in the past. It was a research site for many domestic and western scholars to study Hani traditional swidden. Government extension agent introduced a series of cash crop as the substitution of swidden to Mengsong during past decades. Almost all of these cash crop campaigns were failed largely because the extension workers had not been aware of crop varieties that are appropriate to local micro-climate (Sturgeon, 2010). In 2003 extension agent promoted tea plantation in Mengsong which got successful. Starting from 2007, the price for tea was skyrocketed since it enjoyed a huge market booming with the Pu'er tea. Tea production has brought greatly increased incomes to Hani households and made Mengsong community become one of eight typical tea production areas in XSBN prefecture (Sturgeon, 2012). Study on Hani livelihood in Mengsong community can be a typical case to display how upland minorities strategically make a living as response to their changing environment.

2. Research Objectives

The objective of this study is to analysis the development process of Hani livelihood strategies in Mengsong community with the external policy and market impacts.

3. Methods

1. Location of the Study

The research was conducted thoroughly in Mengsong Community. Administratively, this community is in Menglong Township, Jinhong Municipality, XSBN Prefecture, YN Province, P.R. China. (See Figure 1). Menglong township is border with Myanmar at its east and south. It is the biggest township in the municipality with an area of 1,216 square kilometers and a population of 107,0000 people, taking up about 17% of the total area and 21% of the total population of this municipality. Menglong Township governs twenty administrative villages, Mengsong is one of them. Mengsong is about 37 km away from Menglong town and 97 km away from Jinhong city. Mengsong, located at the southwest tip of Menglong township, has an area of 100 square kilometers, which altitudes range about 800-2000 m above sea level. Its population is 2883 with 623 households in 11 villages.

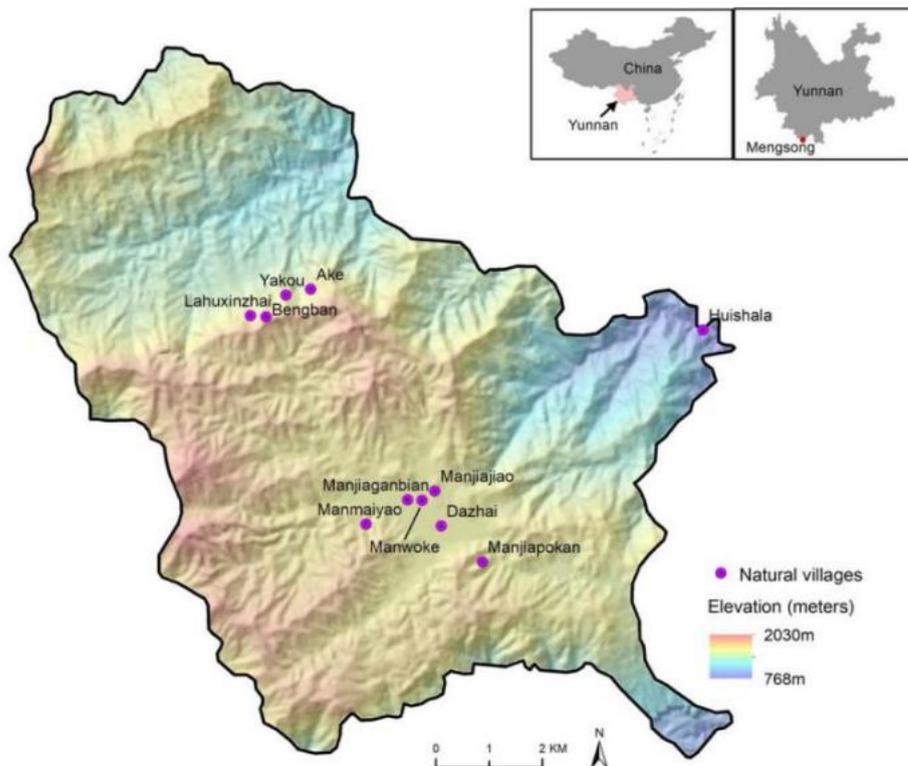

Figure 1. Map of the Mengsong in XSBN, Yunnan, China

2. Sustainable Livelihood Approach

Chambers & Conway (1992) gave a basic definition on livelihood as “a comprise of the capabilities, assets and activities for a means of living.” For more comprehensive livelihood study, the “Sustainable Livelihood Approach (SLA)” was introduced in 1990s as an alternative to previous macro modernization theory. Scoones (1998) combined input (livelihood assets), output (livelihood strategies), and outcome (livelihood security and sustainability) together as economic metaphor in his SLA framework. Department for International Development (DFID) formulated a popular framework for SLA by following Scoones’ s structure. It defined five livelihood assets as physical, human, financial, natural, and social asset for livelihood input (Department for International Development, 2000). In SLA framework the livelihood strategies were identified by different kinds as intensification, extensification, diversification, and migration (Scoones 1998) . Institution is in center of SLA framework. It bound livelihood assets, strategies, and outcomes together. The institutional process highlights the socio-cultural and political dimension of livelihood on how and why diverse assets has been accessed by households and input into their strategies and produce their livelihood outcomes. By applying SLA, this research focused on Hani livelihood asset, strategy, and outcome for data collection, and used SPSS program for the quantitative data analysis.

3. Data Collection

There are 6 Hani villages which located around the administration center of Mengsong. This research targeted these 6 villages as the representative of Mengsong community to do data collection. As total of 488 Hani households in these 6 Hani villages, the research random selected sample households for household survey. The household survey questionnaire was designed as related to 5 livelihood assets (natural, physical, human, social, and financial), livelihood strategic activities (farming, non-farming, off-farming), and livelihood outcome

(income, expense, and investment). Before put it into use, the questionnaire was revised by the feedback from local informants, the research advisory committee, and Hani scholars of Yunnan Academy of Social Sciences. Total 235 questionnaires were collected from the field and finally 222 were validated.

The total sample size: $n = N / (1 + Ne^2) = 488 / (1 + 488(0.05)^2) = 219.8198$ (as 220) (Yamane, 1967).

Table 1 Random Sample Household in 6 Villages

Village Name	Total Household Number	Sample Size
Dazhai	146	64
Manjiapokan	70	32
Manmai yao	84	45
Manjiaganbian	66	30
Manwoke	46	20
Manjiajiao	76	31
Total	488	222

This study also applied qualitative data collection methods, such as participatory observation, in-depth interview with 15 key informants, and focus group discussion with villager representatives, village leaders, and tea agents in the 6 Hani villages as well as the whole Mengsong administration.

4. Results

1. Policy and Market as External Drivers

Chinese government has implemented many of projects in Mengsong to boost up its social and economic development. The projects improved physic infrastructure as well as online facility of TV, mobile, and internet which cultivated easily access of Hani household to outside world in these years. Early from 1980's as all households were distributed of paddy lands by Household Responsibility

System (HRS), Hani shifted their grain production from swidden to paddy field as paddy rice is higher productivity. To improve the grain productivity, government policy invested million budgets in irrigation system which extended the arable rate to 113.1% in 2012 (Zhang, 2015). Household received official certificate of paddy land in 2008 and swidden land in 2018. These certificates allowed households to easily join land market by transacting their land management right. Recently, projects in education and medical service were all introduced in which made Hani improved its human capital in one hand and also increased annual expense in the other. In 2021, on an average level household spent RMB85,150.30 mainly in daily living (27.5%), production (24.6%), education and health (22.1%), transportation & communication (15.0%), and entertainment (10.8%). All these expenses are cash based which driven Hani to earn more money for their life.

After living conditions have improved with a dramatic economic growth, more and more Chinese care about their health. Pu'er tea, which had been proved as its good for health, has motivated more people to join Pu'er tea consumption and created huge market needs. A Pu'er tea booming has happened after 2003 which driven the tea prices raised to its peak in 2007 and kept the wave in the next years. The booming of tea also effected Mengsong as its tea price quickly raised to RMB300 per kg in 2007. A famous tea company of China Tea Group came into Mengsong in 2018 and built a high-standard tea factory. Other big Pu'er tea companies, such as Rain-forest, Douji, Chensheng, also arrived in the community for tea raw materials. These companies either set tea collecting sites or built processing plants in Mengsong. Today, Mengsong tea has two market channels. Generally, tea traders directly contacted the owners of the ancient tea garden to buy fresh spring tea leaf on the price of RMB150-200 per kg, which is called “on-tree sale”. Another market channel is to sell fresh tea at companies’ collection sites on the price of RMB15-30 per kg, or at RMB60-120 per kg for dry tea, which is called “outdoor sale”.

The Land Conversion policy was implemented in 2003 which not only promoted Hani to extend tea plantation in their swidden but also covered other non-arable lands as reforested areas. With this policy, Hani got compensation for 5-8 years cash or grain for their reforestation areas (Wang, 2009). In 2009, Bulong Natural Reserve has been set up within two nearby townships of Bulangshan and Menglong. All natural forests in Mengsong were mapped as the natural reserve area. Also, the mapped area included some households' swidden lands. This reservation map has prevented Hani to further extend their tea plantation by a strict forest protection policy. In addition, China border policy paid subsidy for border citizen in Mengsong (RMB1000 per capital in 2017 and raised to RMB2500 in 2021). This always came to be a stable income of Hani households.

2. Hani Livelihood Strategies as Response to the Changing Environment

2.1 Tea Intensification

Income source is an indicator to justify livelihood strategy (Ellis, 1998). Sample household data indicates tea income occupied 76.2% of Hani household's total income in 2021. Beside the tea, household got 13.2% income from non-farming, 7.7% from government subsidy, and 2.6% from other farming. Xu (1990) investigated the Hani household income of Mengsong in 1989. At that time, 68% income was from rice, 16% was from livestock, 16% was from fruit and forest products. All incomes (100%) were from regular farming at that time. The income sources of Mengsong had been changed from regular farming to cash crop of tea, that indicates a tea livelihood was adopted by Hani.

Table 2 Hani Household Income Sources Comparison between 1989 and 2021

Year 1989 (Xu, 1990)		Year 2021	
Income Sources	%	Income Sources	%
Tea	0	Tea	76.2
Non-farming	0	Non-farming	13.2
Government subsidy	0	Government subsidy	7.7
Rice	68	Farming	2.6
Livestock	16		
Fruit & Forest Products	16		
Others	0	Others	0.3
Total	100	Total	100

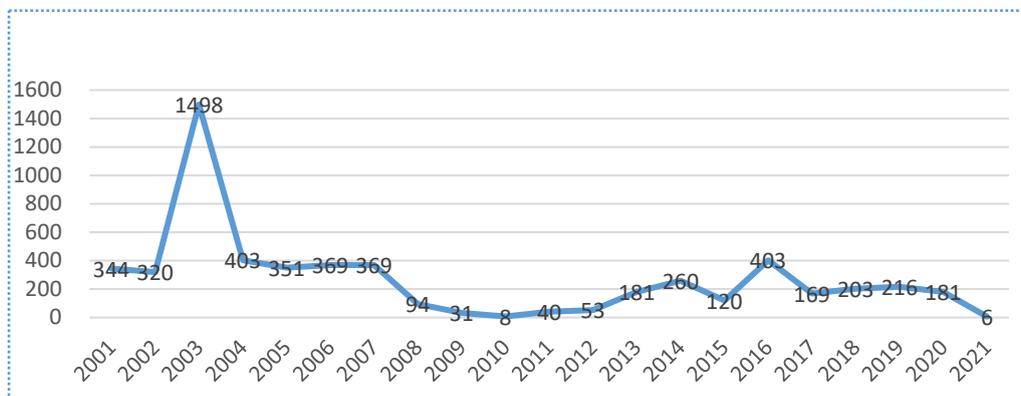
It was found that household's tea income order is consistently correlated to the household's ancient tea holding of each village. Therefore, ancient tea is the most important natural asset for Hani tea livelihood (Table 3). Ancient tea was distributed by Household Responsibility System in 1984 and couldn't be changed in each household's holding thereafter. With that reason, households can only try their best to manage their ancient tea for high productivity. As the result, 69.7% of the households have managed their ancient tea very well, 24.9% managed as good, and only 5.4% households thought their ancient tea gardens are bad in disease.

Table 3 Household's Tea Income by Different Tea Sources

Income Order	Village Name	Tea Income (RMB)	Ancient Tea (Mu)	Old Tea (Mu)	Young Tea (Mu)
1	Manwoke	140,000.00	10.9	20.0	10.0
2	Manjiaganbian	123,000.00	5.4	19.5	9.0
3	Manjiapokan	115,000.00	4.3	30.0	10.0
4	Manjiajiao	67,000.00	4.3	10.0	10.0
5	Manmai Yao	56,000.00	1.3	18.0	16.0
6	Dazai	48,400.00	1.2	20.0	8.5

(Note: ancient tea is more than 100 years old, old tea is 20-50 years old, young tea is less than 20 years)

To extend their tea areas, households also have planted 9,160 Mu tea as their new assets (as old tea and young tea). Only 31% tea plantations were happened before 2000, the big plantations (69% as 6323 Mu) were after 2000. Tea plantation curve (Table 4) indicates the tea plantation has a peak in 2003, the year which is land conversion program had implemented. After that, the plantation trend is well match to the tea price wave. The tea plantation areas are much more than household's swidden lands, which indicates household extended their tea plantation even into public areas. There are 68% households who have an average of 10.1 Mu new tea in public areas, either in collective wasteland & forest or national wasteland & forest. Tea extension was officially banned by forest protection law after 2018.

Table 4 Tea Plantation Curve in 2001-2021 (unit: Mu)

On average level, Hani per household labor is 2.98, which is not enough for the work of a big tea area of the household. With this result, before 2019 Hani has hired imported labors from Myanmar. After the border strictly control policy, they had to hire lowland Dai labor in Menglong town. In 2020 a daily labor hiring wage was up to RMB150. Compare to RMB60 in 2019, the labor wage is dramatically up which reflect serious labor shortage. The labor shortage induced the wage pricing calculation from per day to per kg in which a hired labor had more efficient in tea work. There are 85.1% households in Mengersong that hired labors on an average cost of RMB20,851.60 in 2021.

Hani households have invested in all kinds of tea equipment as their physical asset. Details in table 5 shown categories of equipment chosen by more than half of Hani households. On average, each Hani household spent about RMB51,375.59 in tea equipment in the last 10 years.

Table 5 Tea Equipment Invested by Hani Household in Last 10 Years

Equipment Category	Household Buy-rate (%)	Equipment Category	Household Buy-rate (%)
Green-removing stove	89.2	Dry Machine	68.0
Solar House	86.5	Green-removing Machine	53.6
Rolling Machine	82.4	Fermentation Table	53.6

Hani households also manipulated all their social assets to support their market access. They have shared market information in daily communication and exchanged labor, equipment and tea land among closed relatives and friends to smooth market needs. A tea agent model was set up as the linkage between villager producer with tea trader in the community. Tea agent require high trust with both sides to deal with payment schedule, quality checking and price negotiation.

Under the impact of government policies and Pu' er tea booming trend, Hani households have tried all efforts in tea plantation (natural asset), labors hiring (human asset), equipment purchases (physical asset), and social relations mobilization (social asset) for their tea intensification strategy. At the end Hani household income (financial asset) has surpassed the average level of Yunnan province and was able to catch up the national standard of the whole China by a Per-capital Annual Disposable Income (PADI) of RMB18,911 in 2021.

2.2 Active Diversification & Passive Diversification

Hani has the income of RMB110,992.7 from tea by all households. Beside the main income from tea, some households found other opportunities to earn their additional incomes (Table 6). The seasonal labor sell and land rent are popular choices which were adopted by 20-30% of households. Business, migrant and salary which can earn a big amount of money but were only owned by 5%-10% households. There were also 17.1% households got the income from livestock. All these diversified options were paralleled with their tea as non- conflict in household's land and labor utilization. It is an active diversification as household worked more effectively and efficiently by all members to earn these extra-incomes.

Table 6 Diversified Income Sources of Hani Household in 2021

Source of the Income	Own Rate (%) by Households	Amount of the Income (RMB)
Tea	100.0	110,992.7
Policy Subsidy	100.0	11,245.5
Seasonal Labor Sell	34.2	9,426.2
Land Rent	20.3	9,070.4
Livestock	17.1	13,292.1
Business	12.2	64,770.4
Salary	10.4	28,373.9
Agricultural Crop	9.9	2,668.2
Fruit & Forest Products	8.1	2,627.8
Migrant Work	5.4	47,350.0

China strictly controls the pandemic of COVID-19 has blocked import labors and outside traders to entry the community after 2020. With the result, labor wage was escalated and tea price was stagnated. The price of new planted tea was RMB10-15 per kg in the summer and autumn of 2021. Comparing the labor price of RMB10 per kg at same time, the prices' ratio almost reaches a break-even point. So, some households chose to pause their tea harvest in the summer & autumn of 2021. Thus, household income from new planted tea of summer and autumn was only 31.6% of spring in 2021. Households had to move their labors from tea harvest to other cases, like honey-bee raising and chicken raising in their tea gardens, which can be able to get income of RMB1,000-2,000 yearly. Different with previous diversifying of income sources, the shifting to other options was passively as Hani faced a market fluctuation of tea.

5. Discussion

There are 3 dynamics of Hani livelihood development. The first livelihood dynamics (LD1) is to a tea intensification. The second livelihood dynamics (LD2) is to an active diversification. The third livelihood dynamics (LD3) is new emerging dynamics of a passive diversification as response to recent market fluctuation.

Livelihood dynamics is Hani's rational response under a market economy, no matter they adopt intensification or diversification. Since tea market was good in past years, Hani therefore concentrated all their productive assets on tea farming. Beside the tea, there are other marketable choices which were identified by households for their income supplement. It can be said that livelihood dynamics is the Hani's strategic action by their cost-benefit calculation. They assembled and reassembled their productive assets to balance maximizing income with minimizing risk.

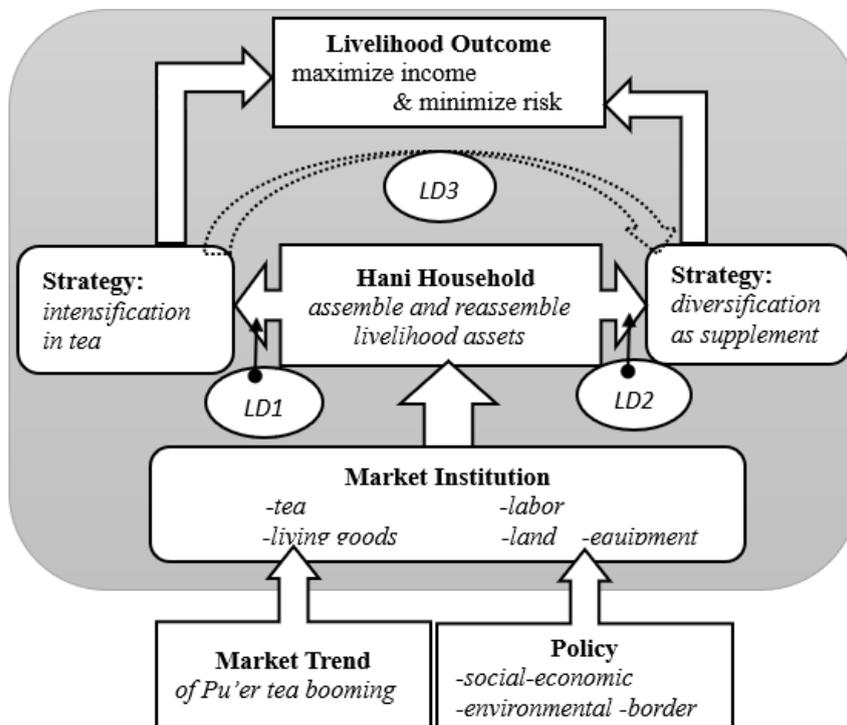

Figure 2. The Framework of Livelihood Dynamics

Similar scenario had been found by Li et al. (2022) in a Yao ethnic village. When faced the tourist declination because of the COVID-19 pandemic, Yao households shifted their labors input to farming as the compensation to their tourist income loss. Jin et al. (2021) also found rubber farmers kept their rubber trees but stopping latex to minimize additional sunk costs during the declination in rubber prices.

In additions, if the product's price fluctuation is temporary, the households will firstly move out their labor as that is the easier way to do so. If the product's price declined dramatically for a long period, the households would decide to give up by change their land utilization to other crops. So, the downward dynamics normally start from labor withdraw and then to the land use changing.

6. Knowledge of the Research

Hani livelihood dynamics reminded us that upland minorities could be completely involved in a market economy by cash cropping. Their livelihood strategies are dynamics by market-driven. Quantitative livelihood study may face a methodological challenge in market-well-work community. The study aims to prove the household's asset holdings, as the independent variable, have significant impacts on household's decision for its livelihood strategy. Actually, the assets of livelihood are not only household's holdings by endowment but also the accesses by entitlement through local market. How to support market function in local productive asset access will be high potential for future livelihood research in upland minorities of China.

7. Suggestion

The Chinese government policies had put several efforts in local infrastructure, health, education, and environment protection. The continuing support from the policy has established the strong foundation for Hani households

to join in the market. However, Hani who faced the market crisis still need further supports from the government policy. This study would like to have following recommendations.

1. To improve the quality of new tea: Hani households have paused tea harvest in parts of new tea since the low price by poor quality. Forest policy strictly forbids any tree cutting which caused villagers clean every tree seedling in their new tea areas as afraid to cut it after growing up. That is main reason of low quality of new planted tea. Therefore, policy should encourage villagers to apply agro-forestry in their new tea areas, as their traditional practice in ancient tea management. Organic certification is a popular requirement in the future market, a further policy should support local villagers to unite together as a farmer cooperative for organic certificate application. By doing so, villagers will perceive high value on their new tea as a success organic product in the market.

2. To promote profitable cash cropping: The paddy fields were usually rent out after tea booming. As calculated by a community leader, household cannot get a better profit than a renting if they only plant grain in the field. Taking the opportunity of land renting, a policy should promote cash cropping for rent fields. According to a villager leader, there are some villagers who would like to grow cash crops. They need certain support from the government such as technical, financial, and marketing. A government policy should encourage those villagers to become new entities in cash cropping.

3. To attract labor from nearby area or from Myanmar: seasonal labor shortage is a problematic issue in Mengsong. Labor needs are seasonal demand especially in tea germinating period. To alleviate the labor shortage problem, the government should formulate a specific policy to attract labors from nearby regions. These can be implemented by announcing labor needs through its public websites, organize labors through official channel, and/or pay the transportation subsidy for the importing labors. The government can also cooperate with capable

agencies to recruit labors from Myanmar and organize the process of labor crossing through a diplomatic procedure.

References

- Chambers, R. & Conway, G. R. (1992). *Sustainable rural livelihoods: Practical concepts for the 21st century*, IDS Discussion Paper 296. Brighton: Institute of Development Studies.
- Chinese Statistics Bureau. (2019). The population of China. Retrieved from <http://data.stats.gov.cn/tjsi/>
- Department for International Development (DFID). (2000). Sustainable livelihoods guidance sheets. Retrieved from https://www.livelihoods.org/info/info_guidancesheets.htm
- Ellis, F. (1998). Household strategies and rural livelihood diversification. *The Journal of Development Studies*, 35(1), 1-38.
- Jin, S., Min, S., Huang, J., & Waibel, H. (2021). Falling price induced diversification strategies and rural inequality: Evidence of smallholder rubber farmers. *World Development*, 146(2021), 150604. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2021.105604>
- Li, X., Lin, X. & Xu, J. (2022). The resilience of smallholders: a constructed representation of interactions between individual, society and the state. *Agricultural Economic*, 1, 52-64.
- Scoones, I. (1998). *Sustainable rural livelihoods, a framework for analysis*. Brighton, England: Institute of Development Studies.
- Sturgeon, J. C. (2010). Governing minorities and development in Xishuangbanna, China: Akha and Dai rubber farmers as entrepreneurs. *Geo Forum*, 41(2), 318-328. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2009.10.010>

- Sturgeon, J. C. (2012). The cultural politics of ethnic identity in Xishuangbanna, China: Tea and rubber as “Cash Crops” and “Commodities”. *Journal of Current Chinese Affairs*, 41(4), 109-131.
<https://doi.org/10.1177/18681026120410040>
- Wang, J. & Wu, H. (2014). Research on relationship between market and livelihood strategy about minority mountain farmers: A case study in Southwest Yunnan. *Guizhou Ethnic Studies*, 2014(7), 126-129.
- Wang, J. (2009). *Cultural adaptation and sustainability: Political ecology of Hani people in Xishuangbanna, Southwestern China* (Doctoral dissertation). University of California, Riverside, CA.
- Wu, H., Wang, J., & Ding, S. (2015). Dynamic Evolution of Livelihood of Minority Farmers in Poor Mountainous Areas -- A Case Study of Southwest Yunnan. *Journal of South-Central University for Nationalities (Humanities and Social Sciences)*, 2015(1), 120-124.
- Xu, J. (1990). *Hani agroecosystem analysis* (Master’s thesis). Chinese Academy of Sciences, Kunming, China.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis* (2nd ed.). New York: Harper & Row.
- Yan, H. & Chen, Y. (2015). Agrarian capitalization without capitalism? capitalist dynamics from above and below in China. *Agrarian Change*, 15(3), 366-391. <https://doi.org/10.1111/joac.12121>
- Zhang, L. (2015). *Land project impact on household welfare of Mengsong in Xishuangbanna* (Master’s thesis). Yunnan University of Finance and Economics, Yunnan, China.

แนวทางข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดทำผังชุมชนเพื่อ
รักษาพื้นที่สีเขียวในเมืองไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ
กรณีเทศบาลตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน *
Guidelines for a Policy Proposal: Developing an Integrated
Scheme to Preserve Community Green Areas and
Enhance Sustainable Activities in Ma-Kuer-Jae
Municipal District, Muang District, Lamphun

ศุภณัฐ กาญจนวงศ์

Supanut Kanchanawong

คณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Faculty of Architecture and Environmental Design, Maejo University

Email: supanut@mju.ac.th

บทคัดย่อ

จากสถานการณ์การขยายตัวของเมืองที่รวดเร็ว ส่งผลให้มีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมืองเพิ่มมากขึ้น พื้นที่สีเขียวในเมืองลดลง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นชุมชนเมืองที่มีแนวโน้มการขยายตัวจากการเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือ แต่ยังคงขาดนโยบายในการรักษาและอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว ทั้งยังมีพื้นที่สีเขียวต่อจำนวนประชากรอยู่ที่ 0.03 ตารางเมตรต่อคน ดังนั้นงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อวิเคราะห์และหาศักยภาพของพื้นที่สีเขียว สำหรับจัดทำผังพื้นที่สีเขียว และเป็นแนวทางการออกแบบและนโยบายสำหรับจัดทำผังพื้นที่สีเขียวในเมือง งานวิจัยชิ้นได้ใช้การรวบรวมข้อมูลข้อมูลปฐมภูมิได้แก่การสำรวจการประชุม และการอภิปรายกลุ่มจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน และข้อมูลทุติยภูมิ

* ได้รับความเห็นชอบ: 6 กุมภาพันธ์ 2566; แก้ไขบทความ: 30 สิงหาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 6 กันยายน 2566

Received: February 6, 2023; Revised: August 30, 2023; Accepted: September 6, 2023

เช่น นโยบายการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น แนวคิดเรื่องพื้นที่สีเขียว แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนดรูปแบบผังพื้นที่สีเขียว และเสนอนโยบายพื้นที่สีเขียวเพื่อการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมในพื้นที่นี้ เพื่อรักษาความยั่งยืนของพื้นที่สีเขียว

ผลจากการวิจัย โดยผลลัพธ์สามารถเพิ่มพื้นที่สีเขียวได้อีก 2 จุด คือบริเวณสระน้ำสาธารณะประโยชน์ดอยขี้หมาป่าและสุสานบ้านสันคะยอม และเสนอนโยบายโดยมีใจความสำคัญ 8 ข้อดังนี้ 1) การจัดตั้งหน่วยงานกลาง 2) จัดสรรงบประมาณท้องถิ่น 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) การพัฒนาต่อยอด 5) เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม 6) และดำเนินงานแบบหุ้นส่วน 7) ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก 8) ส่งเสริมการองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียว

คำสำคัญ: พื้นที่สีเขียว; ผังชุมชน; เทศบาลมะเขือแจ้

Abstract

The more rapid land used in urban expansion situation, the more lack of green areas in community. Ma-Kuer-Jae sub district in Lumphun is one of the area that has a tendency to expand because of the Northern Industrial Estate. This community has no green area preserving plan and low green area per population (0.03 square meter per person). The objective of this research is to find the potential of green areas for conducting green model proposal and policy to preserve green area in this community. Primary data by surveying, meeting and group discussing from stakeholders in the community while secondary data such as local community developments, green area concepts were used for collecting data. In order to analyze data to formulate green area model and policy for suitable uses in this area in order to preserve green area sustainability.

From the result, the two models were designed; public pond as eco-tourism attraction and public tomb as culture and recreation attraction. In addition, the policy was proposed to 8 keywords consist of 1) set-up core

committee 2) packed green area budgeting in local plan 3) knowledge sharing from best practice 4) improve operational process 5) stakeholders participate 6) define the main department 7) building awareness and 8) promote green area knowledge.

Key words: green area; community plan; Ma-Kuer-Jae municipal district

1. บทนำ

ปัจจุบันการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มจำนวนประชากรในเมืองเพิ่มขึ้น เพื่อตอบสนองการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ ที่มีการอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในเมือง ส่งผลให้มีความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มมากขึ้น และยังส่งผลทำให้พื้นที่สีเขียวในเมืองลดลงไปด้วย ทำให้เมืองขาดพื้นที่ปอดของเมือง แหล่งดูดซับมลพิษทางอากาศและขาดพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อบรรเทาปัญหาอุทกภัย ฯลฯ พื้นที่สีเขียวในเมืองนับเป็นหนึ่งในดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของคนเมือง เมืองที่ดีควรมีพื้นที่สีเขียวที่มีคุณภาพ ช่วยฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของเมือง เป็นแหล่งบรรเทาปัญหามลพิษ และเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ทั้งยังเสริมสร้างให้ชุมชนและเมืองมีความน่าอยู่และดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน พื้นที่สีเขียวจึงทำหน้าที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ

จากการศึกษายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์จังหวัดลำพูนเมืองนิเวศน์ (Eco - Town) (กองการพัฒนายั่งยืน ฝ่ายสิ่งแวดล้อม การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2558) อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ รวมถึงแนวความคิดเรื่องเมืองนิเวศที่มุ่งเน้นให้มนุษย์ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ลดการใช้ทรัพยากรและลดการผลิตของเสียต่าง ๆ ทั้งการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อนำทรัพยากรที่ใช้แล้วกลับมาใช้ใหม่ (กองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562) และข้อมูลจากการศึกษาในเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่าพื้นที่สีเขียวในเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในระดับเทศบาล พื้นที่เทศบาลมะเขือแจ้มีสถานการณ์และข้อท้าทายตามความต้องการของชุมชนคือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์ และพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวไม่ได้อยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลมีสภาพเสื่อมโทรม โดยเฉพาะการขาดพื้นที่สาธารณะเพื่อใช้สำหรับการส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งจากการสำรวจพบว่า ขนาดพื้นที่สีเขียวต่อจำนวนประชากร

อยู่ที่ 0.03 ตารางเมตรต่อคน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2564) แต่ในทางกลับกันสำหรับประเทศไทยได้กำหนดมาตรฐานพื้นที่สีเขียวในเมืองอยู่ที่ 15 ตารางเมตรต่อคน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560) ถือเป็นตัวเลขที่ต่ำเมื่อพิจารณาตามมาตรฐานพื้นที่สีเขียวในเมืองของประเทศไทย ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดในการจัดทำผังพื้นที่สีเขียวจากความร่วมมือทุกภาคส่วนเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาจำนวนพื้นที่สีเขียวที่ยั่งยืนตามแนวความคิด Water Sensitive Design ที่คำนึงถึงการออกแบบวางผังและการบริหารจัดการพื้นที่ในด้านการจัดการระบบน้ำเพื่อให้เกิดคุณภาพของระบบนิเวศธรรมชาติมากที่สุด แนวความคิดพื้นที่สีเขียว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์และหาค่าศักยภาพพื้นที่สีเขียวของเทศบาลตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
2. จัดทำผังพื้นที่สีเขียวเทศบาลตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อรักษาฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง
3. เสนอแนวทางการออกแบบและนโยบายในการจัดทำพื้นที่สีเขียวตัวอย่างเทศบาลตำบลบ้านมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

กระบวนการจัดทำและการขับเคลื่อนผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมือง

1. กระบวนการดำเนินการวิจัยและจัดทำผัง

1.1 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นพื้นที่สีเขียวและกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1.2 การสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม การรับฟังความคิดเห็น โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เช่น นายกเทศบาล ส่วนงานราชการ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ที่อยู่ในชุมชน ตลอดจนตัวแทนจากอุตสาหกรรมที่อยู่บริเวณใกล้เคียง เพื่อศึกษาข้อมูลความต้องการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นพื้นที่สีเขียว แนวคิด การดำเนินงานของเทศบาล และการบริหารจัดการของเทศบาลตำบลมะเขือแจ้

1.3 การวิเคราะห์และสังเคราะห์พื้นที่จากข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลทางธรรมชาติ ข้อมูลทางวัฒนธรรม และข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อค้นหาพื้นที่ที่มีศักยภาพในการอนุรักษ์

1.4 กำหนดวิสัยทัศน์และแนวคิดในการจัดทำผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมือง

1.5 พัฒนาผังกายภาพสำหรับพื้นที่เป้าหมายที่สอดคล้องกับกิจกรรมและชุมชนและเสนอผังพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน

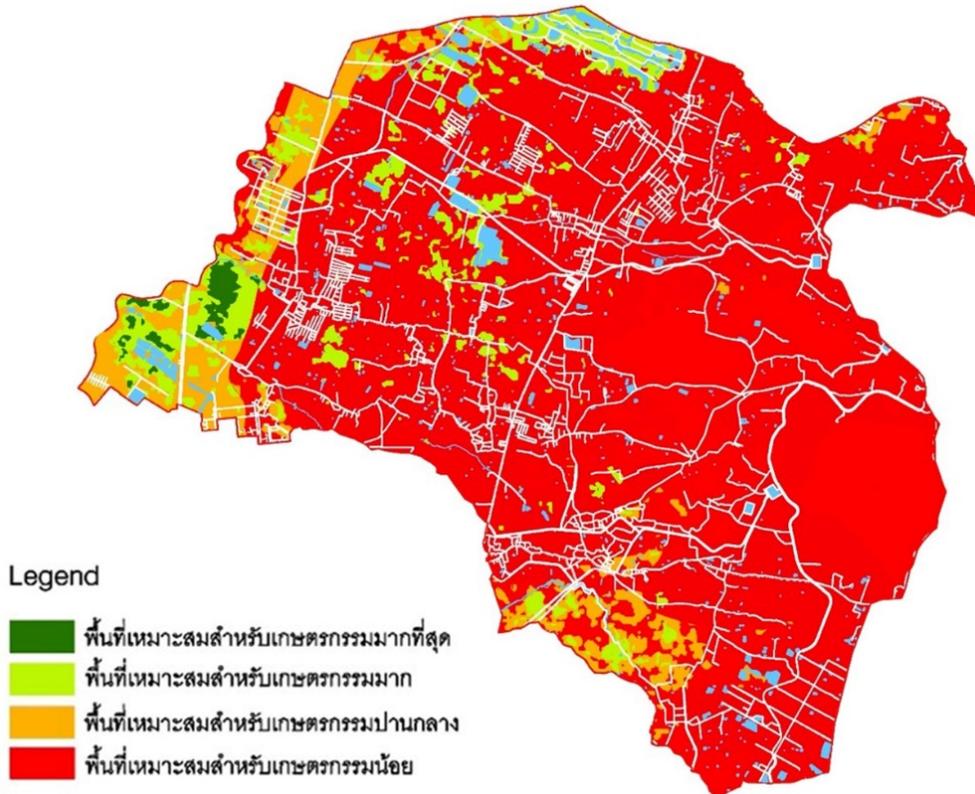
2. รายละเอียดและขอบเขตพื้นที่ศึกษา

เทศบาลตำบลมะเขือแจ้มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 112 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 21 หมู่บ้าน จำนวนประชากรปี พ.ศ. 2562 จำนวน 15,905 คน การใช้ประโยชน์ที่ดินพื้นที่เทศบาลตำบลมะเขือแจ้ 3 ลำดับแรกคือ ที่ดินประเภทเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 34 ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้คิดเป็นร้อยละ 28.6 ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางคิดเป็นร้อยละ 17.11

4. สรุปผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่

ผลจากการวิเคราะห์พบว่าพื้นที่ที่มีศักยภาพของเทศบาลตำบลมะเขือแจ้ โดยจำแนกพื้นที่ที่มีศักยภาพตามประเภทของพื้นที่สีเขียว พื้นที่ที่มีศักยภาพในการอนุรักษ์และพัฒนาเป็น 4 กรณี (ภาพที่1) ดังนี้ 1) พื้นที่เหมาะสมสำหรับการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมน้อย มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ในขอบเขตตำบลมีดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ อยู่ในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมซ้ำซากระดับ 1 และไม่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมซ้ำซาก รวมไปถึงปัญหาพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่า 35% และมีพื้นที่ควรรักษาเป็นป่าต้นน้ำเป็นเขตอนุรักษ์ 2) พื้นที่เหมาะสมสำหรับการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมปานกลาง กระจุกตัวอยู่บริเวณตะวันตก และกระจายตัวอยู่บริเวณทางทิศใต้ ของตำบลเนื่องจากบริเวณนั้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ต่ำถึงปานกลาง และปานกลาง ทั้งยังอยู่ในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมซ้ำซากตั้งแต่ระดับ 1-2 และไม่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมซ้ำซาก 3) พื้นที่เหมาะสมสำหรับการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมมาก ส่วนมากกระจายตัวอยู่บริเวณทิศตะวันตก ทิศเหนือ และทิศใต้ของตำบล เนื่องจากพื้นที่บริเวณนั้นดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ต่ำถึงปานกลาง และปานกลาง ทั้งยังอยู่ในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมซ้ำซากระดับ 2 และ 3 4) พื้นที่เหมาะสมสำหรับการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุด กระจุกตัวบริเวณทิศตะวันตกของตำบลเล็กน้อย เนื่องจากดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง ทั้งยังอยู่ในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมซ้ำซาก ระดับ 3 และ 4

ภาพที่ 1. แสดงพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรกรรมตำบลมะเขือแจ้
ที่มา : คู่มือการใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ (2564)

2. กำหนดวิสัยทัศน์และแนวคิดในการวางผัง

ผลจากการสัมภาษณ์ การร่วมประชุมหารือ และการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเทศบาลตำบลมะเขือแจ้ พบว่าชุมชนมีความคาดหวังพื้นที่สีเขียวในแหล่งท่องเที่ยวสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของเทศบาล เช่น “พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอ่างเก็บน้ำแม่ติบและวัดดอยชะม้อ” และการพัฒนาพื้นที่สีเขียวสาธารณะรวมถึงในพื้นที่สถาบัน เช่น “ปรับปรุงสนามกีฬาของโรงเรียน (ป่าช้าสันคะยอม)” และผนวกกับเทศบาลเองที่มีวิสัยทัศน์ “เมืองน่าอยู่ คู่เกษตรและอุตสาหกรรม วัฒนธรรมล้ำเลิศ เชิดชูคุณธรรม น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ภายใต้แนวคิด “พื้นที่สีเขียว + น้ำ + คน” โดยที่ พื้นที่สีเขียว คือการ

อนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่สีเขียวเชิงปริมาณและคุณภาพ น้ำ พื้นที่สีเขียวและแหล่งน้ำควรอยู่คู่กัน เพื่อค้ำประกันถึงหลักอุทกวิทยา การบรรเทาภาวะน้ำท่วมน้ำแล้ง การรักษาและปรับปรุงคุณภาพน้ำ ควบคู่กับการใช้พืชพรรณ รวมถึงพื้นที่สีเขียวและแหล่งน้ำจะกลายเป็นถิ่นอาศัยให้แก่สัตว์ คน พื้นที่สีเขียวและแหล่งน้ำรวมกันก่อให้เกิดพื้นที่ที่ตอบสนองกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งในเชิง วิถีชีวิตและการท่องเที่ยว เพื่อลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้แก่พื้นที่ ผ่านการมีส่วนร่วมในทุก กระบวนการจนถึงการจัดการพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน

เนื่องจากหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง (นสล.) ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ สีเขียวยั่งยืนหรือพื้นที่สีเขียวสาธารณะมีจำนวนมากจึงได้ทำการประยุกต์ใช้เกณฑ์ในการเลือก พื้นที่สีเขียวกรณีนี้มาพัฒนา ดังนี้

1. การเลือกทำเลที่ตั้งของพื้นที่สีเขียวในเมือง ควรจะเลือกที่ตั้งที่มีการเข้าถึงพื้นที่ ของประชากรเมืองได้อย่างสะดวก สามารถจำแนกได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ สวนสาธารณะระดับ ละแวกบ้าน (Neighborhood Park) เป็นสวนสาธารณะพื้นฐานควรจัดให้มีในชุมชน โดยมีเนื้อที่ ต่ำกว่า 12.5 ไร่ ระยะเดินทางประมาณ 800 เมตร หรือใช้เวลาในการเดินเท้าไม่เกิน 5-10 นาที สวนสาธารณะระดับชุมชน (Community parks) เป็นสวนสาธารณะพื้นฐานที่ควรจัดให้มีใน ชุมชนหรือในท้องถิ่น ควรมีเนื้อที่ไม่ต่ำกว่า 12.5 ไร่ ขอบเขตการให้บริการประมาณ 1,500 – 2,500 เมตร

2. อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ เป็นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมโดยให้ทางารนิคม อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้รับประโยชน์และมีส่วนร่วมจึงได้นำเกณฑ์อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่กำหนดให้พื้นที่สีเขียวภายนอกนิคมอุตสาหกรรมภายในรัศมี 5 กิโลเมตรมาเพิ่มคะแนน นอกเหนือจากเกณฑ์ที่บังคับ

3. แหล่งน้ำ การพัฒนาพื้นที่แหล่งน้ำเป็นสิ่งสำคัญที่ควรมีอยู่กับพื้นที่สีเขียวเพื่อให้เกิดระบบนิเวศธรรมชาติ ดังนั้นพื้นที่ควรมีแหล่งน้ำผิวดินหรืออยู่ติดกับแหล่งน้ำผิวดินสาธารณะ และสามารถพัฒนาควบคู่กับหลักการของ “Water Sensitive Design”

4. ประโยชน์ที่ชุมชนและสังคมจะได้รับ การเลือกพื้นที่เพื่อพัฒนา ปรับปรุงพื้นที่ สีเขียวมีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์เป็นหลัก โดยผ่านการระดม ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่จากการประชุม เชิงปฏิบัติการร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ เกี่ยวกับสถานการณ์ที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ และพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่เทศบาลตำบลมะเขือแจ้ มีดังนี้

4.1 การขาดเครื่องมือทางนโยบาย เช่น เครื่องมือทางการเงิน (ได้แก่ การจัดเก็บค่าธรรมเนียม กองทุน แหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำสำหรับอาคารสีเขียวที่ใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและกิจกรรมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม) และเครื่องมือทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดผังเมือง มาตรการทางนโยบายเพื่อขับเคลื่อนตามแนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียว นอกจากนี้การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากนักลงทุนนอกพื้นที่ ซึ่งมีความสามารถในการลงทุน หรือจากการขยายตัวด้านการท่องเที่ยว ยังส่งผลต่อความนโยบายในการควบคุมการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการรักษาพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเมือง พื้นที่สีเขียวของประชาชนกลายเป็นพื้นที่เศรษฐกิจและการลดลงของพื้นที่สีเขียว

4.2 แนวทางการปฏิบัติการที่ชัดเจน เนื่องมาจากการจัดทำยุทธศาสตร์ แผน และมาตรการที่ออกมาหลายฉบับโดยหลายหน่วยงาน แต่ยังคงขาดมาตรการเชิงปฏิบัติที่ชัดเจน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

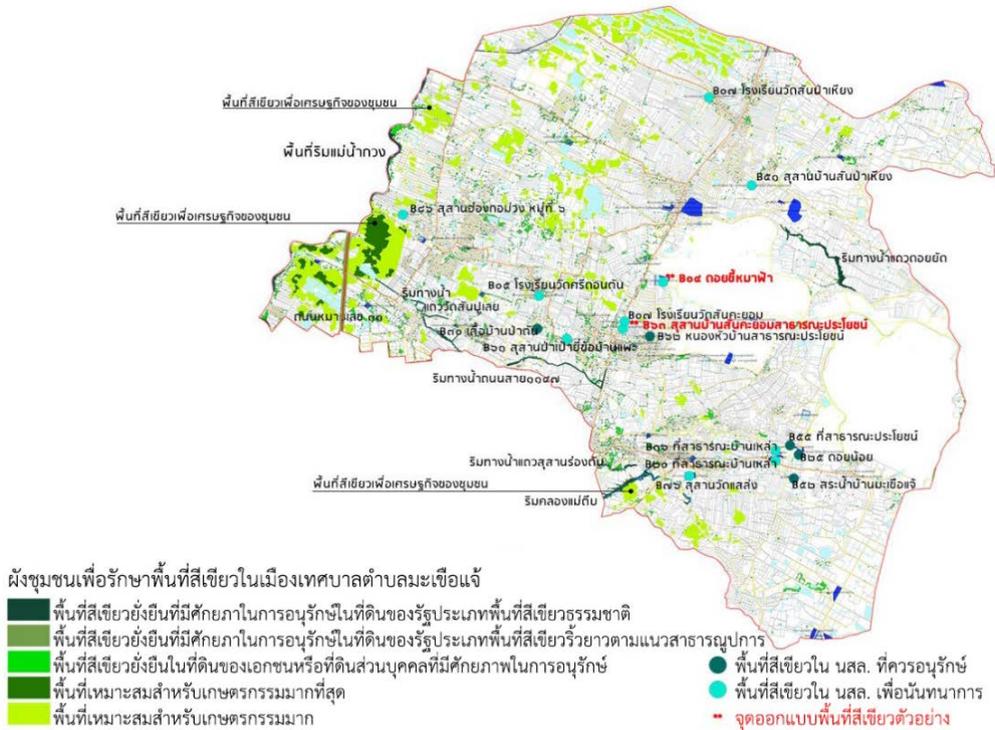
4.3 ในเชิงการเมือง ยังขาดการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวงกว้าง ยังขาดการขยายผลเมื่อเกิดการปฏิบัติที่ดีและต่อเนื่อง

4.4 การประชาสัมพันธ์ การสร้างแรงจูงใจที่เป็นผลลัพธ์มาจากนโยบายหรือแนวทางในการชดเชยให้ภาคส่วนต่าง ๆ จะเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาพื้นที่สีเขียว ปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดภาคเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวและนำไปสู่ความสำเร็จของแนวทางการพัฒนาสีเขียว

สำหรับสถานการณ์ในการจัดการพื้นที่สีเขียวของภาคเอกชนและหน่วยงานอื่นพบว่า 1) ในพื้นที่มะเขือแจ้ มีโครงการพัฒนาต่าง ๆ จำนวนมากอยู่แล้ว เพราะเป็นโครงการ CSR จากแต่ละบริษัทเพื่อตอบแทนชุมชนพื้นที่ ที่มีปัญหาเรื่องน้ำที่คาดว่าในอนาคตอาจจะขาดแคลนแต่ละโรงงานจึงให้จุดสนใจไปที่การดูแลรักษาแหล่งน้ำ 2) เทศบาลหรือหน่วยงานท้องถิ่นไม่เคยขอความร่วมมือใด ๆ จากทางอุตสาหกรรมจังหวัด จึงทำให้อุตสาหกรรมจังหวัดไม่ทราบถึงนโยบายหรือโครงการของเทศบาล 3) การให้รางวัลไม่ใช่มาตรการที่น่าสนใจเท่าไร เพราะภาคเอกชนได้รับรางวัลเป็นจำนวนมากแต่ไม่ได้เกิดผลอะไร 4) การจัดทำโครงการจะมีการเชิญผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาช่วยตรวจสอบในสิ่งที่ทำเสมอ เพราะไม่ต้องการให้การจัดการต่าง ๆ เกิดปัญหาบางส่วน 5) สามารถให้ความร่วมมือกับส่วนท้องถิ่นได้ แต่ต้องการตัวกลางในการประสานงานกับท้องถิ่น เพื่อจัดทำโครงการ CSR ต่าง ๆ ตามแผนต่าง ๆ ของท้องถิ่น

ในการจัดทำผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมือง เทียบเคียงกับสวนสาธารณะระดับ
ละแวกบ้าน หรือสวนสาธารณะระดับชุมชน ประกอบด้วยพื้นที่สีเขียวในหนังสือสำคัญสำหรับ
ที่หลวง (นสล.) ที่มีศักยภาพในตำบลจะประกอบไปด้วย 13 พื้นที่ โดยสรุป มีความจำเป็นในการ
พัฒนาพื้นที่สีเขียวสาธารณะจากเดิมมีพื้นที่สีเขียวสาธารณะ 0.03 ตารางเมตรต่อคน ซึ่งต่ำกว่า
เป้าหมายระยะสั้น ที่ 4 ตารางเมตรต่อคน ในระยะสั้นเทศบาลตำบลมะเขือแจ้สามารถขับเคลื่อน
พื้นที่สีเขียวสาธารณะตามผังชุมชนได้ โดยเพิ่มพื้นที่สีเขียวสาธารณะเป็น 6.77 ตารางเมตรต่อคน
(คิดประชากรในปัจจุบันเพื่อให้เกิดความเข้าใจ) เพื่อเป็นการรองรับการขยายตัวของเมืองและ
จำนวนประชากรที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต ส่วนในระยะยาวเทศบาลตำบลมะเขือแจ้จะเกิดโครงข่าย
พื้นที่สีเขียวในเมือง เพื่อเกิดการเชื่อมต่อทางกายภาพของพื้นที่สีเขียวในเมืองผ่านพื้นที่สีเขียวที่มี
ศักยภาพในการพัฒนาตามจุดสีเขียวต่าง ๆ ในผังชุมชน ตามระยะการให้บริการเทียบเคียงกับ
สวนสาธารณะระดับละแวกบ้าน ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของเทศบาลโดยเฉพาะพื้นที่ชุมชน
เพื่อการเชื่อมต่อการเดินทางและกิจกรรมต่าง ๆ ในเมือง และสนับสนุนความหลากหลายทาง
ชีวภาพ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2. แสดงพื้นที่สีเขียวในเมืองเทศบาลตำบลมะเขือแจ้
ที่มา : โครงการจัดทำผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมือง (2565)

3. ด้านการออกแบบพื้นที่สีเขียวต้นแบบพื้นที่เทศบาลตำบลมะเขือแจ้

3.1 แนวทางการออกแบบพื้นที่สีเขียว B04 ดอยขี้หมาฟ้า เนื้อที่ 20 ไร่ 1 งาน 89 ตารางวา เป็นสระน้ำสาธารณประโยชน์ เดิมเคยมีโครงการผลักดันให้เป็นพื้นที่สีเขียวให้ชุมชน แนวคิดหลักคือการรักษาพื้นที่สีเขียวยั่งยืนและแหล่งน้ำผิวดินเดิมในพื้นที่ ขนาดพื้นที่ที่มีศักยภาพขับเคลื่อนไปเป็นสวนสาธารณะระดับชุมชน สร้างเป็นแหล่งพักผ่อนและแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้คนในชุมชนและผู้มาเยือนได้ ตามวิสัยทัศน์ในการพัฒนาท้องถิ่นและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ การออกแบบจะเป็นการพัฒนาพื้นที่ใช้งานเอนกประสงค์โดยรอบสระน้ำเพื่อให้ประชาชนและผู้มาเยือนเข้าไปใช้ประโยชน์ที่หลากหลายและสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือน พื้นที่พุ่มความหลากหลายทางชีวภาพที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์

ปรับขอบสระให้สามารถรองรับระดับน้ำที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงตามฤดูกาล ใช้พืชพรรณในการช่วยรักษาคุณภาพน้ำไหลบ่าบนผิวดินก่อนลงสระเพื่อเป็นการอนุรักษ์แหล่งน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคและพักผ่อนหย่อนใจ รวมถึงการเลือกวัสดุพื้นผิวที่สามารถให้น้ำซึมผ่านได้ ตามแนวคิด Water Sensitive Design (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3. แสดงผังบริเวณพื้นที่สีเขียว B04 ดอยจันทมาฟ้า เทศบาลตำบลมะเขือแจ้
 ที่มา : โครงการจัดทำผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมือง (2565)

3.2 แนวทางการออกแบบพื้นที่สีเขียว B63 สู่สานบ้านสันคะยอม เนื้อที่ 6 ไร่ 3 งาน 46 ตารางวา ปัจจุบันเป็นพื้นที่สู่สานสำหรับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การประชุมระดมความคิดเห็นว่าสู่สานเป็นพื้นที่สีเขียวที่มีศักยภาพ สามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียวสาธารณะในเมือง แนวคิดคือการสร้างพื้นที่ใช้งานและบรรยากาศให้สู่สานสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลายทั้งด้านวัฒนธรรมและนันทนาการ โดยยังคงเป็นการรักษาพื้นที่สีเขียวยั่งยืนเดิมไว้ฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพที่เอื้อต่อการเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ (ภาพที่ 4)

ภาพที่ 4. แสดงผังบริเวณพื้นที่สีเขียว B63 สุสานบ้านสันคะยอม เทศบาลตำบลมะเขือแจ้
ที่มา : โครงการจัดทำผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมือง(2565)

4. ด้านข้อเสนอเชิงนโยบาย

4.1 ควรมีการตั้งหน่วยงานหรือคณะกรรมการกลางร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในเรื่องการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของเมือง โดยกำหนดกรอบแนวคิด เป้าหมาย รวมทั้งเกณฑ์หรือตัวชี้วัดในภาพรวม เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมที่ตรงกัน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

4.2 สนับสนุนให้ผู้บริหารท้องถิ่นกำหนดนโยบายการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของเมืองไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อจัดสรรงบประมาณและเกิดการปฏิบัติอย่างจริงจัง นอกจากนี้ ควรมีการสนับสนุนการพัฒนาเมืองรูปแบบต่าง ๆ เช่น เมืองอุตสาหกรรมนิเวศ เมืองเกษตรสีเขียว เมืองสีเขียว เป็นต้น โดยให้กระทรวงมหาดไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณาดำเนินการ

4.3 สนับสนุนให้ท้องถิ่นมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากตัวอย่างที่ดี ของเมืองที่มีการดำเนินงานด้านการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของเมืองเพื่อขยายผลการดำเนินงาน

4.4 พัฒนาต่อยอดเมืองที่มีการดำเนินงานที่ดีด้านการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในบางมิติ ให้ครอบคลุมครบถ้วนทุกมิติ รวมทั้งสนับสนุนการปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของเมืองให้ครอบคลุมในองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน คือ

4.4.1 การวางแผนสีเขียว(Green Planning) และการออกแบบเชิงนิเวศ (Eco-design)

4.4.2 การสร้างระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economic) การสร้างผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตสีเขียว (Green Product and Process)

4.4.3 การสร้างชุมชนสีเขียว (Green People) ได้แก่ การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรและการบริการทางสังคมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

4.5 การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ ด้วยการสร้างมาตรการใหม่ ๆ ทางการเงินการคลังที่สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของเมือง เช่น จัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนการขับเคลื่อนการดำเนินงานของท้องถิ่น ปรับโครงสร้างภาษีของท้องถิ่น เพื่อช่วยทำให้ท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น เช่น การจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม หรือภาษีการปล่อยมลพิษ การจัดเก็บภาษีที่ดินแบบก้าวหน้า รวมทั้งสร้างมาตรการจูงใจเพื่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียว เช่น การประกาศเกียรติคุณหรือให้โล่กับผู้ประกอบการที่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การพัฒนาพื้นที่สีเขียวของเมืองอย่างเคร่งครัด เป็นต้น ตลอดจนควรให้การสนับสนุนเงินอุดหนุนเพิ่มแก่ท้องถิ่นที่มีผลการดำเนินงานในด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี

4.6 เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมกับท้องถิ่นในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมคิดร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามตรวจสอบ โดยสร้างเครือข่ายและความเข้มแข็งของภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อมีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมืองอย่างยั่งยืน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล เช่น ส่วนเทศบาลนครเชียงใหม่ การรวมตัวกันของภาคประชาสังคมในลักษณะของอาสาสมัครแบบไม่เป็นทางการ แต่มีผลในการพัฒนาเมืองในแต่ละด้าน

4.7 ให้การดำเนินงานในพื้นที่มีการขับเคลื่อนและดำเนินงานแบบหุ้นส่วน (partnership) เน้นการดำเนินงานที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นฐานหลักร่วมกับชุมชน โดยให้การดำเนินงานในระดับพื้นที่ตามแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการดำเนินงานในรูปแบบหุ้นส่วนร่วมกับประชาชนในพื้นที่ ในระดับร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ

4.8 ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกความตระหนัก ความเข้าใจในคุณค่าความสำคัญของพื้นที่สีเขียว ให้แก่ทุกภาคส่วน

4.9 ส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียว ปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชน ผ่านช่องทางการรับรู้ข่าวสารการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมือง เช่น วิทยุชุมชน เว็บไซต์ เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารแบบสองทางระหว่างหน่วยงานของเทศบาลกับประชาชน การพบปะพูดคุยกับชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการและเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาหรือวางแผนพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมือง การประชุมคณะกรรมการชุมชนประจำเดือน จัดทำแบบสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมือง ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้การแก้ไขปัญหาดำเนินงานได้ตรงจุด และประสบผลสำเร็จมากขึ้น รวมทั้ง ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการพื้นที่สีเขียวเพื่อสภาพความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยให้กระทรวงมหาดไทย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณาดำเนินการ

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และหาค่าศักยภาพพื้นที่สีเขียวของเทศบาลตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน พบพื้นที่สีเขียวที่มีศักยภาพในการอนุรักษ์ คุ้มครองและพัฒนาและมีความจำเป็นในการทำผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมืองอย่างเร่งด่วนในการรักษาพื้นที่สีเขียวยั่งยืนเดิมไว้ รวมถึงควรฟื้นฟูและเพิ่มพื้นที่สีเขียวยั่งยืน ส่วนพื้นที่สีเขียวสาธารณะจากเดิมเทศบาลตำบลมะเขือแจ้ พื้นที่สีเขียวสาธารณะ 0.03 ตารางเมตรต่อคน ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายระยะสั้นที่ 5 ตารางเมตรต่อคน ถ้าในระยะสั้นถึงระยะกลางเทศบาลตำบลมะเขือแจ้ สามารถขับเคลื่อนนโยบายและพัฒนาพื้นที่สีเขียวสาธารณะตามผังชุมชนที่นักวิจัยเสนอและขับเคลื่อนโครงการสวนสาธารณะดอยขี้หมาฟ้าและพื้นที่ต่างๆเป็นพื้นที่สีเขียวได้ จะสามารถเพิ่มพื้นที่สีเขียวสาธารณะเป็น 6.77 ตารางเมตรต่อคน จะทำเกิดผลดีทั้งในด้านการท่องเที่ยวประเภทแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและอีกนัยหนึ่งจะส่งผลดีต่อด้านเศรษฐศาสตร์ของพื้นที่

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาและจัดทำทำผังชุมชนผังพื้นที่สีเขียวตลอดจนนโยบายที่ผ่านมาของผู้วิจัยเป็นการศึกษาจากนโยบายภาพกว้างลงไปสู่ท้องถิ่น เนื่องจากในระดับภาพกว้างของไทยยังไม่มีข้อมูลนโยบายที่เกี่ยวข้องและเอื้อประโยชน์ต่อพื้นที่สีเขียว ในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจจากระดับชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ทำให้เห็นว่าข้อมูลบางข้อมูล เช่น พื้นที่สุสานโรงเรียนเก่าที่ถูกทิ้งแล้ว เป็นพื้นที่ที่ชุมชนเองก็สนใจในการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ ทั้งๆที่ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีนโยบายในการพัฒนาต่อเพราะไม่มีโครงการที่เกี่ยวข้องในหัวเรื่องนั้น เช่น โรงเรียนต้องพัฒนาเป็นโรงเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้น ทำให้พื้นที่ไม่เกิดการพัฒนาในหลายมิติทั้งที่การเป็นสถานศึกษาเองก็สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่สาธารณะที่เป็นฐานการเรียนรู้ด้านนิเวศวิทยา หรือศูนย์เรียนรู้พัฒนาพันธุ์ไม้ได้ การบูรณาการในทุกมิติของทุกภาคส่วนในพื้นที่จึงเป็นการพัฒนาพื้นที่สีเขียวต้นแบบและถอดบทเรียนเอาไปใช้ในชุมชนอื่นต่อไป

7. ข้อเสนอแนะ

เพื่อตอบสนองการขยายตัวของเมืองและจำนวนประชากรที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตในระยะยาวเทศบาลตำบลเขื่อนแจ้ควรสร้างกระบวนการนโยบายให้เกิดโครงข่ายพื้นที่สีเขียวในเมือง เพื่อเกิดการเชื่อมต่อทางกายภาพของพื้นที่สีเขียวในเมืองผ่านพื้นที่สีเขียวที่มีศักยภาพในการพัฒนาตามจุดสีเขียวต่าง ๆ ตามระยะการให้บริการเทียบเคียงกับสวนสาธารณะระดับละแวกบ้าน เพื่อการเชื่อมต่อการเดินทาง กิจกรรมท่องเที่ยว และกิจกรรมต่างๆในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาตามแนวคิดต้นแบบเมืองนิเวศ (Eco-City) เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชนที่ยั่งยืน สืบค้นจาก <https://www.dmcr.go.th/detailLib/4733>

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). มาตรฐานอัตราส่วนพื้นที่สีเขียวที่เหมาะสมสำหรับชุมชนเมืองในประเทศไทย. สืบค้นจาก

<http://www.onep.go.th/ebook/urban/urban-publication-01.pdf>.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยคณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2565). โครงการจัดทำผังชุมชนเพื่อรักษาพื้นที่สีเขียวในเมือง. สืบค้นจาก

https://drive.google.com/drive/folders/1vEiOE_DkfxXluk1YLYSUubN7CdydPc75

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยคณะสถาปัตยกรรมและการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2564). คู่มือการใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ สืบค้นจาก

<https://drive.google.com/drive/u/2/folders/1y14q4lgL27yxasz7uuiQG6UDRregz1zB>

กองการพัฒนารายงานยั่งยืน ฝ่ายสิ่งแวดล้อม การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2558).

คู่มือจัดทำแผนแม่บทการเป็นเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศตามกรอบยุทธศาสตร์ประเทศ สืบค้นจาก <https://old.ieat.go.th/assets/uploads/attachment/file/20180713211554163370737.pdf>

การบูรณาการจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่อยู่เป้าหมายการพัฒนา
ที่ยั่งยืนด้วยการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และ
การท่องเที่ยว กรณีศึกษา พื้นที่ป่าต้นจากของชุมชนไทรทอง
อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี *

The Integrating Spirits of Place and Sustainable Development
Goals with The Management of Spatial Benefits for
Conservation and Tourism: A Case Study of the Mangrove
Palm forest of Sai Thong Community, Mai Kaen District,
Pattani Province

ทรงสุข บุญทาวงค์¹, ชัยณรงค์ ศรีรักษ์², และ ธนากร พังเรือง³

Songsuk Boonthawong¹, Chainarong Srirak², and Thanakorn Thungrueng³

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น¹

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน²

คณะบริหารธุรกิจ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น³

Faculty of Liberal Arts, The Far Eastern University¹

Faculty of Liberal Arts and Science, Kasetsart Univeristy, Kamphaeng Saen Campus²

Faculty of Business Administration, Northern College³

Corresponding Author, E-mail: songsuk.boontawong@gmail.com

* ได้รับบทความ: 24 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 18 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 19 พฤษภาคม 2566

Received: April 24, 2023; Revised: May 18, 2023; Accepted: May 19, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่สำหรับบูรณาการสู่การจัดการปัจจัยสภาพแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำ จังหวัดชายแดนใต้ และเพื่อเสนอแนวทางบูรณาการจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่สู่การจัดการปัจจัยสภาพแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงนิเวศวิทยาทางสังคม กรณีศึกษาชุมชนไทรทอง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี โดยใช้วิธีการศึกษาทางสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาด้วยกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยรวบรวมข้อมูลหลัก (Main Data) จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การอภิปรายกลุ่ม (Focus Group) รวมถึงการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) ประเภทเอกสารชุดข้อมูลชุมชนไทรทอง (Documents Data) และใช้การสังเกตภาคสนาม (Field Observation) เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการศึกษาพบว่า จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ของชุมชนไทรทอง ประกอบด้วย 1) ความผูกพันระหว่างผู้คนกับพื้นที่ (People and Place) ซึ่งมีปาดันจากเป็นสิ่งสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชน และ 2) ปาดันจากกับจิตสำนึกต่อถิ่นที่ของชุมชนไทรทอง (Sense of Place) ถูกสร้างการรับรู้เชิงอัตลักษณ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ของชุมชนไทรทองสามารถก่อรูปความเป็นทุนสำหรับการพัฒนาชุมชนได้ 4 ประการ คือ ทุนธรรมชาติ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และทุนเศรษฐกิจท้องถิ่น เมื่อนำทุนเหล่านี้มาวิเคราะห์ร่วมกับองค์ประกอบของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนใน 4 มิติ ประกอบด้วยมิติเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และหุ้นส่วนการพัฒนา สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางบูรณาการจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่สู่การจัดการปัจจัยสภาพแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำ ดังบทความนี้นำเสนอด้วยแบบจำลองการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ของชุมชนไทรทอง และการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่ด้วยการบูรณาการการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การบูรณาการ; จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่; การจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่

Abstract

This research aims to propose analyze the spirit of place for integration into the management of watershed environment factors in southern border provinces and to propose an integrated approach to the spirit of place for managing environmental factors in watersheds in the Southern (Thailand) border provinces, within the context of social ecological change, using the Sai Thong Community as a case study. The method of studying social sciences and anthropology was qualitative research by collecting main data from semi-structured interviews, focus group discussion, including documentary research, and field observation for lead all informations to content analysis.

The study results indicate that the spirit of place of the Sai Thong community consists of two elements: 1) the bond between people and places, where forests are a shared consciousness of the community, and 2) the sense of place that creates an awareness of identity both, inside and outside the community. The study analyzes four types of capital - natural, social, cultural, and local economic – in conjunction with the Sustainable Development Goals' economic, social, environmental, and development partner dimensions. These can be used as an integrated approach to the spirit of place for managing environmental factors in watersheds, as described in the article. The article proposes a model of spatial benefit management for the conservation of the Sai Thong community and spatial benefit management with tourism integration.

Keywords: integration; spirit of place; the spatial benefit management

1. บทนำ

การจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน เป็นการมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาในหลายประเด็นทั้งด้านพื้นที่ ด้านระบบสังคมวัฒนธรรม ด้านแนวความคิดการอนุรักษ์ และด้านการพัฒนาตามแนวทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนถึงสภาพจริงของพื้นที่หรือจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ ดังกรณีศึกษาชุมชนไทรทอง ซึ่งมีระบบสังคมแบบพหุวัฒนธรรม ชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม และมีการจัดการกิจกรรมดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับบริบท ด้านสิ่งแวดล้อมและก่อเกิดภูมิปัญญาที่อยู่ในรูปของอาชีพ โดยความโดดเด่นของพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนไทรทองคือการมีคลองน้ำกร่อยเป็นทางเชื่อมระหว่างชายฝั่งทะเลอ่าวไทยกับพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำสายบุรี ซึ่งมีต้นจากขึ้นอย่างหนาแน่นตามธรรมชาติในพื้นที่กว่า 90 ไร่ อันถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของชุมชนไทรทองทั้งทางตรงและทางอ้อม (องค์การบริหารส่วนตำบลไทรทอง, 2564)

กิจกรรมการใช้ประโยชน์จากต้นจากได้เป็นส่วนหนึ่งในนิเวศวัฒนธรรมชุมชนทั้งในมิติเศรษฐกิจท้องถิ่น, มิติสังคม ผ่านการจัดการพื้นที่สาธารณะเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน, และมิติสิ่งแวดล้อมในการคงสภาพป่าต้นจากเพื่อการดำรงอยู่ของระบบนิเวศทางธรรมชาติ ขณะเดียวกันต้นจากยังมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชุมชนไทรทอง ในฐานะตัวหลักของปัจจัย 4 คือ การนำมาสร้างที่อยู่อาศัย, การใช้ทำอาหาร, การใช้ทำยารักษาโรค และเครื่องใช้ในครัวเรือน โดยทั้งหมดนำมาสู่การก่อรูปทางจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ (Spirit of Place) ที่ท้าทายความเปลี่ยนแปลงระบบสังคมวัฒนธรรมตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ รวมถึงปัจจุบันหน่วยงานท้องถิ่นยังได้เริ่มใช้ป่าต้นจากเป็นพื้นที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีความละเอียดอ่อนต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่อีกนัยหนึ่ง

ขณะที่การพัฒนาความมั่นคงของพื้นที่ชายแดนใต้ มีการใช้กระบวนการส่งเสริม สันติสุขร่วมกับแนวทางการทหารนำการเมืองควบคู่กัน และใช้แนวความคิดบูรณาการภารกิจของหน่วยงานความมั่นคงแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ รวมถึงมีการเปิดช่องทางให้พลเมืองผู้เห็นต่างได้ทำ ความเข้าใจทิศทางการส่งเสริมสันติสุขของภาครัฐ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2562) อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ที่ปรากฏขึ้น ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับ การจัดสรรผลประโยชน์เชิงพื้นที่ ตลอดจนความแตกต่างด้านความคิด ความเชื่อทางวัฒนธรรม รวมถึงการละเลยอัตลักษณ์เชิงพื้นที่และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชน ทั้งหมดนี้ถูกนำมากล่าวอ้างถึงมูลเหตุหลักของการก่อสถานการณ์ความไม่สงบ (อภิวัฒน์ สมานธิ, ภาณุ ธรรมสุวรรณ, กรกฎ ทองชะโชค, และ กฤษกร พลธิ์ญวงค์, 2561) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง

ยุทธศาสตร์การบริหารการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความสันติสุขและความมั่นคงของพื้นที่ที่ผ่านมา ยังไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชน

ข้อมูลข้างต้นนำมาสู่การก่อรูปคำถามในงานวิจัยคือ “สภาพแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำ จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่เป็นอย่างไร ในทางเสริมสร้างความสันติสุขและความยั่งยืนของชุมชน” ภายใต้ข้อสมมติฐานกระบวนการส่งเสริมสันติสุข ในพื้นที่ควรดำเนินการควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มีหลักการบูรณาการจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ (Spirit of Place) ร่วมกระบวนการพัฒนานั้นด้วย ดังนั้นแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ (Spirit of Place) ซึ่งสามารถอธิบายแบบพหุแนวคิดในบริบทความยั่งยืน ดังต่อไปนี้

จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ (Spirit of Place) เป็นแนวคิดในกลุ่มปรากฏการณ์นิยมที่เน้นการให้ความหมายเชิงคุณค่าต่อสถานที่หรือการตีความลักษณะกายภาพในลักษณะภาพสะท้อนหรือสิ่งที่สัมผัสได้ถึงควมมีชีวิตของพื้นที่ เช่นเดียวกับแนวคิด Genius Loci ของชาวโรมันที่เชื่อว่าสิ่งของหรือสถานที่ที่มีจิตวิญญาณหรือความรู้สึกนึกคิดในตัวเอง (อดิศร ศรีเสาวนันทน์ และ วีระอินพันทัง, 2559) นอกจากนี้ จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ (Spirit of Place) ยังเป็นทั้งลักษณะทางกายภาพและคุณค่าทางจิตวิญญาณที่สามารถบ่งบอกถึงตัวตนของผู้คนในพื้นที่แห่งนั้น อันนำไปสู่การกำหนดคุณค่าต่อสถานที่ (Saranphat Wongput, 2016)

ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสถานที่ (Sense of Place) ถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของแนวคิดจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ (Spirit of Place) โดยประกอบขึ้นจาก 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) เอกลักษณ์ของสถานที่ (Place Identity) ที่ทำให้เกิดภาพจำหรือเกิดการรับรู้ถึงระบบสังคมวัฒนธรรมในพื้นที่ หรือบทความนี้เรียกว่า เอกลักษณ์วิถีชีวิต 2) ความผูกพันกับสถานที่ (Place Attachment) เป็นสิ่งก่อเกิดในสภาวะทางอารมณ์หรือความรู้สึกนึกคิดของคนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งแล้วมีความรู้สึกรัก ห่วงแหน หรือรู้สึกต้องการปกป้องสถานที่แห่งนั้นไว้ (People and Place) และ 3) การพึ่งพาอาศัยสถานที่ (Place Dependence) เป็นพฤติกรรมการรับรู้ผลประโยชน์ที่มีต่อพื้นที่นั้นๆ ในเชิงความสัมพันธ์อื่นๆ (Jorgensen and Stedman, 2001)

การใช้แนวคิดจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ (Spirit of Place) มาพิจารณาในบริบทปัจจัยสภาพแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำ จังหวัดชายแดนภาคใต้และบริบทการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาสังคมในพื้นที่ของการศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นการพิจารณาถึงแนวทางการพัฒนาที่เคารพต่อจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ (Spirit of Place) อันเป็นทุนของชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องก่อนทำการพัฒนาตามหลักการ “เข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา” (สุเมธ ตันติเวชกุล,

2562) เพื่อลดความขัดแย้งเชิงพื้นที่ระหว่างระบบสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นกับผลลัพธ์ของการพัฒนาพื้นที่จากหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาสู่ชุมชน ทั้งนี้บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย “การประเมินสภาวะแวดล้อมพหุมิติพื้นที่ลุ่มน้ำจังหวัดชายแดนใต้เพื่อความสันติสุขและความมั่นคง” ทุนสนับสนุนโดยกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ. รมน.) ปีงบประมาณ 2564

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่สำหรับบูรณาการสู่การจัดการปัจจัยสภาพแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำ จังหวัดชายแดนใต้
2. เพื่อเสนอแนวทางบูรณาการจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่สู่การจัดการปัจจัยสภาพแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงนิเวศวิทยาทางสังคม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายในการวิเคราะห์เนื้อหาการจัดการปัจจัยสภาพแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำเชิงบูรณาการพหุแนวคิดจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ในบริบทความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม คณะผู้วิจัยจึงใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการค้นหาจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ของชุมชนไทรทอง ผ่านกิจกรรมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าต้นจาก โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลหลัก (Main Data) จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การอภิปรายกลุ่ม (Focus Group) ซึ่งเป็นตัวแทนผู้นำชุมชนตามบริบทวัฒนธรรมมุสลิม จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้นำและสมาชิกผลิตภัณฑ์ต้นจาก 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไทรทอง และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลไทรทอง และ 3) ตัวแทนหน่วยงานในพื้นที่ คือ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี รวมถึงการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ประเภทเอกสารชุดข้อมูลชุมชนไทรทอง (Documents Data) และใช้การสังเกตภาคสนาม (Field Observation) เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในประเด็นจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ของชุมชนไทรทอง, จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่สำหรับบูรณาการสู่การจัดการปัจจัยสภาพแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำ จังหวัดชายแดนภาคใต้ สามารถนำเสนอผลดังนี้

1. จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ของชุมชนไทรทอง

คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการศึกษาชุมชนไทรทอง (เมื่อ 3 มีนาคม 2565) ได้สังเกตถึงคุณลักษณะกายภาพพื้นที่ที่ปลายน้ำชายฝั่งทะเลมีต้นจากจำนวนมาก และข้อมูลจากการอภิปรายกลุ่ม (Focus Group) ผ่านตัวแทนผู้นำชุมชนไทรทอง ยังแสดงถึงความผูกพันเชิงประโยชน์จากรุ่นสู่รุ่น ดังสะท้อนถึงจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ของชุมชนไทรทอง ดังประเด็นต่อไปนี้

1.1. ความผูกพันระหว่างผู้คนกับพื้นที่ (People and Place) ผ่านการใช้ประโยชน์จากต้นจาก การใช้ประโยชน์จากต้นจากของชุมชนไทรทอง นำมาซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ที่ชัดเจนขึ้นระหว่างคนในชุมชนกับระบบนิเวศพื้นที่ปลายน้ำ ซึ่งการใช้ประโยชน์เป็นแรงก่อรูปทางความคิดของคนในชุมชนที่ปรากฏในรูปแบบภูมิปัญญาจากต้นจากมาแต่อดีต การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับพื้นที่ป่าต้นจากในเชิงผลประโยชน์ ทำให้คนในชุมชนมีการรับรู้และตระหนักในคุณค่าของป่าต้นจาก อันส่งผลต่อทัศนคติของอนุชนรุ่นหลังในการมองต้นจากเป็นพืชสำคัญและเกิดแนวคิดการอนุรักษ์เพื่อใช้ประโยชน์ในหลายมิติ ซึ่งพื้นที่ ป่าต้นจากไม่ได้เป็นเพียงการใช้ประโยชน์ที่ตอบสนองต่อความต้องการส่วนบุคคล แต่ยังเป็นพื้นที่ที่ก่อเกิดความรู้ทางระบบนิเวศและการคิดค้นวิธีการอยู่อาศัยร่วมกันระหว่างคนในชุมชนทั้งหมดกับระบบนิเวศพื้นที่ปลายน้ำที่ติดชายฝั่งทะเล รวมถึงกฎระเบียบการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่กลายเป็นข้อตกลงร่วมกันของคนในชุมชนในทางป้องกันความขัดแย้ง

1.2. จากกับจิตสำนึกต่อถิ่นที่ของชุมชนไทรทอง (Sense of Place) ความผูกพันของคนในชุมชนที่มีต่อระบบนิเวศพื้นที่ปลายน้ำที่ติดชายฝั่งทะเล จากผลการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ประเภทเอกสารชุดข้อมูลชุมชนไทรทอง (Documents Data) พบว่า จิตสำนึกต่อถิ่นที่ของคนในชุมชนไทรทองประกอบขึ้นด้วย 5 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 ความเป็นมา (History) ของชุมชนไทรทอง คนในชุมชนส่วนใหญ่มีการรับรู้และส่งต่อในลักษณะประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) รวมถึงมีการเผยแพร่ออนไลน์ของหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น การใช้ประโยชน์จากเรื่องเล่าความเป็นมาในอดีต นำมาซึ่งการหลอมรวมสังคัมพหุนิยม อันมีนัยแสดงถึงความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของและเป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมที่เชื่อมโยงคนในชุมชนกับพื้นที่กายภาพชุมชน

ประการที่ 2 การให้ความหมาย (Meaning) เกี่ยวกับต้นจากถูกกำหนดความหมายผ่านการกระทำของคนในชุมชน โดยใช้ต้นจากเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอก เกิดเป็นเครือข่ายภาคีในการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ชุมชนผ่านกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากต้นจากและกิจกรรมการอนุรักษ์

ประการที่ 3 การหมุนเวียน (Circulation) ตามวัฏจักรธรรมชาติของต้นจากที่มีการออกผล เมื่อผลแก่แล้วจะหล่นใต้โคนต้นและสามารถงอกขึ้นเองจากโคลนชายเลน การเพิ่มจำนวนต้นจากแบบไม่ต้องปลูกของชุมชนไทรทองคือการปล่อยให้ผลจากแก่ แล้วหล่นตามธรรมชาติ แต่มีส่วนน้อยที่เพาะต้นอ่อนจากผลแล้วปลูกในพื้นที่ว่างรอบๆบ้านของตนเอง อันสะท้อนถึงการพยายามรักษาต้นจากในพื้นที่ชุมชนด้วยกลไกธรรมชาติและวิธีการเพาะพันธุ์ของคนในชุมชน

ประการที่ 4 อัตลักษณ์ (Identity) ตามประวัติการตั้งถิ่นฐานกล่าวว่าเป็นชุมชนริมคลองที่มีต้นไทรใหญ่เป็นสัญลักษณ์ หากทว่าปัจจุบันรอบๆชุมชนกลับเต็มไปด้วย ป่าต้นจากทำให้ชุมชนไทรทองเป็นเพียงชุมชนไม่กี่แห่งในชายฝั่งทะเลอ่าวไทยที่เป็นพื้นที่ป่าต้นจากและคนในชุมชนมีความผูกพันกับต้นจากผ่านกิจกรรมการใช้ประโยชน์และกิจกรรมการอนุรักษ์ด้วยวิถีพหุสังคม ความผูกพันดังกล่าวทำให้ต้นจากกลายเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ชุมชนไทรทอง

ประการที่ 5 ภูมิทัศน์ท้องถิ่น (Local Landscape) ด้วยภูมิประเทศเป็นพื้นที่ปลายน้ำสายบุรีที่มีคลองเชื่อมออกสู่ทะเล ทำให้ภูมิทัศน์ทางกายภาพเป็นพื้นที่ที่มองเห็นทั้งภูเขาแม่น้ำ และทะเล ในพื้นที่เดียวกัน ขณะที่บริบทวัฒนธรรมชุมชนเป็นวิถีแห่งชาวประมงที่อิงกับระบบนิเวศพื้นที่ปลายน้ำที่เชื่อมต่อกับชายฝั่งทะเล ซึ่งป่าต้นจากได้ทำหน้าที่เป็นแหล่งอภิบาลสัตว์น้ำอันเป็นแหล่งอาหารหลักของคนในชุมชนด้วย

2. จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่กับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาบนพื้นฐานทุนทางจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ของชุมชนไทรทอง เป็นการนำสิ่งที่ชุมชนเป็นอยู่มาต่อยอดในลักษณะการพึ่งพาธรรมชาติและอนุรักษ์ระบบนิเวศพื้นที่ ปลายน้ำที่เชื่อมต่อกับชายฝั่งทะเล ตามวิถีดั้งเดิมที่ธรรมชาติเป็นผู้กำหนดรูปแบบวิถีชีวิต ของคนในชุมชน จนเกิดเป็นระเบียบแบบแผนทางสังคมวัฒนธรรม เมื่อวิเคราะห์ทุนชุมชนสำหรับงานพัฒนาภายใต้บริบทเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2015) พบว่า จิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ของชุมชนไทรทองสามารถก่อรูปความเป็นทุน 4 ประการ สำหรับการพัฒนาชุมชน ดังนี้

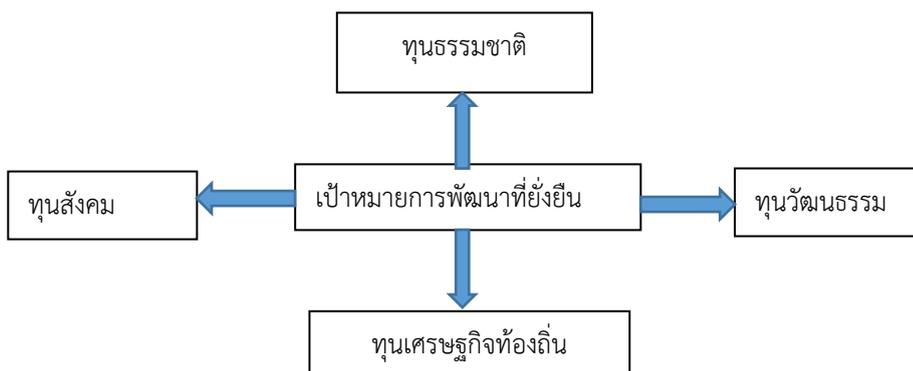

2.1 **ทุนธรรมชาติ** เป็นทำเลที่ตั้งของตัวชุมชนไทรทองในพื้นที่ระบบนิเวศพื้นที่ปลายน้ำที่เชื่อมต่อกับชายฝั่งทะเล อันเป็นป่าต้นจากและมีไม้ชายเลนอื่นที่ผสมผสานประปราย มีความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำซึ่งเป็นแหล่งอาหาร

2.2 **ทุนวัฒนธรรม** เป็นการก่อตัวขึ้นจากกิจกรรมการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่เป็นมาตั้งแต่อดีต โดยอิงกับระบบนิเวศพื้นที่ปลายน้ำที่เชื่อมต่อกับชายฝั่งทะเล มีการคิดค้นหรือประดิษฐ์สิ่งของจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ โดยเฉพาะต้นจากที่เป็นพืชหลักในพื้นที่มาสู่การใช้ประโยชน์ดำรงชีวิต ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนไทรทองมีความผูกพันกับต้นจากในหลายมิติ

2.3 **ทุนเศรษฐกิจท้องถิ่น** เป็นการก่อตัวขึ้นจากทุนธรรมชาติและทุนวัฒนธรรมประเภทภูมิปัญญาที่คนในชุมชนไทรทองประดิษฐ์ขึ้น โดยเป็นการนำทุนทั้งสองอย่างมาสู่การพาณิชย์ตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งการบริโภคผลิตภัณฑ์ชุมชนประกอบด้วยคนในชุมชนเองและคนนอกพื้นที่ชุมชน โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์จากต้นจาก เช่น งานจักสานจาก น้ำตาลจาก น้ำส้มสายชู เป็นต้น รวมถึงการมีรายได้จากการประมง

2.4 **ทุนสังคม** เป็นการก่อตัวขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชนกับหน่วยงานภายนอก ผ่านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับต้นจาก โดยเฉพาะกิจกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากต้นจาก ซึ่งเป็นการนำเข้าสู่ชุดความรู้ใหม่จากเครือข่ายของชุมชนเอง

ภาพที่ 1. ทุนชุมชนภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

3.แนวทางการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์

3.1. แบบจำลองการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ของชุมชนไทรทอง

ภาพที่ 2. แบบจำลองการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ของชุมชนไทรทอง

3.2. แนวทางการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่ด้วยการบูรณาการการท่องเที่ยว

การบูรณาการการท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีกลไกในการกำกับและขับเคลื่อน ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจของกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ในการควบคุมดำเนินการสร้างบรรยากาศให้เกิดความมั่นคง ในระดับที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมที่มีความสันติสุข (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2547) โดยบูรณาการกับภาคการท่องเที่ยวทั้งมิติวิชาการท่องเที่ยว และภาคธุรกิจการท่องเที่ยว โดยมีการถ่ายทอดกระบวนการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวสู่ชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจเป้าหมายชุมชนที่ชัดเจน ลักษณะการดำเนินงาน กลุ่มพฤติกรรมนักท่องเที่ยว รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ผลกระทบที่เกิดขึ้น โอกาสด้านอาชีพที่จะเกิดขึ้นในชุมชน และการบริหารจัดการ ซึ่งสามารถดำเนินการบูรณาการการท่องเที่ยว 4 ขั้นตอน ได้แก่

3.2.1 ก่อนเตรียมการ เป็นการเตรียมความพร้อมด้วยการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนที่มีต่อความต้องการด้านการท่องเที่ยว โดยนำผลความคิดเห็นมาพิจารณาในสองทางคือ

- ผลตอบรับ = มีการเปิดพื้นที่ชุมชนต้อนรับนักท่องเที่ยว
- ผลปฏิบัติ = ปรับรูปแบบกิจกรรมในพื้นที่ชุมชนไปสู่การเป็นผู้ผลิตสินค้าการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น

3.2.2 การเตรียมการ เป็นการมุ่งเน้นการเตรียมคนในชุมชนให้มีความพร้อมก่อนเริ่มดำเนินการทั้งในมิติชุดข้อมูล รูปแบบกิจกรรมในพื้นที่ชุมชน เส้นทางเดินทางในชุมชนเพื่อชมสิ่งชุมชนต้องการนำเสนอ การรวมกลุ่มเพื่อดำเนินงานแต่ละส่วน การถ่ายทอดความรู้ด้านการตลาด การประสานกับหน่วยงานภาคีภายนอกชุมชนในการสนับสนุนการตลาด และการวางระบบกลไกขับเคลื่อนด้วยหน่วยงานรัฐในพื้นที่ชุมชน

3.2.3 การดำเนินการ เป็นกิจกรรมการถ่ายทอดประสบการณ์ของคนในชุมชน ไทรทองในการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่ป่าต้นจาก โดยบูรณาการชุดข้อมูลทางประวัติศาสตร์ชุมชน ข้อมูลต้นจาก ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากต้นจาก อาหารประจำถิ่นชุมชน การกำหนดข้อตกลงทางกิจกรรม และอื่น ๆ เป็นต้น

3.2.4 การประเมินผล เป็นการตีความจากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน ทั้งในมิติรายได้ คุณค่าต่อสังคมส่วนรวม ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนไทรทองกับผู้มาเยือน

5. อภิปรายผลการวิจัย

พื้นที่ป่าต้นจากชุมชนไทรทอง เป็นทุนธรรมชาติที่สามารถใช้ประโยชน์หมุนเวียนอันเป็นผลของการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่ของคนในชุมชนและยังเป็นจุดกำเนิดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สร้างความผูกพันระหว่างชุมชนกับพื้นที่ป่าต้นจาก ดังก่อรูปเป็นจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ชุมชนไทรทอง อันประกอบขึ้นเป็นทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนเศรษฐกิจท้องถิ่น และทุนสังคม สอดคล้องกับ องค์การการท่องเที่ยวโลก (Mcintyre, 1993) ที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการบูรณาการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย หลักการสำคัญสี่ประการ ได้แก่ ความยั่งยืนทางนิเวศวิทยา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และความเป็นท้องถิ่น ซึ่งสามารถมุ่งเน้นนำเสนอกิจกรรมการอนุรักษ์แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่นิยมกิจกรรมผจญคุณธรรม (Ethical Travellers) เช่น กิจกรรมอาสา การทำบุญ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Amadeus, 2016)

ขณะเดียวกันข้อพิจารณาเพิ่มเติมเมื่อพื้นที่ทางธรรมชาติถูกมนุษย์เข้าไปใช้ประโยชน์ย่อมหมายถึง พื้นที่นั้นมีความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพเดิมที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศธรรมชาติ และการดำรงชีวิตของชุมชนที่อาจเกิดปัญหาการปรับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามระบบนิเวศของพื้นที่ และเมื่อพิจารณาถึงประเด็นการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบัน ความต้องการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าต้นจากยังคงมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น

การจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่ด้วยการบูรณาการการท่องเที่ยวจึงเป็นทางเลือกด้วยการเพิ่มบทบาทของคนในชุมชนไทรทองและเพิ่มบทบาทของป่าต้นจากในการเป็นแหล่งเรียนรู้ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.), หน่วยงานปกครองท้องถิ่นและผู้นำชุมชนตามบริบทของชุมชน ดังสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดปัตตานีที่มุ่งเน้นการพัฒนาสังคม เสริมสร้างศักยภาพคน ชุมชนที่น่าอยู่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน (สำนักงานจังหวัดปัตตานี กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2562)

ดังนั้นการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่ทั้งทางระบบนิเวศธรรมชาติและพื้นที่วัฒนธรรม จึงควรมีข้อตกลงร่วมกันระหว่างนักลงทุน, หน่วยงานรัฐในท้องถิ่นและคนในชุมชนไททอง เพราะคนทุกกลุ่มถือเป็นภาคส่วนที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ สอดคล้องกับแนวคิดของ George, Mair, & Reid (2009, p.138-158) ที่กล่าวถึงการพัฒนาที่ใช้ทรัพยากรแบบดั้งเดิม เมื่อภายหลังอุตสาหกรรมนั้นเสื่อมความนิยมลง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะสามารถเข้าไปแทนที่ได้ อันส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวยังคงมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของพื้นที่เอาไว้ได้

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ การนำแนวคิดจิตวิญญาณแห่งถิ่นที่ (Spirit of Place) มาพิจารณาภายใต้กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) (United Nations, 2015) ในประเด็นความอยู่ดีมีสุข (Well Being) กล่าวได้ว่า วิถีชีวิตชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างสมดุลเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความปกติสุขในการดำรงชีวิตและมีการส่งต่อความปกติสุขนั้นจากรุ่นสู่รุ่น ดังบทความนี้เรียกว่าความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการคุณภาพชีวิต ที่อธิบายถึง โครงสร้างของคุณภาพชีวิต (Structure of The World Health Organization Quality of Life หรือ WHOQOL) สามารถประเมินด้วยคุณลักษณะ 6 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านจิตวิทยา ด้านระดับความเป็นอิสระ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านจิตวิญญาณ ศาสนา หรือความเชื่อส่วนบุคคล ทั้งนี้ความอยู่ดีมีสุขข้างต้นล้วนเป็นผลลัพธ์ของการจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่ (World Health Organization, 2012)

นอกจากนั้น ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ยังเป็นผลจากการรักษาความเชื่อมโยงระหว่างผู้คนกับพื้นที่ (People and Place) ผ่านกิจกรรมการใช้ประโยชน์ด้วยภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างมีจิตสำนึกผูกพันต่อถิ่นที่ชุมชนของตนเอง และเมื่อคนในชุมชนสามารถจัดการประโยชน์เชิงพื้นที่ป่าต้นจากของชุมชนไว้ได้อย่างสมดุลนั้นย่อมหมายถึงชุมชนมีแนวโน้มที่จะมีความยั่งยืนในทุกมิติ อันสามารถเป็นทุนในการพัฒนาต่อยอดหรือการใช้ประโยชน์ในแนวทางของการอนุรักษ์ โดยเฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวในบทบาทของการเป็นพื้นที่แหล่งเรียนรู้ที่มุ่งสู่ผลลัพธ์ความอยู่ดีมีสุข (Well Being) ของคนในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

7. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาภายใต้ข้อจำกัดทั้งด้านเนื้อหาข้อมูลที่มีความอ่อนไหว ภายใต้สถานการณ์การควบคุมความไม่สงบในพื้นที่ ระยะเวลาในการลงพื้นที่อย่างจำกัด และความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างผู้วิจัยกับชุมชนชายแดนใต้ อันมีความอ่อนไหวต่อการสื่อสาร ซึ่งทั้งหมดส่งผลต่อการได้มาซึ่งข้อมูล นั้นหมายถึงข้อมูลที่ชุมชนนำเสนอมีโอกาสที่จะหลุดกรอบ เป้าหมายของการวิจัยภายใต้ระยะเวลาลงพื้นที่ที่กำหนด ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไปควรเป็น ลักษณะการจัดการฐานข้อมูลของชุมชนโดยอาจใช้เครื่องมือทางนวัตกรรมเทคโนโลยีในการ รวบรวมและแสดงผลข้อมูลชุมชนเพื่อให้ง่ายต่อการสร้างความเข้าใจต่อนักพัฒนาและผู้นำ หน่วยงานรัฐ

เอกสารอ้างอิง

- กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร. (2547). กองอำนวยการรักษาความ
มั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า. สืบค้นจาก https://www.southpeace.go.th/?page_id=2.
- สำนักงานจังหวัดปัตตานี กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2562).
แผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี พ.ศ.2561-2565. สืบค้นจาก
http://www.pattani.go.th/files/com_news_devpro/2020-07_818adeba8ea8764.pdf
- สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. (2562). นโยบายและแผนระดับชาติว่า
ด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.2562-2565). สืบค้นจาก <https://www.nsc.go.th>
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2562). การน้อมนำยุทธศาสตร์พระราชทานมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหา
จังหวัดชายแดนภาคใต้. สืบค้นจาก <https://www.sbpac.go.th/?p=30030>
- องค์การบริหารส่วนตำบลไทรทอง. (2564). ประวัติความเป็นมา. สืบค้นจาก
<https://www.thrithong.go.th/history.php>
- อดิศร ศรีเสาวนันทน์, และ วีระ อินพันทัง. (2559). แนวความคิดเรื่องสถานที่และปรากฏการณ์
วิทยากับการศึกษางานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น. *วารสารวิชาการสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง
วิจัย*, 15(1), 1-20.

- อภิวัฒน์ สมานธิ, ภาณุ ธรรมสุวรรณ, กรกฎ ทองชะโชค, และ กฤษกร พลธิ์ญญวงศ์. (2561). การแก้ปัญหาความมั่นคงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาโครงการกำบังตึกวาและโครงการพาคนกลับบ้าน. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 9(3), 45-59.
- Amadeus, (2016). Future Traveller Tribes 2030 Understanding Tomorrow's traveler. Retrieved from <https://amadeus.com/documents/en/retail-travel-agencies/research-report/amadeus-future-traveller-tribes-2030-report.pdf>
- George, E., Mair, H. & Reid, D. (2009). Rural Tourism Development: Localism and Cultural Change. Bristol, Blue Ridge Summit: Channel View Publications. <https://doi.org/10.21832/9781845411015>
- Jorgensen, B. & Stedman, R. (2001). Sense of Place as an Attitude: Lakeshore Owners Attitudes toward their Properties. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 233-248.
- Julia, S. (2016). Future Traveller Tribes 2030 Understanding Tomorrow's traveler. Retrieved from <https://amadeus.com/documents/en/retail-travel-agencies/research-report/amadeus-future-traveller-tribes-2030-report.pdf>
- Mcintyre, G. (1993). *Sustainable tourism development: guide for local planners*. Madrid: World Tourism Organization (WTO).
- Saranphat, W. (2016). Tourism, Modernity and Spirit of Place: A Case Study of Religious Heritage Site Management In Lumphun, Thailand. In *Proceeding of the 4th International Conference on Hospitality and Tourism Management*. (pp. 55-63). Vienna, ICTMH.
- United Nations (2015). Sustainable Development Goals. Retrieved from <https://sdgs.un.org/goals>
- World Health Organization. (2012). Programme on mental health: WHOQOL user manual, 2012 revision. Retrieved from <https://apps.who.int/iris/handle/10665/77932>

การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์
ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง :
ชุมชนลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง จังหวัดเชียงใหม่ *

The Development of Creative Community Tourism Model based
on the Sufficiency Economy Philosophy: The Community of
The Lower Wang River Basin, Chiang Mai Province

มณวิภา ยาเจริญ

Monwipha Yacharoen

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University

Email: myacharoen@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : ชุมชนลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง และเพื่อพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง โดยได้ใช้กระบวนการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ด้วยวิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์ การจัดประชุมกลุ่มย่อย และแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า จากการสำรวจศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ 4 หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง ในตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชุมชนเหล่านี้มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม และมีวิถีชีวิตชุมชนที่สอดคล้องกับ

* ได้รับความเห็นชอบ: 29 ธันวาคม 2565; แก้ไขบทความ: 24 มีนาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 3 เมษายน 2566

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่สมาชิกในชุมชนยังขาดความรู้และทักษะด้านการจัดการท่องเที่ยว และขาดรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีเหมาะสมกับบริบทชุมชนซึ่งเป็นจุดอ่อนที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่จะดำเนินการโดยผู้ประกอบการจากภายนอก และช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโรค Covid-19 ก็ทำให้นักท่องเที่ยวลดลงอย่างมาก ชุมชนจึงจำเป็นต้องจัดการท่องเที่ยวที่ลดการพึ่งพาเศรษฐกิจจากภายนอก และมุ่งให้บริการนักท่องเที่ยวภายในประเทศเป็นหลักในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้เน้นการจัดการอย่างมีส่วนร่วมโดยชุมชน ผลจากการพัฒนาได้ช่วยสร้างเสริมศักยภาพของสมาชิกชุมชนให้สามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง ชุมชนสามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้และสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวซึ่งจะช่วยส่งเสริมการกระจายรายได้สู่ชุมชนในอนาคต รวมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้แก่เจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์; เศรษฐกิจพอเพียง; กลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง

Abstract

The research on “The Development of Creative Community Tourism Model based on the Sufficiency Economy Philosophy: the villages of the lower Wang river basin, Chiang Mai province” aims to study the community’s potential in creative tourism management and to develop a creative community tourism model based on the sufficiency economy philosophy in the lower Wang river basin villages using participatory action research process through the survey method, interviews, focus group discussion and questionnaires.

The research results showed that from the tourism potential analysis in the four villages of the lower Wang River basin in Mae Win sub-district, Mae Wang district, Chiang Mai province, it was found that these communities have both natural and cultural attractions and a community lifestyle that is consistent with the sufficiency economy philosophy. However, community members still lack of

knowledge and skills in tourism management and the lack of a tourism model suitable for the community context, which is a major weakness in tourism development. Most community tourism is operated by the outside entrepreneurs and during the crisis of the Covid-19 epidemic, the number of tourists decreased dramatically. The community needs tourism manage with the core of reducing dependence on external economy and serving domestic tourists. When developing a creative community tourism model based on the sufficiency economy philosophy, the community participatory management is emphasized. The results of the development can enhance the potential of community members to manage the tourism themselves. The community can create a learning experience and gain tourist satisfaction, which will help promote income distribution to the community in the future including encourage conservation awareness among hosts and tourists for achieving sustainable development.

Keywords: creative community tourism; sufficiency economy; The Lower Wang River Basin

1. บทนำ

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ประเทศไทยยังคงนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ เพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจที่ยั่งยืน โดยยึดหลักทางสายกลาง โดยมีการออกแบบแผนนี้มาจากฐานคิดรวม 4 ประการ ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง ความสามารถในการที่จะล้มแล้วลุกให้ไว เดินไปข้างหน้าให้ได้ เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ และการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน หรือเศรษฐกิจสีเขียว อันนำไปสู่หลัก 5 ประการ คือ 1) การปรับโครงสร้างการผลิตสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม 2) การพัฒนาคนสู่โลกยุคใหม่ 3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม 4) การเปลี่ยนผ่านการผลิตและการบริโภคไปสู่ความยั่งยืน และ 5) การเสริมสร้างความสามารถของไทยในการรับมือกับความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงภายใต้โรคอุบัติใหม่ ซึ่งทั้ง 5 หลักนั้น ได้ประยุกต์ใช้กับภาคธุรกิจ รวมถึงด้านการท่องเที่ยวซึ่งเป็น

หนึ่งในอุตสาหกรรมที่นำมาซึ่งรายได้หลักของประเทศ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่จะเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่นโดยมีหลักการปฏิบัติบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีระบบภูมิคุ้มกันตนเองที่จะช่วยป้องกันผลกระทบจากภายนอก รวมทั้งหลักความรู้และคุณธรรม (Indaratna, 2013; Kantabutra, 2008; UNDP, 2007; Wibulswasdi, Piboolsravut, & Pootrakool, 2010) โดยรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมในปัจจุบัน คือ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว และคำนึงถึงผลประโยชน์ของชุมชน

Richards & Raymond (2000) ผู้ริเริ่มนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ได้ให้คำนิยามว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของตนเองผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วม และจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ปี พ.ศ.2549 UNESCO ได้กำหนดนิยามว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การเดินทางที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์จริงแท้ที่เกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ศิลปะมรดกทางวัฒนธรรมหรือคุณลักษณะพิเศษของพื้นที่นั้น และนำมาซึ่งความเชื่อมโยงกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และเป็นผู้รังสรรค์วัฒนธรรมที่มีชีวิตนั้น โดยในพื้นที่ศึกษาบริเวณหมู่บ้านแม่กลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยหมู่บ้านแม่สะป๊อก (กะเหรี่ยง) และหมู่บ้านคนไทย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่มุต บ้านสบวิน บ้านห้วยโป่ง บ้านวังผาปูน มีทรัพยากรที่สามารถนำมาพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ เนื่องจากหมู่บ้านแม่กลุ่มแม่น้ำวางตอนล่างในตำบลแม่วินมีสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เช่น การขี่ช้าง ล่องแพ เดินป่า เที่ยวชมน้ำตก นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมชุมชนและชนเผ่าปกากะญอที่สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวได้ ดังนั้นการวิจัยในครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนแม่กลุ่มแม่น้ำวางตอนล่างโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและจะสามารถนำไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนได้

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งใช้ทั้งเครื่องมือวิจัยทั้งเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ อันมีพื้นที่ในการศึกษา หมู่บ้านในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ 5 บ้านแม่สะป๊อก หมู่ 6 บ้านแม่มุต หมู่ 9 บ้านสบวิน หมู่ 11 บ้านห้วยโป่ง หมู่ 15 บ้านใหม่วังผาปูน โดยมีประชากรในการศึกษาบนพื้นที่ดังกล่าว เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่างและเป็นผู้ที่สมัครใจจะเข้าร่วมโครงการวิจัย รวมจำนวนทั้งสิ้น 50 คน แบ่งออกมาได้เป็น 5 ประเภทซึ่งใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเจาะจงคุณสมบัติ (purposive sampling) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง จำนวน 5 คน ชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง จำนวน 25 คน กลุ่มการท่องเที่ยวฮับแม่วิน จำนวน 18 คน ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น คือ ผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วิน ที่ให้การส่งเสริมด้านการการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน และกลุ่มนักท่องเที่ยวอาสาสมัครผู้เข้าร่วมกิจกรรมการทดสอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 51 คน

ส่วนกระบวนการในการศึกษา (Research methods) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นตอนตามลักษณะของข้อมูลสำหรับการศึกษา ผ่านการประยุกต์ใช้ 4 กระบวนการของวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การวินิจฉัย (Diagnosing) การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) และการประเมินผลการปฏิบัติการ (Evaluation) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง โดยสามารถแบ่งเครื่องมือการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือสำหรับการรวบรวมข้อมูล

คือ บันทึกประชุม แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม และเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล คือ SWOT Analysis และการวิเคราะห์เนื้อหาของการท่องเที่ยว 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และด้านการมีส่วนร่วม รวมถึงปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการท่องเที่ยวชุมชน

2. ขั้นตอนการอบรม และพัฒนาสมาชิกในชุมชนในมิติการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง ตามวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง โดยสามารถแบ่งเครื่องมือการศึกษาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือสำหรับการรวบรวมข้อมูล คือ บันทึกประชุม แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และ แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรม และเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง

จากการศึกษาและการวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน (SWOT Analysis) พบว่า ชุมชนลุ่มแม่น้ำวางตอนล่างมีจุดแข็ง และจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยว ดังนี้

1.1 ด้านพื้นที่ พบว่าชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตคนพื้นเมืองภาคเหนือ และวัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอ นอกจากนี้ชุมชนยังมีที่พักบริการหลากหลายรูปแบบ แต่ชุมชนยังขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งยังขาดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนในพื้นที่

1.2 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว พบว่าชุมชนมีทั้งการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบธุรกิจส่วนตัว และแบบการรวมกลุ่มแบบวิสาหกิจชุมชน ซึ่งได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยว และในหมู่บ้านแม่สะป๊อกมีการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวฮับแม่วิน และได้รับการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวจากองค์การบริหารส่วนตำบลวิน แต่จุดอ่อน คือชุมชนยังขาดการบริหารจัดการที่เป็นระบบและไม่มีแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบองค์รวม

1.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ พบว่าชุมชนลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง มีจุดเด่นคือ มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและผจญภัย เช่น การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ล่องแพเลี้ยวช้าง นอกจากนี้ยังมีแหล่งเรียนรู้ภายในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังขาดการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านขาดองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว และการส่งเสริมการพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการการท่องเที่ยว

1.4 ด้านการมีส่วนร่วม พบว่าชุมชนมีการรวมกลุ่มอาชีพไม่น้อยกว่า 7 กลุ่ม ซึ่งมีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และเอกชน แต่บางหมู่บ้านยังไม่มี การรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง แต่ชุมชนไม่มีการวางแผนหรือจัดทำโครงการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน เนื่องจากชุมชนขาดศูนย์กลางการประสานงานด้านการท่องเที่ยว และขาดแคลนบุคลากรในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในด้านโอกาส และอุปสรรคพบว่า นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของภาครัฐ ช่วยให้นักท่องเที่ยวนิยมในรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ และสัมผัสวิถีชีวิตท้องถิ่นมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาเทคโนโลยีการสื่อสารและสื่อออนไลน์ในยุคปัจจุบันที่สามารถเป็นช่องทางการตลาดให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี แต่ชุมชนก็ยังมีอุปสรรคในการจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากธุรกิจท่องเที่ยวในชุมชนส่วนใหญ่ถูกจัดโดยผู้ประกอบการภายนอก ทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์น้อย ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพารายได้จากจ้างแรงงานโดยบริษัทนำเที่ยว นอกจากนี้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid – 19) ได้ส่งผลให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ลดลงอย่างมาก

2. ผลการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง

2.1 ผลจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาแนวคิด และทักษะในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ พบว่าผู้เข้าร่วมอบรมมีความพึงพอใจมากที่สุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาและกิจกรรมของการอบรมสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ด้านการอบรมช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างความสัมพันธ์อันดีแก่คนในชุมชน และด้านการอบรมช่วยกระตุ้นจิตสำนึกที่ดีในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ผู้เข้าอบรมให้ความคิดเห็นว่า กิจกรรมการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นเรื่อง

ที่ดี และองค์กรภาครัฐหรือเอกชนควรมีการสนับสนุนการให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้เข้าร่วมอบรมส่วนหนึ่งได้เสนอให้จัดอบรมเพิ่มเติม คือ การตลาดออนไลน์ เพื่อจะได้เรียนรู้การผลิตสื่อโซเชียลมีเดียเพื่อการโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

2.2 ผลจากการระดมความคิดเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ และการสร้างทักษะ ความรู้ จากการอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ทำให้สมาชิกชุมชนได้ร่วมกันออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว 6 จุด ได้แก่ เรียนรู้วิธีการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ ณ.แหล่งเรียนรู้โคกหนองนา ปลุกป่าและอนุรักษ์ธรรมชาติตามวิถีชนเผ่าปกากะญอ เรียนรู้วิธีการทอผ้าของชนเผ่าปกากะญอ เรียนรู้วิธีทำลูกประคบ น้ำสมุนไพรแช่เท้า เยี่ยมชมโรงกลั่นสุราชุมชนด้วยภูมิปัญญาและกรรมวิธีพื้นบ้าน และเยี่ยมชมที่พักแนวศิลป์บ้านโมเสส

หลังจากออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวแล้ว ชุมชนได้มีการทดสอบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ขึ้น เพื่อให้ชุมชนได้มีประสบการณ์รับนักท่องเที่ยวตามกิจกรรมที่ได้ออกแบบไว้ และทำการประเมินทัศนคติและความพึงพอใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวทดลอง จำนวนทั้งสิ้น 51 คน มีผลความพึงพอใจมากต่อกิจกรรมที่ได้เข้าร่วมในภาพรวม โดยกิจกรรมที่อยู่ในระดับมากที่สุดคือ เรียนรู้วิธีทำลูกประคบ - น้ำสมุนไพรแช่เท้า และเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ (โคกหนองนาโมเดล) ส่วนกิจกรรมท่องเที่ยวที่อยู่ในระดับมาก คือ เยี่ยมชมที่พักแนวศิลป์บ้านโมเสส เรียนรู้วิธีการทอผ้าชนเผ่าปกากะญอ ปลุกป่าและการอนุรักษ์ธรรมชาติตามวิถีชนเผ่าปกากะญอ และการเยี่ยมชมโรงกลั่นสุราชุมชน ตามลำดับ นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีความคิดเห็นต่อชุมชนและการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความมีมิตรไมตรีและการต้อนรับของชาวบ้าน และการดำรงวิถีชีวิตท้องถิ่น ส่วนการให้ความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้จากการท่องเที่ยว การอนุรักษ์และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การให้ความเพลิดเพลินสนุกสนานในการท่องเที่ยว ความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย อยู่ในระดับมาก และรองลงมา คือ การกำหนดราคากิจกรรมท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมและความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว และการใช้สื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ และการให้ข้อมูลการท่องเที่ยว ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		การแปลผล
	\bar{X}	S.D.	
1. ความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมและความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว	3.71	0.88	มาก
2. การให้ความเพลิดเพลินสนุกสนานในการท่องเที่ยว	4.04	0.75	มาก
3. การให้ความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้จากการท่องเที่ยว	4.16	0.83	มาก
4. การกำหนดราคากิจกรรมท่องเที่ยว สินค้าและบริการ	3.78	0.81	มาก
5. ความสะอาดของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว	4.04	0.77	มาก
6. ความปลอดภัยและการรักษาความปลอดภัย	4.00	0.72	มาก
7. ความมีมิตรไมตรีและการต้อนรับของชาวบ้าน	4.35	0.87	มากที่สุด
8. การดำรงวิถีชีวิตท้องถิ่น	4.33	0.74	มากที่สุด
9. การอนุรักษ์และถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	4.06	0.86	มาก
10. การใช้สื่อ (ป้าย, อินเทอร์เน็ต, โซเชียลมีเดีย) เพื่อประชาสัมพันธ์ และการให้ข้อมูลการท่องเที่ยว	3.71	0.76	มาก

นักท่องเที่ยวบางส่วนได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เช่น ควรพัฒนาสื่อโซเชียลมีเดียเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชน ปรับปรุงที่พักให้มีลักษณะสอดคล้องกับอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของชุมชน ควรมีป้ายบอกทางของแหล่งท่องเที่ยวและมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีร้านจำหน่ายของที่ระลึกของชุมชน รวมไปถึงระบบสาธารณูปโภค เช่น ตู้ ATM ห้องน้ำ ควรจัดอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมให้มีจำนวนเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว และควรเพิ่มผู้ช่วยวิทยากรในการจัดกิจกรรมร่วมกับนักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถดูแลนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง เป็นต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนร่วมกับคนในชุมชน และการวิเคราะห์ศักยภาพตามองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ และพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์นั้น เป็นการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความมีเหตุผล ซึ่งได้กล่าวถึงการตัดสินใจในการพัฒนาและการจะดำเนินการใดๆ ก็ตามจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ

2. จากการศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า สมาชิกชุมชนขาดความรู้ในการจัดการท่องเที่ยว Indaratna (2013) ได้กล่าวว่า การขาดความรู้ด้านการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างขีดความสามารถของชุมชนอย่างจำกัดในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว Pruetipibultham (2010) กล่าวว่าการพัฒนาทรัพยากรบุคคลช่วยให้สมาชิกในชุมชนเข้าใจถึงองค์ความรู้ที่มีในชุมชน และมีความสามารถในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตของชุมชนได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นการส่งเสริมการศึกษาจึงเป็นแนวทางสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง จากการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ทำให้สมาชิกชุมชนมีทักษะในการนำเสนอ แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตน สามารถสื่อสารเบื้องต้นกับนักท่องเที่ยวด้วยภาษาอังกฤษ มีทักษะความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว และจัดการบริการตามศักยภาพของชุมชน โดยนำความรู้เหล่านั้นมาประกอบการวางแผนและปฏิบัติจริงเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน สอดคล้องกับ Richards & Raymond (2000) ที่ระบุว่าในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เจ้าบ้านต้องมีความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยวของตนไปสู่นักท่องเที่ยวได้ และสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการส่งเสริมการมีความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำชุมชนควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาและนำความรู้ หรือเทคโนโลยีใหม่มาใช้เพื่อเพิ่มผลประโยชน์ร่วมกัน (The National Economic and Social Development Board, 2007)

3. การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนลุ่มแม่น้ำวางตอนล่างเป็นการนำทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ด้วยการนำเสนอจุดเด่นและเอกลักษณ์ของชุมชน คือ ด้านวิถีชีวิตการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และภูมิปัญญาของวัฒนธรรมชนเผ่า ด้านธรรมชาติ และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้สมุนไพร มาพัฒนาให้เป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่

ทรัพยากรชุมชน Richards (2010) ได้สรุปไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่นป้อนสู่ตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เช่นเดียวกันกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านของการมีภูมิคุ้มกันที่ส่งเสริมการมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยวและไม่ละทิ้งอาชีพหลัก (ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2553; Marques, 2006) โดยเฉพาะในช่วงการระบาดของโรค Covid-19 ที่จำนวนนักท่องเที่ยวแบบ Mass tourism ลดลง การจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการช่วยลดการพึ่งพาเศรษฐกิจจากภายนอก เพราะสามารถเน้นกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวภายในประเทศได้และเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจพิเศษเพื่อการศึกษาเรียนรู้ นอกจากนี้ยังช่วยป้องกันความเสี่ยงของการระบาดของโรคเพราะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม จึงสามารถจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและเวลาในการท่องเที่ยวที่แน่นอนได้ ซึ่งจะช่วยลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวมวลชนด้วย

4. การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนลุ่มแม่น้ำวางตอนล่างในตำบลแม่วินนั้น ได้มีการจัดประชุมระดมความคิดเห็น การจัดการกิจกรรมต่างๆ ได้เปิดโอกาสให้คนในชุมชนทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย เข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนา ซึ่งช่วยเสริมสร้างความรักและสามัคคีในการทำงานให้กับชุมชน สอดคล้องกับการสร้างภูมิคุ้มกันตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง Pong-ngamchuen, Supa-udomlerk, & Leerattanakorn (2015) กล่าวว่า ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในธุรกิจการท่องเที่ยว และจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของการมีภูมิคุ้มกันตนเองที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนา Kusumawali (2010) กล่าวว่า การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้เกิดการแบ่งงานและผลประโยชน์อย่างยุติธรรมตามหลักคุณธรรมจริยธรรม โดยให้ความสำคัญกับความยั่งยืนในระยะยาวของวิสาหกิจชุมชน วรพงศ์ ผูกภู (2562) เพิ่มเติมว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์สถานการณ์ และสรุปบทเรียนเป็นระยะ ต้องมีการกำหนดมาตรการ ข้อตกลงการจัดการผลประโยชน์ที่เหมาะสมกับสถานการณ์แต่ละพื้นที่ ซึ่งในการทดลองจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง ได้มีการประชุมจัดสรรหน้าที่การทำงานแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ และตกลงรายได้ร่วมกันโดยพิจารณาตามตำแหน่งงาน และต้นทุนในการดำเนินงานของแต่ละฝ่าย

จากผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เห็นได้ว่า ประเด็นที่มีผลความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุดมี 2 ประเด็น คือ ความมีมิตรไมตรีและการต้อนรับของชาวบ้าน และการดำรงวิถีชีวิตท้องถิ่น สอดคล้องกับ Kittiprapas (2015, อ้างถึงใน Buranapin & Rattawatankul, 2015) ที่ระบุถึง คุณธรรมตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า จะต้องมีส่วนร่วมและเต็มใจที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนในประเด็นความพึงพอใจต่อการดำรงวิถีชีวิตท้องถิ่นนั้นก็แสดงให้เห็นว่า ชุมชนลุ่มน้ำวางตอนล่าง ยังคงรักษาวินัยชีวิตพื้นบ้านที่เรียบง่าย ยังมีวัฒนธรรมชนเผ่าปรากฏให้เห็นในชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็นภาษาและการแต่งกาย ถึงแม้ในระยะเวลาที่ผ่านมาจะมีการเติบโตด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่แต่ชาวบ้านยังคงประกอบอาชีพการเกษตรเป็นอาชีพหลัก และหารายได้เสริมจากการท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งแสดงถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง Naipinit & Maneenetr (2010) กล่าวว่า ชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วม และพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวให้ดีขึ้นตามสมัยนิยม ขณะเดียวกันก็ต้องรักษาวินัยชีวิตแบบดั้งเดิมให้ดำรงอยู่ได้ในยุคปัจจุบัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นโดยหลีกเลี่ยงการทำลายสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชนลุ่มน้ำวางตอนล่าง เช่น การใช้พื้นที่การเกษตรมาพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้โคกหนองนาโมเดล หรือการเดินป่าที่มีกิจกรรมปลูกป่าร่วมด้วย

นอกจากนี้ ในด้านความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม และความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว และในด้านการกำหนดราคากิจกรรม สินค้าและบริการซึ่งอยู่ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ก็ได้คะแนนต่ำกว่าด้านอื่นด้วยเช่นกัน ดังนั้น ในการพัฒนาการท่องเที่ยวลุ่มน้ำวางตอนล่าง จึงต้องมีการปรับปรุงและเพิ่มเติมกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้น่าสนใจโดยกำหนดราคาให้เหมาะสม กรมการท่องเที่ยว (2560); Binkhorst (2006) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับคุณค่าของชุมชน ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ แต่จากการระดมความคิดเห็นในการตั้งราคากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนลุ่มน้ำวางนั้นกลับตรงข้าม เนื่องจากหากได้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่ากับการลงทุน จะส่งผลสมาชิกชุมชนก็จะไม่มาร่วมจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และหารายได้จากการทำงานด้านอื่นแทน อย่างไรก็ตามการกำหนดราคา กิจกรรมการท่องเที่ยวอาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนโดยพิจารณาควบคู่กับจำนวนและประเภทของนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกว่าคุณค่ากับเงินที่จ่ายโดยแลกกับประสบการณ์ที่สามารถสร้างความประทับใจได้

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ชุมชนลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร่วมกันพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกระบวนการพัฒนาที่นำมาประยุกต์ใช้และเกิดประโยชน์แก่ชุมชน ดังนี้ 1) กลไกการจัดการอย่างมีส่วนร่วมที่ได้สร้างเสริมศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถนำเสนอแก่นักท่องเที่ยวสร้างรายได้และกระจายรายได้สู่ชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้ประกอบการภายนอก และเป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นได้ในทุกฤดูกาล โดยเฉพาะในช่วงโควิด-19 ที่จำเป็นต้องจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว 3) การจัดการท่องเที่ยวที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ และความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยวได้ และยังช่วยสืบสานอนุรักษ์ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย โดยชุมชนที่เหมาะสมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรมีคุณสมบัติ 5 ประการ ดังนี้

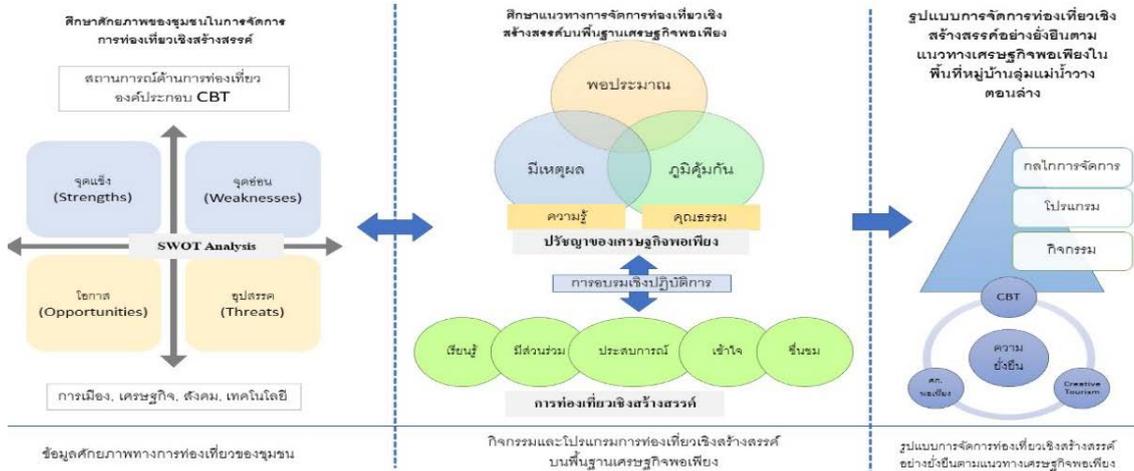
1. การเรียนรู้ กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีความพร้อมในการเรียนรู้ ทั้งทรัพยากรในการเรียนรู้ทั้งทรัพยากรทางกายภาพ และองค์ความรู้ของท้องถิ่น รวมไปถึงทัศนคติ (Mindset) ที่เปิดรับ และพร้อมเรียนรู้ของสมาชิกชุมชน และนำไปสู่ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แก่นักท่องเที่ยว

2. การมีส่วนร่วม กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมในชุมชน รวมถึงมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน

3. การมอบประสบการณ์ กล่าวคือ เป็นชุมชนที่สามารถมอบประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ นอกเหนือจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หรือบริการเพียงอย่างเดียว เนื่องจากประสบการณ์เป็นสิ่งที่ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้

4. ความเข้าใจ กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีความเข้าใจในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เข้าใจการทำงานร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงสร้างความเข้าใจระหว่างเจ้าบ้านกับนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อผลกระทบต่อชุมชน และกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง

5. การชื่นชม กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวอันนำไปสู่ความชื่นชอบและความประทับใจของนักท่องเที่ยวโดยเห็นคุณค่าของทรัพยากรเหล่านั้น

ภาพที่ 1. การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7. ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำว้างตอนล่าง ตำบลแม่วีน จังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดการเพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน โดยการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ของชุมชน ตามจุดมุ่งหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้เหมาะกับชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ หรือชุมชนในพื้นที่ชนบท ในอนาคตชุมชนในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำว้างตอนล่างควรมีการจัดการท่องเที่ยวและศึกษาองค์ความรู้เพิ่มเติมด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับยุคสมัย ปรับปรุงกิจกรรมให้หลากหลาย ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สามารถทำได้หลายรูปแบบเช่น การจัดการอบรมความรู้ด้านการเกษตรและภูมิปัญญาท้องถิ่น การชิมอาหารพื้นบ้านและเรียนรู้การทำอาหาร การเยี่ยมชมเส้นทางเกษตร เป็นต้น ชุมชนควรจะสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มงานที่หลากหลายอาชีพทั้งภายในชุมชน และภายนอกชุมชน เช่น พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างลุ่มแม่น้ำตอนบนและตอนล่าง สร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาเพื่อเพิ่มกลุ่มตลาดการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ขยายพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ควรมีการยกระดับผลผลิตทางการเกษตรและหัตถกรรมของชุมชนสู่การเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยว

ในรูปแบบ OTOP ในอนาคต การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อาจจะมุ่งเน้นการส่งเสริมวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งหน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการ การส่งเสริมองค์ความรู้การท่องเที่ยว และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนั้น การจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง ตำบลแม่วิน จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีการนำแนวทางทางวิทยาศาสตร์ หรือเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้อันเป็นไปตามเศรษฐกิจชีวภาพ (BCG) เช่น อำนวยความสะดวกในการเยี่ยมชมเส้นทางการเกษตรโดยใช้พาหนะที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือการเรียนรู้การทำอาหาร หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นทางไกล เป็นต้น อันเป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่พัฒนาต่อยอดจากจุดแข็งของชุมชนคือ ความหลากหลายทางชีวภาพ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม เป็นการเชื่อมโยงหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และเป็นการสานพลังของจตุภาคีทั้งภาคประชาชน เอกชน หน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายต่างประเทศ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Creation) จากฐานความหลากหลายของทรัพยากรชีวภาพ และวัฒนธรรม อันเป็นการต่อยอดจากผลิตภัณฑ์และบริการเดิมของพื้นที่หมู่บ้านลุ่มแม่น้ำวางตอนล่าง ตำบลแม่วิน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2560). คู่มือการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. สืบค้นจาก www.dot.go.th/storage/3_01_2562/.pdf
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2553). คู่มือการท่องเที่ยวในมิติเศรษฐกิจพอเพียง. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- วรพงศ์ ผูกภู. (2562). ปรัชญาแห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน. สืบค้นจาก <https://www.randdcreation.com>
- Binkhorst, E. (2006). The Co-Creation Tourism Experience. Retrieved from http://www.esade.edu/cedit2006/pdfs2006/papers/esther_binkhorst_paper_esade_may_06.pdf

- Buranapin, S., & Rattawatankul, T. (2015). Philosophy of sufficiency economy and sustainability: A framework for operational implications. *Journal of Business and Behavior Sciences*, 27(1), 115.
- Indaratna, K. (2013). Sufficiency economy: A happiness development approach. *Asian Social Science*, 10(2), 102-111.
- Kantabutra, S. (2008). Development of the sufficiency economy philosophy in the Thai business sector: Evidence, future Research and policy implications. Retrieved from https://www.academia.edu/3494736/Development_of_the_Sufficiency_Economy_Philosophy_in_the_Thai_Business_Sector_Evidence_Future_Research_and_Policy_Implications
- Kittiprapas, S. (2015). Sustainable happiness and sustainable development. Retrieved from http://www.happysociety.org/uploads/HsoDownload/9499/download_file.pdf
- Kusumawali, S. (2010). *Human resource management for adequacy in an organization*. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Marques, H. (2006). Research report: Searching for complementarities between agriculture and tourism: The demarcated wine-producing regions of northern Portugal. *Tourism Economics*, 12(1), 147–155.
- Naipinit, A. & Maneenetr, T. (2010). Community participation in tourism management in Busai village homestay, Wangnamkheo District, Nakhon Ratchasima Province, Thailand. *International Business & Economics Research Journal*, 9(1), 103-110.
- Poung-ngamchuen, J., Supa-udomlerk, S., & Leerattanakorn, N. (2015). A Study on people's sustainability of quality of Life in accordance with philosophy of sufficiency economy in Aomkoi District, Chiang Mai, Thailand. *Journal of Marketing and Management*. 6(2), 1-10.

- Pruetipibultham, O. (2010). The sufficiency economy philosophy and strategic HRD: A sustainable development for Thailand. *Human Resource Development International*, 13(1), 99-110.
- Richards, G. (2010). Creative tourism and cultural events. Retrieved from <https://www.docstoc.com/docs/68264727/Creative-tourismand-cultural-events>
- Richards, G. & Raymond, C. (2000). Creative tourism. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/254822440_Creative_Tourism
- The National Economic and Social Development Board (NESDB). (2007). *Sufficiency economy implications and applications*. Retrieved from <https://sep.nesdc.go.th/Book/2557/Sufficiency%20Economy%20Implication%20and%20Application.pdf>
- United Nations Development Programme (UNDP). (2007). Thailand human development report 2007. Retrieved from <https://hdr.undp.org/system/files/documents/thailand2007enpdf.pdf>
- Wibulswasdi, C., Piboolsravut, P. & Pootrakool, K. (2010). *Sufficiency Economy Philosophy and Development*. Bangkok: The Crown Property Bureau.

**รูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์
บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น
ของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ***
**Creative Health Tourism Model Based on the Knowledge of
Folk Medicine and The Local Wisdom, Pa Miang Sub-district,
Doi Saket District, Chiang Mai**

งามนิจ แสนนำพล, มณวิภา ยาเจริญ, และ จารุณี ศรีบุรี
Ngamnid Saennampol, Monwipa Yajaroen and Jarunee Sriburi
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Faculty of Humanities and Social Sciences, Chiang Mai Rajabhat University
Corresponding Author, Email: ngamnid_sae@g.cmru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพและสถานการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น การวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจและนักวิชาการ 15 คน แบบประเมินแหล่งท่องเที่ยวเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ 6 คน ใช้แบบบันทึกการประชุมเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจ ผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประชาชนท้องถิ่น

* ได้รับความเห็นชอบ: 7 มกราคม 2566; แก้ไขบทความ: 15 เมษายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 20 เมษายน 2566

และผู้รู้ด้านการแพทย์พื้นบ้าน 50 คน ใช้แบบประเมินโปรแกรมการท่องเที่ยวเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว 97 คน ใช้แบบบันทึกการประชุมเก็บข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประกอบการธุรกิจและผู้แทนจากแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน 10 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีศักยภาพมากที่สุด คือ น้ำพุร้อนดอยสะเก็ด 2) ชุมชนมีภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้านด้านการใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้านด้านการนวดแผนไทย และการรักษาตามความเชื่อ สำหรับภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพ และอาหารพื้นบ้าน พบว่า ชาวบ้านนิยมปลูกและรับประทานผักสมุนไพรหลากหลายชนิด 3) จุดเด่นของโปรแกรมการท่องเที่ยวคือมีกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ ด้วยการเรียนรู้การดูแลสุขภาพด้วยธาตุเจ้าเรือน เรียนรู้การแช่ไข่และการทำยาไช้ออนเซ็น การเรียนรู้วิถีไทลื้อผ่านการรับประทานอาหารท้องถิ่นและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ การทำพวงกุญแจลูกประคบสมุนไพร 4) รูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วยชุมชนมีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวในท้องถิ่น กระบวนการเตรียมความพร้อมของชุมชน กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ ตามแนวคิด 1) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) การดูแลสุขภาพตามลักษณะบุคคล 3) การออกแบบกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์; การแพทย์พื้นบ้าน; ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the potential and situation of the creative health tourism of Pa Miang, Doi Saket District, Chiang Mai. 2) to study the knowledge of folk medicine and local wisdom. 3) to study the opinions of tourists towards creative health tourism based on knowledge of folk medicine and local wisdom. 4) to create the creative health tourism model based on knowledge of folk medicine and local wisdom. This study was research and development. The research instruments were the semi- structure interviews with 15 local leaders, and community entrepreneurs and scholars; the health tourism

attraction evaluation form with 6 experts; recorded meeting with 50 local leaders, community entrepreneurs, health tourism executive and local experts, or folk medicine experts; tour program evaluation questionnaires with 97 tourists; recorded meeting with 10 health tourism experts, business entrepreneurs and representatives from community-based tourism destinations.

The research results showed that 1) Doi Saket Hot Spring was the most potential health tourism destination in Pa Miang. 2) The community has folk medical wisdom on the use of traditional herbal medicines, Thai massage and faith healing. For health care wisdom and local food, the villagers grew and had a variety of herbs and vegetables. 3) The highlight of the tourism program was the tourism activities that created learning experiences by learning how to take care of your health based on the life elements, soaking onsen eggs, making onsen egg salad, learning local Tai Lue ethical way of life through eating local food and healthy beverages and making herbal compress keychains. 4) A creative health tourism management model consisting of local tourism resources base, community preparation process, the process of developing creative health tourism according to the concepts; (1) community-based tourism management, (2) health care according to individual characteristics (3) creative activity design.

Keywords: creative health tourism; folk medicine; local wisdom

1. บทนำ

ประเทศไทยมีเป้าหมายในการเป็นศูนย์กลางสุขภาพของเอเชีย (Medical Hub of Asia) และมีนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในหมู่บ้านน้ำพุร้อนนาร่อง ให้กลายเป็นเมืองสปา “Spa City and Onsen Village” ควบคู่กับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีเป้าหมายในการดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพ ซึ่งคำนึงถึงความปลอดภัยและสุขภาพระหว่างการเดินทาง สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เป้าหมายที่ 3 รับรองการมีสุขภาพ และ

ความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคน จังหวัดเชียงใหม่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทน้ำพุร้อนที่มีจำนวนมากที่สุด น้ำพุร้อนดอยสะเก็ด ตำบลป่าเมี่ยง จังหวัดเชียงใหม่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านน้ำพุร้อนนาร่องของประเทศไทย เป็นน้ำพุร้อนที่ชุมชนเป็นเจ้าของและบริหารจัดการโดยชุมชน มีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมการอาบน้ำพุร้อนกลางแจ้งของคนในชุมชน และ มีความโดดเด่นของภูมิปัญญาท้องถิ่นและการแพทย์พื้นบ้าน การใช้น้ำและอุณหภูมิในการฟื้นฟูสุขภาพ เช่น แช่น้ำในแบบออนเซ็น

แหล่งน้ำพุร้อนดอยสะเก็ดมีกิจกรรมเพื่อสุขภาพ อาทิ การนวดไทย นวดเท้า แช่น้ำพุร้อน แช่เท้า ว่ายนํ้าในสระน้ำแร่ การต้มไข่ออนเซ็น (มติชนออนไลน์, 2560) กิจกรรมที่ได้รับความนิยมโดยเฉพาะจุดอาบน้ำแช่เดี่ยว และการนวด แต่มีจำนวนพื้นที่และจุดบริการจำกัดไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ในช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวใช้บริการสูงสุด (นิพล เชื้อเมืองพาน, นีออน ศรีสมยง, ธนธร วชิรขจร, อรรวรรณ บุญพัฒน์, และ วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์, 2563) แม้ว่าตำบลป่าเมี่ยงมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวโดยชุมชนใกล้เคียงกับแหล่งน้ำพุร้อน เช่น ฐานกิจกรรมการทำทอผ้าไหม ข้าวหลาม การทำถ่าน ศูนย์การเกษตรพอเพียงในชุมชน แต่บางกิจกรรมไม่ได้ให้บริการตลอดปี ดังนั้นทั้งในน้ำพุร้อน หรือแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง จึงควรเพิ่มฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวและการบริการที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอในทุกฤดูกาล โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวปัจจุบันใส่ใจสุขภาพและการป้องกันความเจ็บป่วยมากขึ้น (Kaewchuay & Kitcharoen, 2021) อีกทั้ง บุคลากรขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และขาดการบำรุงรักษาสภาพของอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก (ราณี อธิชัยกุล, รชพร จันทร์สว่าง, และ ปภาวดี มนตรีวัต, 2561) ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาข้อมูลเพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานการแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและสถานการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

4. เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพและสถานการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ ฐานข้อมูล แหล่งท่องเที่ยวสุขภาพตำบลป่าเมี่ยง ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ค่าดัชนีความสอดคล้องค่าเฉลี่ย 0.90) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชนตำบลป่าเมี่ยง ผู้ประกอบการธุรกิจตำบลป่าเมี่ยง นักวิชาการจำนวน 15 คน ผู้ประเมินแหล่งท่องเที่ยว 6 คน โดยใช้การกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา และค่าเฉลี่ย ร้อยละ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ องค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการประชุม (IOC โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ค่าดัชนีความสอดคล้องค่าเฉลี่ย 0.85) การศึกษาข้อมูลในเอกสาร การสำรวจ และการประชุมกลุ่มย่อย รวมถึงการอบรมเชิงปฏิบัติการ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจในชุมชน ผู้บริหารแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพ ประชาชนท้องถิ่น และผู้รู้ด้านการแพทย์พื้นบ้านตำบลป่าเมี่ยง 50 คน กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวดูการท่องเที่ยวสุขภาพ เชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบล ป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตเนื้อหา คือ ความคิดเห็นต่อการพัฒนานักสื่อความหมาย กิจกรรมการท่องเที่ยว
สิ่งอำนวยความสะดวก อาหารและเครื่องดื่ม โปรแกรมการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ใน
ภาพรวม โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากแบบประเมินจากนักท่องเที่ยวหลังจากร่วมทดลองท่องเที่ยว
การสะท้อนความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทดลองท่องเที่ยว ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ได้แก่ ผู้ร่วมประเมินฐานกิจกรรม คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 และ อาจารย์ สาขาการท่องเที่ยว
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และเจ้าของบริษัทนำเที่ยว
เชิงสุขภาพ รวม 97 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดย วิเคราะห์ผล ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน
มาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐาน องค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอ ดอยสะเก็ด เชียงใหม่

ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ การพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ การสร้าง
รูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้เครื่องมือได้แก่ประเมินผลโปรแกรมการ
ท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ตำบลป่าเมี่ยง “อาบโป่ง ห่มดอย ตามรอยวิถีชีวิตชุมชน” และ
แบบบันทึกการประชุมการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ตำบลป่าเมี่ยง โดย
เก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการทดลองท่องเที่ยว ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลโครงการวิจัย มีการประชุมและ
อบรมเชิงปฏิบัติการ หลังการทดลองท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงสอบถามความคิดเห็นของการพัฒนา
โปรแกรมและรูปแบบการท่องเที่ยว และสรุปบทเรียนและรับรองรูปแบบการท่องเที่ยว โดย
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ที่มีคุณสมบัติ
ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ประกอบการในธุรกิจการท่องเที่ยวสุขภาพ และผู้แทนจากแหล่งท่องเที่ยวโดย
ชุมชน 10 คน โดยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง และใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาศักยภาพและสถานการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ดจังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน และมีสถานที่สำคัญ แหล่งท่องเที่ยว และแหล่งเรียนรู้ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านปางอั้น มี 2 กลุ่มบ้าน คือ บ้านปางอั้นและบ้านปางน้ำฤ เป็นที่ตั้งของ สำนักสงฆ์ปางน้ำฤ หรือวัดปางน้ำฤ วัดปางอั้น และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตและแปรรูปเห็ดหอม บ้านปางน้ำฤ

หมู่ที่ 2 บ้านห้วยหม้อ มี 5 กลุ่มบ้าน คือ บ้านห้วยหม้อ บ้านดอย บ้านฝั่งหมิ่น บ้านปางหมื่นและบ้านปางจิว เป็นที่ตั้งของ น้ำตกห้วยหม้อ และ สำนักสงฆ์อุดมมงคล

หมู่ที่ 3 บ้านแม่หวาน มี 6 กลุ่มบ้าน คือ บ้านแม่หวาน บ้านปางกอก บ้านท่าสุด บ้านใหม่สันลมจอย บ้านโป่งทราย และบ้านปางแหน เป็นที่ตั้งของ วัดแม่หวาน

หมู่ที่ 4 บ้านโป่งกุ่ม มี 5 กลุ่มบ้าน คือ บ้านโป่งกุ่ม บ้านโป่งดิน บ้านห้วยป่าบอน บ้านแม่วะ และบ้านทุ่งข้าวปุก เป็นที่ตั้งของ อุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ สวนรุกขชาติดงเย็น วัดโป่งน้ำร้อนเหนือ (โป่งกุ่ม)

หมู่ที่ 5 บ้านปางแฟน มี 4 กลุ่มบ้าน คือ บ้านห้วยผาตั้น บ้านปางแฟน บ้านปางอ้อ และปางแดง เป็นที่ตั้งของ วัดพระบาทปางแฟน สำนักสงฆ์ปางแดง หรือวัดปางแดง สำนักสงฆ์ปางอ้อ และปางแฟน Rock & River

หมู่ที่ 6 บ้านโป่งสามัคคี มี 5 กลุ่มบ้าน คือ บ้านโป่งสามัคคี บ้านกิว บ้านเหล่าป่าฮู้ บ้านเกาะ และบ้านท่าก่ากอก เป็นที่ตั้งของ น้ำพุร้อนดอยสะเก็ด บ้านพักโฮมสเตย์ และร้านเตวแอว์ Take a Walk

จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพ ในพื้นที่ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอ ดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้คะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่า ร้อยละ 60 (ไม่น้อยกว่า 20.4 คะแนน) มี 2 แห่ง คือ น้ำพุร้อนดอยสะเก็ด(คะแนนสูงสุด) และร้านเตวแอว์ และมีแหล่งท่องเที่ยวที่ได้คะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 (ไม่น้อยกว่า 17 คะแนน) มี 2 แห่ง คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตและแปรรูปเห็ดหอม บ้านปางน้ำฤ และวัดปางแฟน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง พบว่า มีภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้านด้านการใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน อาทิ รากไม้สมุนไพรสำหรับต้มรักษาอาการริดสีดวงทวาร ยาผีบอก ที่ใช้รักษาอาการปวดเกร็งกล้ามเนื้อสมุนไพรลดระดับน้ำตาลในเลือด เป็นต้น รวมทั้ง มีภูมิปัญญาด้านการนวดแผนไทย และการรักษาตามความเชื่อ อีกด้วย

สำหรับภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพ และอาหารพื้นบ้านนั้น พบว่า ชาวบ้านนิยมปลูกผักสมุนไพรหลากหลายชนิดภายในบ้าน ประกอบด้วย สมุนไพรรสฝาด หวาน มัน เค็ม เปรี้ยว ขม เมาเปื้อ สุกุม เผ็ดร้อน เย็น จืด จากผลการศึกษาดังกล่าว นำมาสู่กระบวนการออกแบบการให้บริการและกิจกรรม อาหาร และเครื่องต้มเพื่อสุขภาพ บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นภายใต้โปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง

1. ฐานคัดกรอง ตรวจสอบสุขภาพ เช็กธาตุเจ้าเรือน บริการเครื่องต้มตามธาตุเจ้าเรือน (มีการเตรียมเครื่องต้มต้อนรับสำหรับ 4 ธาตุ ได้แก่ ธาตุดิน-น้ำมะตูม ธาตุน้ำ-น้ำอัญชันมะนาว ธาตุลม-น้ำตะไคร้ ธาตุไฟ-น้ำใบเตย) และแพทย์พื้นบ้านของชุมชนมอบยาหอมเป็นของที่ระลึก ซึ่งเป็นยาหอมช่วยขับลมในกล้ามเนื้อได้ดี

2. ฐานการแช่น้ำแร่ธรรมชาติ เพื่อขับของเสีย และขับลมในเส้น ความร้อนจะช่วยขยายหลอดเลือดทำให้กล้ามเนื้อยืดหยุ่นก่อนรับบริการนวด แต่อุณหภูมิความร้อนของน้ำแร่ ทำให้เพิ่มความร้อนในร่างกายหรือธาตุไฟ ซึ่งควรมีการบริการน้ำสมุนไพรหลังจากการแช่น้ำแร่ และควรพักผ่อน 30 นาที

3. ฐานกิจกรรมการทำลูกประคบสมุนไพรเป็นของที่ระลึก ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผ่อนคลาย และพักหลังจากแช่น้ำร้อน 30 นาที ทำให้ช่วยลดความร้อนในร่างกายหรือธาตุไฟ

4. ฐานนวดไทย เพื่อรักษาธาตุน้ำ ระบบเลือดและระบบน้ำเหลืองให้มีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ฐานกิจกรรมการแช่ไข่ออนเซ็นในบ่อน้ำแร่ธรรมชาติ สร้างความเพลิดเพลินผ่อนคลายลดความเครียด ลดความร้อนหรือธาตุไฟในร่างกายหลังการนวด

6. ฐานกิจกรรมการทำยาไช่อ่อนเซ็น และรับประทานอาหารท้องถิ่นช่วยบำรุงกล้ามเนื้อหรือธาตุดินของร่างกาย ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์จากการรับประทานอาหารที่มีความหลากหลายและครบรสชาติ ซึ่งบำรุงธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ ทั้ง 4 ให้เกิดความสมดุล

7. เมนูอาหารท้องถิ่นเพื่อสุขภาพ ประกอบด้วย 1) เมนูยาไช่อ่อนเซ็น ซึ่งส่วนผสมของน้ำยาและเครื่องปรุงเน้นรสชาติเผ็ดร้อน เปรี้ยว เพื่อขับลม ตะไคร้ มีรสหอมปร่า แก่ความดันสูง (บำรุงธาตุลม) ผักชี มีรสฝาดร้อนหอม (ธาตุดิน-ลม) พริกไทย มีรสเผ็ดร้อน ซึ่งเป็นยาขับลม (ธาตุลม) มะนาว มีรสเปรี้ยว (ธาตุน้ำ) 2) เมื่อน้ำเมี่ยง (อาหารท้องถิ่นไทลื้อ) ซึ่งมีส่วนประกอบจากขิง มีรสเผ็ดร้อน (ธาตุลม) 3) เมื่อยาไช่เมี่ยงหรือส้าไบเมี่ยง ซึ่งมีส่วนประกอบจากพืชสมุนไพรครบทุกธาตุ ซึ่งบำรุงธาตุดิน น้ำ ลม ไฟ 6) เครื่องดื่มตามธาตุเจ้าเรือน (ธาตุดิน-น้ำมะตูม ธาตุน้ำ-น้ำอัญชันมะนาว ธาตุลม-น้ำตะไคร้ ธาตุไฟ-น้ำใบเตย)และบริการชาสมุนไพรอุ่น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

การประเมินและทดสอบความพร้อมในด้านบุคลากร การให้บริการ สถานที่ การสื่อความหมาย และหาแนวทางในการพัฒนาให้เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ต่อไป จากผู้ตอบแบบประเมินโปรแกรมการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ ของตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 97 ราย เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 80 เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 19 และไม่ระบุ คิดเป็นร้อยละ 1 เป็นผู้ที่มียุ 20-29 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93 รองลงมาคือ อายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 3 ผู้ที่มีอายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 2 และผู้ที่มีอายุ 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 2 ผู้ตอบแบบประเมินกว่าร้อยละ 51 มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของชุมชน และร้อยละ 49 ไม่เคยมีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ผลการประเมินระดับความคิดเห็นต่อการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์

ด้านนักท่องเที่ยว พบว่า 1) หัวข้อการให้ข้อมูลและองค์ความรู้ ที่มีประโยชน์และมีความน่าสนใจมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04) 2) ความเพียงพอของจำนวนนักท่องเที่ยวที่ให้บริการ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) และ 3) บุคลิกภาพและการเตรียมความพร้อมของนักท่องเที่ยวท้องถิ่น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.90)

ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างสร้างสรรค์ พบว่า 1) กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.13) 2) กิจกรรมการท่องเที่ยวตอบสนองความต้องการของท่าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07) และ 3) กิจกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนส่งเสริมสุขภาพของท่าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04)

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า 1) รูปแบบความสร้างสรรค์และความสวยงามของสิ่งอำนวยความสะดวก มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.97) และ 2) ความเหมาะสมและความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.90) ตามลำดับ

ด้านอาหารและเครื่องดื่ม พบว่า 1) อาหารและเครื่องดื่ม มีการเสริมสร้างสุขภาพที่ดี มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04) 2) ความเพียงพอของอาหารและเครื่องดื่ม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.03) และ 3) รูปแบบความสร้างสรรค์และการนำเสนออาหารและเครื่องดื่ม มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.0) ตามลำดับ

ภาพรวมของโปรแกรมการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) โดยผู้ประเมินมีความคิดเห็นว่าโปรแกรมการท่องเที่ยวมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 57.84 รองลงมาคือ ระดับมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็น ร้อยละ 21.57 และระดับปานกลาง คิดเป็น ร้อยละ 18.63

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 เพื่อสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้นำผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ และการทดสอบฐานกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มาพัฒนาจนเกิดโปรแกรมการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ตำบลป่าเมี่ยง “อาบโป่ง ห่มดอย ตามรอยวิถีชีวิตชุมชน” โดยได้มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 ท่าน เพื่อเป็นทดสอบความพร้อม และเสริมสร้างประสบการณ์ในการบริหารจัดการและการให้บริการการท่องเที่ยว ภายใต้โปรแกรมที่ชุมชนได้ร่วมกับผู้วิจัยออกแบบขึ้นมา ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการซักซ้อมเสมือนจริงก่อนถึงการจัดกิจกรรมทดลองท่องเที่ยว (Pilot tour) เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับชุมชน ผลการดำเนินการพบว่า ในภาพรวมของการจัดการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน สามารถทำได้เป็นอย่างดี อันเนื่องมาจากศักยภาพของ

แหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยว รวมทั้งบุคลากรของชุมชนที่มีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะฝีมือในการให้บริการกิจกรรมเชิงสุขภาพ นอกจากนี้ทำเลที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนถือเป็นจุดแข็งที่สามารถส่งเสริมการตลาด และการประชาสัมพันธ์ ให้เป็นที่รู้จัก

จากผลการวิจัยและการดำเนินงานที่ผ่านมา ผู้วิจัย ผู้เชี่ยวชาญได้ร่วมประชุมสรุปบทเรียน และรับรองรูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จะเห็นได้ว่าฐานที่สำคัญและเป็นปัจจัยของการก่อเกิดการท่องเที่ยวของชุมชนนั้นคือฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยว โดยในพื้นที่ตำบลป่าเมี่ยงนั้น ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศน์ รวมทั้งมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ซึ่งมีผู้คนจากหลากหลายชาติพันธุ์ อาศัยอยู่ร่วมกัน จึงก่อให้เกิดการสังสมและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ด้านการดูแลสุขภาพ และการแพทย์พื้นบ้าน โดยใช้ฐานทรัพยากรในท้องถิ่น ทั้งพืชสมุนไพร แร่ธาตุ น้ำพุร้อน ซึ่งเป็นคุณค่าของท้องถิ่น (Soft Power) ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกระบวนการในการเตรียมความพร้อมชุมชน เนื่องจากจะต้องมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจและกระบวนการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก บุคลากร และการจัดการองค์ความรู้ เรื่องราวที่จะนำมาใช้ในการสื่อสาร และให้บริการผู้มาเยือน เพื่อให้เกิดความประทับใจและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ดังนั้นองค์ความรู้ที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ ของชุมชนตำบลป่าเมี่ยงในครั้งนี้ จึงต้องบูรณาการและประยุกต์เอาแนวคิด 3 แนวคิดที่สำคัญ ได้แก่ 1) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) การดูแลสุขภาพตามลักษณะเฉพาะของบุคคล และ 3) การออกแบบกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ จากกระบวนการทั้งหมดนี้ ถือได้ว่าเป็นแนวทางการพัฒนาที่จะนำไปสู่การสร้างมูลค่าและคุณค่าผ่านการจัดการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด เชียงใหม่

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า พื้นที่ตำบลป่าเมี่ยงใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น มาเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่ง

ห้องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ ลินธุ์ สโรบล (2546, น. 60) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การนำเอาทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้ เป็นปัจจัยหรือต้นทุนสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อท้องถิ่นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนไปถึง คนรุ่นลูกหลาน สอดคล้องกับ วีระพล ทองมา (2559, น. 5-6) ชุมชนควรค้นหาเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น หรือของดีในชุมชน เพื่อนำมาปรับเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้สอดคล้องต่อชุมชน ตอบสนองความต้องการความเพลิดเพลิน ความตื่นตัวและการเรียนรู้

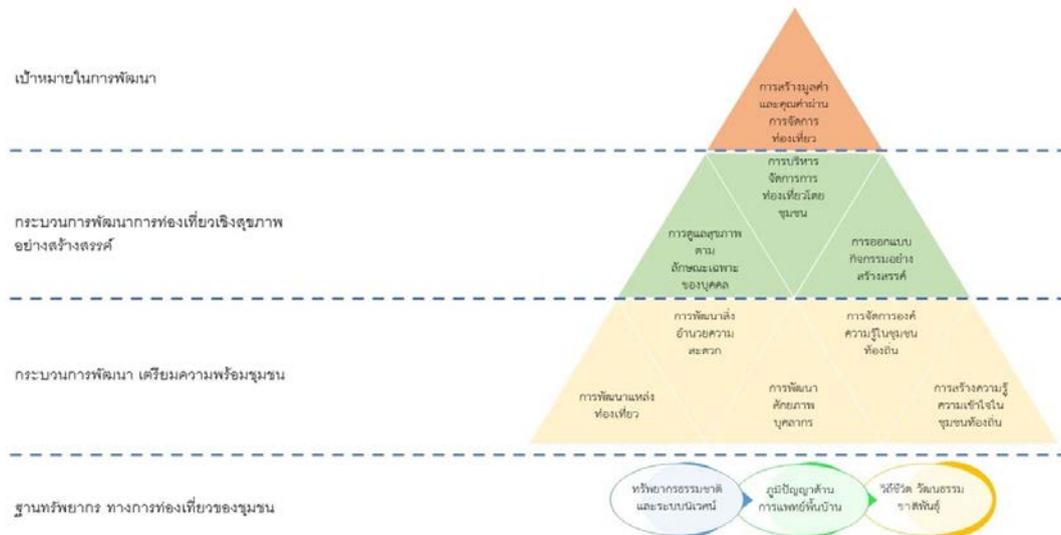
ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างการมีส่วนร่วมแก่บุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก มีความรู้ เรื่องราวที่จะนำมาใช้ในการสื่อสาร และให้บริการผู้มาเยือน สอดคล้องกับ วีระพล ทองมา (2559, น. 5-6) กล่าวว่าการพัฒนาบุคลากร การอบรมบุคลากรด้านการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวและอบรมการสื่อความหมายทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการ เตรียมความพร้อมชุมชนในด้านต่าง ๆ และกระบวนการพัฒนาต้องบูรณาการและประยุกต์เอา แนวคิดที่หลากหลายเข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดความรู้ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลและผ่านการปฏิบัติและ ทดลอง (พรธิดา วิเชียรปัญญา, 2547) และโอภาส เอี่ยมสิริวงศ์ (2554) โดยมี 3 แนวคิดที่สำคัญ เป็นแกนหลักในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) แนวคิดการ บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน สอดคล้องกับ พิมพะระวี โรจน์รุ่งสัจด์ (2553, น. 3) ที่กล่าวว่า ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมมีบทบาทหลักในการจัดการ ควบคุมดำเนินกิจกรรมการ ท่องเที่ยว และร่วมในการดำเนินงานเพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ รชพร จันทร์สว่าง (2546, น. 3) ที่กล่าวในทำนองเดียวกันว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ช่วยใน การจัดการการท่องเที่ยวของพื้นที่ สามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วยการสร้างงาน และกระจายรายได้ในขณะเดียวกันก็ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของ ชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวให้สืบต่อไป 2) แนวคิดการดูแลสุขภาพตามลักษณะ ของบุคคล ผลการวิจัยมีการออกแบบอาหารพื้นถิ่นให้ครบรสชาติเพื่อสร้างความสมดุลของธาตุ ในร่างกาย และเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพสำหรับผู้ที่มีธาตุเจ้าเรือนแตกต่างกัน (ธาตุดิน-น้ำมะตูม ธาตุน้ำ-น้ำอัญชันมะนาว ธาตุลม-น้ำตะไคร้ ธาตุไฟ-น้ำใบเตย) ดังที่ Shi, Shahidi, & Ho (2019) กล่าวว่าพืช ผัก สมุนไพรบางชนิดเหมาะสำหรับบางคนเท่านั้น ซึ่งสมุนไพรแต่ละชนิดจะมีธาตุ

และรสชาติที่แตกต่างกัน ซึ่งช่วยในการดูแลรักษาอวัยวะที่แตกต่างกัน ดังนั้นการบริการอาหาร พื้นถิ่นนครบรรสและควบคุมอาหารบางประเภทให้เหมาะสมตามลักษณะบุคคล โดยจะทราบข้อมูล จากฐานคัดกรอง ก็จะช่วยให้สุขภาพดีและป้องกันโรคได้ 3) แนวคิดการออกแบบกิจกรรมอย่าง สร้างสรรค์ จากผลวิจัยพบว่า จุดเด่นของโปรแกรมการท่องเที่ยวคือมีกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้าง ประสบการณ์การเรียนรู้ จึงควรเพิ่มกิจกรรมการเรียนรู้ในท้องถิ่นให้มากขึ้น ควรมีการพาเดินชม และแนะนำ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ Pollock, Williams, Gartner, & Lime (2000, pp. 165-173) พบว่า โปรแกรมการท่องเที่ยวควรบูรณาการกิจกรรมเสริมสร้าง จิตใจ (กิจกรรมเดินชมชุมชนเพื่อความผ่อนคลายทางใจและการเรียนรู้สิ่งใหม่)

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในการรับรองรูปแบบการท่องเที่ยว สุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวทางการบริหารจัดการดังนี้

ภาพ 1. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์บนฐานองค์ความรู้การแพทย์พื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1 ควรมีการส่งเสริมกลุ่ม องค์กรชุมชน ให้มีสถานะทางกฎหมาย เช่น วิสาหกิจชุมชน
- 1.2 ควรมีการนำมาตรฐานการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว น้ำพุร้อน มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน มาเป็นแนวทางการพัฒนาในระยะยาว
- 1.3 ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากแหล่งท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์
- 1.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีแบบแผนและต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายของพื้นที่ อาชีพ ช่วงอายุ วัฒนธรรม เพื่อให้การออกแบบพัฒนาการท่องเที่ยวสุขภาพเชิงสร้างสรรค์ตอบสนอง กลุ่มเป้าหมายทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการได้

เอกสารอ้างอิง

- นิพล เชื้อเมืองพาน, นีออน ศรีสมยง, ธนธร วชิรขจร, อรวรรณ บุญพัฒน์, และ วงศ์ระวิทย์ น้อมนำทรัพย์. (2563). ศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยว น้ำพุร้อนกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา. *วารสารศิลปกรรมบูรพา*, 23(2), 167-187.
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). *การจัดการความรู้ : พื้นฐานและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: ธรรมมลการพิมพ์.
- พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจย์. (2553). *การท่องเที่ยวชุมชน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วีระพล ทองมา. (2559). การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism :CBT) สำหรับการพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้. สืบค้นจาก <https://www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc>

- มติชนออนไลน์. (2560). พัฒน่าน้ำพุร้อนดอยสะเก็ดเป็นเมืองสปา หลังนักท่องเที่ยวยุโรปนิยม อาบน้ำแร่-แช่น้ำอุ่น. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-onitor/news_776865
- รชพร จันทร์สว่าง. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเอกสารชุดฝึกอบรม*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ราณี อีสัชยกุล, รชพร จันทร์สว่าง, และ ปภาวดี มนต์รีวัต. (2561). การพัฒนาสมรรถนะการจัดการอย่างมีส่วนร่วมแหล่งท่องเที่ยวพุน้ำร้อนกลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 12(3), 1-17.
- สินธุ์ สโรบล. (2546). *การท่องเที่ยวโดยชุมชนแนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ (รายงานวิจัย)*. เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์.
- โอภาส เอี่ยมศิริวงศ์. (2554). *ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- Kaewchuay, S., & Kitcharoen, P. (2021). The Guideline of Wellness Tourism Development: A Case study of natural hot sprint and hot spring tour route, Chiangmai province. *Multicultural Education*, 7(12), 418-424.
- Pollock, A., Williams, P., Gartner, W. C., & Lime, D. W. (2000). *Health tourism trends: closing the gap between health care and tourism. Trends in outdoor recreation, leisure and tourism*. Retrieved from <https://doi.org/10.1079/9780851994031.0165>
- Shi, J., Shahidi, F., & Ho, C. T. (2019). *Asian functional foods*. New York, NY: CRC Press.

มิติองค์ประกอบองค์กรสุขภาวะของร้านสะดวกซื้อ ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน *

Dimension of Wellness Organization of Franchised Convenience Stores in The Upper-North Area

วิราพร จี๋สอน และ พิธากรณ์ ธนิตเบญจสิทธิ

Wiraporn Jeesorn and Phithagorn Thanitbenjasith

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

Faculty of Business Administration, North-Chiang Mai University

Corresponding Author, Email: wiraporn.jeesorn@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามิติองค์ประกอบองค์กรสุขภาวะของร้านสะดวกซื้อ ในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน ทั้งนี้โดยผลที่ได้จากการศึกษาซึ่งเป็นมิติสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางดำเนินงานองค์กรสุขภาวะ ในการที่จะทำให้เกิดความสำเร็จและประสิทธิภาพสูงสุดขององค์กรได้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยแบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) และใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomenology) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มพนักงานในระดับปฏิบัติงานของร้านสะดวกซื้อในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน และใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

* ได้รับความเห็นชอบ: 3 มีนาคม 2566; แก้ไขบทความ: 5 พฤษภาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 6 พฤษภาคม 2566

ผลการศึกษาพบว่า มิติองค์ประกอบองค์การสุขภาวะของร้านสะดวกซื้อ ในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ (Physical) ได้แก่ สุขภาพร่างกาย โภชนาการ การป้องกันและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพ 2) ด้านอารมณ์และจิตใจ (Emotional & Mental) ได้แก่ การมีจิตใจที่ดี การมองโลกในเชิงบวก ความสามารถในการควบคุมและจัดการอารมณ์ได้ดี การจัดการความเครียด 3) ด้านจิตวิญญาณ (Spiritual) ได้แก่ จิตวิญญาณในการทำงาน จิตวิญญาณในการรักองค์กร 4) ด้านสังคม (Social) ได้แก่ สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร 5) ด้านสติปัญญา (Intellectual) ได้แก่ การมีสติ การพัฒนาความรู้และทักษะ การเรียนรู้ 6) ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ (Compensation and Welfare) ได้แก่ ค่าตอบแทนที่เป็นตังเงิน และไม่เป็นตังเงิน 7) ด้านการแสดงความคิดเห็น (Opinion) ได้แก่ พื้นที่แสดงความคิดเห็น การแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วม โดยมีมติได้จากการศึกษาสามารถนำไปพัฒนาพนักงานให้มีความรู้ ทักษะ ทักษะที่ดีในการให้บริการ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่เข้มแข็งของร้านสะดวกซื้อต่อไป

คำสำคัญ: องค์การสุขภาวะ; ร้านสะดวกซื้อ; การบริหารทรัพยากรมนุษย์

Abstract

The research objective was to investigate the dimensions of the wellness organization for convenience stores in the concession area of the upper northern region. As the research paradigm, constructivism was used, and phenomenology was used as the research strategy. In this study, 15 operational-level employees of convenience stores in the concession area in the upper northern region served as the key informants. The triangle approach was performed to examine the research result and verify the data collection.

According to the study's results, the dimensions of the wellness organization for convenience stores in the concession area of the upper northern region has seven dimensions: physical, emotional & Mental, spiritual, social,

intellectual, compensation and welfare, and a commenting. First, there is the physical, which includes things like physical health, nutrition, and the prevention of health-risk behavior related to work. Secondly, it is the emotional & Mental, which includes a positive mind, an employee's optimism, emotional control, and stress management. Thirdly, there is the spiritual, which consists of workplace spirituality and workplace romance. The fourth is the social, which includes both the internal and external environments. Fifth, there is the intellectual, which is mindfulness, self-learning, and the development of knowledge and skills in the workplace. The sixth component is compensation and welfare, repetitive. Lastly, it is the opinion, which consists of a space for commenting in working, collaborative problem solving in working, and participation in decision-making. This study's findings may be incorporated into the development of policies and guidelines for the execution of well-being organizations in order to reach the highest level of effectiveness and success for the organization. The study's dimension can be utilized to train staff members to be more knowledgeable, skilled, and service-oriented. which is the strong foundation of convenience stores in the future.

Keywords: wellness organization; convenience store; human resource management

1. บทนำ

ในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนและการเกิดสถานการณ์โรคอุบัติใหม่โควิด 19 ซึ่งส่งผลให้พฤติกรรมการใช้ชีวิตและการบริโภคสินค้าเปลี่ยนแปลงตามประเทศนั้นๆ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้ทำให้ธุรกิจหลายประเภทจำเป็นต้องปรับตัวตลอดเวลาและให้ทันต่อปรากฏการณ์เป็นไปอย่างก้าวกระโดด เพราะธุรกิจไม่ได้แข่งขันกับคู่แข่งในตลาดเท่านั้น แต่ยังต้องตามให้ทันกับพฤติกรรมผู้บริโภคและวิถีการดำรงชีวิตของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยเฉพาะธุรกิจค้าปลีกซึ่งต้องเผชิญกับการ

เปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ อาทิ ผู้บริโภคจะเน้นความสะดวก สะอาด ปลอดภัย ตลอดจนการเข้าถึงเครื่องมือดิจิทัลออนไลน์บนมือถือในการทำธุรกรรมและการซื้อสินค้าออนไลน์ที่มีมากขึ้น

ธุรกิจค้าปลีกในประเทศไทยประกอบไปด้วย ห้างสรรพสินค้า (Department Store) ซูเปอร์มาร์เก็ต (Supermarket) ไฮเปอร์มาร์เก็ต (Hypermarket) ร้านสะดวกซื้อ (Convenience Store) มีรายได้มูลค่า 2.8 ล้านล้านบาทในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งในปี พ.ศ. 2565-2567 รายได้ของธุรกิจคาดว่าจะมีแนวโน้มเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 2.0 - 3.5 ต่อปี จากปัจจัยหนุนกำลังซื้อในประเทศทยอยฟื้นตัวตามทิศทางเศรษฐกิจ ผู้ประกอบการเร่งปรับตัว เพื่อขยายฐานรายได้และกลุ่มลูกค้าในระยะยาว รวมถึงมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจและการใช้จ่ายของภาครัฐ ส่วนร้านสะดวกซื้อคาดว่าจะเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 1.7 - 3.5 ต่อปี จากการขยายสาขาครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ (ศูนย์วิจัยธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน), 2565)

ในปี พ.ศ. 2564 พบว่าขนาดเศรษฐกิจภาคเหนือรวมทุกหมวดอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ 7.7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ หรือ GDP (Gross Domestic Product) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ภาคบริการ ภาคการเกษตร และอุตสาหกรรม โดยมีสัดส่วนการของภาคบริการมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.1 ภาคบริการส่วนใหญ่เป็นการค้าปลีก (สำนักวิชาการจัดการมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2564; แผนพัฒนาภาคเหนือ, 2565) ซึ่งในภาคเหนือตอนบนมีบริษัท ขอยส์ มินิสโตร์ จำกัด เป็นผู้ได้รับสิทธิสัมปทานพื้นที่ (Sub Area License) ในเขต 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปัจจุบันมีสาขาเปิดให้บริการลูกค้าทั้งหมด 417 สาขา จากการดำเนินงานร้านสะดวกซื้อจะเห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งในภาคบริการ ซึ่งมีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคเหนือ

ในภาคเหนือตอนบนมี บริษัท ขอยส์ มินิสโตร์ จำกัด เป็นผู้ได้รับสิทธิสัมปทานพื้นที่จากบริษัท ซีพี ออลล์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นไปในรูปแบบของแฟรนไชส์ ที่มีลักษณะการดำเนินงานตามมาตรฐานเหมือนกันทั่วประเทศ โดยในส่วนของการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้น ทางบริษัทแม้มีนโยบายในการให้อิสระในการบริหารทั้งหมดตั้งแต่ การสรรหาพนักงาน การจ้างงาน การฝึกอบรม และรวมถึงการดูแลพนักงาน จากการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ประสบปัญหาการลาออกของพนักงานซึ่งเป็นปัญหาที่มีมานาน เนื่องจากลักษณะของงานและในปัจจุบันยังบริการที่หลากหลายเพิ่มเข้ามา เช่น การขายสินค้าออนไลน์ การส่งเดลิเวอรี่ซึ่งทำให้มีภาระงานที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับธุรกิจได้มีการฟื้นตัวจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ โควิด 19 ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนพนักงาน รวมถึงสภาพสังคมที่ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ

มีการแข่งขันมากขึ้น มีหลายสาเหตุที่ทำให้พนักงานมีความกังวลและขาดแรงจูงใจในการทำงาน ทำให้มีความสุขในการทำงานน้อยลง โดยที่ผ่านมามีองค์กรมีนโยบายการให้ค่าตอบแทนและการดูแลสวัสดิการให้เป็นไปตามข้อกำหนดที่กำหนด แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ (วรัญญูตันตรานนท์, สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2565)

ปัจจุบันมีหลายองค์กรได้ให้ความสำคัญกับการดูแลพนักงานอย่างจริงจังมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงาน จึงมีการนำองค์กรสุขภาพ (Wellness Workplace) มาปรับใช้เป็นแนวทางการบริหารแบบองค์รวมเพื่อเสริมสร้างความ เป็นอยู่ที่ดีให้กับพนักงาน ทำให้พนักงานมีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดี สามารถลดหรือแก้ไข ปัญหาการลาออกจากงาน มีแรงจูงใจในการทำงาน มีความผูกพันต่อองค์กร ทำให้องค์กร มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่ดี และมีความสามารถแข่งขันทางธุรกิจได้ทั้งปัจจุบันและในอนาคต (Myers & Sweeney, 2005; Witmer & Granello, 2013; Abe et al., 2016 และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าผู้ทำการศึกษาองค์กรประกอบองค์กรสุขภาพในมิติต่าง ๆ นี้ อาทิ Hettler (1984) ได้แบ่งองค์ประกอบเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสุขภาพทางกายภาพ (Physical) 2) ด้านสุขภาพทางอารมณ์ / จิตใจ (Emotional & Mental) 3) ด้านอาชีพ (Occupational) 4) ด้านสังคม (Social) 5) ด้านทางปัญญา (Intellectual) 6) ด้านทางจิตวิญญาณ (Spiritual) และ Witmer (2013) ได้สรุปองค์ประกอบสุขภาพ 4 ด้านประกอบไปด้วย 1) ด้านอารมณ์และจิตใจ (Emotional & Mental) 2) ด้านจิตวิญญาณ (Spiritual) 3) ด้านทางกายภาพ (Physical) 4) ด้านผลลัพธ์องค์กร (organization results) รวมถึง Dennis Priebe (2018) ที่ได้องค์ประกอบ องค์กรสุขภาพ ดังนี้ 1) ด้านทางกายภาพ (Physical) 2) ด้านอารมณ์และจิตใจ (Emotional & Mental) 3) ด้านสังคม (Social) 4) ด้านปัญญา (Intellectual) 5) ด้านจิตวิญญาณ (Spiritual)

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า องค์กรสุขภาพ (Wellness Workplace) เป็นแนวทางเสริมสร้างแบบบูรณาการเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีให้กับพนักงานในองค์กรยุคใหม่ สามารถแก้ไขปัญหาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ประกอบกับการศึกษาองค์กรสุขภาพในปัจจุบันเป็นเป็นรูปแบบที่มีการศึกษาในชาติตะวันตก ซึ่งอาจไม่เหมาะกับบริบทในประเทศไทย จึงเป็นที่มาของการศึกษามิติดังกล่าวขององค์กรสุขภาพของร้านสะดวกซื้อในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบที่มีความเหมาะสมกับบริบทของร้านสะดวกซื้อที่สอดคล้องกับสถานการณ์องค์กรค้าปลีกในปัจจุบัน โดยผลที่ได้จากการศึกษาสามารถเป็นประโยชน์ต่อองค์กรและเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษาวิชาการ ตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐและประเทศชาติต่อไปได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษามีต้องค์ประกอบองค์กรสภาวะของร้านสะดวกซื้อในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเพื่อหาคำตอบว่าสภาพปัจจุบันของร้านสะดวกซื้อเป็นอย่างไร และมีมีต้องค์ประกอบองค์กรสภาวะของร้านสะดวกซื้ออย่างไร ซึ่งต้องการคำอธิบายเชิงลึกที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงและมีความเหมาะสมตามลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ (Creswell & Clark, 2007) โดยคำตอบมีลักษณะที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะหาข้อมูลที่ถูกต้องตรงประเด็นสำหรับตอบคำถามเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งสามารถใช้ประสบการณ์ของบุคคลให้หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวคิด สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ หรือองค์ความรู้บางอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไม่มีการควบคุมตัวแปร ไม่มีการตั้งสมมติฐาน แต่จะปล่อยให้พฤติกรรม ปรากฏการณ์หรือสถานการณ์นั้นดำเนินไปภายใต้ธรรมชาติ (Natural settings) ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับสภาพจริงมากที่สุด (Lichtman, 2013) ดังนั้นการวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้กลยุทธ์การวิจัยแบบศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomenology) จากเนื้อหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ องค์กรสภาวะ รวมถึงบริหารทรัพยากรมนุษย์ทั้งหมด ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อออนไลน์ในประเทศไทยและต่างประเทศ การวิจัยนี้ผ่านการอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยสำหรับโครงการวิจัยที่ทำในมนุษย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โครงการวิจัยรหัสเลขที่ CMUREC 65/161

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ใช้ในการศึกษา คือ กลุ่มพนักงานในระดับปฏิบัติงานของร้านสะดวกซื้อในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 คน ได้แก่ 1) พนักงานในระดับปฏิบัติงานจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 11 คน 2) พนักงานในระดับปฏิบัติงานจังหวัดลำพูนจำนวน 2 คน และ 3) พนักงานในระดับปฏิบัติงานจังหวัดแม่ฮ่องสอนจำนวน 2 คน ซึ่งจำนวนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของขนาดผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบการศึกษาปรากฏการณ์ (Guest et al., 2006) หรือจะสัมภาษณ์จนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว ความอิ่มตัวของข้อมูลเป็นสัญญาณว่าขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลเสร็จสมบูรณ์หรือใกล้เสร็จสมบูรณ์แล้ว (Crabtree & DiCicco, 2006) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้มากที่สุด สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกรูปแบบ

กึ่งมีโครงสร้าง (Semi Structured In-depth Interview) มีประเด็นที่สัมภาษณ์เกี่ยวข้องกับมิติหรือปัจจัยใดบ้างที่จำเป็นในการเป็นองค์กรสุขภาวะ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำมาจัดระบบโดยการแบ่งหมวดหมู่และทำการสรุปของข้อมูล (Miles & Huberman, 1984) เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและสามารถนำไปสู่การหาข้อสรุปที่ค้นพบจากการวิจัย (Corbin & Strauss, 2008) โดยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือได้รวมทั้งความเที่ยงตรงให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น (Lincoln & Guba, 1985)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษามิติองค์ประกอบองค์กรสุขภาวะของร้านสะดวกซื้อ ในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน ได้แก่ 1) มิติด้านกายภาพ (Physical) ได้แก่ สุขภาพร่างกาย โภชนาการ การป้องกันและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพ 2) มิติด้านอารมณ์และจิตใจ (Emotional & Mental) ได้แก่ การมีจิตใจที่ดี การมองโลกในเชิงบวก ความสามารถในการควบคุมและจัดการอารมณ์ได้ดี การจัดการความเครียด 3) มิติด้านจิตวิญญาณ (Spiritual) ได้แก่ จิตวิญญาณในการทำงาน จิตวิญญาณในการรักองค์กร 4) มิติด้านสังคม (Social) ได้แก่ สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร 5) มิติด้านสติปัญญา (Intellectual) ได้แก่ การมีสติ การพัฒนาความรู้และทักษะ การเรียนรู้ 6) มิติด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ (Compensation and Welfare) ได้แก่ ค่าตอบแทนที่เป็นตังเงิน และไม่เป็นตังเงิน 7) มิติด้านการแสดงความคิดเห็น (Opinion) ได้แก่ พื้นที่แสดงความคิดเห็น การแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วม

5. อภิปรายผลการวิจัย

มิติองค์ประกอบองค์กรสุขภาวะของร้านสะดวกซื้อในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ปัจจัย ได้แก่ มิติด้านกายภาพ (Physical) ในปัจจุบันหลายๆองค์กรได้มีการให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพของบุคลากรมากขึ้นกว่าเดิม อาจเนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ผ่านมากำลังส่งผลกระทบต่อสุขภาพและเศรษฐกิจไปทั่วโลก การใส่ใจในด้านสุขภาพของบุคลากรจึงเป็นเรื่องที่สำคัญต่อองค์กรอย่างมาก เนื่องจากว่าสุขภาพของบุคลากรในองค์กรนั้นเป็นอีกหนึ่งปัจจัยหลักที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ดังนั้นหากองค์กรใดมีบุคลากรที่สมบูรณ์แข็งแรงถือว่า

องค์กรนั้นมีสมรรถนะที่ดีและมีแนวโน้มที่จะมีผลผลิตขององค์กรที่สูง ดังนั้นองค์กรต้องมีการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้บุคลากรใส่ใจสุขภาพให้มีความสมบูรณ์แข็งแรง รวมถึงการให้ความรู้ด้านโภชนาการ การพักผ่อนให้เพียงพอ ตลอดจนแนะนำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพร่างกาย ดังการศึกษาของ Damon Jones et al. (2019) ที่แสดงให้เห็นว่าบุคลากรที่เข้าร่วมโครงการองค์การสุขภาพจะมีค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลน้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม เช่นเดียวกับ Andrew, L McCart, (2017) ที่พบว่าแนวทางองค์กรสุขภาพทำให้องค์กรสามารถจัดการกับความเครียดต่อสุขภาพได้ และทำให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการดูแลสุขภาพ นอกจากนี้ยังพบว่าบุคลากรที่มีสุขภาพดีมีระดับความผูกพันต่อการทำงานในองค์กรสูงกว่าและยังมีส่วนร่วมในการทำงานมากขึ้นอีกด้วย (Dennis Priebe, 2018)

มิติด้านอารมณ์และจิตใจ (Emotional & Mental) ในปัจจุบันภาวะทางอารมณ์และจิตใจได้มีการเพิ่มขึ้น เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่รุนแรงขึ้น ส่งผลให้บุคลากรเกิดอาการทางจิตใจ ได้แก่ การมองโลกในแง่ร้าย ภาวะซึมเศร้า ความเครียด หรือการวิตกกังวลต่างๆ รวมถึงการมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าว หงุดหงิด อารมณ์แปรปรวน ซึ่งสิ่งเหล่านี้นอกจากจะส่งผลเสียต่อบุคลากรแล้วยังส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร วัฒนธรรมการทำงานและคุณภาพโดยรวมของงาน ดังนั้นองค์กรต้องมีการส่งเสริมหรือสนับสนุนทางด้านอารมณ์และจิตใจ การจิตใจที่ดี การมองโลกในเชิงบวก รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการความเครียด และความสามารถในการจัดการอารมณ์ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพของทรัพยากรมนุษย์ ดังการศึกษาของ Mary (2020) ที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรสุขภาพทำให้เกิดการรับรู้มีผลกระทบต่อการตอบสนองทางอารมณ์ของบุคลากรและมีผลทำให้บุคลากรมองโลกในเชิงบวก

มิติด้านจิตวิญญาณ (Spiritual) มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีสมอง มีร่างกาย มีความรู้สึก มีอารมณ์และจิตใจ ดังนั้นการเข้ามาทำงานในองค์กรมนุษย์หรือคนไม่สามารถแยกจิตวิญญาณออกจากการทำงานได้ จิตวิญญาณ เป็นการตระหนักและการยอมรับถึงการให้คุณค่าต่อชีวิต การตระหนักถึงความหมายของชีวิต ทศนะคติ ความเชื่อ ความศรัทธา เป้าหมายในการทำงาน คุณค่าของงาน เพื่อช่วยส่งเสริมให้เกิดการทำงานในระดับบุคคลให้สูงขึ้น เช่น การรู้สึกถึงการเติบโตทางด้านจิตใจของตนเอง และเป็นการหล่อหลอมในระดับบุคคลให้เป็นหนึ่งเดียวกับองค์กร รวมถึงการพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร มีความพึงพอใจต่องานมากขึ้น ดังนั้นปัจจัยด้านจิตวิญญาณมีผลสำคัญต่อประสิทธิภาพการทำงานในระดับบุคคลและการดำเนินงานของ

องค์กร ดังการศึกษาของ Thomas Halloran (2017) ที่แสดงให้เห็นว่า มิติในด้านจิตวิญญาณขององค์กรสุขภาวะทำให้พนักงานมีการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพลดลงรวมถึงการขาดงานและการลาออกของพนักงานลดลง

มิติด้านสังคม (Social) การอยู่ร่วมกันถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการทำงานในองค์กรเราต้องอาศัยการทำงานเป็นทีมเพื่อสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรไว้วางไว้ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นสังคมภายในและภายนอกองค์กร สังคมภายในองค์กรคือการทำงานร่วมกันหัวหน้างานและเพื่อร่วมงาน ความสามัคคี การมีส่วนร่วม การร่วมมือกัน รวมถึงสภาพแวดล้อมบรรยากาศในการทำงาน ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนสังคมภายนอกองค์กรคือสิ่งแวดล้อมและชุมชนโดยรอบ มีการเอื้อเฟื้อประโยชน์ต่อซึ่งกันและกันเพื่อที่จะสามารถอยู่ร่วมกันได้ ดังการศึกษาของ Andrew, L McCart, (2017) ที่แสดงให้เห็นว่า องค์กรสุขภาวะสามารถเสริมสร้างให้พนักงานมีส่วนร่วมกับองค์กรมากขึ้น ช่วยให้พนักงานค้นพบวิธีการจัดการชีวิตส่วนตัวกับการทำงานที่เหมาะสมกับตนเอง เพื่อประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง เช่นเดียวกับกับ Alexia Georgakopoulos & Michael Kelly (2017) พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมองว่าองค์กรสุขภาวะเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อสุขภาพและความสำเร็จของพนักงาน องค์กร และชุมชน

มิติด้านสติปัญญา (Intellectual) การทำงานจำเป็นต้องมีสติปัญญาอย่างมาก เพราะปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ การเมือง ทำให้พนักงานและองค์กรต้องมีการปรับตัวอยู่เสมอโดยอาศัยการเรียนรู้และพัฒนาทักษะให้ทันกับสถานการณ์ เมื่อมีการนำความรู้มาใช้ จะทำให้เกิดสติปัญญาในการแก้ไขปัญหาในการทำงาน การปฏิบัติงานให้สำเร็จ ดังนั้นการพัฒนาสติปัญญาจะทำให้เกิดความสำเร็จในการทำงานผลลัพธ์ในภาพรวมคือ เพื่อให้องค์กรนั้นสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมถึงสามารถแข่งขันได้ทั้งปัจจุบันและในอนาคตอย่างยั่งยืน ดังการศึกษาของ Thomas Halloran (2017) ที่แสดงให้เห็นว่าแนวทางองค์กรสุขภาวะทำให้พนักงานมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีการปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทำให้มีความสำเร็จในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านของสติปัญญา

มิติด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ (Compensation and Welfare) ถือว่าเป็นปัจจัยแรกในการที่จะทำให้บุคคลนั้นๆตัดสินใจเลือกที่จะเข้ามาทำงานในองค์กร หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในบริบทของประเทศไทย ค่าตอบแทนและสวัสดิการ หมายถึง สิ่ง

ที่พนักงานได้รับจากองค์กรหลังจากปฏิบัติงาน ในลักษณะที่เป็นตัวเงิน เช่น เงินเดือน ค่าล่วงเวลา โบนัส และที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น ที่พัก สิทธิประโยชน์เกื้อกูลต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมขวัญและกำลังใจของพนักงาน รวมถึงสามารถดึงดูดบุคคลให้เข้ามาทำงานกับองค์กรได้ด้วย ดังการศึกษาของ บุญเรือน ทาโร (2558) พบว่าผลตอบแทนด้านค่าตอบแทนหลัก ค่าตอบแทนผันแปรและผลประโยชน์เกื้อกูลหรือสวัสดิการ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กร เช่นเดียวกับ สุภาวดี ศรีมันตะ (2560) ที่พบว่าค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน (เงินเดือน ค่าตอบแทนพิเศษต่าง ๆ) และไม่เป็นตัวเงิน (ความก้าวหน้าในสายอาชีพ การยกย่องหรือยอมรับ และสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน) เป็นแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและมีผลต่อการปฏิบัติงาน

มิติด้านการแสดงความคิดเห็น (Opinion) การสำรวจความคิดเห็น เป็นการศึกษาถึงความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ละบุคคลจะแสดงความเชื่อและความรู้สึกใดๆออกมาผ่านการพูดหรือเขียน ซึ่งจะมาจากพื้นฐานความรู้เดิม ประสบการณ์และอารมณ์เป็นส่วนประกอบในความคิดเห็นนั้น ๆ ดังการศึกษาของ ลาวัญญ์ จักรานุกัณฑ์ (2540) ในการสำรวจความคิดเห็นนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานในองค์กรอย่างมาก เช่น ด้านการวางแผน ด้านการกำหนดนโยบาย หรือด้านการเปลี่ยนแปลงระบบการปฏิบัติงาน รวมถึงการพัฒนาในการดำเนินงานต่าง ๆ เพราะจะสามารถทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ สำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษามีองค์ประกอบองค์ประกอบของร้านสะดวกซื้อในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน ประกอบไปด้วยมิติดังนี้ 1) ด้านกายภาพ (Physical) ได้แก่ สุขภาพร่างกาย โภชนาการ การป้องกันและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพ ควรมีการส่งเสริมด้านสุขภาพ เช่น การออกกำลังกาย โภชนาการ การให้ความรู้ด้านสุขภาพร่างกายและรวมถึงวิธีการป้องกันอันตรายต่างๆที่อาจส่งผลเสียต่อสุขภาพร่างกาย 2) ด้านอารมณ์และจิตใจ (Emotional & Mental) ได้แก่ การมีจิตใจที่ดี การมองโลกในเชิงบวก ความสามารถในการควบคุมและจัดการอารมณ์ได้ดี การจัดการความเครียด ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านจิตใจ เช่น การอบรมธรรมะ การฝึกทำสมาธิ การได้รับความรู้จากฟังไลฟ์โค้ชหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน 3) ด้านจิตวิญญาณ (Spiritual) ได้แก่ จิตวิญญาณในการทำงาน จิตวิญญาณในการรักองค์กร ควรมีกิจกรรมเพื่อสร้างจิตวิญญาณ เช่น ปฐมนิเทศพนักงานใหม่ การสื่อสารจากองค์กร การใส่ใจพนักงาน 4) ด้านสังคม

(Social) ได้แก่ สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และมีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมสำหรับพนักงานในแต่ละสาขา

5) ด้านสติปัญญา (Intellectual) ได้แก่ การมีสติ การพัฒนาความรู้และทักษะ การเรียนรู้ ควรมีการให้ความรู้และพัฒนาทักษะอยู่ตลอดเวลา เช่น การอบรมพนักงานใหม่ การอบรมการให้บริการ การอบรมด้านเทคโนโลยี

6) ด้านค่าตอบแทนและสวัสดิการ (Compensation and Welfare) ควรมีการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับปริมาณของงานและเป็นการจูงใจในการทำงาน เช่น มีค่าล่วงเวลา ค่าค่าเบี้ยขยัน และสวัสดิการอื่น ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อพนักงานในแต่ละบุคคล ได้แก่ ค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงิน

7) ด้านการแสดงความคิดเห็น (Opinion) ได้แก่ พื้นที่แสดงความคิดเห็น การแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วม ควรมีการจัดพื้นที่ให้พนักงานมีโอกาสได้สื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น และได้แก้ไขปัญหาร่วมกัน เช่น มีเว็บไซต์ เว็บบอร์ด เพจ Facebook หรือสื่ออื่น ๆ เพื่อใช้ในการสื่อสาร

ได้กล่าวถึงแล้วข้างต้นมิต้องค์ประกอบองค์กรสุขภาวะของร้านสะดวกซื้อในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน ทั้ง 7 ด้าน สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแนวทางดำเนินงานองค์กรสุขภาวะ รวมทั้งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มศักยภาพและให้มีความรู้ (Knowledge) มีทักษะ (Skill) และเกิดทัศนคติที่ดี (Attitude) และสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavior) ที่ดีพร้อมต่อการให้บริการซึ่งเป็นพื้นฐานที่เข้มแข็งของธุรกิจร้านสะดวกซื้อ นอกจากนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของธุรกิจร้านสะดวกซื้อต้องกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนที่สามารถพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีให้กับพนักงานในองค์กรยุคใหม่ สามารถลดหรือแก้ไขปัญหการลาออกของของพนักงาน สร้างแรงจูงใจในการทำงานที่ดีได้ ที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบองค์กรสุขภาวะของร้านสะดวกซื้อในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ

นำผลการวิจัยซึ่งเป็นมติสามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางดำเนินงานองค์กรสุขภาวะของร้านสะดวกซื้อในอาณาเขตพื้นที่สัมปทานภาคเหนือตอนบน ผู้บริหาร หรือผู้รับผิดชอบด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ควรทำความเข้าใจแนวทางการนำไปใช้ในส่วนต่างๆ มีการทำความเข้าใจในทุกองค์ประกอบร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และ

ความคิดเห็น ควรนำองค์ประกอบหรือทุกส่วนไปใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบบูรณาการและ
อย่างเป็นระบบ ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการหรือผู้รับผิดชอบที่มาจากทุกฝ่ายในองค์กรเพื่อ
เข้าใจในแต่ละบริบทของการทำงาน ควรมีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และปรับปรุง และ
การนำไปใช้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความความเป็นอยู่ที่ดีและพึงพอใจในการทำงานและ
ความผูกพันต่อองค์กร เพื่อลดหรือแก้ไขปัญหาการลาออกจากงานที่ส่งผลกระทบต่อองค์กร และ
จงใจให้บุคลากรในองค์กรมีความตื่นตัวในเรื่องสุขภาวะเพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันและใน
องค์กร รวมทั้งเป็นการส่งเสริมให้พนักงานปฏิบัติงานอย่างมีความสุข นอกจากนี้จะทำให้มี
ประสิทธิภาพในการทำงานที่ดีแล้วยังส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดีทำให้องค์กรสามารถแข่งขันและ
นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะในเชิงวิชาการ

องค์ความรู้ด้านองค์กรสุขภาวะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรหรือการ
ฝึกอบรมในสถาบันศึกษาและองค์กรธุรกิจที่มีลักษณะดำเนินงานคล้ายคลึงกัน และสามารถเป็น
องค์ความรู้ให้แก่องค์กรต่างๆ ที่มีความสนใจแนวทางองค์กรสุขภาวะนำไปใช้พัฒนาและ
เสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันให้กับองค์กรต่อไป รวมทั้งสามารถเป็นข้อมูลแนวทางที่เป็น
ประโยชน์แก่ นักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหาร ตลอดจนผู้ที่สนใจเพื่อเพิ่มแนวทางในการบริหาร
ทรัพยากรมนุษย์ได้

3. ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ

ภาครัฐสามารถนำรูปแบบขององค์กรสุขภาวะไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและ
ผลักดันนโยบายด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และการเพิ่มขีดความสามารถด้านการแข่งขัน
ให้กับประเทศได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- บุญเรือน ทาโร. (2558). *ความสัมพันธ์ระหว่างผลตอบแทนกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบริษัท บางกอกโซลาร์ พาวเวอร์ จำกัด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ปทุมธานี.
- แผนพัฒนาภาคเหนือ. (2565). แผนพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2565 ฉบับทบทวน. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8533
- ลาวัลย์ จักรานูวัฒน์. (2540). *ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษาปริญญาโท ภาคพิเศษ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ (M.B.A.) สังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพฯ ต่อการจัดการศึกษาภาคพิเศษ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์, กรุงเทพฯ.
- ศูนย์วิจัยธนาคารกรุงศรีอยุธยา. (2565). *แนวโน้มธุรกิจและอุตสาหกรรมไทยปี 2565-2567: ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่*. สืบค้นจาก <https://www.krungsri.com/th/research/industry/summary-outlook/outlook-2022-2024>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. 2560 - 2565 ฉบับทบทวน*. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8533
- สุภาวดี ศรีมันตะ. (2560). *การบริหารค่าตอบแทนที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการสายงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- Abe, E. N., Fields, Z., & Abe, I. I. (2017). The efficacy of wellness programmes as work-life balance strategies in the South African public service. *Journal of Economics and Behavioral Studies*, 8(6), 52-67. [https://doi.org/10.22610/jeps.v8i6\(J\).1483](https://doi.org/10.22610/jeps.v8i6(J).1483)
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Crabtree, B. F., & DiCicco - Bloom, B. (2006). The Qualitative Research Interview. *Medical Education*, 40(4), 314-321. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2929.2006.02418.x>
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2007). *Designing and conducting mixed methods research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Georgakopoulos, A., & Kelly, M. P. (2017). Tackling workplace bullying: A scholarship of engagement study of workplace wellness as a system. *International Journal of Workplace Health Management*, 10(6), 450–474. <https://doi.org/10.1108/IJWHM-11-2016-0081>
- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How many interview are enough? An experiment with data saturation and variability. *Field Methods*, 18(1), 59-82.
- Halloran, T. (2017). *The Impact Of a Workplace Wellness Program On Employees In a University Setting*. (Master's thesis). East Carolina University, North Carolina.
- Hettler, B. (1984). Wellness: Encouraging a lifetime pursuit of excellence. *Health Values*, 8(4), 13-17.
- Jones, D., Molitor, D., & Reif, J. (2019). What do workplace wellness programs do? Evidence from the Illinois workplace wellness study. *The Quarterly Journal of Economics*, 134(4), 1747-1791. <https://doi.org/10.1093%2Fqje%2Fqjz023>
- Lichtman, M. (2013). *Qualitative research in education: A user's guide* (3rd ed.). LA: Sage.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- McCart, Andrew L. (2017). Evaluating work place wellness in greater Louisville's technology organizations: a case study. *Electronic Theses and Dissertations*. Paper2831. <https://doi.org/10.18297/etd/2831>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1984). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods*. London: Sage.
- Myers, J. E., & Sweeney, T. J. (2005). *Manual for the five factor wellness inventory*. [n.p.]: Mindgarden.

Priebe, D. (2018). *Does perceived wellness influence employee work engagement? examining the effects of wellness in the presence of established individual and workplace predictor variables* (Doctoral dissertation). The Ohio State University, Ohio.

Witmer, M. J., & Granello, P. F. (2005). Wellness in Counselor Education and Supervision. In J. E. Myers & T. J. Sweeney (Eds.), *Counseling for Wellness: Theory, Research, and Practice*. Alexandria, VA: American Counseling Association.

การปฏิสัมพันธ์พาณิชย์ธุรกิจผ่านการถ่ายทอดสดและ
ความไว้วางใจที่มีผลต่อการตั้งใจซื้อของผู้บริโภค *

The Influencing of the Interaction Live Streaming e-Commerce
on Customer's Trust and Purchase Intention

วีระศักดิ์ จินารัตน์

Veerasak Jinarat

มหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น

The Eastern University of Management and Technology

Email: veerasakji@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์พาณิชย์ธุรกิจถ่ายทอดสดและ
ความไว้วางใจที่มีผลต่อการตั้งใจซื้อของผู้บริโภค โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นมาจาก
การทบทวนวรรณกรรมเป็นเครื่องมือวิจัยและนำไปรวบรวมความเห็นของผู้ที่เคยมีประสบการณ์
ในการสั่งซื้อสินค้าผ่านการถ่ายทอดสดที่มีอายุตั้งแต่ 18 ขึ้นไป และมีที่พักอาศัยอยู่ในเขต
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในประเทศไทยจำนวน 400 คน แล้วนำกลับมาวิเคราะห์ผลด้วยสถิติ
วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise

ผลวิจัยพบว่า ความไว้วางใจและการปฏิสัมพันธ์ในพาณิชย์ธุรกิจถ่ายทอดสด เช่น
การปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการซื้อและการปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้แรงจูงใจด้านการเงินมีอิทธิพล
ร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความตั้งใจซื้อที่สัมพันธ์อิทธิพลตามค่า R^2 .77 และมีความ
เป็นไปได้ร้อยละ 64 ซึ่งด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ช่วยให้ผู้ประกอบการธุรกิจสามารถนำผลวิจัยนี้ไป
ปรับใช้เพื่อการพัฒนาปฏิสัมพันธ์กับผู้บริโภคได้

* ได้รับบทความ: 1 กุมภาพันธ์ 2566; แก้ไขบทความ: 7 กรกฎาคม 2566; ตอรับตีพิมพ์: 24 กรกฎาคม 2566

คำสำคัญ: ปฏิสัมพันธ์พาณิชย์ธุรกิจถ่ายทอดสด; ความไว้วางใจ และความตั้งใจซื้อ

Abstract

The objective of this research is to examine the influencing of interaction live streaming e-commerce on customer's trust and purchase intention. The researcher developed a questionnaire from literature review and collected 400 respondents of the people upper 18 years of age who have experienced in live streaming purchase and live in the North Eastern of Thailand. Stepwise multi-regression analysis was use to analyze the data.

The research results revealed that the interaction live streaming e-commerce such as grasping purchase and obtaining financial incentive, and trust influenced simultaneously and significantly to purchase intention at $R^2 = .77$, possibility 46%. Consequently, Business firms could adapt this results to enhance the interaction with the consumers.

Keywords: interactivity in live streaming e-commerce; trust and purchase intention

1. บทนำ

พัฒนาการพาณิชย์ธุรกิจ (e-Commerce Development) โดยผ่านรูปแบบ (Application) และสื่อฐานราก (Multimedia Platform) เพื่อนำเสนอความบันเทิง (Entertainment) กิจกรรมทางสังคมและการพาณิชย์ (Social and Commerce Active) ทำให้การถ่ายทอดสด (Live Streaming) ได้รับความนิยมตั้งแต่ปี ค.ศ. 2011 (Xu et al., 2017) ผู้ค้าปลีกใช้โอกาสของการถ่ายทอดสดเพื่อการตลาด (Marketing) การบริการ (Service) และเพิ่มรายได้เช่น Amazon ได้ศึกษาการถ่ายทอดสดของตนเองในซอปปิงแพลตฟอร์มในปี ค.ศ. 2019 การบูรณาการถ่ายทอดสดในการร่วมธุรกิจเป็นการสร้างสรรค์ประสบการณ์ให้แก่ลูกค้าในการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ในเวลาปัจจุบัน (Real-time) และเป็นจริง (Reality) (Sun, Shao, Li, Guo, & Nie, 2019)

นอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมทางอากาศและกายภาพ (Cyber-Physical Environment) ในพาณิชย์ธุรกิจถ่ายทอดสด (Live-Streaming e-Commerce) เป็นการค้าขายจากสิ่งแวดล้อมผลิตภัณฑ์ (Products Oriented Environment) มาเป็นสิ่งแวดล้อมที่ลูกค้าเป็นศูนย์กลาง (Customer-Centric Environment) ที่เป็นการเพิ่มกิจกรรมทางสังคม (Busalim, 2016) ทั้งนี้ Sun, Shao, Li, Guo, & Nie, (2019) ได้อธิบายว่า ช่องทางออนไลน์แบบดั้งเดิมขาดการปฏิสัมพันธ์ซึ่งเห็นในเวลาจริงกับลูกค้าแต่การถ่ายทอดสดมีการนำเสนอช่องทางในด้านความเพลิดเพลินประโยชน์จากการช้อปปิ้งและการขาย กระบวนการซื้อและสังคม จึงเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของการซื้อของทั้งไลฟ์สตรีมมิ่งและวิดีโอคอมเมิร์ซ โดยที่มูลค่าการตลาดอีคอมเมิร์ซในประเทศไทยมีมูลค่า 8.1 แสนล้านบาทในปี 2565 และคาดว่าจะเติบโตอีกปีละ 75% ใน 3 ปีข้างหน้า ทำให้ผู้ประกอบการตัดสินใจในพฤติกรรมของผู้บริโภคเพื่อวิเคราะห์และขยายฐานลูกค้าในเศรษฐกิจดิจิทัลให้ได้ ส่วนพฤติกรรมกรรมการซื้อขายสินค้า (Live Commerce) เป็นกิจกรรมออนไลน์ที่มีกลุ่มของเจเนอเรชั่น Y รับชมมากถึง 64.65% โดยมีการซื้อขายถึง 88.36% ทำให้เกิดผู้สร้างเนื้อหา (Content Creator) ในธุรกิจออนไลน์ในรูปแบบของวิดีโอหรือคลิปเขียนบทความ ถ่ายทอดสด (Live) และสตรีมมิ่ง (Streaming) (มติชน, 2565)

ดังนั้น การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นก่อน เพื่อให้ลูกค้าเกิดพฤติกรรมเข้าร่วม (Consumer Engagement Behavior) ซึ่งเป็นการเกิดขึ้นโดยการตอบสนองของการกระตุ้นทางสังคม (Social Stimulation) ที่เป็นสิ่งแวดล้อมภายนอก แล้วกลายเป็นพฤติกรรมความตั้งใจ (Behavior Intention) (Jin, 2012)

ขณะที่ Hilvert-Bruce, Z., Neill, J. T., Sjöblom, M., & Hamari, J. (2018) อธิบายเพิ่มเติมว่าพาณิชย์ธุรกิจถ่ายทอดสดทำให้ผู้ใช้ (Users) ได้รับประโยชน์ในด้านข้อมูลที่มีคุณภาพของสินค้า สร้างความสัมพันธ์กับผู้ถ่ายทอดสด (Streaming) ในเวลาจริง (Real-time Interaction) เป็นความสัมพันธ์ทางสังคมแนวกว้าง (Para-Social Relations) การปฏิสัมพันธ์เนื้อหาของผู้นำเสนอ (Provider) และผู้ใช้ (Users) จะทำให้ผู้ใช้ (Visors) ประทับใจและรู้สึกในประสบการณ์การมีปฏิสัมพันธ์ในเหตุการณ์ปัจจุบัน (Live-Show Event) เป็นการได้รับการกระตุ้น (Stimulation) เรียนรู้ (Cognitive) และแรงจูงใจ (Motivation) ในการขับเคลื่อนพฤติกรรมบริโภค (Consumption Behavior) เช่น การกระตุ้นตัดสินใจซื้อ (Impulsive) และเพลิดเพลิน (Hedonic) (Park & Zhao, 2016) อย่างไรก็ตาม Xue, Liang, Xie, & Wang (2020) แสดงความเห็นเกี่ยวกับพาณิชย์ธุรกิจถ่ายทอดสด (live Streaming Commerce) ว่ามี

การนำเสนอข้อมูลสินค้า (Product Information) ผ่านข้อความ (Text) และรูปภาพ (Pictures) รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ผ่านผู้ถ่ายทอดสด (Streamer) โดยขณะที่มีการถ่ายทอดสด ผู้ซื้ออาจใช้ข้อมูลสินค้าเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ โดยการเข้าร่วม (Participate) ในการถ่ายทอดสด เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลสินค้าของสินค้ากับผู้ขายจริง เป็นส่วนหนึ่งและความรู้สึกผ่านพื้นที่เสมือนจริง (Virtual Space) (Hudson, Mannix, Gerdes, Kottemann, & Cooley, 2019)

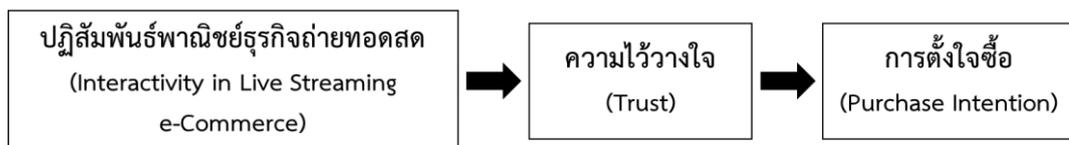
อย่างไรก็ตาม Wang et al. (2022) ได้อธิบายกิจกรรมการปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) หมายถึง ผู้บริโภคสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งข้อมูลโดยตรง ซึ่งเป็นการสื่อสาร 2 ทาง เมื่อได้ดูพาณิซย์ธุรกิจการถ่ายทอดสด โดยผู้บริโภคหรือผู้จัดซื้อ (Viewers) สามารถปรึกษา แสดงความคิดเห็นและสื่อสารกับผู้ถ่ายทอดสด (Streamer) ของผู้เข้าร่วมกันได้ ดังนั้น การปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) ระหว่างผู้ถ่ายทอดสด (Streamer) และผู้บริโภค (Consumers) ทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ย้อนกลับเป็นหลักเชิงจิตวิทยาที่มีผลให้เป็นการเพิ่มความไว้วางใจ (Trust) ต่อผู้ถ่ายทอดสด (Chen et al., 2021) ขณะที่ Bonner (2010) อธิบายกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) หมายถึงระดับของการปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ที่เกิดขึ้นโดย การสื่อสารระหว่างกันและกัน 2 ฝ่าย ดังนั้น การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Intention) จึงเป็น กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ (Interactivity) ที่เป็นการกระตุ้น (Stimulus) (Sheng & Joginapelly, 2012)

นอกจากนี้ ความไว้วางใจ (Trust) เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจออนไลน์ (Online Decisions) (Rosa, Lisnawati, & Daud, 2018) ความไว้วางใจจึงเป็นประเด็นหลักของ การตัดสินใจซื้อปิ้งออนไลน์ หรือสื่อสังคม (social Media) เช่น Instagram Facebook Twitter YouTube โดยสื่อสังคมเหล่านี้ เป็นแหล่งการตลาด (Market place) เป็นการประสาน การซื้อปิ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายทอดสด (Live Streaming) ผ่านช่องทางสื่อสังคม เป็น การซื้อปิ้งระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อในพื้นที่เซเบอร์โดยตรง และการถ่ายทอดสด ได้กลายมาเป็น แนวทางใหม่ในการซื้อปิ้งออนไลน์ ลักษณะการใช้งานและการถ่ายทอดสด สามารถเพิ่มความ เชื่อมั่นของผู้บริโภค (Consumer Confidence) และความไว้วางใจ (Trust) รวมทั้งการตัดสินใจ ซื้อ (Rosa, Lisnawati, & Daud, 2018) ส่วน Sheth, Newman, & Gross (1991) ได้อธิบายว่า การได้รับคุณค่า (Perceived Value) เป็นความเชื่อที่เป็นนามธรรม (Abstract Belief) ของ มาตรฐานการตัดสินใจ (Decision-Making Standards) หรือเป้าหมายของกระบวนการคัดเลือก สินค้าของผู้บริโภค ทั้งนี้ ผู้บริโภคอาจคัดเลือกสินค้าที่มีความหมายแตกต่างด้านคุณค่าของ

สมมุติฐาน (Assumption Value) และได้แสดงองค์ประกอบย่อยของการได้รับคุณค่า (Perceived Value) ได้แก่ 1) คุณค่าทางสังคม (Social Value) 2) คุณค่าทางอารมณ์ (Emotional Value) 3) คุณค่าการใช้งาน (Functional Value) และ 4) คุณค่าทางการเงิน (Monetary) และด้วยเหตุนี้ทำให้การตั้งใจซื้อ (Perches Intention) เป็นช่วงเวลาของผู้บริโภคในการเข้ามีส่วนร่วมในการซื้อผ่านเว็บไซต์ (Web-Based Perches) เป็นลักษณะที่ชัดเจนของพฤติกรรมซื้อ (Perches Behavior) โดยมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งใจซื้อ เช่น คุณภาพข้อมูล (Information Quality) และความสามารถในการทำความเข้าใจในการตั้งใจซื้อออนไลน์ (Hajli, 2015; Fogel et al., 2017) ทั้งนี้ มาร์เก็ตติ้งกรุป (2564) อธิบายว่า ลักษณะการใช้งานของแพลตฟอร์มในด้านการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) การนำเสนอข้อมูลเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ (Usability Content) และการสื่อสารในเวลาปัจจุบัน (Real-time Commerce) ทำให้เกิดกระบวนการตัดสินใจ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญต่อการนำเอาตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 1) ปฏิสัมพันธ์พาดิจิทัลถ่ายทอดสด ประกอบด้วย ปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้รับข้อมูล ปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการและปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้รับแรงจูงใจทางการเงิน 2) ความไว้วางใจ (Trust) ในบริบทของพาดิจิทัลธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ ไปศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีแนวโน้มการตัดสินใจซื้อ ในระยะสั้น เนื่องจากได้รับความไว้วางใจ จากผู้ถ่ายทอดสด ความไว้วางใจในธุรกิจถ่ายทอดสดเป็นการลดต้นทุนการทำธุรกรรม ลดความเสี่ยง และทำให้เกิดการเข้าร่วมในธุรกรรมออนไลน์ และ 3) การตั้งใจ เป็นรูปแบบของพฤติกรรม แนวโน้มของผู้บริโภค ในการซื้อสินค้าหรือบริการ การตั้งใจซื้อจึงเป็นความตั้งใจ ต่อการซื้อ เป็นความเชื่อ และทัศนคติ ที่มีต่อสินค้าเฉพาะ โดยมุ่งนำเอาผลวิจัยที่ได้ไปประกอบไปแนวทางสำหรับการพัฒนาปฏิสัมพันธ์กับผู้บริโภคต่อไป

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดวิจัย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของปฏิสัมพันธ์พาณิชย์ธุรกิจถ่ายทอดสดที่มีผลต่อความไว้วางใจและการตั้งใจซื้อของผู้บริโภค

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) หมายถึงผู้บริโภคที่อาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นผู้มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปและเคยสั่งซื้อหรือซื้อสินค้าผ่านการ live-streaming กับสมัครใจในการให้ข้อมูลแก่งานวิจัยนี้ และมีสัดส่วนร้อยละ 56 จากจำนวนประชากรทั้งหมดที่อายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 9,518,938 คนจากทั้งหมด 16,998,105 คน (มาร์เก็ตติ้งกรุ๊ป, 2564)

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size) ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรทั้งหมดร้อยละ 1 และยอมให้คลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ 5 กับมีความเชื่อมั่นร้อยละ 95 รวมถึงกำหนดสัดส่วนความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 5 ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 400 คน (กัญญ์สิริ จันทร์เจริญ, 2554)

วิธีสุ่มตัวอย่าง (Random sampling) ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างจับจากการจับสลากรายชื่อจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 5 จังหวัดประกอบด้วย อีสานตอนบน 1 และ 2 อีสานตอนกลาง กับอีสานตอนล่าง 1 และ 2 แล้วสุ่มจับสลากรายชื่ออำเภอตัวอย่างตามสัดส่วนร้อยละ 50 ของแต่ละจังหวัดที่จับสลากได้ ก่อนสุ่มตัวอย่างตามบัญชีรายชื่อของอาสาสมัครในแต่ละอำเภอตัวอย่างตามสัดส่วนที่ได้คำนวณ ตามตารางสัดส่วนตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สัดส่วนตัวอย่าง

กลุ่มอีสาน	จังหวัดตัวอย่าง	จำนวนอำเภอ	อำเภอตัวอย่าง	สัดส่วนตัวอย่าง
ตอนบน1	A	9	5	59
ตอนบน2	B	12	6	71
ตอนกลาง	C	20	10	118
ตอนล่าง1	D	17	9	106
ตอนล่าง2	E	7	4	47
รวม	5	65	34	400

ผู้วิจัยจับสลากรายชื่อจังหวัดตัวอย่างจากกลุ่มอีสานแต่ละกลุ่มๆ ละ 1 จังหวัด และกำหนดสัดส่วนอำเภอตัวอย่างของแต่ละจังหวัด (ร้อยละ 50) จากนั้นดำเนินการจับสลากรายชื่ออำเภอตัวอย่างของแต่ละจังหวัด ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างตามบัญชีรายชื่อของอาสาสมัครในแต่ละอำเภอตัวอย่างตามที่คำนวณได้

2. เครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามขึ้นมาจากการทบทวนวรรณกรรม และนำคำสำคัญที่วิเคราะห์ได้ไปตรวจสอบความตรงและความเชื่อมั่นก่อนนำไปร่างเป็นข้อคำถาม และแบบสอบถามสำหรับนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 ขั้นตอนการทบทวนวรรณกรรม เพื่อนำเอาสาระสำคัญที่ผ่านการตรวจสอบมาแล้วจากผู้เชี่ยวชาญไปสร้างเป็นข้อคำถาม ซึ่งมีหลักการเบื้องต้นในการร่างข้อคำถามประกอบด้วย 1) สามารถสื่อสารและทำความเข้าใจได้ตรงกันกับวัตถุประสงค์วิจัย 2) สามารถนำไปอธิบายสภาพเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับตัวแปรให้เกิดความรู้ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง 3) สามารถสะท้อนความจริงให้เป็นที่ประจักษ์ได้อย่างชัดเจน เพราะการสร้างข้อคำถามแต่ละข้อส่งผลต่อคุณภาพของงานวิจัยนี้ (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564ก)

2.2 ขั้นตอนการตรวจสอบความตรงเบื้องต้น โดยผู้วิจัยนำเอาร่างแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นมาได้จากขั้นตอนที่ 1 ไปขอให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความตรงกันในทางทฤษฎี และนำเอาความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญมาพัฒนาแบบสอบถามให้มีความถูกต้องมากขึ้น และนำไปของให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาได้ตรวจสอบความถูกต้องของการเขียนประโยคคำถาม คำศัพท์ที่นำมาใช้กับความเข้าใจที่ตรงกันกับวัตถุประสงค์วิจัย (กิตติพงษ์ พิพิธกุล, 2561) นอกจากนั้นแล้วความถูกต้องของแบบสอบถามยังสังเกตได้ชัดจากความสามารถในการแปลความหมายได้อย่างเหมาะสมกับการวัด (ประสพชัย พสุนนท์, 2558)

2.3 ขั้นตอนการนำไปทดลองใช้ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำเอาร่างแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องมากที่สุดแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่อยู่นอกพื้นที่ประชากร และนำกลับมาทดสอบความตรงกับความเชื่อมั่น โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การทดสอบต่อไปนี้

2.3.1) เกณฑ์ทดสอบความตรง โดยผู้วิจัยถือเอาตามค่า Goodness of fit อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 เป็นตัวตรวจสอบความตรงกันระหว่างข้อสรุปเชิงทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่รวบรวมกลับมาคืนได้ (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564ข) นอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยยังใช้

ค่า KMO ตั้งแต่ .80 ตรวจสอบความสัมพันธ์กันอย่างเหมาะสมของแต่ละกลุ่มตัวแปร กับใช้ค่า Extraction ตรวจสอบน้ำหนักของแต่ละข้อคำถามมากกว่า .50 ขึ้นไปรวมถึงใช้ค่า Variance มากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไปแสดงความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนร่วมกันของแต่ละตัวแปร (กัลยา วาณิชย์บัญชา, 2551)

2.3.2) เกณฑ์ทดสอบความเชื่อมั่น ผู้วิจัยใช้ค่า Alpha มากกว่า .80 ขึ้นไปกับความเที่ยงตรงรายข้อตามค่า Corrected item ตั้งแต่ .40 ขึ้นไปแปลผลได้ว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้น (ประสพชัย พสุนนท์, 2557)

ทั้งนี้ผลทดสอบความตรงและความเชื่อมั่นตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลทดสอบความตรงและความเชื่อมั่น

ผลทดสอบ	ปฏิสัมพันธ์พหุคูณ ถ่ายทอดสด	ความไว้วางใจ	ความตั้งใจซื้อ
Goodness of fit	Chi-Square 231.19 df 76 Sig. 000	Chi-Square 13.13 df 2 Sig. 000	Chi-Square 27.64 df 5 Sig. 000
KMO	.91	.85	.87
Extraction	.61-.94	.80-.85	.71-.83
Variance	66.11%	82.55%	74.42%
Alpha	.93	.94	.93
Corrected item	.57-.77	.85-.88	.76-.85

จากตารางพบว่าแบบสอบถามนี้มีความตรงและความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้น โดย 1) แบบสอบถามทั้งสามตัวแปร มีค่า Goodness of fit อย่างมีนัยสำคัญที่ .000 2) แบบสอบถามทั้งสามตัวแปร มีค่า KMO ที่ .91, .85 และ .87 ซึ่งมีค่ามากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ .80 3) แบบสอบถามทั้งสามตัวแปร มีน้ำหนักตามค่า Extraction ระหว่าง .61-.94, .80-.85 และระหว่าง .71-.83 มากกว่าเกณฑ์กำหนดไว้ที่ .50 4) แบบสอบถามทั้งสามตัวแปร มีค่า Variance มากกว่าร้อยละ 50 กล่าวคือมีค่าเท่ากับร้อยละ 66.11, ร้อยละ 82.55 และร้อยละ 74.42 5) แบบสอบถามทั้งสามตัวแปร มีค่า Alpha ที่ .93, .94 และ .93 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ .80 6) แบบสอบถามทั้งสามตัวแปร มีความเที่ยงตรงรายข้อระหว่าง .57-.77,

.85-.88 และระหว่าง .76-.85 มากกว่าเกณฑ์กำหนดไว้ที่ .40 ดังนั้นจึงแปลผลได้ว่าแบบสอบถามนี้มีความตรงและความเชื่อมั่นตามมาตรฐานวิชาการ

3. การเก็บข้อมูล

3.1 ประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยและประกาศรับสมัครผู้ช่วยวิจัยในแต่ละอำเภอ ตัวอย่าง อำเภอละ 4-5 คน โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ดังต่อไปนี้ เป็นผู้ที่ย้ายอยู่ในอำเภอนั้นจริงในปัจจุบัน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสั่งซื้อหรือซื้อสินค้าผ่านการถ่ายทอดสดทาง Platform เป็นผู้สมัครใจในการเป็นผู้ช่วยวิจัยโดยปราศจากเงื่อนไขหรือประโยชน์ตอบแทน เป็นผู้ที่มีเวลาและความสามารถในการติดต่อประสานงานระหว่างผู้วิจัยกับอาสาสมัครให้ข้อมูล

3.2 จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์วิจัย พร้อมทั้งแนะนำวิธีปฏิบัติงานเบื้องต้นและมอบหมายเลขโทรศัพท์พร้อม e-mail ของผู้วิจัยไว้เพื่อการติดต่อสื่อสาร

3.3 ประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยและประกาศรับสมัครอาสาสมัครผู้ให้ข้อมูลแก่งานวิจัยในแต่ละอำเภอตัวอย่างตามจำนวนตัวอย่างที่ต้องการ โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ดังต่อไปนี้ เป็นผู้ที่ย้ายอยู่ในอำเภอนั้นจริงในปัจจุบัน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสั่งซื้อหรือซื้อสินค้าผ่านการถ่ายทอดสดทาง Platform ใดๆ เป็นผู้สมัครใจในการให้ข้อมูลแก่งานวิจัยนี้โดยปราศจากเงื่อนไขหรือประโยชน์ตอบแทน

3.4 จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์วิจัย ตอบข้อสงสัยและแจกแบบสอบถามพร้อมทั้งให้คำแนะนำในการตอบแบบสอบถาม ตลอดจนนัดหมายการนำส่งแบบสอบถามกลับคืนผ่านผู้ช่วยวิจัยในแต่ละอำเภอ

3.5 ติดตามผลการเก็บแบบสอบถามกลับคืน ผู้วิจัยติดตามจากผู้ช่วยวิจัยในแต่ละพื้นที่พร้อมทั้งสอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการเก็บรวบรวมแบบสอบถามส่งกลับคืนผู้วิจัย และหากพบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นในพื้นที่ใด ผู้วิจัยได้ดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นทันที

3.6 ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา โดยผู้วิจัยคัดแยกแบบสอบถามที่มีคำตอบครบทุกข้อไว้สำหรับนำไปวิเคราะห์ผล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Stepwise เพื่อคัดเลือกแต่เฉพาะตัวแปรที่มีอิทธิพลพยากรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเท่านั้นเข้าสมการพยากรณ์ ส่วนแนวปฏิบัติสำหรับการนำไปพัฒนาหรือปรับใช้นั้นผู้วิจัยนำเอาพฤติกรรมบ่งชี้ของแต่ละตัวแปรที่พยากรณ์ได้มาใช้ในการอธิบายผล (วีระศักดิ์ จินารัตน์, 2564) ซึ่งนอกจากเป็นการหาเหตุผลในการอธิบาย

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในรูปของตัวแปรตาม หรือพิจารณาตามค่าที่คำนวณได้ต่อไปนี้ กับปัญหาสำคัญของการทดสอบการเปลี่ยนไปของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหตุอย่างสมเหตุสมผลตามผลทดสอบค่า Durbin-Watson ระหว่าง 1.50 – 2.50 (ยูทธ ไกยวรรณ, 2556) และมักแสดงผลให้เห็นได้ชัดจากการ Plot กราฟคะแนนคลาดเคลื่อนไม่กระจายอยู่รอบเส้นทแยงเสมอ (ณัฐดนัย หวังพระธรรม, 2563)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลวิจัยพบว่า อิทธิพลต่อการพยากรณ์ความตั้งใจซื้อประกอบด้วย ความไว้วางใจ (.71) ปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการซื้อ (.12) และปฏิสัมพันธ์แรงจูงใจด้านการเงิน (.10) โดยทั้งสามปัจจัยมีอิทธิพลร่วมกันที่สัมพันธ์สหสัมพันธ์ R^2 .77 ความคลาดเคลื่อนสะสมที่ร้อยละ 64 และมีค่า F อธิบายความแปรปรวนรวมกันได้ที่ 251.84 (Sig. 000) แต่อย่างไรก็ตามผลวิจัยพบว่าผลทดสอบค่าคงที่มีค่า t มากกว่านัยสำคัญทางสถิติ กับมีค่า tolerance น้อยกว่า 1.0 และมีค่า VIF ไม่เกิน 10 และที่สำคัญพบว่า มีค่า Durbin-Watson ไม่มากกว่ามาตรฐานที่ 2.50 แปลผลได้ว่า ความคลาดเคลื่อนของตัวแปรเหตุเป็นอิสระต่อกัน ตลอดจนมี Plot กราฟกระจายรอบเส้นทแยง และเมื่อนำเอาคะแนนมาตรฐานมาสร้างสมการพยากรณ์จะได้รูปของสมการต่อไปนี้
 ความตั้งใจซื้อ = .71ความไว้วางใจ + .12 ปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการซื้อ + .10 ปฏิสัมพันธ์เพื่อให้แรงจูงใจด้านการเงิน ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 อิทธิพลพยากรณ์ต่อความตั้งใจซื้อ

Independent	Beta	t-test	P value	Collinearity statistics
ค่าคงที่	-	.631	.528	Tolerance .47-.85
ความไว้วางใจ	.71	15.46	.000	VIF 1.81-2.10
ปฏิสัมพันธ์ให้เกิดการซื้อ	.12	2.65	.009	Collinearity .06-.99
ปฏิสัมพันธ์แรงจูงใจด้านการเงิน	.10	2.52	.012	Durbin-Watson 2.04

R^2 .77 Std error .64 F = 251.84 Sig. 000

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลวิจัยที่สรุปได้นี้มีแนวทางสำหรับการนำไปพัฒนาปฏิสัมพันธ์พาณิชย์ให้ส่งผลต่อความตั้งใจซื้ออย่างน้อย 3 แนวทางประกอบด้วย 1) การพัฒนาความไว้วางใจ 2) การพัฒนาปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการซื้อ และ 3) การพัฒนาปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้แรงจูงใจด้านการเงิน โดยแต่ละแนวทางมีข้อพียงนำไปลงมือปฏิบัติต่างกัน โดยเฉพาะแนวปฏิบัติให้เกิดความไว้วางใจนั้นเป็นการสร้างความรู้สึกถึงความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือในสินค้าที่ขายผ่านการถ่ายทอดสด ทั้งนี้เพราะความไว้วางใจมีผลต่อความตั้งใจซื้อค่อนข้างมาก อันเป็นเรื่องปกติทั่วไปของการขายสินค้าแบบเดิมและแบบถ่ายทอดสดที่ผู้ขายยังคงจำเป็นต้องพัฒนาความไว้วางใจทั้งต่อตัวสินค้า รวมไปถึงตัวผู้ขายถ่ายทอดสดที่จำเป็นต้องสร้างความเชื่อมั่นต่อคุณภาพของสินค้าของตนเอง ซึ่งเรื่องนี้ อรอนงค์ เขียวฉะอ้อน (2564) สรุปว่าคุณภาพสินค้าเป็นตัวกำหนดเป้าหมายของการทำธุรกิจ ขณะที่ ญรัพร วัฒนวรรณ และคณะ(2561) กล่าวว่าคุณภาพสินค้าเป็นพฤติกรรมของผู้บริโภคที่สะท้อนได้ชัดเจนต่อระดับความไว้วางใจที่มีต่อการสั่งซื้อสินค้าแบบถ่ายทอดสด ส่วนวิศิษฐ์ เกตุรัตน์กุลม, ญรัจวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, และ สุภาภรณ์ ศรีดี (2562) กล่าวว่าความไว้วางใจต่อคุณภาพสินค้าเป็นภาพลักษณ์ของผู้ประกอบการ ซึ่งด้วยเหตุผลนี้ทำให้การพัฒนาความไว้วางใจต่อตัวสินค้า และตัวผู้ขายถ่ายทอดสดเป็นแนวทางแรกที่คุณประกอบการธุรกิจยุคใหม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ รวมไปถึงจากผลวิจัยที่สรุปได้นี้แสดงผลได้ชัดและสอดคล้องกับการค้าอิเล็กทรอนิกส์ของสังคมมาก โดยเฉพาะ 1) เหตุผลของความไว้วางใจที่มีต่อการบริโภคสินค้าที่โดยปกติแล้วผู้ซื้อสินค้า ซึ่งมักตัดสินใจตามระดับความไว้วางใจของตนเองที่มีตัวสินค้าและบริการที่ได้รับ 2) ปัญหาความสัมพันธ์ที่มีได้ก่อให้เกิดการซื้อแบบต่อเนื่องทั้งนี้มีความเป็นไปได้มากกว่ามีผลกระทบเกิดขึ้นจากความไว้วางใจของผู้ซื้อกับปฏิสัมพันธ์ในเชิงลบระหว่างผู้ซื้อหรือผู้บริโภคกับเจ้าของสินค้าที่มักมีลักษณะตรงข้ามกัน อันเนื่องจากเต็มไปด้วยบรรยากาศของความไม่ไว้วางใจมากกว่าการซื้อสินค้าเพราะเต็มใจจะซื้อ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lisnawati, Nailis, & Daud (2021) แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์ในการใช้การถ่ายทอดสด ทำให้เกิดความไว้วางใจ (Trust) และมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อปิ้งออนไลน์ ดังนั้น การพัฒนาปรับปรุงการใช้การถ่ายทอดสด (Live Streaming Feature) จะเป็นการเพิ่มความเชื่อมั่น (Confidence) ในการซื้อสินค้าที่น่าเสนอ ดังนั้นร้อยละ 71 ของความไว้วางใจที่พ่อค้าออนไลน์จำเป็นต้องเร่งพัฒนาให้มากขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เพื่อให้ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มีอยู่จริงและใช้ได้ในสังคมไทย

6. องค์กรความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ให้มีผลกระทบต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคในสังคมนั้น ผู้ประกอบการจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความไว้วางใจของผู้ซื้อหรือผู้บริโภคก่อนเป็นเบื้องต้น ถัดมาเป็นการพัฒนาทั้งปฏิสัมพันธ์เกิดการซื้อ และปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้แรงจูงใจด้านการเงิน ทั้งนี้เพราะปัจจัยทั้งสามล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคในสังคมไทย คนไทยนิยมการซื้อขายผ่านช่องทางพาณิชย์ธุรกิจถ่ายทอดสด (e-Commerce Live Streaming) ที่เติบโตขึ้นกว่า 300% มากกว่าการเติบโตโดยเฉลี่ยในภูมิภาคเอเชีย โดยมูลค่าการตลาดพาณิชย์ธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศไทยมีมูลค่าประมาณ 2.7 แสนล้านบาท (เดลินิวส์, 2565)

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลวิจัยที่ค้นพบ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ประกอบการค้าแบบถ่ายทอดสด live streaming โดยเฉพาะที่อาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้นำเอาผลวิจัยไปพัฒนาการสร้างปฏิสัมพันธ์พาณิชย์จากการถ่ายทอดสดเพื่อให้มีผลต่อความไว้วางใจและความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคตามแนวทางต่อไปนี้

1. แนวทางการพัฒนาความไว้วางใจ
2. แนวทางพัฒนาปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการซื้อ
3. แนวทางการพัฒนาปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้แรงจูงใจด้านการเงิน

นอกจากนี้ การนำไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบและวางแผนพัฒนางานวิจัยใหม่ ที่ต้องเน้นการเก็บข้อมูลเพิ่มมากขึ้น และให้สัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างกระจายไปทุกหน่วยประชากร รวมไปถึงนำไปใช้ต่อยอดในการทำวิจัยภาคสนาม วิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยแบบมีส่วนร่วม หากแต่อยู่ภายในขอบเขตข้อเสนอแนะนี้

เอกสารอ้างอิง

- กัญญ์สิริ จันทรเจริญ. (2554). บทที่ 5 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง. สืบค้นจาก https://www.ict.up.ac.th/surinthips/ResearchMethodology_2554/เอกสารเพิ่มเติม/การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.PDF
- กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2551). *การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วย SPSS for Windows* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ภาควิชาสถิติ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กิตติพงษ์ พิพิธกุล. (2561). คุณภาพเครื่องมือแบบสอบถาม: Validity กับ Reliability ในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 8(2), 104-110.
- ณัฐดนัย หวังพระธรรม. (2563). การถดถอยพหุคูณ. สืบค้นจาก <https://nutdnuy.medium.com>
- ณัฐพร วัฒนวรรณ, สมบัติ อ่างสินถาวร, และ ศรัญญา แสงลี้มสุวรรณ. (2561). อิทธิพลของความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อทัศนคติต่อตราสินค้าที่จำหน่ายผ่านการถ่ายทอดสดการขายเครื่องสำอางทางเฟสบุ๊กไลฟ์. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 16(2), 125-135.
- เดลินิวส์ (2565). *มนุษย์วิทยา มีมุมมองความไว้วางใจ สำคัญยึดโยงเสียง*. สืบค้นจาก <https://www.dailynews.co.th/articles/842271>
- ประสพชัย พสุนนท์. (2557). ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณ. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 27(1), 144-163.
- ประสพชัย พสุนนท์. (2558). ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 18(18), 375-396.
- มติชน. (2565). คนไทยกับดิจิทัล. มติชน. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/euro-2016-review/news_3577617
- มาร์เก็ตติ้งกรู๊ป. (2564). เปิดทุกสถิติแบบม้วนเดียวจบ เปิดเทรนด์ Social-live commerce กับการช้อปปิ้ง การซื้อของคนไทย. สืบค้นจาก <https://www.marketingoops.com/news/bi>.

- ยุทธ ไทยวรรณ. (2556). *การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างด้วย Amos*. กรุงเทพฯ, สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิศิษฐ์ เกตุรัตน์กุลม, ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, และ สุภาภรณ์ ศรีดี. (2562). กลยุทธ์การแพร่ภาพสดผ่าน facebook live ขายสินค้าแพ้นกับพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค. *วารสารนิเทศสยามปริทัศน์*, 18(24), 117-129.
- วีระศักดิ์ จินารัตน์. (2564ก). *มาตรฐานงานวิจัยเชิงปริมาณและการพัฒนา*. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์ อินเตอร์กรุ๊ปจำกัด.
- วีระศักดิ์ จินารัตน์. (2564ข). *ระเบียบวิธีวิจัยสมัยใหม่*. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์ อินเตอร์กรุ๊ป.
- อรอนงค์ เขียวฉะอ้อน. (2564). *พฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่าน facebook live ของสมาชิก facebook กรณีศึกษา: แฟนเพจห้องสำรองแบ่งปันเดรสสวยราคาเบาๆ by นังนุไบชา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- Bonner, J. M. (2010) Customer interactivity and new product performance: Moderating effects of product newness and product embeddedness. *Industrial Marketing Management*, 39(3), 485-492.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.indmarman.2008.11.006>
- Busalim, A. H. (2016). Understanding social commerce: A systematic literature review and directions for further research. *International Journal of Information Management*, 36(6), 1075-1088.
- Chen, W. K., Chen, L. S., & Pan, Y. T. (2021). A text mining-based framework to discover the important factors in text reviews for predicting the views of live streaming. *Applied Soft Computing*, 111, 1-15.
- Fogel, J., Zachariah, S., & Fogel, J. (2017). Intentions to use the Yelp review website and purchase behavior after reading reviews. *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 12(1), 53-67.
- Hajli, N. (2015). Social commerce constructs and consumer's intention to buy. *International Journal of Information Management*, 35(2), 183-191.

- Hilvert-Bruce, Z., Neill, J. T., Sjöblom, M., & Hamari, J. (2018). Social motivations of live-streaming viewer engagement on twitch. *Computers in Human Behavior, 84*, 58-67.
- Hudson, A. M., Mannix, K. M., Gerdes, J. A., Kottemann, M. C., & Cooley, L. (2019). Targeted substrate degradation by Kelch controls the actin cytoskeleton during ring canal expansion. *Development, 146*(1), dev169219.
- Jin, F. C. (2012). *The influence of agricultural FDI inflows to Chinese Agricultural Development*. Hangzhou: Zhejiang Industry and Commerce University.
- Lisnawati, I., Nailis, W., & Daud, I. (2021). Does live streaming feature increase consumer's trust on online shopping. *Sriwijaya International Journal of Dynamic Economics and Business, 5*(4), 373-388.
- Park, S. H., & Zhao, Z., (2016). Alibaba Group: Fostering an E-commerce ecosystem. *China Europe International Business and Richard Ivey of Business Foundation, 9*(16), 217.
- Rosa, A., Lisnawati, I., & Daud, I. (2018). Key factors analysis of E-commerce and marketplace purchasing decision in Palembang. *Sriwijaya International Journal of Dynamic Economics and Business, 2*(4), 347.
- Sheng, H., & Joginapelly, T. (2012). Effects of web atmospheric cues on users' emotional responses in E-commerce. *AIS Transactions on Human-Computer Interaction, 4*(1), 1-24.
- Sheth, J. N., Newman, B. I. & Gross, B. L. (1991) Why we buy what we buy: A Theory of consumption values. *Journal of Business Research, 22*(2), 159-170. [http://dx.doi.org/10.1016/0148-2963\(91\)90050-8](http://dx.doi.org/10.1016/0148-2963(91)90050-8)
- Sun, Y., Shao, X., Li, X., Guo, Y., & Nie, K. (2019). How live streaming influences purchase intentions in social commerce: An it affordance perspective. *Electronic Commerce Research and Applications, 37*, 100886.

- Wang, L. X., Tao, S., Zhang, Y. C., Pei, X. G., Gao, Y., Song, X. Y., Yu, Z. T., & Gao, C. F. (2022). Overexpression of ATP-binding cassette transporter Mdr49-like confers resistance to imidacloprid in the field populations of brown planthopper, *Nilaparvata lugens*. *Pest management science*, 78(2), 579–590.
- Xue, J., Liang, X., Xie, T., & Wang, H. (2020). See now, act now: How to interact with customers to enhance social commerce engagement? *Inf. Manage*, 57, 103324.
- Xu, X., Li, Q., Peng, L., Hsia, T. L., Huang, C. J., & Wu, J. H. (2017). The Impact of Informational Incentives and social Influence on consumer behavior during Alibaba's online shopping carnival. *Computers in Human Behavior*, 76, 245-254.

การศึกษาสาธารณสุขชุมชน: สังเคราะห์ผ่านการดำเนินงาน โครงการคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ *

Community Health Studies: Synthesis Through The District Health Board

ทศพล ชื่นจ่อหอ และ วัชรพล พุทธิรักษา

Todsapon Chinjorhor and Watcharabon Buddharaksa

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Social Sciences, Naresuan University

Corresponding Author, E-mail: todsaponc63@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อทบทวนสถานะองค์ความรู้เกี่ยวกับสาธารณสุขชุมชน มองผ่านการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) โดยสามารถวิเคราะห์เนื้อหาออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ 1) การประเมินประสิทธิภาพและการปรับปรุงโครงการ 2) การสำรวจแรงจูงใจและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ 3) การทำงานแบบมีส่วนร่วม และ 4) กลุ่มที่มีความยืดหยุ่นในการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า มีข้อจำกัดบางแง่มุม ได้แก่ **หนึ่ง:** การศึกษากระแสหลักได้สร้างข้อจำกัดในรูปแบบของวิธีการศึกษาและข้อค้นพบภายใต้อิทธิพลของสำนักปฏิธานนิยม **สอง:** กระบวนทัศน์เชิงวิพากษ์ที่ขาดหายเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่เกิดการตั้งคำถามกับสิ่งที่เป็นอย่างหรือเรียกว่าตามสามัญสำนึก ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอว่าการศึกษาในอนาคตควรให้ความสำคัญกับการอธิบายที่เชื่อมโยงระหว่างหน่วยของการวิเคราะห์กับระบบโครงสร้างทางราชการของรัฐ ซึ่งบ่อยครั้งเป็นจุดเริ่มต้นของสภาพปัญหาในพื้นที่ระดับปฏิบัติการแต่ไม่ได้ถูกให้ความสำคัญ รวม

* ได้รับบทความ: 3 กุมภาพันธ์ 2566; แก้ไขบทความ: 3 เมษายน 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 5 เมษายน 2566

ไปถึงการตั้งคำถามกับการออกแบบนโยบายสุขภาพของรัฐไทยเพื่อเปิดมุมมองเชิงวิพากษ์ที่นำไปสู่การพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น

คำสำคัญ: นโยบายสาธารณะ; ระบบสุขภาพชุมชน; คณะกรรมการพัฒนาระดับอำเภอ; สาธารณสุขชุมชน

Abstract

This article aimed to review the status of knowledge about community public health through by synthesize related research on the operational project of the district health board. It could be divided into 4 categories included 1) efficiency evaluation and improvement projects 2) a survey of the motivations and factors leading to the success 3) The studies of collaborative governance and 4) Flexible study groups.

The results of the research showed some limitations. **First**, mainstream studies had established limitations in methodologies and findings under the influence of positivism. **Second**, the lack of critical paradigms had been the cause of insufficient questioning about the existences or known as common sense. Based on these studies, the authors suggested that further studies should be concentrated on the explanations of the connection between the unit of analysis and the bureaucratic systems of the state which often were the beginning of problems in practical level but not to be mentioned. Moreover, Thai government's health policy makers should be questioned for opening the critical perspective which lead to the improvement of better society.

Keywords: public policy; district health system; district health board; community health

1. บทนำ

ในช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลสมัยสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามมีความต้องการเพิ่มจำนวนประชากรไทยจาก 14 ล้านคนเป็น 40 ล้านคน ซึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพของ รัฐให้ใกล้เคียงกับกลุ่มประเทศมหาอำนาจ บทบาทของสาธารณสุขจึงไม่ได้ถูกจำกัดเพียงแค่ การรักษาโรค ป้องกันโรคติดต่อ และให้ความรู้กับประชาชนเท่านั้นแต่ต้องสนับสนุนหรือส่งเสริม จำนวนประชาชนให้เพิ่มมากขึ้น (ภาคภูมิ แสงกนกกุล, 2562, น. 10-11) การเร่งขยายศักยภาพ ด้านกำลังคนเพียงอย่างเดียวแม้จะมีประโยชน์ต่อการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยสำคัญ ของการพัฒนาประเทศแต่โครงสร้างพื้นฐานในด้านระบบสุขภาพบริบทของประเทศไทยใน ช่วงเวลานั้นยังคงพบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และจำนวนสถานพยาบาลที่มี อยู่อย่างจำกัดเพียงเขตกรุงเทพและปริมณฑลซึ่งต่อมามีการขยายครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ในช่วง ปี พ.ศ. 2494 - พ.ศ. 2529 รวมไปถึงการออกแบบโครงการที่ส่งเสริมพฤติกรรมทางสุขภาพ เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นเจ้าของสุขภาพของตนเองไม่ใช่เพียงหน้าที่ ของแพทย์และพยาบาลเท่านั้น (จิตสำนึกทางสุขภาพ) ยังคงเป็นสิ่งที่กระทรวงสาธารณสุขเน้นย้ำ และให้ความสำคัญจนถึงปัจจุบัน (ทวีศักดิ์ เผือกสม, 2561, น. 247-248; สำนักนโยบายและ ยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, 2554, น. 18-23) ดังนั้นความมั่นคงของรัฐจึงไม่ได้ถูกสะท้อน ออกมาจากการเติบโตของโครงสร้างทางเศรษฐกิจและขนาดของกองทัพเพียงอย่างเดียวแต่ รวมถึงศักยภาพในการเข้าถึงบริการทางสุขภาพของประชาชนด้วยเช่นกัน บทความขึ้นนี้จึงให้ ความสำคัญกับกลุ่มงานวิชาการที่ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับ อำเภอ (พขอ.) เพราะเป็นโครงการในระดับสาธารณสุขชุมชนที่กระทรวงสาธารณสุขและ กระทรวงมหาดไทยนั้นให้ความสำคัญในการมุ่งเน้นสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนในพื้นที่ของชุมชนผ่านการดำเนินกิจกรรมทางด้านสุขภาพ โดย แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

ส่วนแรก อธิบายถึงการเคลื่อนไหวทางประวัติศาสตร์ของระบบสุขภาพชุมชนเบื้องต้นที่ ได้รับแรงผลักดันจากการเข้าเป็นสมาชิกองค์การอนามัยโลก (World Health Organization) โดยมีหลักการสำคัญ คือ การบรรลุเป้าหมายสุขภาพดีถ้วนหน้าภายในปี พ.ศ. 2543 จึงเกิดการ เปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างและโครงการที่มีความสำคัญภายหลังการเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติ สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 โดยกำหนดให้มีการพัฒนาด้านบุคลากรเป็นหลัก กระทรวง

สาธารณสุขจึงปรับเปลี่ยนการดำเนินนโยบายเป็นลักษณะเชิงรุกโดยเฉพาะในพื้นที่ของชุมชนนำไปสู่การพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานของรัฐในปัจจุบัน

ส่วนที่สอง ผู้เขียนได้แบ่งประเภทกลุ่มงานจากการสำรวจวรรณกรรมที่ศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาฯ เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) การประเมินประสิทธิภาพและการปรับปรุงโครงการ 2) การสำรวจแรงจูงใจและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ 3) การศึกษาการทำงานแบบมีส่วนร่วม 4) กลุ่มที่มีความยืดหยุ่นในการศึกษา (มีการเชื่อมโยงหน่วยวิเคราะห์ระหว่างคณะกรรมการพัฒนาฯ กับปัจจัยภายนอกที่นำมาศึกษาจนนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ เช่น ฐานคิดระบบสุขภาพชุมชน การยกระดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน จากความช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอก และการค้นพบสภาพปัญหาแท้จริงของชุมชน) เพื่อชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของหน่วยวิเคราะห์ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการศึกษา

ส่วนสุดท้าย อธิบายถึงการเปรียบเทียบกลุ่มของการศึกษาในรูปแบบของตารางทั้งในมิติของจุดแข็ง (Strengths) และข้อจำกัด (Limitations) ในการอธิบายแม้การดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาฯ จะสามารถสร้างความร่วมมือของภาคีเครือข่ายสุขภาพระหว่างภาครัฐ, ภาคเอกชน, และภาคประชาชนเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขภาพของประชาชนในชุมชนให้มีสุขภาพดีถ้วนหน้าตามเป้าหมายขององค์การอนามัยโลก แต่ในด้านของกลุ่มงานที่ศึกษายังคงมีข้อจำกัดร่วมกัน คือ การสร้างข้อจำกัดในการอธิบายสิ่งที่เป็นปัญหาแท้จริงและกระบวนการค้นคว้าวิจัยที่ขาดหายไปในการสร้างของระบบราชการหรือการออกแบนโยบายของรัฐ บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องการเมืองของระบบสุขภาพเขตเมือง: กรณีศึกษาคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอในเขตเทศบาลนครจังหวัดพิษณุโลก (พ.ศ.2561-2565) ซึ่งมีรายละเอียดสำคัญดังต่อไปนี้

2. การพัฒนาระบบสาธารณสุขชุมชนในปัจจุบัน

ภายหลังการประชุมสมัชชาอนามัยโลกสมัยที่ 30 ปี พ.ศ. 2520 ประเทศทั่วโลกจำนวนกว่า 134 ประเทศได้มีมติร่วมกันให้ประชาชนทั่วโลกมีสุขภาพดีถ้วนหน้าภายในปี พ.ศ. 2543 หรือเรียกว่าหลักการ Health for All by the Year 2000 (World Health Organization, 1981, pp.7-9) จึงทำให้ประเทศไทยมีเป้าหมายในการพัฒนาระบบสาธารณสุขมูลฐานเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การอนามัยโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 เป็นการพัฒนาด้านสุขภาพ (Charters for Healthy Development) การประกาศเป้าหมายสุขภาพดีถ้วนหน้าของ

กระทรวงสาธารณสุขในวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2543 มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ การบรรลุเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน, การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ, และการพึ่งพาตนเองของกลุ่มประชาชนที่อยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่น (กองสนับสนุนภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2557, น. 33-34) ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับที่ 16 ที่ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2540 ในมาตราที่ 52 และ 82 ที่เน้นย้ำให้รัฐต้องจัดและส่งเสริมบริการสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง (ราชกิจจานุเบกษา, 2540)

ขณะเดียวกันการเกิดขึ้นของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสุขภาพระดับชุมชน ทั้งในส่วนของโครงการคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ (คปสอ.) และระบบสุขภาพระดับอำเภอ (รสอ.) ซึ่งให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาทางด้านสุขภาพจากความร่วมมือของสาธารณสุขชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่พบกับปัญหาในด้านขอบเขตอำนาจการบริหารจัดการ ปัญหาโรคอุบัติใหม่ โรคอุบัติซ้ำ และข้อจำกัดในพื้นที่ชุมชน การดำเนินงานส่วนใหญ่ยังคงเป็นหน้าที่ของโรงพยาบาลชุมชนเป็นหลัก จึงไม่สามารถดึงพลังความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ในปี พ.ศ. 2561 จึงได้เกิดโครงการคณะกรรมการพัฒนาสุขภาพระดับอำเภอ (พขอ.) (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ซึ่งกลายเป็นรากฐานสำคัญของระบบสุขภาพชุมชนที่เชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างสมาชิกในพื้นที่ ได้แก่ ภาครัฐ, (รพ.สต.-อปท.-กำนัน-ผู้ใหญ่บ้าน) ภาคประชาชน, และภาคเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านสุขภาพได้อย่างตรงจุดภายใต้การนำของนายอำเภอที่มีอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการแต่ละพื้นที่ทั่วประเทศโดยจำแนกประเด็นในการดำเนินกิจกรรมควบคู่กับโครงการหมู่บ้านจัดการสุขภาพและโครงการตำบลจัดการสุขภาพ เช่น การจัดการกลุ่มผู้ป่วยกลุ่มโรคติดต่อเรื้อรัง, การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ, การดูแลสุขภาพจิตใจกลุ่มผู้ป่วยโควิด-19 ฯลฯ ดังนั้นเป้าหมายของสาธารณสุขชุมชนในปัจจุบันจึงไม่ได้มุ่งเน้นเพียงแค่การรักษาโรคเพียงอย่างเดียว แต่ต้องบูรณาการความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เพื่อขยายขอบเขตของการบริการให้กับประชาชนและตอบสนองต่อความต้องการทางด้านนโยบายสาธารณสุขให้กับรัฐบาลส่วนกลางด้วยเช่นกัน

3. คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 – 2565

จากที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงในตอนต้นจะเห็นได้ว่า โครงสร้างระบบสาธารณสุขมีพลวัตของการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น การสถาปนากระทรวงสาธารณสุขปี พ.ศ. 2485 การปรับปรุงส่วนราชการ ครั้งที่ 1 - 4 การออกแบบแผนพัฒนาการสาธารณสุข พ.ศ. 2504 การกำหนดเป้าหมายสุขภาพดีถ้วนหน้า พ.ศ. 2543 การเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 และการดำเนินเป้าหมายสาธารณสุขเชิงรุกในระบบสุขภาพชุมชนเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพของประชาชน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2547, น.351-353; กองสนับสนุนภาคประชาชน กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2557, น.18-21) นำไปสู่การเกิดขึ้นของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) โดยมีความสำคัญในฐานะเป็นโครงการที่ส่งเสริมความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน (ภาครัฐ, ภาคประชาชน และภาคเอกชน) ซึ่งเป็นลักษณะการออกแบบนโยบายจากรัฐบาลที่พยายามก้าวข้ามข้อจำกัดของการดำเนินโครงการในอดีต ทั้งในส่วนของคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ (คปสอ.) และระบบสุขภาพพระดัดอำเภอ (รสอ.) ดังนั้นสาธารณสุขชุมชนในปัจจุบันจึงให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการดังกล่าวซึ่งกลายเป็นประเด็นที่ผู้เขียนให้ความสนใจ

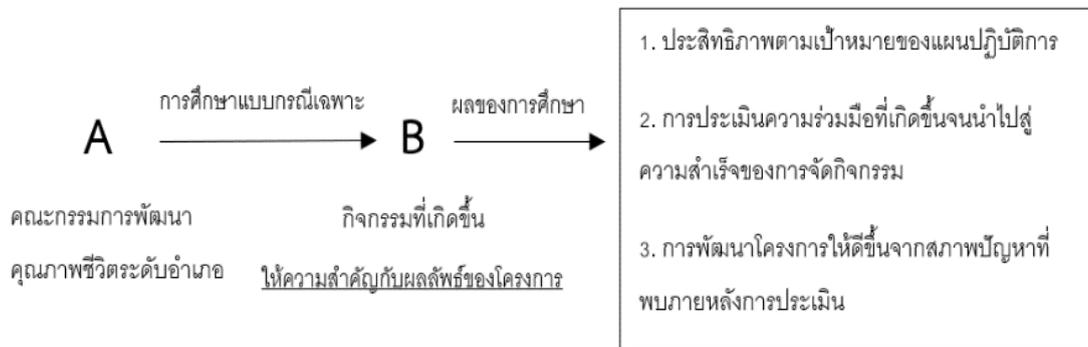
บทความชิ้นนี้ได้เริ่มสำรวจงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอในช่วงปี พ.ศ. 2561 ถึง พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของการดำเนินโครงการจนถึงสถานการณ์ปัจจุบัน โดยแบ่งประเภทการศึกษาออกเป็น 4 รูปแบบเพื่อแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการศึกษาแต่ละกลุ่ม และนำไปสู่การทำความเข้าใจจุดแข็งและข้อจำกัดซึ่งมีรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

3.1 กลุ่มการประเมินประสิทธิภาพและการปรับปรุงโครงการ

การศึกษาลักษณะนี้สามารถพบได้เป็นส่วนใหญ่ในรูปแบบการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับโครงการของรัฐ ตัวอย่างงานศึกษาที่ใช้รูปแบบการประเมินประสิทธิภาพภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ เช่น พัชรากาญจน์ คงทวีพันธ์ (2563); เกศรินทร์ ไหลงาม และ สิตานนท์ เจษฎาพิพัฒน์ (2561); สุรีย์ภรณ์ เลิศวัชรสกุล และ สุทธิพร ชมภูศรี (2562) โดยผู้เขียนได้แบ่งรูปแบบการศึกษาที่ได้สรุปประเด็นเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ **หน่วยการวิเคราะห์:** พื้นที่ของการศึกษาส่วนใหญ่มักจะอยู่ในรูปแบบกรณีศึกษาโดยเฉพาะเจาะจงเชิงพื้นที่เป็นหลัก (Case Study) การอธิบายจึงอยู่ภายใต้ขอบเขตของอำเภอหรือ

ตำบลเท่านั้น **กระบวนการ:** เน้นพิจารณาบทบาทของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรม เช่น บุคคลากร, การจัดทำแผนปฏิบัติงานการสนับสนุนทรัพยากร, และสร้างแบบประเมินความคิดเห็นของบุคคลากรต่อความพร้อมในการปฏิบัติงาน **ผลลัพธ์:** ให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพหรือผลสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม โดยวิเคราะห์จากจำนวนผู้ป่วยที่ลดลงและคะแนนความพึงพอใจของภาคประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐเป็นหลัก ภายใต้ลักษณะความร่วมมือที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของการปฏิบัติงาน แล้วนำไปสรุปผลเป็นค่าเฉลี่ยระดับต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้เขียนได้สังเคราะห์กลุ่มการศึกษาดังกล่าวในรูปแบบของภาพต่อไปนี้

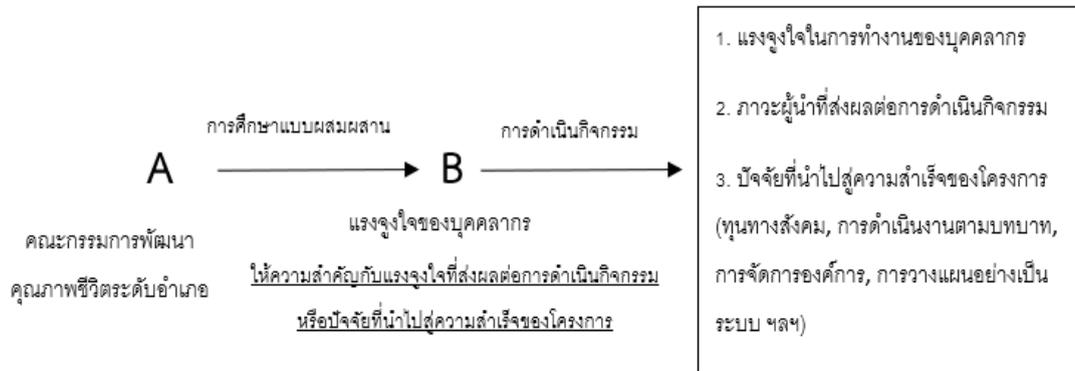
ภาพที่ 1. รูปแบบการศึกษากลุ่มการประเมินประสิทธิภาพและการปรับปรุงโครงการ

3.2 กลุ่มการสำรวจแรงจูงใจและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ

งานศึกษาในรูปแบบนี้ให้ความสำคัญกับทัศนคติของบุคคลากรที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของการดำเนินโครงการ ตัวอย่างงานวิชาการที่มีความเกี่ยวข้อง เช่น ชูลีกร ตำนายุทธศิลป์, บัวพลอย พรหมแจ้ง, และ นงนุช โอบะ (2561); วุฒินันต์ สุตบอนิจ (2565); นุชนาฏ หวนนากลาง และคณะ (2564); สุรพงษ์ ลักษณะ (2564) **หน่วยวิเคราะห์:** มีการศึกษาลักษณะผสมผสานระหว่างพื้นที่ในเขตอำเภอ, จังหวัด, และเขตสุขภาพทั้ง 13 จุดทั่วประเทศ **กระบวนการ:** เน้นพิจารณาทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐทั้งในระดับปฏิบัติการและผู้บริหารซึ่งเชื่อมโยงไปสู่ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในส่วนของการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมของคณะกรรมการพัฒนาฯ เช่น ลักษณะงานที่ปฏิบัติ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ความก้าวหน้าในการทำงาน ความมั่นคงในอาชีพ และบรรยากาศในการทำงาน เมื่อทราบแนวโน้มจากคะแนน

การประเมินดังกล่าวจะนำไปสู่การวิเคราะห์ที่หาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรกับเป้าหมายของโครงการ **ผลลัพธ์:** การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ภายใต้รูปแบบการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจึงบ่งบอกถึงทัศนคติหรือแรงจูงใจของบุคลากรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานภายในหน่วยงานของรัฐ ดังนั้นข้อสรุปที่ได้รับจึงเป็นภาพสะท้อนความเข้มแข็งขององค์กร โดยผู้เขียนได้สังเคราะห์รูปแบบการศึกษารวบรวมแรงจูงใจและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จซึ่งพิจารณาเพิ่มเติมได้จากภาพต่อไปนี้

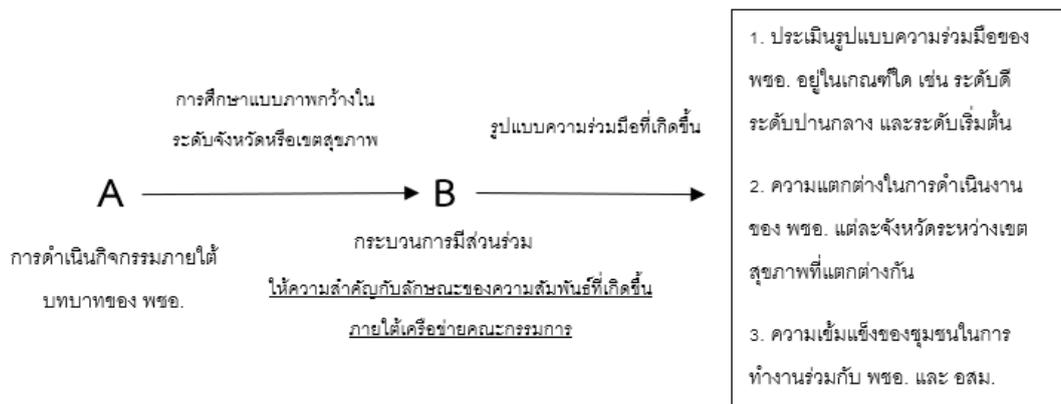
ภาพที่ 2. รูปแบบการศึกษากลุ่มการสำรวจแรงจูงใจและปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ

3.3 กลุ่มการศึกษาการทำงานแบบมีส่วนร่วม

การจัดการปกครองแบบมีส่วนร่วมเป็นรูปแบบการศึกษาที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง โดยมุ่งเน้นไปที่การอธิบายลักษณะความสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ตัวอย่างงานวิชาการที่มีความเกี่ยวข้อง เช่น ฉลองชัย สิทธิวัง และคณะ (2564); ภูติท เตชาดิวัฒน์ และคณะ (2560); ภูติท เตชาดิวัฒน์ และคณะ (2564); ร่วม มะโนน้อม และ ยอดชาย สุวรรณวงษ์ (2564) **หน่วยวิเคราะห์:** งานศึกษาส่วนมากมุ่งเน้นไปที่การศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดหรือเขตสุขภาพซึ่งเป็นการมองแบบภาพกว้างส่งผลทำให้การศึกษามีลักษณะผสมผสาน (Mix Methods) จุดเด่นของการศึกษารูปแบบนี้หน่วยของการวิเคราะห์ให้ความสำคัญกับทั้งข้อมูลทางสถิติ (จำนวนผู้ป่วย ประเภทของโรค เพศกับความสัมพันธ์ของโรค) ขณะเดียวกันข้อมูลในเชิงคุณภาพที่ช่วยเติมเต็มมุมมองที่ยังขาดหายไปผ่านการสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทหลักในการดำเนินกิจกรรม **กระบวนการ:** การวิเคราะห์มุ่งเน้นไปที่ส่วนของความร่วมมือ

เช่น ปัจจัยทางด้านบุคคล การบริหารปัจจัยสนับสนุน พื้นที่ความเข้มแข็งของชุมชน ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรม ฯลฯ การแบ่งองค์ประกอบของการศึกษาจะยึดโยงกับกรอบแนวคิดของงานวิชาการแต่ละชิ้นเป็นหลัก **ผลลัพธ์:** ให้ความสำคัญกับการอธิบายลักษณะความสัมพันธ์หรือรูปแบบความร่วมมือที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ ซึ่งนำไปสู่การเปรียบเทียบหน่วยของการศึกษาภายใต้หลักเกณฑ์การประเมินทางสถิติ เพื่อจำแนกระดับของความร่วมมือว่ามีความแตกต่างกันในมิติใดหรือจะยกระดับความร่วมมือระหว่างสมาชิกได้อย่างไร จากการศึกษาสังเคราะห์กลุ่มการทำงานแบบมีส่วนร่วมสามารถพิจารณาเพิ่มเติมได้จากภาพต่อไปนี้

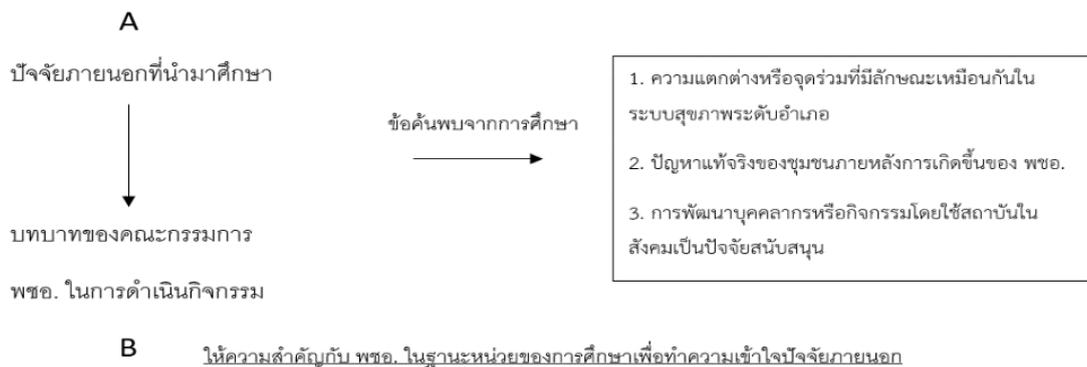
ภาพที่ 3. รูปแบบการศึกษากลุ่มการทำงานแบบมีส่วนร่วม

3.4 กลุ่มที่มีความยืดหยุ่นในการศึกษา

การศึกษารูปแบบนี้เหตุผลที่ผู้เขียนเรียกว่า กลุ่มที่มีความยืดหยุ่น เป็นเพราะลักษณะสำคัญของการศึกษามีการเชื่อมโยงหน่วยของการวิเคราะห์ระหว่างคณะกรรมการพัฒนาฯ (Internal Factor) กับปัจจัยภายนอก (External Factor) เพื่อค้นหาสิ่งที่เป็นอุปสรรคหรือยกระดับการพัฒนาด้านสุขภาพให้ดียิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น งานของ วุฒิชัย จริยา, อาทิตยา วัจนสินธุ์, และ ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน (2561); Phudit Tejavivaddhana, Briggs, Singhadej, & Hinoguin (2018); Kasemsup, Suriyawongpaisal, Thamma-aphiphol, Dammee, & Suthisukon (2020) **หน่วยการวิเคราะห์:** ไม่ได้มีความแตกต่างจากประเภทงานศึกษาด้านกระบวนการมีส่วนร่วมก่อนหน้านี้ที่มีรูปแบบผสมผสาน **ด้านกระบวนการ:** การวิเคราะห์จะมุ่งเน้นไปที่การศึกษาเชิงเปรียบเทียบหรือวิธีการพัฒนาระบบสุขภาพ (ปัจจัยภายนอก) โดย

ใช้กลไกสถาบันภายในรัฐเข้ามาเป็นส่วนช่วยสนับสนุนเพื่อก้าวข้ามขีดจำกัดที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งช่วยเผยให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่ฝังลึกอยู่ในชุมชน แต่เมื่อมีการทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ปัญหาดังกล่าวจึงถูกตรวจพบทั้งจากข้อมูลเชิงสถิติผ่านสาธารณสุขอำเภอ (สสอ.) ปัญหาความยากจนและสิ่งเสพติดที่ได้รับจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) รวมไปถึงจำนวนผู้เสียชีวิตบนท้องถนนในชุมชน จากสถานีตำรวจภูธร (สภ.) **ผลลัพธ์:** ข้อค้นพบที่ได้รับจึงเป็นคำอธิบายที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่าง, การพัฒนา, สิ่งที่เป็นปัญหา, และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของชุมชน ฯลฯ ซึ่งมีคณะกรรมการพัฒนาฯ เป็นจุดเริ่มต้น (ปัจจัยภายใน) เชื่อมโยงกับปัจจัยภายนอกที่ถูกนำมาใช้ศึกษาเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมให้ดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 4. รูปแบบการศึกษากลุ่มที่มีความยืดหยุ่นในการศึกษา

4. สรุป

จากที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงพลวัตสาธารณสุขชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของหน่วยบริการทางด้านสุขภาพให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่รอบนอกเขตเมือง ดังนั้นการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาฯ จึงให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางด้านสุขภาพควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น โดยผู้เขียนได้แบ่งประเภทการศึกษาเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ การประเมินประสิทธิภาพ การสำรวจแรงจูงใจ การทำงานแบบมีส่วนร่วม และการศึกษากลุ่มที่มีความยืดหยุ่นในการศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงจุดแข็งและข้อจำกัดในการทำเข้าใจสภาพปัญหาให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นทั้งนี้สามารถพิจารณาเพิ่มเติมได้จากตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 วิเคราะห์เปรียบเทียบการศึกษาคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ

การเปรียบเทียบ (Comparison)	จุดแข็ง (Strengths)	ข้อจำกัดในการอธิบาย (Limitation)
การประเมิน ประสิทธิภาพและ การปรับปรุง โครงการ (3.1)	สามารถวิเคราะห์การดำเนินงานใน รูปแบบเฉพาะเจาะจงเชิงพื้นที่ (Case Study) ได้อย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะข้อมูลพื้นฐานเชิงสถิติ เช่น จำนวนผู้ป่วยที่ลดลง, ระยะเวลาการ เคลื่อนย้ายผู้ป่วยที่น้อยลง, กลุ่มเพศ ที่มีความเสี่ยงต่อการป่วยในกลุ่มโรค ต่าง ๆ	ข้อสรุปที่ได้รับไม่สามารถใช้อธิบายในทุกพื้นที่ ของการดำเนินโครงการได้เสมอไป และการ ประเมินผลส่วนใหญ่มองเพียงแค่ตัวเลขในเชิง สถิติ แต่ขาดการเชื่อมโยงกับปัจจัยทางด้าน การเมืองรวมถึงความคิดเห็นของภาค ประชาชน (ผู้รับบริการ)
การสำรวจ แรงจูงใจและปัจจัย ที่นำไปสู่ ความสำเร็จ (3.2)	สามารถมองเห็นเป้าหมายเชิงลึกใน ด้านความคิด, อารมณ์, และมุมมองที่ มีต่อการดำเนินโครงการของ บุคคลากร	ผลลัพธ์จากแรงจูงใจที่เกิดขึ้นสามารถ เปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อ การปฏิบัติงานได้ ตลอดเวลาและไม่มีความต่อเนื่องเสมอไป โดยเฉพาะจากปัจจัยสภาพแวดล้อมในการ ดำเนินโครงการ
การทำงาน แบบมีส่วนร่วม (3.3)	สามารถมองเห็นสภาพปัญหาในเชิง องค์รวมภายใต้เป้าหมายของการ ปฏิบัติงานโดยเฉพาะความสำเร็จที่ เกิดขึ้นนั้นมาจากส่วนใดเป็นหลัก	ข้อสรุปที่พบส่วนใหญ่เน้นให้ความสำคัญกับ กลุ่มผู้มีบทบาทหลัก (Key Man) ตัวอย่างเช่น นายอำเภอ, ผู้อำนวยการสาธารณสุข, และ ผู้บริหารท้องถิ่นในการส่งเสริมประสิทธิภาพ และความสำเร็จที่เกิดขึ้นจนละเลยความสำคัญ ของตัวแสดงอื่น ๆ (เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ, ตัวแทนภาคประชาชน, กลุ่มภาคประชาชน) ซึ่งส่งผลต่อกลไกในการปฏิบัติงานเช่นเดียวกัน

การเปรียบเทียบ (Comparison)	จุดแข็ง (Strengths)	ข้อจำกัดในการอธิบาย (Limitation)
กลุ่มที่มีความ ยืดหยุ่นใน การศึกษา (3.4)	ไม่ได้ยึดติดอยู่เพียงแค่การดำเนิน โครงการในเชิงพื้นที่หรือการศึกษา ประสิทธิภาพของโครงการเพียง เท่านั้นแต่มีการขยายไปสู่ปัจจัย ภายนอกที่นำมาศึกษาควบคู่กับการ ดำเนินงานของ พชอ. เช่น การ ส่งเสริมศักยภาพของทีมระดับ ปฏิบัติการด้วยบุคคลากรจาก สถาบันการศึกษา, การเปรียบเทียบ ฐานคิดระบบสุขภาพระหว่างรัฐ, และการทำความเข้าใจสภาพปัญหา แท้จริงของชุมชน ฯลฯ	รูปแบบวิธีการวิเคราะห์และการอธิบายได้ ละเลยความสำคัญของกระบวนการทัศน์เชิง วิพากษ์ แม้จะมีการกล่าวถึงข้อจำกัดหรือจุดที่ ต้องปรับปรุงการดำเนินงานของคณะกรรมการ พัฒนาฯ แต่แท้จริงแล้วเป็นความล้มเหลวของ รัฐบาลที่พยายามผลักภาระการจัดการ ด้านสุขภาพให้ท้องถิ่นเป็นผู้ควบคุม

5. องค์ความรู้ใหม่

จากตารางที่แสดงการเปรียบเทียบแต่ละประเภทของการศึกษาในมุมมองของผู้เขียน
ข้างต้นนอกเหนือจากจุดแข็งและข้อจำกัดในการอธิบายแล้วยังคงมีปัญหาหลักร่วมกันที่นำไปสู่
ข้อจำกัดในการทำความเข้าใจนโยบายสาธารณะอย่างน้อย 2 ประการ ดังนี้

ส่วนแรก กลุ่มการศึกษากระแสหลักในงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคณะกรรมการ
พัฒนาฯ ที่ถูกสะท้อนออกมาจากประเภทของการศึกษาเป็นกลุ่มงานหลัก 3 ส่วน ได้แก่
การประเมินประสิทธิภาพและการปรับปรุงโครงการ, การสำรวจแรงจูงใจและปัจจัยที่นำไปสู่
ความสำเร็จ และการศึกษาการทำงานแบบมีส่วนร่วม (กลุ่มที่ 3.1, 3.2, 3.3) ได้รับอิทธิพลจาก
วิธีการแสวงหาความรู้แบบสำนักปฏิฐานนิยม (Positivism) โดยจุดเน้นสำคัญของการศึกษา คือ
การอธิบายโดยอาศัยกฎหรือหลักการทั่วไป (Law or Generalization) ที่สามารถพิสูจน์สิ่งใด
สิ่งหนึ่งได้ภายใต้เงื่อนไขของการศึกษา แต่ไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาหรือสถานที่ในการอธิบาย
จึงเป็นที่มาของวิธีการอธิบายโดยอาศัยกฎที่ประกอบไปด้วยตัวอธิบายและปรากฏการณ์ที่ถูก
อธิบาย (อนุสรณ์ ลิ้มมณี, 2561)

ดังนั้นการศึกษาทางรัฐศาสตร์ส่วนหนึ่งจึงได้รับอิทธิพลทางการศึกษาจากสำนักปฏิฐานนิยม โดยเน้นไปที่การศึกษาในเชิงพฤติกรรม ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาพฤติกรรม การเลือกตั้ง การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การสำรวจความคิดเห็น การศึกษาประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการผ่านปัจจัยทางด้านเพศ อายุ การศึกษา ภูมิฐานะ และรายได้ ซึ่งใช้วิธีการอธิบายแบบนิรนัย (Deductive) ผ่านสิ่งที่ศึกษาจาก A เป็นสาเหตุทำให้เกิด B เป็นลักษณะของการอธิบายเหตุไปสู่ผลเพื่อการคาดการณ์หรือบ่งบอกแนวโน้มของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (Predict) ส่งผลทำให้งานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้หลุดพ้นจากขอบเขตของกลุ่มการศึกษาที่มีอยู่เดิม สัมพันธ์กับส่วนของข้อสรุปที่มักจะมีส่วนที่เหมือนหรือแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ในทางตรงกันข้ามกลุ่มที่มีความยืดหยุ่นในการศึกษา (กลุ่มที่ 3.4) ยังคงถูกพบได้เป็นส่วนน้อยเพราะในเชิงระเบียบวิธีของการศึกษามีการเชื่อมโยงหน่วยของการวิเคราะห์ระหว่างคณะกรรมการพัฒนาฯ เปรียบเทียบกับปัจจัยภายนอกที่นำมาศึกษาจนนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่จึงมีความแตกต่างจากงานวิชาการทั้งสามกลุ่มที่มุ่งเน้นอธิบายเพียงลักษณะของความร่วมมือ, แรงจูงใจที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน, และการประเมินผลโครงการ แต่ทั้งหมดล้วนมีข้อจำกัดในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่ขาดหายไป โดยเฉพาะการตั้งคำถามในพื้นที่การดำเนินโครงการซึ่งมีความแตกต่างกัน

ส่วนที่สอง ข้อสรุปและสภาพปัญหาที่พบในแต่ละประเภทของกลุ่มงานวิชาการ ไม่ได้ถูกขยายความให้เชื่อมโยงกับปัจจัยอื่น เพื่อฉายภาพให้เห็นสิ่งที่เป็นปัญหาแท้จริงของสังคมหรือในมุมมองของผู้เขียน คือ กระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ที่ขาดหายไป ข้อจำกัดที่พบในงานวิชาการส่วนใหญ่ เช่น การจัดสรรงบประมาณ ระบบคำสั่งในราชการ ความสับสนในบทบาทหน้าที่ของตนเอง ฯลฯ ถูกอธิบายให้เป็นเพียงปัญหาทั่วไปที่พบในการดำเนินโครงการเท่านั้น สิ่งที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ คือ การถกเถียงทางความคิดเพื่อช่วยให้มองเห็นสิ่งที่เป็นปัญหาแท้จริงของสังคมจากหน่วยการศึกษาในรูปแบบของนโยบายสาธารณะและการดำเนินกิจกรรมของรัฐ

โดยข้อจำกัดในส่วนของผลลัพธ์และกระบวนการตั้งคำถามเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน ดังนั้น **การให้ความสำคัญ** (การวิพากษ์ การตั้งคำถาม ข้อค้นพบ) ในที่นี้ผู้เขียนไม่ได้จำกัดอยู่ภายใต้การเพิ่มส่วนขยายให้เป็นหัวข้อหลักหรือหัวข้อย่อยในอีกประเด็นหนึ่ง แต่จำเป็นต้องมีการพูดถึงหรือสัมผัสกับสิ่งที่เป็นปัญหาแท้จริงและหลบซ่อนอยู่ (Hidden) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในด้านอุดมการณ์ทางความคิด และปรับเปลี่ยนวิธีการมองสิ่งต่าง ๆ โดยไม่ได้

ตั้งคำถามกับสิ่งที่เป็นอยู่หรือมองเห็นสภาพปัญหาที่มีอยู่นั้นเป็นเรื่องปกติ (Common Sense) ถึงอย่างไรก็ตาม บทความชิ้นนี้ไม่ได้พยายามปฏิเสธสถานะองค์ความรู้ทางด้านสุขภาพจากงานวิชาการทั้ง 4 กลุ่ม ในทางกลับกันกลับช่วยทำให้ผู้เขียนมองเห็นกระบวนการทำงานของ คณะกรรมการพัฒนาฯ ทั้งในมุมมองของการประเมินผลโครงการ การพัฒนากลไกการดำเนินงาน การสร้างความร่วมมือในชุมชน แรงจูงใจของบุคคลากรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ และการดึงปัจจัยภายนอกให้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการวิเคราะห์ แต่ข้อจำกัดด้านการอธิบาย และกระบวนการทัศน์เชิงวิพากษ์ยังเป็นสิ่งที่พบปัญหาในปัจจุบัน ซึ่งผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อเสนอดังกล่าวของผู้เขียนจะช่วยเพิ่มพรมแดนการศึกษาระบบสุขภาพชุมชนให้พัฒนาต่อไปได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2547).

การสาธารณสุขไทย พ.ศ. 2544-2547. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.

กระทรวงสาธารณสุข สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2554). *กรอบยุทธศาสตร์งานสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ระดับชาติปี 2554-2558*. กรุงเทพฯ: สามเจริญพาณิชย์.

กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กองสนับสนุนสุขภาพภาคประชาชน. (2557). *วิวัฒนาการการสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย (พ.ศ.2521-พ.ศ.2557)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการรพมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

เกศรินทร์ ไหลงาม, และ สิตานนท์ เจษฎาพิพัฒน์. (2561). นวัตกรรมระบบสุขภาพระดับอำเภอ บริการสุขภาพระดับอำเภอ จังหวัดชัยนาท. *วารสารวิจัยและพัฒนามาตรฐานวิจัยในพระบรมราชูปถัมภ์*, 13(2), 108-115.

ฉลองชัย สิทธิวัง, นิคม สุนทร, กรภัทร ชันไชย, ชาญชัย มหาวัน, นิคม อุทุมพร, เกษร ไชยวุฒิ, และ กันจน เตชนันท์. (2564). *การพัฒนาความปลอดภัยทางถนนโดยใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคีเครือข่าย 6 อำเภอนำร่อง จังหวัดน่าน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสุขภาพ.

ชุลีกร ด้านยุทธศิลป์, บัวพลอย พรหมแจ้ง, และ นงนุช โอบะ. (2561). การถอดบทเรียนการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอเพื่อมุ่งสู่อำเภอสร้างเสริมสุขภาพ: กรณีศึกษาตำบลในเมือง อ.สวรรคโลก จ.สุโขทัย. *วารสารพยาบาลและสุขภาพ*, 12, 161-171.

ทวีศักดิ์ เผือกสม. (2561). *เชื้อโรค ร่างกาย และรัฐเวชกรรม: ประวัติศาสตร์การแพทย์สมัยใหม่ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นุชนาฏ หวนนากลาง, พรพจน์ ศรีตัน, อรุมา ของรัมย์, พิชญา สุรพลชัย, เอี่ยมพร จันทร์ทอง, ธิดาศิลป์ เปลี่ยนละออ, และ ปานแก้ว ตันติรัตน์กุลชัย. (2564). *การประเมินผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ของการดำเนินงาน ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.): กรณีศึกษา พชอ. 4 แห่ง*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสุขภาพ.

พัชราภาอุจน์ คงทวีพันธ์. (2563). ผลการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาเครือข่ายสุขภาพระดับอำเภอในการแก้ไขปัญหาความดันโลหิตสูง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ*, 13(2), 57-62.

ภูติท เตชาติวัฒน์, อภิชาติ วิสิทธิ์วงษ์, ไพฑูรย์ อ่อนเกตุ, พัชรินทร์ สิริสุนทร, ทวีศักดิ์ นพเกษร, วินัย ลีสมิทธิ, และครรชิต สุขนาค. (2560). *การสังเคราะห์ทางเลือกของการพัฒนาระบบบริการสุขภาพเขตเมืองเขตสุขภาพที่ 3*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสุขภาพ.

ภูติท เตชาติวัฒน์, อรพินท์ เล่าซี้, วิชัช เกษมทรัพย์, เกียรติศักดิ์ ธรรมอภิพล, วิชชุกร สุริยะวงศ์ไพศาล, ดุชนิ ดามิ, . . . จริญญา ศรีกัลด. (2564). *โครงการสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสุขภาพ.

ภาคภูมิ แสงกนกกุล. (2562). การวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำในระบบสุขภาพไทยช่วงเวลา พ.ศ. 2493-2539 ด้วยกรอบเศรษฐศาสตร์การเมือง. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 15(2), 1-37.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540, 11 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 114 ตอนที่ 55 ก, หน้า 1-99.

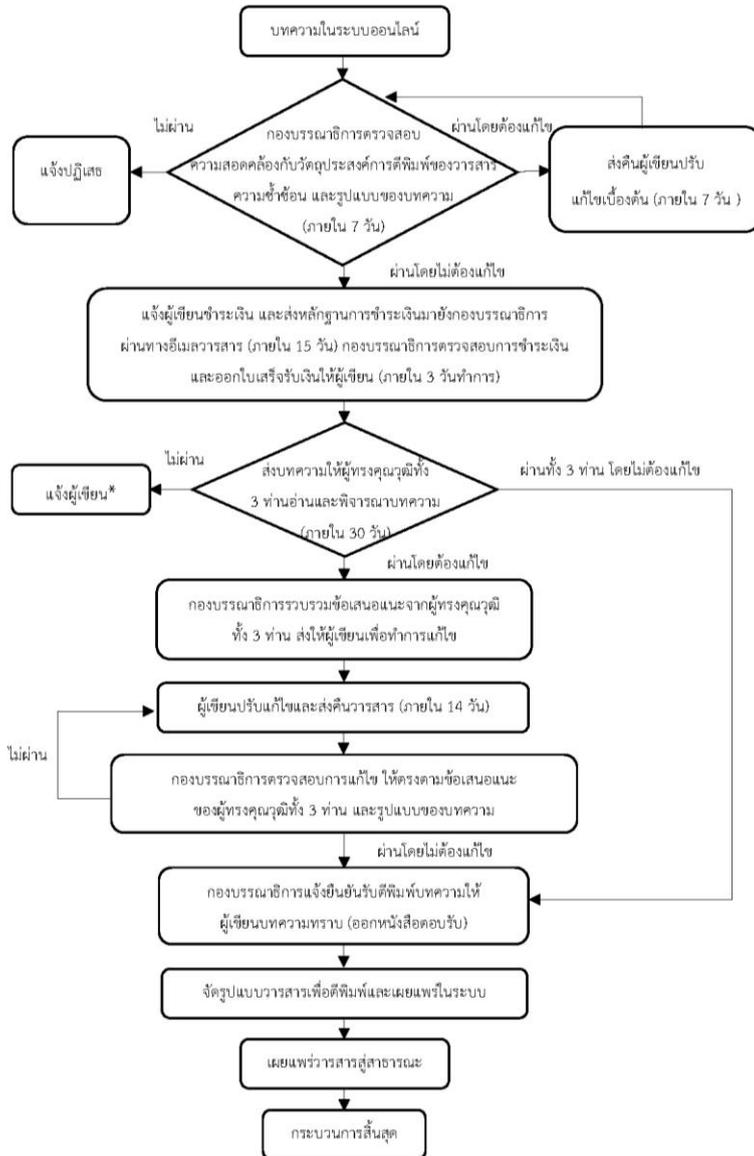
ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ พ.ศ.2561. (2561, 9 มีนาคม 2561). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135 ตอนพิเศษ 54 ง, หน้า 3 ข้อ 7.

- ร่วม มะโนน้อม และ ยอดชาย สุวรรณวงษ์. (2564). บทบาทและภาพลักษณ์ต่อการพัฒนาด้านสาธารณสุขของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ ในมุมมองของอาสาสมัครสาธารณสุข อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี. *วารสารสาธารณสุขและสุขภาพศึกษา*, 1(3), 61-80.
- วุฒินันต์ สุตบอนิจ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ จังหวัดยโสธร. *วารสารสุขภาพและสิ่งแวดล้อมศึกษา*, 7(1), 89-95.
- วุฒิชัย จริยา, อาทิตยา วังวนสินธุ์ และ ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน. (2561). ระบบสุขภาพระดับอำเภอ: ประสพการณ์ต่างประเทศและการพัฒนาในประเทศไทย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*, 12(1), 182-195.
- สุรีย์ภรณ์ เลิศวัชรสกุล, และ สุทธิพร ชมภูศรี. (2562). ผลการประเมินการจัดการเครือข่ายการบริหารงานเพื่อขับเคลื่อนระบบสุขภาพระดับอำเภอ จังหวัดพะเยา. *วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย*, 15(2), 64-80.
- สุรพงษ์ ลักขุธ. (2564). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการดำเนินงานคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) จังหวัดบึงกาฬ. *วารสารวิจัยและพัฒนาสุขภาพ*, 14(3), 192-206.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2561). *การอธิบายกับการวิเคราะห์ทางการเมือง: แนวคิดและข้อโต้แย้งทางปรัชญาสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- Tejativaddhana, P., Briggs, D., Singhadej, O., & Hinoguin, R. (2018). Developing primary health care in Thailand: Innovation in the use of socio-economic determinants, Sustainable Development Goals, and the district health strategy. *Public Administration and Policy*, 21(1), 36-49.
- Kasemsup, V., Suriyawongpaisal, W., Thamma-aphiphol, K., Damme, D., & Suthisukhon, K. (2020). Engagement of the District Health Board in Providing Preventive Measures for Chronic Kidney Disease Care in Thailand: The Perspective of a Multi-Disciplinary Team. *Journal of Public Health and Development*, 18(2), 1-9.
- World Health Organization. (1981). *Global strategy for health for all by the year 2000*. Switzerland: World Health Organization.

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

แนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ อาคารเทพ พงษ์พานิช มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตำบลหนองหาร
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290 โทรศัพท์ 0-5387-5540-5

Email: sasjournal.mju@gmail.com

Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี บรรณาธิการบริหาร 081-8840066
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ ผู้ช่วยบรรณาธิการ 093-2419191
3. นางนิตยา ไพอารมณีย์ ผู้ช่วยบรรณาธิการ 081-8850800

กำหนดการออกวารสาร

- ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
- ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน
- ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ต้องส่งผ่านระบบ
ลงทะเบียนออนไลน์ Website: [https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/
submissions](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions) และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของ
บทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่
จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะ
ทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่
พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 3 ท่าน* (*เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2564) ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Single Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. (1.5 นิ้ว) ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. (1.77 นิ้ว) และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. (1.58 นิ้ว) และ จักระยะย่อหน้า 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 15 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง ดังนี้

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้ อันเป็นประโยชน์ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความทางวิชาการ/บทความวิจัย ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 3 ส่วนเท่านั้น คือ

1. **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2. **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
3. **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนด วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 องค์กรความรู้จากการวิจัย (Knowledge of Research) เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย เมื่อผู้นิพนธ์ได้ทำการเปรียบเทียบผลการวิจัยของตนกับผลการวิจัยของผู้อื่น ในหัวข้ออภิปรายผลการวิจัยแล้ว ได้ข้อสรุปที่เป็นความรู้ใหม่ ที่ไม่พบในงานวิจัยที่ทำการเปรียบเทียบมาก่อน เสนอในหัวข้อองค์ความรู้จากการวิจัย ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่า ประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับ รัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.1.7 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association)

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านได้รับทราบเนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้นิพนธ์ต้องการนำเสนอ ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่าประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association)

4. การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

1. หนังสือ, บทความวารสาร, วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย, สื่ออิเล็กทรอนิกส์

(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) หรือ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)

ผู้แต่งคนเดียว ผู้แต่งชาวไทยให้ระบุชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม และ ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยนามสกุล

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550) หรือ วินิจ ผาเจริญ (2550)

(Phacharuen, 2007) หรือ Phacharuen (2007)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551) หรือ

วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล (2551)

(Phacharuen & Phromkun, 2008) หรือ

Phacharuen & Phromkun (2008)

ผู้แต่ง 3-5 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งครบทุกคน และให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” จนถึงผู้แต่งคนสุดท้ายให้คั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สุรพล พรหมกุล, และ เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558)

(Phacharuen, Phromkun, & Panyadee, 2015)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งคนแรก และตามด้วย “และคณะ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และคณะ, 2551)

วินิจ ผาเจริญ และคณะ (2551)

(Phacharuen et al., 2008)

Phacharuen et al. (2008)

กรณีที่เป็นกรอ้างอิงข้อความ/เนื้อหาบางส่วน ให้ระบุเลขหน้าที่นำเนื้อหา/
ข้อมูลนั้นๆ มากล่าวถึง โดยมีรูปแบบการเขียนดังนี้

(วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45) หรือ

(วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551, น. 112)

(Jones, 2007, p. 199) หรือ

(Kernis, Cornell, Sun, Berry, & Harlow, 1993, p. 145)

กรณีที่เนื้อหานั้น มีการกล่าวอ้างอิงถึงหลายผลงาน ให้ใช้เครื่องหมาย ; คั่น
ระหว่างผลงาน เช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45; เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558; Jones, 2007,
p. 199)

2. สัมภาษณ์

(ผู้แต่ง, วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2550)

(Winit Phacharuen, personal communication, August 11,
2007)

(E. Robbins, personal communication, January 4, 2001).

5. การอ้างอิงท้ายบทความ ตามหลักเกณฑ์ APA

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง 1 คน Single Author	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี) . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง กำธร อารงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ฝันป่าแผ่นดินไทย</i> . กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์. Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> . New York, NY: Springer.
ผู้แต่ง 2 คน Two Authors	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./&/Author, B. B./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี) . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง นิพันธ์ วรทานนท์กุล, และ จักรพันธ์ สมศรี. (2542). <i>โรดคอกไม้เมืองหนาว</i> . กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6. Okuda, M., & Okuda, D. (1993). <i>Star trek chronology: The history of the future</i> . New York, NY: Pocket Books.
ผู้แต่ง 3-7 คน Three to Seven Authors (ระบุชื่อครบทุกคน - FILL ALL AUTHORS)	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ชื่อ สกุลผู้แต่ง3./ชื่อ สกุลผู้แต่ง4./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./&/Author, F. F./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี) . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
<p>ผู้แต่ง มากกว่า 7 คน ขึ้นไป More than Seven Authors</p>	<p>ตัวอย่าง ชาญกล้า วิจิตรประดิษฐ์, เสกสรรค์ จันทร์แรม, และ สุขสวัสดิ์ ทองคำ. (2540). <i>เทคโนโลยีการผลิตลำไยสีชมพู</i>. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T., & Bach, J. S. (1993). <i>Organization</i>. Chicago, IL: University of Chicago Press.</p>
	<p>ชื่อ สกุลผู้แต่ง1,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง3,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง4,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง6,/ . . ชื่อ สกุลผู้แต่งคนสุดท้าย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. (ระบุชื่อ 6 คน หลังชื่อคนที่ 6 ให้ใช้จุดไข่ปลาแทนชื่อผู้แต่งจากนั้นให้ระบุชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย)</p>
	<p>Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./Author, F. F./ . . Author, G. G.Last Author)/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher. *กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ ตัวอย่างโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL) (Enter the names of 6 people. After the 6th person, use an ellipsis instead of the author's name, then add the last author's name)</p>
	<p>ตัวอย่าง นพรัตน์ บุญขจร, ชัยสิทธิ เอกเทศ, พงศ์ภัทร โลกสวย, ชมัยพร เดชทิพย์, ปรีชา ทองคำขาว, จีรศักดิ์ แสงโชติช่วง, . . . ดารา หอมละมุน. (2552). <i>ระบบสารสนเทศทั้งภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำปิง: การจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำในลุ่มน้ำปิงเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ</i>. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. Miller, F. H., Choi, M. J., Angeli, L. L., Harland, A. A., Stamos, J. A., Thomas, S. T., . . . Rubin, L. H. (2009). <i>Technical Communication</i>. New York, NY: Springer.</p>
<p>ผู้แต่งเป็น สถาบัน Organization as Author</p>	<p>หน่วยงานใหญ่ หน่วยงานย่อย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. corporate author/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.</p>

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
	ตัวอย่าง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2552). <i>บทคัดย่อชุดโครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง</i> . นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. American Psychological Association. (2009). <i>APA Style</i> . New York, NY: Springer.
	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/(ชื่อผู้แปล,/ผู้แปล)/สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์./ (ต้นฉบับพิมพ์/ปี)
หนังสือแปล	Author, A. A./ (Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle/(Translator,/Trans.)/Location:/Publisher./ (Original work published Year)
A Translation	ตัวอย่าง สติเวนสัน, วิลเลียม. (2536). <i>นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ</i> (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, ผู้แปล). (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. (ปีพิมพ์ต้นฉบับ 1976) Laplace, P. S. (1951). <i>A philosophical essay on probabilities</i> (F. W. Truscott & F. L. Emory, Trans.). New York, NY: Dover. (Original work published 1814)
ผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ	ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บรรณาธิการ)/ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./ สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
Edited Book,	Editor, A. A./ (Ed./Eds.)/ (Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
No Author	ตัวอย่าง วิภาดา ภาพเขียน. (บรรณาธิการ). (2541). <i>ไทยยุคสุโขทัย</i> . กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยทศวรรษ. Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (Eds.). (1997). <i>Consequences of growing up poor</i> . New York, NY: Russell Sage Foundation.
ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง	ชื่อหนังสือ./ (ปีที่พิมพ์)/สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. Title of work: Capital letter also for subtitle./ (Year of publication)/Location:/Publisher.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
Unknown Author	<u>ตัวอย่าง</u> แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. (2542). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. <i>Merriam-Webster's collegiate dictionary.</i> (1993). Springfield, MA: Merriam-Webster.
ปรากฏครั้งที่พิมพ์ Edition other than the first	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ/(ครั้งที่พิมพ์)/สถานที่พิมพ์/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. Author, A. A./ (Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle/(Edition.)/Location:/Publisher. <u>ตัวอย่าง</u> กำธร อารังค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์. Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> (5 th ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.
ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์/ สำนักพิมพ์ No publisher of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ท.] for Thai Documents and [n.p.] for Foreign language documents
ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ No year of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ป.] for Thai Documents and [n.d.] for Foreign language documents

บทความในหนังสือ - Chapter in Book ARTICLE OR CHAPTER IN AN EDITED BOOK	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ใน/ชื่อ สกุลบรรณาธิการ/(บก.)./ชื่อหนังสือ/(น. เลข หน้าที่ปรากฏบทความจากหน้าใดถึงหน้าใด)./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรง พิมพ์. Author, A. A./ (Year of Publication)./Article title./In/ A. A. Editor/(Ed./Eds),/Title of Book/(p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./Place:/Publisher.
ตัวอย่าง	วิสาชา เจริญศิลป์. (2534). การรักษาโรคติดเชื้อทางเดินหายใจจากเชื้อไวรัส RSV (Respiratory Syncytial Virus) ในเด็ก. ใน สมศักดิ์ โล่เลขา, ชลรัตน์ ติเรกวัดมชัย, และ มนตรี ตู จินดา (บก.), <i>อิมมูโนวิทยาทางคลินิกและโรคภูมิแพ้</i> (น. 99-103). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. ธิดา เมฆสุวรรณ. (2562). ความขัดแย้งระหว่างศาสนาในประเทศไทย. ใน ปรีดี หงส์สตีฟ, และ อัมไพร์ หมดเต็น (บก.), <i>ศาสนากับความรุนแรง</i> (น. 400-459). กรุงเทพฯ: Illuminations Editions. Chumdermphadejsuk, S. (1991). Acute Asthma Treatment in Children. In S. Lohlekha (Ed.), <i>Clinical Immunology and Allergy</i> (pp. 99-103). Bangkok: The Royal College of Pediatricians of Thailand & Pediatric Society of Thailand. O'Neil, J. M., & Egan, J. (1992). Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. In B. R. Wainrib (Ed.), <i>Gender issues across the life cycle</i> (pp. 107-123). New York, NY: Springer.
บทความในวารสาร - Journal Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ. Author, A. A./ (Year of publication)./Title of article./Title of Periodical,/ volume number(issue number),/pages.
ตัวอย่าง	โมรธา ช่อชบา. (2536). แหล่งสารนิเทศบนอินเทอร์เน็ต. <i>วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์</i> , 13(2), 1-13.

บทความในวารสาร - Journal Article	
	Dubleck, L. (1990). Science fiction aids science teaching. <i>Physics Teacher</i> , 28(2), 316-318.
	Harlow, H. F. (1983). Fundamentals for preparing psychology journal articles. <i>Journal of Comparative and Physiological Psychology</i> , 55, 893-896.
บทความในแมกกาซีน, นิตยสาร - ARTICLE IN A MAGAZINE	
รูปแบบ	ชื่อ สกฤผู้เขียนบทความ./ (ปี./เดือนที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสาร./ปีที่(ฉบับที่)./เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year./Month of publication)./Title of article./Title of Magazine./volume number(issue number)./pages.
ตัวอย่าง	ส้มโอมีอ. (2545, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. <i>Update</i> , 20(210), 37-40. Henry, W. A., III. (1990, April). Making the grade in today's schools. <i>Time</i> , 135, 28-31.
บทความในหนังสือพิมพ์ - ARTICLE IN A NEWSPAPER	
รูปแบบ	ชื่อ สกฤผู้เขียนบทความ./ (ปี./วันที่ เดือนที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./น./เลขหน้าที่ปรากฏ.
	Author, A. A./ (Year./Month/Date of publication)./Title of article./Title of Newspaper./p,pp./pages.
ตัวอย่าง	บัวช่อ รัชส์สุพรรณ. (2545, 8 พฤศจิกายน). อนาคตอิสราเอล-ปาเลสไตน์. <i>สยามนิวส์</i> , น. 6. พนิดา สงวนเสรีวานิช. (2554, 24 เมษายน). พระปลัดสุชาติ สุวัฑฒโกปกากะถอ นักพัฒนา. <i>มติชน</i> , น. 17-18. Schultz, S. (2005, December). Calls made to strengthen state energy policies. <i>The Country Today</i> , pp. 1A, 2A. Boonnoon, J. (2011, April 28). Manufactures flood Thai market. <i>The Nation</i> , p. 7A.

บทความในสารานุกรม - Encyclopedia Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อสารานุกรม/ (ฉบับที่./ หน้า)./ สถานที่พิมพ์./ สำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article Title./ In/ Encyclopedia Title/ (Vol. Number./ p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place: Publisher.
ตัวอย่าง	เหมือนฝัน รักธรรม. (2537). คัวฮักคัวหาง. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (ฉบับที่ 24, น. 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
	Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In <i>The encyclopedia Americana</i> (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier.
รายงานการวิจัย - Research report	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง/ (รายงานวิจัย)./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Title/ (Research report)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	พินิจ ทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Deming, D., & Dynarski, S. (2008). <i>The Lengthening of Childhood</i> (Research report). Nashville: American Economic Association.
เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อการประชุมหรือการสัมมนา/ (น./ เลขหน้า-เลขหน้า)./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ Title of Conference/ (pp. page number-page number)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	ซัชพล มงคลิก. (2552). การประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ในการจัดตารางการผลิตแบบพหุเกณฑ์: กรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยา. ใน การประชุมวิชาการการบริหารและการจัดการ ครั้งที่ 5 (น. 46). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Piyasiripon, N. (2016). Factors affecting Policy Implementation Effectiveness toward National Security Policy in Southernmost Provinces of Thailand. In <i>Proceeding of The 38th National Graduate Research Conference</i>

เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
	<p>(<i>Humanities and Social Science</i>) (pp. 169-176). Phitsanulok: Naesuan University Publishing House.</p> <p>Soutar, G., & Mazzaro, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports: Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In <i>Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business: Regional integration and global competitiveness</i> (pp. 85-110). Perth: Murdoch University.</p>
วิทยานิพนธ์ และ ปริญญาานิพนธ์ - Thesis	
รูปแบบ	<p>ชื่อ สกุลผู้เขียนวิทยานิพนธ์./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์/(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือปริญญาเอก หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือปริญญาเอก) /ชื่อสถานศึกษา./ สถานที่พิมพ์.</p> <p>Author, A. A./ (Year)./ <i>Title of dissertation</i> / (Doctoral dissertation or Master's thesis)./ Name of Institute, / Location.</p>
ตัวอย่าง	<p>ชื่อเพ็ญ นวลขาว. (2548). <i>ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศกับแบบแผนการผลิตและวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร ศึกษากรณีชุมชนชนบทบางนา จังหวัดนครศรีธรรมราช</i> (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช.</p> <p>Nickels, D. W. (2005). <i>The relationship between IT-business alignment and organizational culture: An exploratory study</i> (Doctoral dissertation). University of Memphis, Memphis.</p>
ราชกิจจานุเบกษา	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง./ (ปี./วัน/เดือน/ที่พิมพ์)./ราชกิจจานุเบกษา./ เล่มที่/ ตอนที่./ หน้า.
ตัวอย่าง	พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 67 ก, หน้า 33.

สื่อโสตทัศนและสื่ออื่น ๆ – Electronic Sources	
รูปแบบ	ชื่อ สกฤผู้ผลิต/(ผู้ผลิต),/และ/ชื่อ สกฤผู้กำกับ/(ผู้กำกับ)./(ปีที่ผลิต)./ชื่อเรื่อง/[ประเภทของสื่อโสตทัศน]./สถานที่ผลิต:/สถานที่ถ่ายทำ.
	Producer, P. P./(Producer),/&/Director, D. D./(Director)./(Date of publication)./Title of motion picture/[Motion picture]./Country of origin:/Studio or distributor.
ตัวอย่าง	<p>ศรัญญา จิตศิลป์. (2561). <i>คนชายขอบในประเทศไทยพัฒนา</i>. [วีดิทัศน์]. กรุงเทพฯ: फिल्मศิลป์. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2543). <i>รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเรื่องน้ำ</i>. [ซีดีรอม]. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสารสนเทศ กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม.</p> <p>Smith, J. D. (Producer), & Smithee, A. F. (Director). (2001). <i>Really big disaster movie</i> [Motion picture]. United States: Paramount Pictures.</p> <p>Important, I. M. (Producer). (1990, November 1). <i>The nightly news hour</i> [Television broadcast]. New York, NY: Central Broadcasting Service.</p> <p>Taupin, B. (1975). Someone saved my life tonight [Recorded by Elton John]. On <i>Captain fantastic and the brown dirt cowboy</i> [CD]. London, England: Big Pig Music Limited.</p>
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หรือ บทความวารสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือ เอกสารจากฐานข้อมูล - Databases	
บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
รูปแบบ	ชื่อ สกฤผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อบทความ./สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม) หรือชื่อฐานข้อมูล
	Author, A. A./&/Author B. B./ (Date of publication)./Title of page/[Format description when necessary]./Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	<p>สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2554). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ. สืบค้นจาก http://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge</p> <p>CNN Wire Staff. (2011). How U.S. forces killed Osama bin Laden. Retrieved from http://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/05/02/bin.laden.raid/index.html</p>

บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
	Eco, U. (2015). How to write a thesis [PDF file]. (Farina C. M. & Farina F., Trans.) Retrieved from https://www.researchgate.net/... How_to_write_a_thesis/.../Umberto+Eco-How+to+Write+... (Original work published 1977)
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
ไม่มีเลข DOI – With no DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์) ./ ชื่อบทความ ./ ชื่อวารสาร ./ ปีที่ (ฉบับที่) ./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./ สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม) หรือชื่อ ฐานข้อมูล
	Author, A. A. / (Year of Published) ./ Title of article ./ Title of Online Journal, / volume number (issue number) ./ page range ./ Retrieved from / https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุนันทา เลาว์ณศิริ. (2553). ธาตุอาหารหลักของน้ำสกัดชีวภาพแบบเข้มข้นจากขยะครัวเรือน. วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 29(2), 165-169. สืบค้นจาก <a "="" full="" href="http://www.journal.msu.ac.th/msu.ac.th/index.php?option=com_content&task=Smyth, A. M., Parker, A. L., & Pease, D. L. (2002). A study of enjoyment of peas.
Journal of Abnormal Eating, 8(3), 120-125. Retrieved from
https://www.fakeexamplehomepage.com/full/url/
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI - With DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์) ./ ชื่อบทความ ./ ชื่อวารสาร ./ ปีที่ (ฉบับที่) ./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./ เลขDOI
	Author, A. A., & Author, B. B. / (Year of Published) ./ Title of article ./ Title of Journal, / volume number (issue number if available) ./ page range ./ doi:0000000/000000000000 or https://doi.org/10.0000/0000
ตัวอย่าง	Brownlie, D. (2007). Toward effective poster presentations: An annotated bibliography. <i>European Journal of Marketing</i> , 41, 1245-1283. doi:10.1108/03090560710821161

บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI - With DOI Assigned	
	Wooldridge, M.B., & Shapka, J. (2012). Playing with technology: Mother-toddler interaction scores lower during play with electronic toys. <i>Journal of Applied Developmental Psychology</i> , 33(5), 211-218. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2012.05.005
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอื่น ๆ	
บทความในหนังสือออนไลน์ – Online Book Chapter	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ(ถ้ามี)/(บก.)./ ชื่อหนังสือ (บทที่หรือหมายเลขส่วน ถ้ามี)./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./ Eds)./ <i>Title of Book</i> (chapter or section number)./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Engelshcall, R. S. (1997). Module mod_rewrite: URL Rewriting Engine. In <i>Apache HTTP Server version 1.3 documentation</i> (Apache modules). Retrieved from https://httpd.apache.org/docs/1.3/mod/mod_rewrite.html Peckinpugh, J. (2003). Change in the Nineties. In J. S. Bough and G. B. DuBois (Eds.), <i>A century of growth in America</i> . Retrieved from GoldStar database.
สารานุกรม/พจนานุกรมออนไลน์ – Online Encyclopedias and Dictionaries	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ใน/ ชื่อสารานุกรม/พจนานุกรม./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ Title of Encyclopedias or Dictionaries./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Feminism. (n.d.). In <i>Encyclopædia Britannica online</i> . Retrieved from https://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism

วิกิ - Wikis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ สืบค้นเมื่อ/ วัน/ เดือน/ ปี/ จาก/ ชื่อวิกิ:/ URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)/ Retrieved/ Month/ Date,/ Year/ from/ Name of WIKI:/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2553 จาก วิกิพีเดีย: http://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ OLPC Peru/Arahuay. (n.d.). Retrieved April 29, 2011 from the OLPC Wiki: https://wiki.laptop.org/go/OLPC_Peru/Arahuay
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ – Electronic Books	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of publication)/ Title of work: Capital letter also for subtitle./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	De Huff, E. W. (n.d.). <i>Taytay's tales: Traditional Pueblo Indian tales</i> . Retrieved from https://digital.library.upenn.edu/women/dehuff/taytay/taytay.html
หนังสือพิมพ์ออนไลน์ – Newspaper Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี,/ วันที่ เดือนที่พิมพ์)/ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A. (Year, Month Day). Title of article. Title of Newspaper. Retrieved from https://www.homeaddress.com/
ตัวอย่าง	ข่าวสดออนไลน์. (2564, 5 มีนาคม). ครม.ไฟเขียว 764 ล้าน ซื้อเรือคืนหลังประมงเจอพิษแก๊อ ยูยู นายกหวั่นเวียนเทียน. <i>ข่าวสด</i> . สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/economics/news_2277605 Parker-Pope, T. (2008, May 6). Psychiatry handbook linked to drug industry. <i>The New York Times</i> . Retrieved from https://well.blogs.nytimes.com/

หมายเหตุ: 1. ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อ ยกเว้นราชทินนามฐานันดรศักดิ์ ให้นำไปใส่ท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อกับราชทินนามและฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม

2. กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ใส่ชื่อทั้งสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ” สำหรับเอกสารภาษาไทย และใช้เครื่องหมาย “&” สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ระหว่างคนที่ 1 และคนที่ 2 โดยเว้น 1 ระยะก่อนและหลัง

3. ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อสกุล ตามด้วยอักษรย่อชื่อต้น โดยเว้น 1 ระยะ และอักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) ทั้งนี้การกลับชื่อสกุลให้ใช้ตามความนิยมของคนในชาตินั้น โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อสกุลและอักษรย่อชื่อต้น อักษรย่อชื่อกลาง หากกรณีที่ผู้แต่งมีคำต่อท้าย เช่น Jr. หรือคำอื่น ๆ ให้ใส่คำดังกล่าวต่อท้ายอักษรย่อชื่อต้น หรือ อักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) โดยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค

4. ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ให้ลงรายการบรรณานุกรมโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหาหน่วยงานย่อย และเว้นวรรคจากชื่อหน่วยงานใหญ่ไปหาชื่อหน่วยงานย่อย แต่ถ้าเป็นการอ้างอิงในเนื้อหา ให้เรียงลำดับจากหน่วยงานย่อยไปหาหน่วยงานใหญ่

5. ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ หรือ สำนักพิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

6. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ APA Style 6th edition เช่น APA Formatting and Style Guide. From <http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/>American Psychological Association (APA) 6th edition style Examples. From www.lib.monash.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf

6. **วิธีเรียงอ้างอิง** การเรียงอ้างอิงใช้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นสากล โดยคำที่มีสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก - กฮ ดังนี้

ก ข ค ศ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น
บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฌ ล ฎ ภา ว ศ ษ ส ห พ อ ฮ

ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน เรียงลำดับตามรูปสระ ดังนี้

อะ อัว อัวะ อา อำ อี อี้ อื อู อู่ เอะ เอ เอาะ เอา
เอิน เอีย เอียะ เอื้อ เอื้อะ แอ แอะ โอ โอะ ไอ ไอ

7. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายตารางให้พิมพ์เหนือตารางชิดกันซ้าย ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ตารางโดยมีรูปแบบดังนี้

ตารางที่/1//ชื่อตาราง

สำหรับคำบรรยายภาพ กราฟ แผนภูมิ แผนภูมิภาพ ให้พิมพ์ใต้ภาพ จัดกลางหน้ากระดาษ ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพ โดยมีรูปแบบดังนี้

ภาพที่/1./ชื่อภาพ